Darai Lajos (Kápolnásnyék):

Történelemszemlélet és nemzetpolitika. Magyar őstörténet és keleti nyitás.[243]

1. Bevezetés

Az utóbbi időben nemzetpolitikai szintre emelkedett a történelemszemlélet változása. A nemzetpolitika művelésének visszavétele szándékával. Ami önrendelkezést jelent nemzeti és állami szinten. Vagy csupán az önrendelkezés látszatát, vágyálmát. De hogy ne ilyen káprázat legyen belőle, tehetünk ellene, ha alaposan végigkövetjük a tudományosan elért és elérhető tényeket múltunkkal kapcsolatban.

Ennek azt a vonatkozását emelem ki, amely múltunknak oly területeire és eseményeire, jellegzetességeire vonatkozik, ahol korábban már érzékeltük, hogy történelmünk meg lett hamisítva, de nem léphettünk fel nyíltan ellene. Ez a fellépés mostanában megtörténik, de szerintem nem minden korszak esetében megy a helyes irányba. Itt kétféle nehézséget látok felszínes módszer alkalmazása miatt.

Egyik, hogy a mához közelebbi idő történelmét könnyebb kiigazítani, mert az azt befolyásoló, eltorzító eszmerendszer bukásával elvileg megszűnt azon álláspont erős anyagi-akarati háttere, de mennél régebbre megyünk vissza a korszakokban, annál nagyobb a félrecsúszás veszélye.

Ennek oka pedig a másik tárgyalandóm, vagyis az, hogy az érdekrendszerek háttérben folytatott mesterkedéseit a régi korokra vonatkozóan kevéssé vagyunk képesek észre- és figyelembe venni.

Pedig a dolog nem célnélküli, és az a tanulság adódik, hogy mindezt hozzászoktatási szándékkal tették, sőt teszik, azaz mennek a kitaposott úton, és akarva-akaratlan, tudatosan vagy nem, az ellentmondásos jelen múltbeli hasonló előzménye szerepeltetésével kívánják oldani a vele szembeni ellenállást, mondván, örök emberiről van szó.

Természetesen a mindenkori hatalomról van szó, amely emberiség-történeti léptékkel mérve nem is oly régen ütötte fel a fejét és határozta meg egyre nagyobb kiterjedésben és mértékben az emberi életet. Ennek beállítása a mai általánosan használt történelemszemlétben az, hogy építő jellegű volt, előremutató kezdeményezésekkel. Ám ahol megvalósult, ott kettős társadalmat hozott létre, bár a modern korig a Föld nagyobb részét nem érte el e hatása.

A hatást és magát a társadalmi berendezkedést viszont csak utólagos értékelésből ismerjük legtöbbnyire. És éppen ezen értékelés megtévesztő mivoltát szeretném megvilágítani, ami áthidalja az írott történelem korszakait.

Ez vonzó természetesen – minden anyagi pazarlása, és eszmei fékezése ellenére –, mert a hegeli minden fennálló szükségszerű elvet mutatja és kiemelkedő életmódot, amiről a nagy többség csak álmodik. Ám a közelmúltban, és napjainkban már különösen, felmerülő erőforrás és nyersanyaghiány idején fontolóra kell venni, meddig mehet így tovább a világ, illetve meg kell találni a rossz irányok valós eredetét.

Arról van szó, hogy volt egy időszak, az újjászületésnek és (vallási) újításnak nevezett 5-600 év, amikor megalkották nemcsak a jövőt kijelölő eszmei alapokat és államkereteket, hanem a múltat is berendezték annak megfelelően – az események időrendjétől, helyétől kezdve azok értékelő beállításán keresztül az elvek vállalható és vállalhatatlan mivolta meghatározásáig,

[243] A *Nemzetpolitika és szuverenitás* c. konferencián elhangzott előadás írott változata. MTA VEAB, Veszprém, 2023. november 16.

utóbbiakat óvilági elavultként, megszűntként besorolva, előbbieket pedig közeli előzményként tárgyalva, követésüket kizárólagosan követelve.

E folyamat azonban nem egy helyen és időszakaszban történt, hanem több ilyen kampány alkalom, intézményes mozgalom és megfélemlítő, elrettentő megtorlás is történt, ami során a kizárt szereplők után maradtakat igyekeztek végül összefésülni, összemosni és összekuszálni, számunkra eléggé kibogozhatatlanul. Sok-sok időrendi kiabáló lehetetlenséget hátrahagyva a kultúrtörténetben és alig leleplezhető hamisságokat a történeti földrajzban. Külön érdekes, hogy mindez miért nem szúr szemet, miért magyarázhatják az ellenmondást különböző történetírói hibákkal és miért nem tárták fel eddig a valóságot.

Ezért bátran állítható, hogy például a régészet tudománya még gyerekcipőben jár. Van is sok egyedi tudománytalan kezdeményezés magyarázatlan részleteinek csodaszámba menő eredeztetésére. Így nem csodálkozom, ha újabban történelemszemléletünk ezt a bonyolultságot, gordiuszi csomót igyekszik egy huszárvágással megoldani.

Az eddig vázoltaknak megfelelően újkorunk és legújabb korunk is szükségszerűen mutat több rendbe teendő mozzanatot, ahol már vannak jelei a helyes úton járásnak, de alapvető okok miatt az még nem vezethet teljes sikerre. Azért, mert alapvető bajok vannak középkorunkkal és ókorunkkal. Előzményük, az őstörténet esetében pedig még nagyobbak a beállításból fakadó tévedések, torzítások. Az ókort és az őskort nem is szokás magunkra vonatkoztatva tárgyalni, pedig több jogunk van rá, mint sok későbbi népnek, azaz fordítva kell eljárnunk és a magunk egyedi különlegességeiből következőnek tartani, származtatni az egyetemest.

A középkorra elég jól lehet adatokat nyerni a jelenig tartó állapotok megteremtésének folyamatát tekintve, az ókor viszont azért annyira megközelíthetetlen, mert a már az őskorban kialakult kettős társadalom elvi és gyakorlati kezelése egyszerűen hiányzik. Nem tudom, csak a megszokott eljárásmód miatt-e, vagy annak elborzasztó, visszataszító mivolta az, amit nem szeretnének feltárni, különösen mivel arra az eltakart tényre alapoznak mindenféle későbbi hatalmat, társadalmi és államrendet, amely ama kettősség két oldalát jellemezte. Ami hatalmas, jobban mondva hatalmi szakadékot mélyített az irányítóknak tekintettek és kiszolgálóik közé, de ezt máig igyekeznek társadalmi érdekazonosságként tárgyalni. Ennek okát viszont ismerjük.

A kulcs, a titok nyitja az erőszak, a harciasság megjelenése, aminek indulása a kurgán szerveződés támadásaihoz köthető. Azóta sok hódítás lezajlott a földön, melyek természete csak részben feltárt, de látszik a törekvés az ókori időkre nézve, hogy az uralmukat felnagyítsák birodalmi nagyságúra, miáltal az újabb kegyetlen háborúkat szalonképessé tegyék.

Méltatlan a legújabb hazai törekvés kizárólagosan ezekhez kapcsolni a múltunkat, mert mindenféle tényadat az ellenkezőt mutatja, amelyekre itt csak vázlatosan tudok majd utalni, mert olyan számosak.

2. Legkorábbi nyomtatott könyvek érdekes tartalma

Fábián Sándor végkövetkeztetése szerint az őstörténet több mint kilencven százaléka kitalálás, elme-szülemény, képzelgés, koholmány, s hogy miért, azt ő tíz pontban adja meg:

„1. Az emberi elme megpróbált minél régebbi történéseket feleleveníteni, különböző emlékekre támaszkodva.

2. Ezek az emlékek lehetnek legendák, mesék vagy fennmaradt emberalkotta művek.

3. Az írás megjelenése előtt a történéseket szájhagyományban, vagy képi ábrázolás formájában őrizték. Megtörtént, hogy ugyanarról az eseményről, különböző elbeszélők, más-más alakban számoltak be.

4. Amikor ezek a történések írásban is rögzítve lettek, és nyilvánvalóvá váltak az ellentmondások, akkor a hitelesség érdekében szükségessé vált ezen írások egy részének a kiiktatása. Ez történt az úgynevezett szentírásokkal. Ami a nemkívánatos írásokból mégis fennmaradt, azt apokrif (nem hiteles) írásoknak nyilvánították.

5. Viszont az ellentmondás kiküszöbölésének volt egy más formája is. Rájöttek, hogy amennyiben egy történelmi esemény két-három különböző alakban jelenik meg, ezeket jó haszonnal el lehet helyezni az időskálán, különböző korszakokba, vagy más földrajzi helyekre más nevekkel.

6. Ezzel persze jogtalanul megnyújtottak bizonyos történelmi időszakokat, és történelmet készítettek olyan népeknek is, akiknél minden ilyen emlék hiányzott.

7. De nemcsak az időt tágították, hanem a teret is. A szkítákhoz és magyarokhoz köthető történések helyszínét – ha helyesen értelmezzük az ókori írókat – mind be lehet azonosítani a Kárpát-medence és közvetlen szomszédságában található területekkel.

8. Az itt leírt műveleteket mind a 15–16. században vitték véghez.

9. Az ebben az időszakban kinyomtatott könyvekben még felfedezhetjük azt a kb. ezeréves hiátust, amivel meghosszabbították az időskálát.

10. Itt az írók úgy írnak az ókori írókról, mintha majdnem a kortársaik lettek volna.”

S még hozzáteszi: „A harmadik és az ötödik magyarázaton túl kijelenthető, hogy ’a különböző történeti leírások ellentmondásának kiküszöbölése’ célzatos volt, mégpedig olyan céllal, amit utólag egyértelműen történelemhamisításnak kell minősíteni, különösen nekünk, magyaroknak, mivel minket hátrányosan érint minden esetben.”[244]

Azaz tehát a mi magyar őstörténetünkre – benne a hunokkal – vonatkozóan számtalan bizonyíték van arra, hogy meghamisították. Éspedig „erre azért volt szükség, mert olyan népek (nemzetek), akiknek nem volt történelmük, de hatalomra tettek szert, megpróbáltak idegen tollakkal ékeskedni. Akiknek a ’tollait’ elvették, azokat valami módon el kellett tüntetni a történelemből, vagy legalább Európától minél távolabbra űzni őket. Ahhoz, hogy a saját jelentéktelen történelmüket fel tudják nagyítani, azt térben és időben megnyújtották, átraktak eseményeket olyan térségekbe, ahol addig teljes történelmi sötétség volt… Az igazi ellenfelek a szkiták voltak. Ezek az európai szkiták a görögöktől északra laktak, akiknek később a megtévesztés érdekében számtalan nevet adtak.”[245]

Egyébként Fábián munkásságának megértéséhez, jelentőségéhez hozzátartozik, hogy ő a legkorábbi latin nyelven nyomtatott könyveket kutatja, mert észrevette, hogy amikor azokba a kódexeket átmásolták, még nem mindent hamisítottak meg. Így a scita szót a latin tudást jelentő szóként (scio, scire, scii, scitum = tudni, ismerni) eredezteti, és mint ilyet a Kárpát-medencei

[244] Fábián Sándor: Történelmi „szürreál”. Az Igazság Kálváriája. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 36. évf. 1. szám, 2021. 35. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00061/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2021_1.pdf.

[245] Fábián Sándor: A parazita áfium ellen való magyar orvosság. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 38. évf. 1. sz. 2023. 906. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00066/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2023_1_0903-0991.pdf.

magyarelőd földműves népre vonatkoztatja, amely kifejezés aztán szerinte az „eltávolítási” folyamatban került át az európai és ázsiai sztyeppe főszereplőire. És annak a „kitaszításnak” jelentős vallási vonatkozása is volt.[246]

2.1. A „klasszikus” latin nyelv reneszánsz fejlesztés eredménye

Egyébként, mint Fábián tapasztalta, megfigyelte, „sokféle latin nyelv jön itt elő, a vizsgált 3-4 évszázad számtalan változata, és a X. századi latin írások sokkalta kezdetlegesebbek, mint a reneszánsz koriak. ’A latin nyelvtan, ahogy a különböző kéziratokban találjuk, őszintén szólva, egy szemét. Ezt írja Jordanesnek *A géták vagy gótok eredete és dolgai* c. írásáról a korábbi kiadó Karl Augustus Kloss.’[247] Viszont az ’újra megtalált’ írások stílusban és tökéletességben, nagyon hajaznak a reneszánszkori írásokra. Azonban ami a latin nyelv tökéletességét illeti, szerintem messze elmarad más modern nyelvektől. Nagyon sok a többértelmű szó, túl komplikált a nyelvtana. De nemcsak én látom így: ’Tolvajság! Sértés, hanyagság, butaság, tudatlanság, szabadosság (a másolók figyelmetlensége, hanyagsága, butasága, tudatlansága és sokszor célzatos ferdítés)’.[248] Jean Hardoun szerint ’a X. század körül nem találni majdnem semmi írást sem latinul, sem görögül: ezért a tudatlanság évszázadának nevezték.’[249] Tehát szerinte is úgy volt, ahogy gyanítom, hogy az írás csak a reneszánsz korában kezdett terjedni. Itt a következtetés csak az lehet, hogy az ’újra megtalált’ reneszánszi stílusban írt írások mind hamisítványok. A valódi ókori római birodalom a X. század környékén volt. Vagyis a dicső ókori Róma soha sem létezett. Valamikor úgy tanultuk, hogy az Itáliai-félszigeten az etruszkoktól délre éltek a latinok, mint etnikum, és hogy onnat terjedt el a latin nyelv. Én úgy látom, hogy valamikor Európában kezdett kialakulni egy lingva franca, amit aztán a papság megpróbált egy mesterségesen kialakított nyelvtannal egyenesbe hozni. Nem hiszem, hogy a szavak többsége az úgynevezett Latiumban élt néptől származna. Akad bőven spanyol, francia, de még német szó is benne. Itt van például a Herr szó, ami németül urat jelent. A latinban herus = úr, hera = úrnő. Ez azonban hiányzik az összes mai modern latin nyelvből. A következtetés csak az lehet, hogy a szó germán eredetű. Azonban a görög mitológiában Zeusz feleségét Hérának hívták. Világos, hogy nem véletlenül kapta ezt a nevet, de az úgymond ókori görögök ezt nem vehették át a germánoktól, mivel nem állt fenn köztük kulturális kapcsolat. A görögök egyébként is az északi népeket barbároknak tartották, tehát az átvétel csak fordított irányban volt lehetséges. A germánok mint hatalmi tényezők és kultúraátadók csak a X. század után tűnnek fel. Ebből nyugodtan arra lehet következtetni, hogy a görög mitológia is csak a X. század után alakult ki. Fomenko és társai bebizonyították, hogy a Homérosz műveit is mind a reneszánsz korában kreálták,[250] az eseményeket pedig a keresztes háborúkból merítették.[251] Még kiderült, hogy a történelmi időskálába bekerült két húsvétciklus, vagyis 1064 év.

[246] Fábián 2021, 213, 361-262, 415, 592, 594-595.
[247] Regan Yeat, Brian: *Jordanes GETICA sive De Origine Actibusque Gothorum with “classicized” grammar, normalized spelling and some emendations.* First half. 2016. https://www.hieronymus.us.com/latinweb/Jordanes/Goths1.htm.
[248] Uo.
[249] Uo.
[250] Fábián azt is bemutatja, hogy a trójai háború ábrázolása előbb képi alakban létezett, és a képekről írták az irodalmi szöveget. Lásd Fábián 2021, 130-147.
[251] Fomenko, A. T.: *History, Fiction Or Science? Chronology 1.* Delamere Publishing, Paris, London, New York, 2006. https://books.google.ro/books?id=YcjFAV4WZ9MC&dq=saturn+scythe&hl=hu&source=gbs_navlinks_s. V. ö. https://en.wikipedia.org/wiki/Talk:New_chronology_(Fomenko) és A. T. Fomenko, G. V. Nosowsky: *New chronologia and conception of the english history.* England and Russia (Great Horda-Empire). (Short shame.) https://chronologia.org/en/en_history/03.html

Bármennyire fájó is egyeseknek, de úgy tűnik, hogy nem volt sem nagy ókori Róma, sem nagy ókori görög birodalom."[252]

„Érdekes észrevenni, hogy milyen átalakuláson megy keresztül a 'Római birodalom' név. Az Ottók idejében, ami az ezredforduló körül volt, csak egyszerűen Római birodalom volt. A császár nevezte ki a pápát, akinek csak egyszerű püspöki hatásköre volt. A pápa funkcióját maga a császár töltötte be, úgyis nevezvén magát, mint pontifex maximus. Ugyanakkor az Imperator Augustus nevet is viselte. Itt megvolt az összes méltóságnév, ami az úgymond ókori Rómában használatos volt: dux=vezető, a tiszteké prefektus vagy ductores, a consul, legátus, utánuk következtek a tribunusok, centuriók, optiok, illetve a lovasságnál a decuriók, toborzók (conquisitores). Amikor a reneszánsz korában, úgymond megtalálták az ókori történelmi írásokat (ki tudja, milyen padlásokon hányódhattak?!), akkor átkeresztelték a birodalmat a Szent Római birodalomra. Utána pedig Szent Német Római birodalom néven szerepelt. Erre azért lehetett szükség, mert egyrészt túl nagy volt az időbeli távolság ahhoz, hogy a folytonosság fennálljon, másrészt meg, mivel ez a birodalom keresztény, ezért szent. Hogy mennyire voltak szentek a császárok és a pápák, azt láthatjuk a történelemből. A végén tehát Szent Német-római Birodalom néven szerepelt. A Habsburg császárt még a 17. századi írásokban is római császárként említik. Latin írásokban ez áll: 'A rómaiaknál és görögöknél voltak jövendő-mondó férfiak, jósok, belekből-jövendölők, madárjósok. (Apud Graecos et Romanos viri, qui futura praedicebant-***vates***, haruspices, augures-magnum auctoritatem habebant.)'[253] Számunkra a vates érdekes. Ugyanis a XI. századi Magyarországban volt egy úgynevezett Vata-féle felkelés. Mivel a felkelés a katolikus papság ellen irányult, ezért a felkelés vezetője is, aki után a lázadás a nevét kapta, valamiféle pap volt, éspedig a régi vallás képviselője. A neve után: jós. Azért az elgondolkoztató, hogy a XI. században ugyanazt a szót használják a jósra Magyarországon, mint az etruszkok korában, a római birodalomban. Nagyon fennáll a gyanú, hogy akkor a római birodalom időben nem állhatott nagyon távol a Szent István korától. A régi latin nyelvben a secol századot is jelent, de ugyanakkor az évezredre is használták. A secula seculorum, ami örökkévalóságot jelent, mutatja, hogy a leghosszabb időegység abban az időben a század volt, amit később tetszés szerint átváltoztattak évezredre."[254]

2.2. A korábbi Kárpát-medencei civilizáció pusztulásához vezető időjárási katasztrófa

A mi esetünkben pedig mindez úgy csapódott le, hogy „a magyar krónikákban leírt 'honfoglalás' se más, mint több régi írásból összeférc elt, a királyok és urak szája íze szerinti kompiláció."[255] Természeti gazdagsága miatt a Kárpát-medence sosem volt lakatlan, hanem mindig sűrűn lakott terület volt. Ugyanakkor szoros kapcsolatot tartottak fenn a Kárpát-medencéből kirajzott népekkel, ezért hasonló nyelvet is beszéltek. Az első hajóutak a folyók voltak, az itteni őshonos nép ismerte a hajózást, mivel hajózható folyóik voltak. A tengeri hajózás jóval később vált lehetővé. Viszont Efeszoszi János monofizita pap és Priszkosz rétor híradásából kétségtelenül tudhatjuk, hogy a történelem folyamán volt egy olyan nagyméretű katasztrófa, ami az akkori társadalmi műveltség, kultúra végét okozhatta. Emiatt Fábián szerint az ókori történelmet nem meghamisították, hanem egyenesen gyártották, előállították, olyan

[252] Fábián 2021. 32-33.
[253] Odrobina László: *Latin nyelv kezdőknek.* HEFOP-3.3.1-P.-2004-06-0019/1.0. Szegedi Hittudományi Főiskola, 2007. Lectio quarta. https://www.scribd.com/document/552781408/Odrobina-Laszlo-Latin-Nyelv-Kezdoknek.
[254] Fábián 2021, 31. Könyvében adatolja is az idővonal ezeréves „benépesítését". Lásd a IV/10. fejezetet: Hogyan lesz a XIII. századi keresztes hadjáratokból III. századi kereszténytildözés? és a IV/4. fejezetet: A poszádai ütközet: a cél szentesíti az eszközt. (Fábián 2021.)
[255] Fábián 2021, 34.

társadalmi alapokra, anyagmaradványokra támaszkodva, amelyek fejlettségi állapotáról, más szóval civilizációs fokáról nincs, vagy alig van adatunk. De mivel nincsenek megbízható adatok, az ókori történelem mai visszaállításakor csupán logikai levezetéseket alkalmazhatunk. Ezáltal ugyan az eredmény majd nem tükrözni a teljes igazságot, de közelebb állhat hozzá, mint a győztesek által írt történelem.

Az a nagy természeti csapás egy igen szélsőséges időjárás volt, ami a társadalmi zuhanást okozta. Az angol *The Independent* című lap archeológus munkatársa, David Keys, magyarul is megjelent könyvében számol be róla, hogy Kr. u. 535 körül következett be a természeti katasztrófa, minek nyomán a Nap fényereje meggyengült. Erről az „Egyház története" című munkájáról ismert Epheszoszi János monofizita történész, Epheszosz püspöke írja: „Jel jött a Napból, amilyen fajtát soha ezelőtt senki se látott és nem is számolt be ilyenről. A Nap elsötétült és tizennyolc hónapon át tartott a sötétsége. Minden nap úgy négy órát sütött, és még ez a fény is halovány árnyék volt csupán."[256] Ír erről az eseményről Prokopiusz bizánci történész is: „És ebben az évben került sor a legrémisztőbb előjelre. Merthogy a Nap ragyogás nélkül bocsátotta ki fényét, ahogy a Hold, ebben az egész esztendőben, és szerfelett olyannak tűnt, mint a fogyatkozásban levő Nap, mivelhogy sugarai nem voltak sem világosak, sem olyanok, amilyennek megszokhattuk."[257] Keys szerint ez a jelenség a Krakatau tűzhányó kitörésének következménye. Ugyancsak állítja, hogy a jelenség káros hatásai következtében az avarok ereje meggyengült, és a türkök kerültek fölénybe.

A szírül író Epheszoszi János (†586. Chalkedon) ortodox püspök történész pedig az 584. évről így számol be: „Az esqlawianū átkozott népe kivonulva egész Hellászon… valamint egész Thesszália és Thrákia helységein száguldott végig, sok várost és várat gázolt le… ott táboroznak és ülnek a rómaiak tartományaiban gond és félelem nélkül, foglyokat ejtve, gyilkolva és gyújtogatva… immár négy esztendő óta… Meggazdagodtak, aranyra, ezüstre, ménesekre és csikófalkákra és sok fegyverre tettek szert; sőt e barbárok még a rómaiaknál is jobban megtanultak harcolni; ezek, akik erdőkön és rengetegeken kívül még csak mutatkozni sem mertek, és két-három λογχάδια-n, vagyis dárdán kívül azt sem tudták, mi a fegyver."[258]

Ezzel kapcsolatban Fábián szerint „az évszámokat nem kell komolyan venni, mert tudjuk, hogy a kronológiánk nem tökéletes. A lényeg az, hogy a korai középkorban beállt egy mini jégkorszak, ami nemcsak egy civilizáció bukásához vezetett, de történelmi amnéziához is. Kik lehettek az esqlawianu népe, akiket Epheszoszi János említ, és milyen irányból támadták a Kelet-római Birodalmat? Maga a név rabszolgákra utal. Ha azonban a szklav szót azonosítjuk a szlávval, ahogy manapság szokás, akkor ázsiai szlávokról lehet szó. Ázsiában viszont inkább sztyeppei, mint erdőlakó népek élnek, és ezek fegyverként íjat használtak. Így csakis a Kárpát-medencei fellázadt szolga népről lehet szó. Ha kivonjuk 580-ból a 44 évet,[259] visszakerülünk az 536-ik kritikus évbe, amikor a természeti katasztrófa okozta nélkülözés már elviselhetetlen. Az anarchia 584 körül (ami a Juliánuszi éra szerint értendő, tehát valójában 540) már eléri a

---

[256] Lásd David Keys: *Katasztrófa. A modern világ kezdetei. Hogyan változtatta meg egyetlen természeti csapás a világtörténelmet?* Vince Kiadó, Budapest, 2002. V. ö. Lukács András: Katasztrófatörténelem. Vulkánrobbanás és világméretű sötétség indította el a középkort? *Hetek hetilap* XII. évf. 2. szám. 2005. 01. 14. https://www.hetek.hu/hit_es_ertekek/200501/katasztrofatortenelem. A Krakatau vulkán „életrajzára" lásd: Elter Tamás: Ötezer hirosimai atombomba erejével robbant fel a Krakatau vulkán. *Origo* 2020. 08. 28. 22:00 https://www.origo.hu/tudomany/20200827-a-civilizacio-tortenetenek-legnagyobb-termeszeti-katasztrofaja-megrengette-az-egesz-foldet.html. Az akkori világéghajlat elemzésére lásd: https://hu.frwiki.wiki/wiki/%C3%89v%C3%A9nement_climatique_de_535-536.

[257] Uo.

[258] Johannes von Ephesus: *Kirchen-Geschichte.* Aus dem Syrischen übersetzt. München, 1862. 255. https://books.google.hu/books?redir_esc=y&hl=hu&id=djdbAAAAQAAJ&q=584#v=onepage&q&f=false. In: Fábián 2021, 271.

[259] A Julián naptár bevezetésétől induló időszámítás és a Krisztus születésétől induló időszámítás közötti – az előbbi javára – 44 év különbséget, feltételezve, hogy e kétféle időszámítás használatáról van itt szó ugyanarra az eseményre, illetve évre.

tetőfokát. Ekkor indul meg az avarok (türkök) európai inváziója."[260] Csupán egyszeri nagy népvándorlás történhetett. „A katasztrófa előtti európai népek nyelve, nagy valószínűséggel ragozó nyelv volt. Az írásuk a rovásírás (runa) többféle változata. Ezek a népek alkották az úgynevezett ókori monumentális építményeket, utakat és vízvezetékeket, amelyeket ma a rómaiaknak tulajdonítanak."[261]

Az avarokról pedig tudjuk, hogy 567-ben uralkodójuk, Baján kagán szövetséget kötött Alboinnal, a Kárpát-medencében élő longobárdok királyával. Ezért a longobárdok legyőzték az addig felettük uralkodó gepidákat és királyukat, Kunimondot. De az avar szövetségest túl erősnek, fenyegetőnek érezték és 568 húsvétján a longobárdok Észak-Itáliába költöztek. Ha e longobárdok németek voltak, akkor az avarok a németekkel együtt győzték le a gepidákat.[262]

2.3. Az avarok megháromszorozása (a hunok és magyarok is ők)

Fábián észrevesz azonban egy erős hasonlóságot. Mert amikor a bizánci császár 576-ban Menandrosz bizánci történész szerint követséget küldött a nyugati türkökhöz, hogy a korábban velük kötött békét megerősítse, haraggal fogadták őket, szemükre hányva, hogy befogadták elmenekült alattvalóikat, az avarokat. És ugyanígy, Attila is kikelt a bizánciak ellen, mivel befogadták a menekült hun alattvalókat.[263] Ugyanaz a történet ez két változatban. Egységére van azonban példa, mint a panioni trák születésű[264] Priszkosz rétor történetírói működése, aki kelet-római császárok szolgálatában állván járt a hun udvarban, valamint Rómában, és Egyiptomban is élt. Priszkoszt, aki az avarokat már 463-ban említi, a német ismertetés elmarasztalja: „A fennmaradt töredékek azt a benyomást keltik, hogy Priskos elsősorban a római külpolitikával foglalkozott, de ez a válogatás a későbbi összeállítók érdekeinek is betudható. Nyilvánvalóan a hunok története és a Római Birodalommal való kapcsolataik álltak a mű középpontjában... Priskos azonban a római perzsa kapcsolatokkal is foglalkozott... Stílusa – a késő antik történetírókra jellemzően – klasszicista volt; így a hunokat anakronisztikusan szkítáknak, a perzsa szasszanidákat pedig pártusoknak nevezte."[265]

Mivel Priszkosz tehát jól ismerte a helyzetet, a szkíta hunok és a szasszanida perzsák pártusokkénti említése igazságot kell takarjon. Mert látható, hogy – mint Fábián fogalmaz – „a kompilátorok keze munkája minden történelmi írás! De ki garantálja, hogy csak egy kicsit korrigáltak? Vagy az egészet átírták, vagy egyszerűen ők a szerzők valamikor a reneszánsz korában. És miért vádolják Priszkoszt anakronizmussal, ha a legtöbb ókori és középkori történész egyenlőséget tesz szkiták, hunok és magyarok közt? Az a nagy bajuk, hogy Hérodotosz szerint a szkiták már jóval Krisztus előtt a Kárpát-medence lakosai voltak, és ha a hunok szkiták, akkor nem jöhettek keletről. A legújabb régészeti adatok azt bizonyítják, hogy az európai műveltség a Kárpát-medencéből indult ki. Ezt nagyon jól tudták a nyugat-európai

---

[260] Fábián 2021, 272-273.
[261] Fábián 2021, 31.
[262] Akik nevüket a gyepűk védelméért kaphatták, mert ők is hunok voltak, határőrizeti szerepben Mesterházy Zsolt szerint: „A sumér grammatika szerint éppen olyan összetétel, mint pl. Kál-Da, Mag-Da (ahonnan Mária Magdaléna való) és az utolsó hangzó lekopásával Erős-D, Varas-D, Kál-D stb. Lévén így kimutatható a DA utórag, mint helyhatározói nyelvtani elem - tehát így Kál-Da – a Kál-ok lakóhelye, Mag-Da a Mah-oké (tudósoké) és Erős-D – az erősöké. Csakis így értelmezhető a Gepi-Da is. Viszont a GEPI – a GYEPÜ hangtani változata. Igy a gepida nép nem más, mint a gyepük népe." (Mesterházy Zsolt: Mesterházy Zsolt: *A magyar őstörténet kincsestára. Időrendi vázlat a kezdetektől Kr. u. 907. július 7-ig.* Magyar Ház Kiadó, Budapest, 1998. 157.) Mesterházy felhívja a figyelmet, hogy Jordanesnél is ezzel egyező híradás szerepel: „A gepidák megszállták Dáciát és a hun területeket – Atilla volt alattvalói, Marcian császártól kaptak lakóhelyet a letelepedésre." (I. m. 155). V. ö. Jordanes: *Getica. A gótok eredete és tettei.* IXLVIII/262-263. Közreadja Kiss Magdolna. L'Harmattan, 2005. 95.
[263] https://hu.wikipedia.org/wiki/Avarok.
[264] A közép-bizánci Suda lexikon szerint (https://de.wikipedia.org/wiki/Priskos).
[265] Uo.

'dicső' nemzetek, de mivel ez nagyon sértette a felsőbbrendűségi érzelmeiket, ezért mindent elkövettek, hogy ezt eltitkolják. A türk inváziót, ami Efezoszi János idejében történt, a történelemkönyvekben megháromszorozták, így lett egy hun, egy avar és egy magyar invázió, és ezek mind Ázsiából kellett jöjjenek. Az úgynevezett magyar honfoglalás valójában a hatodik században történt, amikorra a hamis történelem az avarok bejövetelét datálja. Ezért nincs említés az avarokról a magyar krónikákban, csak magyarokról, akik valójában türkök voltak. A magyarok úgynevezett első bejövetele pedig csak az Árpád-házi uralkodók által megrendelt forgatókönyv. A hunoknak nem kellett bejönniük a Kárpát-medencébe, mert már évezredek óta itt voltak."[266]

Ezzel összefüggésben Fábián megvizsgálta a deák nyelv és az íródeák kifejezést. A deák nyelvet latinnak mondják (deákos, latinos műveltség), de nem minden deák íródeák, ha van külön szó a deák írnokra. De kik voltak maguk a deákok? A szófejtő szótár szerint a diakónusok (papsegédek), akik szolgálják az egyházat vagy a királyt,[267] a deák (diák) a közösséget szolgálta. A rabszolga latinul sclav (szklav), ennek (megszépített) változata a sclavin (szklavin), ami a magyar krónikákban úgy szerepel, hogy itt a magyar uralkodás megszervezésekor szklavinok laktak. Fábián így folytatja: „A hun birodalom megszűnte után a Kárpát-medence népeit az a nyugati hatalom hódoltatta, ami a Római Szent Birodalom előképe volt. Ennek a birodalomnak érdeke volt a Kárpát-medencei lakosságot félrabszolgasorban (szklavin) tartani, és így maximálisan kiaknázni a medence minden kincsét. Maga a szklavin kifejezés bizonyítja, hogy ezek nem akármilyen rabszolgák voltak, mivel már magas fokú műveltséggel rendelkeztek." Ahogy „Kínában létezett egy olyan kaszt, amelyik az ország irányítását volt hivatott végezni. Ezen kaszt tagjai voltak a heréltek, akik később a mandarin nevet kapták. Az ezek által használt nyelv lett a birodalom hivatalos nyelve. Hasonló dolog mehetett végbe Európában is, ahol a mandarinok szerepét a deákok játszották, azzal a különbséggel, hogy ezek nem voltak heréltek." Nálunk is „valószínű, hogy a fajok keveredése előtt, létezett egy magasabb fejlettségi fokon álló népesség, akik a környező néptől eltérően, az energiájukat inkább a szellemi képességeik fejlesztésére, mint a szexuális teljesítményre használták. ...a Kárpát-medence térségét nevezhették a deákok országának, Deákiának (Dakia, Daqin).[268]

Az éghajlati katasztrófa miatt legyengült ókor végi, középkor eleji európai (nem feltétlen római) birodalom elleni győztes lázadás után a deák uralkodó kaszt emlékét eltörölték. Viszont a régi domborműveken a fejviselet a szkitáknál és dákoknál nagyon hideg éghajlatra utal. Azaz egy mini jégkorszak vezethetett a dák birodalom bukásához, amely elképzelést alátámasztja a két idézett történetíró feljegyzése, akik saját tapasztalataikról számolnak be. És egyénként pedig „az ásatások nyomán az is kiderült, hogy a Kárpát-medence az úgynevezett honfoglalás idején nagyon sűrűn lakott terület volt, és a 'honfoglaló' türkök legalább tízszer kevesebben voltak, mint az őslakosság. Gordon Childe és Fritz Schachermeyr szinte egybehangzóan írják műveikben, az Európai népek tanítómesterei a Kárpát-medencei scythák voltak. 1955-ben, a Tatabányai szénmedencéhez tartozó Környén a régészek egy Kr. előtt 1200-ból származó fémöntödére bukkantak, ahol bányászok, kohászok, fémfeldolgozó iparosok, ötvösmesterek éltek. A közeli temetőben talált leletekből, nyergek, szablyák, ötvösmunkák alapján megállapítható, hogy hunok voltak a mesteremberek. Akkor hát kik is voltak a hunok meg a szkiták? Keletről betörő nomádok, vagy a Kárpát-medence őslakói? És ha az európai műveltség a Kárpát-medencéből indult ki, akkor ez a Daqin birodalom, ami inkább hun volt, mint római, nem lehetett kisméretű."[269]

---

[266] Fábián 2021, 272.
[267] https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/d-F1C23/diak-F1CFB/#Lexikonok%5ESzT-ETIM-di%C3%A1k
[268] Fábián 2021, 270.
[269] Fábián 2021, 271-273.

Az igen szokatlanul hangzó tanulság: „De mivel kiderült, hogy az ókori írások zöme hamisítvány, és amit igaznak vélnek, az is másolatok másolata, ezért lehet, hogy az egész ókor csak egy kitaláció, és a hunokat a mongoltatárokról másolták, akik a 13-14. században ugyanazt művelték, mint az állítólagos hunok a IV. században."[270]

2.4. Földrajzi helycserék

Fábián más kutatási eredménye a Kárpát-medencei Meótisz, amihez természetesen egyéb itteni földrajzi nevek (folyók, hegyek stb) messzire vitele is csatlakozik.

„A Meotis nem más, mint egy átgázolható mocsaras vidék, ami nem feltétlenül a Fekete-tenger mellett van. A Riphei-hegy pedig nem lehet az Urál, mivel Hérodotosznál és a korabeli térképeken nyugat–kelet irányban helyezkedik el… A Riphei-hegy, ahol gyémántot találni (ez lehet a bolondok aranya), több mint valószínű, hogy a Nyugati-Kárpátok, amit, akik uraltak, azok uralkodtak is. És itt arany is volt bőven, mert Hérodotosz azt meséli róluk, hogy a legbujálkodóbb emberek, s a legtöbb aranyat hordják magukon… Ahol a krónikák a hunok vagy a magyarok Szkitiából való kijöveteléről beszélnek, az a Kárpát-medencéből való kijövetel. Van itt elég meotisz, mert meo latinul átjárót jelent. Vagyis olyan tavat, aminek elég sekély ahhoz a vize, hogy át lehessen rajta gázolni lábon. … Tehát a régi krónikákban, amikor Meotiszről írnak, az a Pannonia területén található mocsarakra vonatkozik. 'Solinus azt állítja, hogy az agatürszök a Boristenes (Dnyeper) folyó mellett élnek… ő az agatürszöket a hunok, alánok, türkök, szarmaták és a thyrsagetae mellett említi és ugyancsak szkita népnek tartja. Pomponius Melo pedig a thyrsagetákat thyssagétáknak mondja, akik Törökország és Meotisz mellett élnek."[271] Thyrsagéte = Thyssagete = Thyssagente = Tisza-parti nemzetség. Magyarországot meg sok régi történész Törökországnak hívta. Az, hogy a Kárpát-medencei–dunai hely- és népneveket „kinyomták" a Kaukázusig, Fekete-tengerig, látszik másból is. Persze attól még élhettek ott is és itt is ugyanazok a népek, csak az a „lényeg", hogy innen „eltüntették" őket."[272]

„Hérodotosz Dárius hadjáratáról szólva mondja: 'Így Szkitia alakja majdnem négyzet alakú, két része (oldala) tengerek felé tart, egyik a mediterrán, a másik a (Fekete) tenger felé, ugyanakkora távolságra mindkettőtől. (Mert az Isztertől a Boristenesig tíznapi járás, és ugyanennyi a Boristenestől a Meotiszig). A mediterrán tenger irányából a Melanklénosokig, akik a szkiták fölött laknak, húsznapi út. Feltételezem, hogy egy nap alatt 200 stádium utat lehet megtenni. Így Szkitia szélessége (délről északra) 4000 stádium, a Mediterrán tengerig ugyanennyi stádium."[273] Egy stádiumnak vegyünk 200 métert, így a 4000 st = 800.000 m = 800 km. Tehát körülbelül ennyi a Szkitia hossza és szélessége. A fent leirt elhelyezés szerint épp a Kárpát-medence közepén található. A későbbi kompilátor hamisítási célból ide is beszúrt egy megtévesztő mondatot, ami viszont teljesen idegen a szövegkörnyezettől: „Mert az Isztertől a Boristenesig tíznapi járás, és ugyanennyi a Boristenestől a Meotiszig.

„Anno 744. Itt az DCCXLIIII helyett MCCXLIIII van. Úgy néz ki, hogy a kompilátor ezt az eseményt a tatárjárás történetéből másolta, csak elfelejtette kicserélni az évszámot, és nagyon

[270] Fábián 2021, 31.
[271] Silvanus, 2020 Silvanus, Turan: The-Agathyrsi-were-Hun-Scythians. 2013. https://www.scribd.com/document/192684966/The-Agathyrsi-were-Hun-Scythians-2013.
[272] Fábián 2021. 65, 66.
[273] Herodotus: *Historiarum Libri IX ... Ejusdem Narratio de Vita Homeri. Excerpta e Ctesiae Libris de Rebus Persicis et Indicis.* Dunmore, Londini, 1679. 257. https://books.google.ro/books?id=wlpTAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.

tömören csak ennyit írt az úgynevezett honfoglalásról: 'A hunnok második bejövetele Pannóniába a hét vezér vezetése alatt arra a helyre, melyet Hétvárnak neveznek.'[274] Szegény krónikamásoló, itt nem Szkitiából való kijövetelről ír, hanem Pannoniába való bejövetelről, de a Hétvár neki Pannoniában van. De kik is jöttek valójában 1240 körül?"[275]

2.5. Türk világhatalmi hamisítás Kínától Marokkóig

A Kárpát-medencei középkori hatalom eredetéről szóló hamisítás legkiemelkedőbb szerzője, Joseph Deguignes aki így kezdi a 18. század közepén írott, *A hunok általános története* c. műve előszavát: „E művemben egy szinte ismeretlen nemzet történetét kívánom bemutatni, amely különböző időkben, Ázsiában, Európában és Afrikában hatalmas monarchiákat hozott létre. A hunok, akik később a török nevet viselték, egy Kínától északra, az Irtis- és az Amur-folyó közt fekvő országból származnak, és fokozatosan elfoglalták egész Nagy Tatárországot. Kr. e. 200 óta számos királyi család uralkodott egymás után ezekben a hatalmas országokban; voltak a rómainál is kiterjedtebb birodalmak A hunok általános története c. műve előszavát így kezdi: „E művemben egy szinte ismeretlen nemzet történetét kívánom bemutatni, amely különböző időkben, Ázsiában, Európában és Afrikában hatalmas monarchiákat hozott létre. A hunok, akik később a török nevet viselték, egy Kínától északra, az Irtis- és az Amur-folyó közt fekvő országból származnak, és fokozatosan elfoglalták az egész Nagy Tatárországot. Kr. e. 200 óta számos királyi család uralkodott egymás után ezekben a hatalmas országokban; voltak a rómainál is kiterjedtebb birodalmak, illusztris császárok, törvényhozók és hódítók, akik jelentős forradalmakat indítottak el. Mindezekről az eseményekről csak nagyon hiányos ismereteink vannak. Turkesztán népeit barbároknak tartják, akik csak Dzsingisz kán alatt jelentek meg, fényesen."[276]

Ennek a mai Ázsiába képzelt nagy hun, majd tatár birodalomnak térképet is rajzoltak (*1. ábra*). Deguignes viszont a hunokat nemcsak a tatárokkal, hanem az oszmán törökökkel is azonosítja, de őelőttük arab hódítók szerepelnek Afrikában. E legkésőbbi állapot visszavetítése, azonosítása a legkorábbiakkal szükséges az egész állítássorozatához. Ami a Csendes-óceántól Moszkváig több mint 7000 km, Marokkóig 10 000 – légvonalban. De ezek feltételezése aztán az orosz hódításnak is – utólagos – igazolása lett, és a korabeli magyar turanistáink kiindulása.

Deguignes részletekbe is „be tud avatni" minket e meglehetősen távoli terület és idő eseményeit ismertetve: „A hunok tatáriai birodalmát déli oldalán a kínaiak birodalma határolta; a két nép egymás ellen folytatott szinte folyamatos háborúi miatt a kínaiak gyakran beszéltek a hunokról. Az ő történelmükben megtalálunk mindent, ami e barbárok eredetére és első birodalmára, fejedelmeik pontos egymásutánjára és Tatárföld leírására vonatkozik Jézus Krisztus idejétől napjainkig. Látjuk ott ezeket a hunokat, amint a Kaszpi-tengertől északra Szibériába nyomulnak, ott letelepednek, hogy aztán behatoljanak a rómaiakhoz. Több író együttes olvasásával, mint például Se-ma-kouang, Tchou-hi, Ma-tuon-lin és a különböző birodalmi dinasztiák írói, amelyekről *A huszonegy történetíró* című gyűjtemény készült, abban a helyzetben találjuk magunkat, hogy részletes történetet készíthetünk ezekről a hunokról és különböző hordáikról vagy törzseikről. Ha mindezen felfedezésekért a kínai évkönyveknek tartozunk is köszönettel, a mi kutatásaink másfelől nem kevésbé hasznosak lesznek számukra; megvilágítjuk történelmük számos homályos helyét, és megkönnyítjük mindannak megértését, amit az idegenekről mondanak, akikről gyakran ők maguk is tévednek. Ugyanezen okból a

[274] Oefele, Andreas Felix von: Rerum Boicarum scriptores nusquam antehac editi quibus vicinarum quoque gentium nec non Germaniae universae historiae ex monumentis genuinis historicis et diplomaticis plurimum illustrantur ex membranis et chartis vetustis collegit, descripsit ac monitis. Sumptibus Ignatii Adamus et Francisci Antonii Veith, Monacensis, 1763. 423. https://books.google.ro/books?id=48n7WALba-MC&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.
[275] Fábián 2021, 57.
[276] Deguignes 1756, v.

hunok kapcsolatai a keleti tatárokkal kötelezneck arra, hogy pontos beszámolót adjak ez utóbbiak történetéről, fejedelmeik viszonyairól és eredetükről, amikor a törökök története ezt megkövetelni látszik."[277]

1. ábra. Nagy Tatárország XVIII. századi Ázsia-térképen, olyan alrészekkel, mint Moszkvai Tatárország, Független Tatárország, Keleti és Kínai Tatárország és Kis Tatárország a Fekete-tenger felett.[278] *Deguignes eszerint látszik írni*

Deguignes tehát „jobban tudja" a történelmüket, mint maguk a kínaiak. Mert jól tudja a szerzőket „együttolvasni", a Fábiánnál látott „szempontok" szerint csoportosítani, alakítani. Fábián a hamisításokat leleplezve arra következtetett, hogy mindaz, amit a hunokról az ókori történetírók írtak, a Kárpátokon belül történt. Deguignes-nek viszont állítólagos kínai jezsuita forrásokra támaszkodó, s láthatóan ténybelileg megalapozatlan művét a magyar jezsuita Pray György már az eredeti megjelenése után egy évtizeden belül tényként tette közismertté, a kibontakozó finnugor elmélet ellen, megalapozva a turanizmust. És az alapján írta Szekér J. Aloysius azt a magyar krónikát, amely nemcsak a legkésőbbi, de a magyarokat a legtávolabbról, már Távol-Keletről eredezteti.[279] Műve a távol-keleti kapcsolódási szándék miatt újabban ismét felkapott lett, sokan nem tudnak szabadulni tőle – pedig tehát hamisításon alapul. Nem beszélve arról a kétes dicsőségről, amit Deguignes így fogalmaz: „E törökök hozzájárultak a Római

[277] Joseph de Guignes: Histoire générale des huns, des turcs, des mogols, et des autres tartares occidentaux & c. avant et depuis Jesus-Christ jusqu'a present: précédée d'une introduction contenant des tables chronol. & historiques des princes qui ont regné dans l'Asie: ouvrage tiré des livres chinois, & des manuscrits orientaux de la Bibliotheque du roi. I/1. kötet, Chez Desaint & Saillant, Paris, 1756. x-xi. https://archive.org/details/histoiregnraled00guiggoog/page/n7/mode/1up?view=theater.
[278] https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/42/Delisle_-_L%27Asie.jpg.
[279] Szekér 1808.

Birodalom pusztulásához, feldúlták Franciaországot, Itáliát, Németországot és Észak-Európa összes országát, tönkretették a kalifák birodalmát, birtokba vették a Szentföldet; végül gyakran összevesztek a frankokkal."[280]

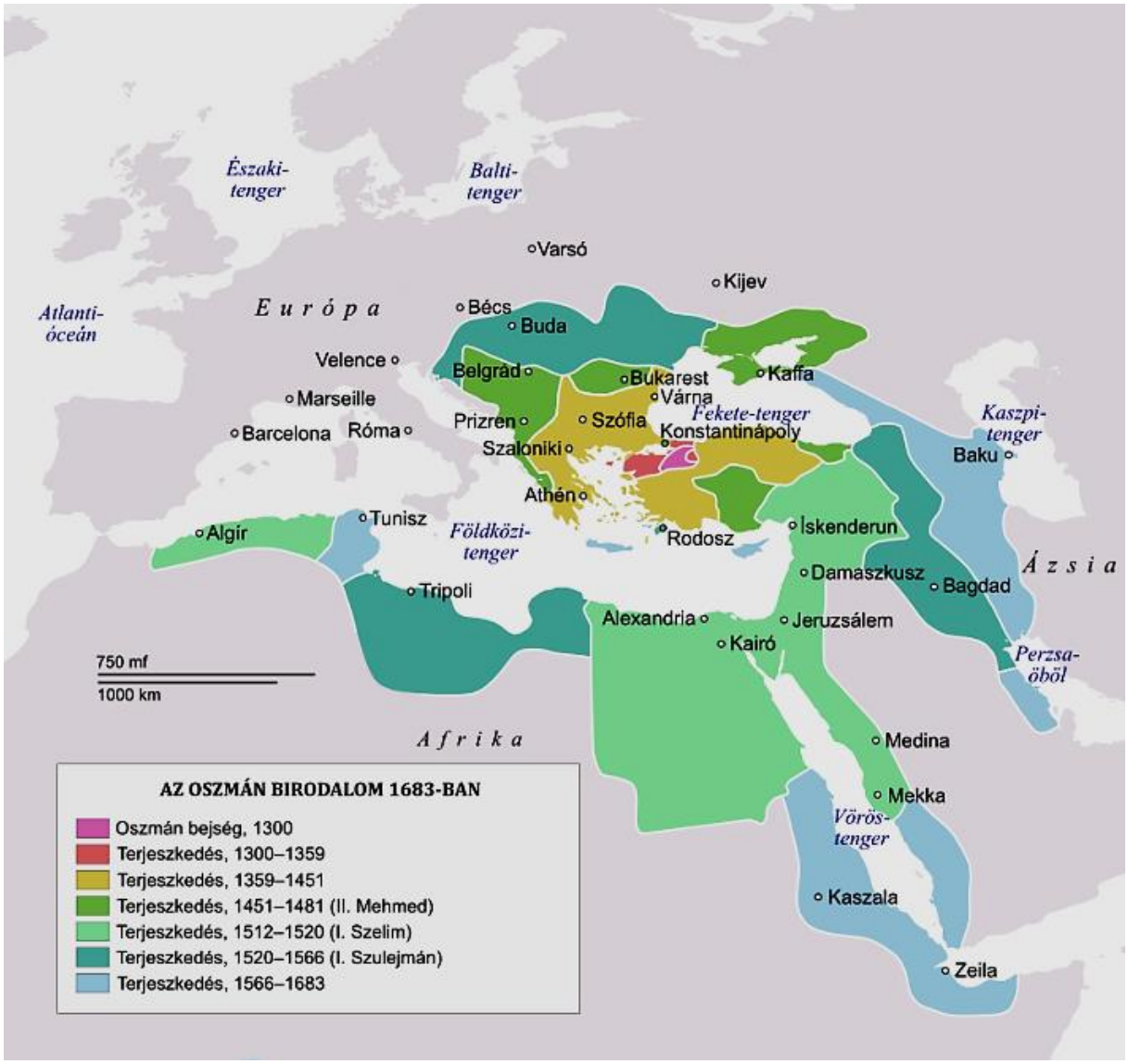

2. ábra. Az oszmán birodalom legnagyobb kiterjedése (1683) IV. Mehmed uralkodása alatt.[281]

Padányi Viktor kísérletet tett rá, hogy Távol-Kelet hunjait a Közel-Keletével azonosítsa, kijelentve, hogy a Kr. e. 1500 körül az eredetileg Közel-Keleten élők kettészakadtak, és szerinte Kr. e. 628 körül létrehozták a Bajkál-tó környezetében az avarnak is nevezett hun birodalmat.[282] A hun dinasztia eredetére vonatkozóan viszont ismeretes a másik hun-maradék törzstől fennmaradt *óbolgár királylista*, amely a hun vezértörzset egyértelműen Kína mellől eredezteti a Dulo dinasztiából, a Kr. e. harmadik évszázadból. Igaz, ebben a királylistában Atila nem jelenik meg, és az valójában vélt fiától, Irniktől folyamatos csak. Korábbi nevek föltehetően csak elágazásokat jelentenek. Így Irnik előtti név Arvitochal, aki Kr. u. 157-ben élt. De a hunokról semmit sem tudunk a keleti hunok kínaiaktól elszenvedett veresége (Kr. u. 155) és az

[280] Deguignes 1756, vi.
[281] https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/36/OttomanEmpireIn1683_hu.png.
[282] Padányi Viktor: Dentu-Magyaria. Turul, Veszprém, 1989, pp.: 199, 228, 240, 263.

Európában Balambér vezérletével történő megjelenésük (Kr. u. 376 körül) közötti időben. Krónikáink sem, természetesen, és ez a távol-keleti származási vonal ellentétes a krónikák déli, iráni származtatásával. Sebestyén László tiltakozik is az ellen, hogy a hunokat Kínától eredeztessék, mert szerinte azok a hun–avar–magyar kapcsolatnak megfelelően szkítaként megjelenő sumér elődöket jelentenek.[283]

Osetzky Dénes bemutatja a türk népek mozgását és követi közel két évezreden keresztül. Kimutatja, hogy a hunok valójában a kínai császárság mentén emelkedtek katonai hatalommá, majd éppen a kínaiak katonai nyomásának engedve bomlottak ketté: egyik részük dél felé vette az útját, és került a végén Indiába, ahol rövid ideig dinasztikus uralkodókká váltak, a másik részük nyugatra húzódott. Ez utóbbiak láthatók szerinte Kr. u. 155-ben az Aral-tótól északra elterülő legeltető, sztyeppei területeken, – és idáig követhetők az ún. hun üstök is – majd eltűnnek a szem elől. Balambér katonái, immár a kengyellel megerősített lovas hadviselés mesterei 376-ban jelennek meg, és kezdik meg Európa meghódítását.[284] Természetesen a történti híradásokban jelennek meg ilyenként, nem a terepen figyelte meg őket valaki.

Egyébként a kínai császárságra – a róla fennmaradtak szerint – a vaskorszaki népmozgások hatottak meghatározó mértékben. A császárság maga letelepedett társadalmat alkotott, és ebben a földművesek a saját népcsoportjukból származó uraknak voltak alárendelve. Kínában egymást váltották az uralkodók, mégis műveltsége csakis a sajátos belső törvényei szerint változott. A kínai társadalom már a dinasztikus időszakot megelőzően (Kr. e. 2000 körül) sajátos írással rendelkezett. Az írás a kínai nyelv legfontosabb összetartója, ugyanis a közel 300 nyelvjárást beszélő kínaiak csakis az íráson keresztül értik meg egymást. Az írás szervesen hozzátartozik az állami adminisztrációhoz. Kijelenthetjük, hogy az állam kialakulásának az az egyik feltétele, hogy le tudja jegyezni a törvényeit, leltárt tudjon készíteni, azaz legyen írása.[285]

A *leírásokból ismeretesen* a Kr. e. I. évezred során a kínaiak legfőbb gondja az volt, hogy miként tartsák távol országuktól az időjárás váltakozásának nagymértékben kitett északi, szteppei területeken lovas nagyállattenyésztésből élő népeket. E küzdelem a Kr. e. 2. századra döntő fontosságúvá vált. Több hadjáratot vezettek az északi népek ellen, köztük a xiongnuk ellen is, aminek az eredménye végül a pásztortörzsek egy részének nyugatra, más részének pedig délre való áttelepülése lett. Ez a mozgás váltott aztán ki feltehetően egy dominó-szerű reakciót: a víz után vándorló pásztor csoportok egymásra torlódtak, és ha egyikük kellően erős volt, kiszorította a másikat legeltető területéről. Ázsia szteppéin ez immár keletről-nyugatra történő vonulást jelentett. Korábban a szteppe déli szakaszáról indulva nyugatról kelet felé haladt egy népmozgás, amely maga előtt kergette a kurgán műveltség elől menekülő népcsoportokat, köztük a turkokat is. Most ez az irány fordított lett, de elsősorban az északi szteppei területeken zajlott (*3. ábra*).

A kínai és a sumér hun-eredet közti ellentmondás feloldhatatlan, ezért bizonytalanságaira rá kell mutatni és a valós eredetet felmutatni. Továbbá azt sem szabad elfogadnunk, hogy a már akkor több részre hasadt, eredetileg szabírnak – vagy sumérnak – tekintett hun népesség, különböző környezetből, eltérő múlttal, különböző időben érkezett volna a Kárpát-medencébe, ugyanakkor a gazdag magyar nyelv mégis egységes – és ilyen volt már az ún. honfoglalás idején

[283] Sebestyén László: *Kézai Simon védelmében. Őstörténeti tanulmányok.* Nap Kiadó, Budapest, 2004. pp.: 259-260. https://www.scribd.com/document/226963914/Sebestyen-Laszlo-%C5%90storteneti-Tanulmanyok.
[284] Osetzky Dénes: *A Magyarság Török Ősei.* Árpád Munkaközösség Kiadványa, Sydney 1977. pp.: 72-73.
[285] Például híres kutatók szerint éppen ez az egyik bizonyíték arra vonatkozóan, hogy nem létezett Dávid Birodalma a Negev-sivatagtól északra Kr. e. 1000 körül, hiszen Jeruzsálem városállamnak nem volt írása ebben az időben. (Izrael Finkelstein, Neil Asher Silberman: *The Bible Unearthed. Archaeology's New Vision of Ancient Israel and the Origin of Its Sacred Text.* Touchstone, New York, 2002. 325.

is. Azt kell inkább tudatosítanunk, hogy csak a Kárpát-medencei folytonosságunk tehette ilyenné nyelvünket, hiszen minden más ‘osztódás’, szétsodródás, független életmód mindig együtt járt a nyelvek szétforgácsolódásával, miért éppen a magyar lenne ez alól kivétel?[286]

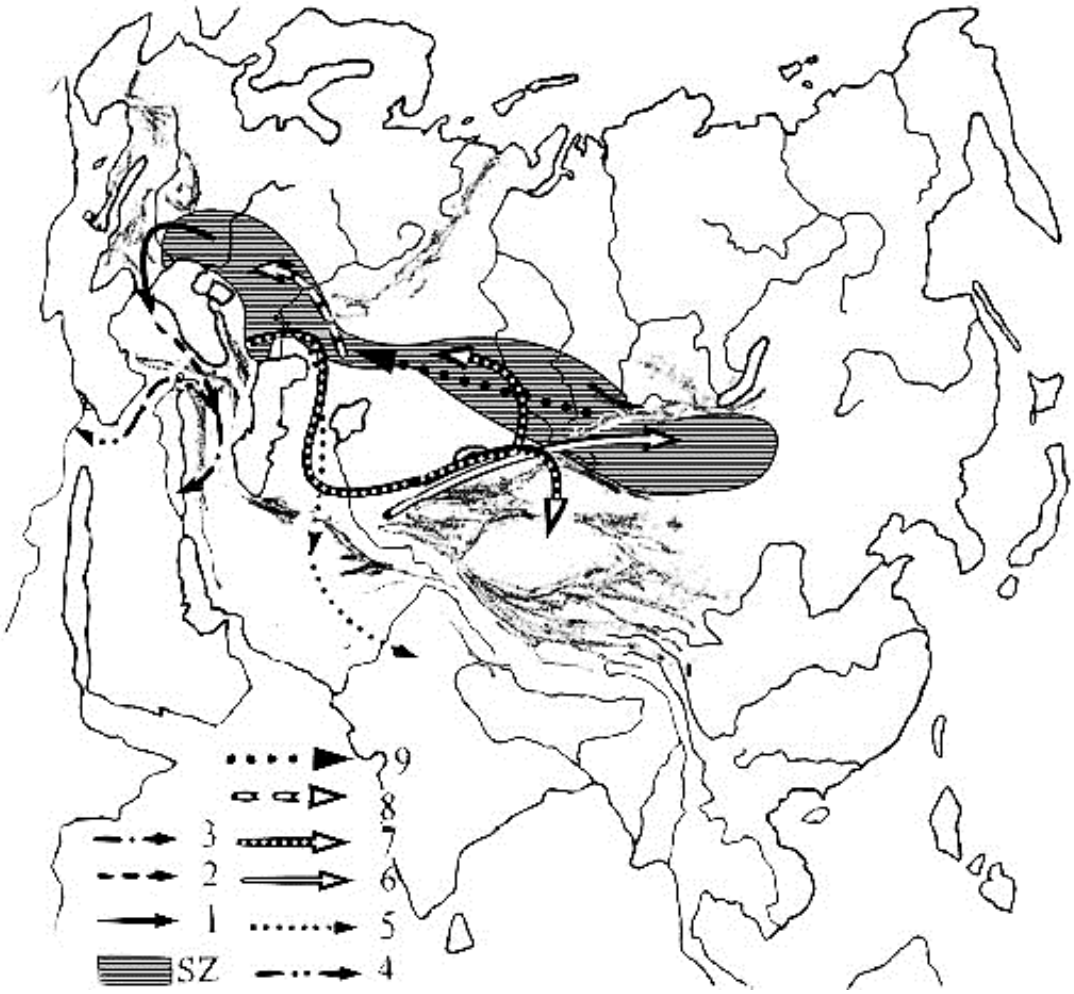

3. ábra. A harci szekér terjedése keletre. 1. Kurgán harci szekér terjedése a dél-orosz sztyeppe felől a Balkánra JE (jelen előtt) 4000 körül. Ez lesz a Mükénéi királyság. 2. Harci szekér Anatóliában, JE 3900 k., kései utódaik a hettiták. 3. Harci szekér a Zagroszba: kassiták JE 3700 k. 4. Harci szekér Egyiptomba JE 3500 k.: hükszoszok. 5. Pásztornépek Iránba és Indiába JE 3900-3700. 6. Turkok mozgása JE 4000-3800. 7. „Szkíták” mozgása JE 3000-2900. 8. Tochárok mozgása a turkokat keletre nyomva JE 3900 körül. 9. A tochárok ágából jöhetett létre a későbbi szkíta, mivel északnak fordult. Vonalkázva az akkori sztyeppei terület.

Az állandó keletről nyugatra áramlással ellentétesen zajlott le egy lovas-pásztor csoport mozgása, akik a Koreai-félszigeten áthaladva nem álltak meg a tenger partján, hanem áthajóztak a japán szigetekre és ott létrehozták a sajátos kettős társadalmat: lettek a korábbi, immár a kölesből rizstermelővé vált letelepedett társadalom urai, királyai, arisztokráciája. Legendáikat őrzi a Ko-dzsi-ki,[287] amelynek alapján arra következtethetünk, hogy ez a csoport közép-ázsiai lovas pásztorokból állt.

[286] V. ö. Cser Ferenc, Darai Lajos: "Genetikai nyelvészet"? Török Tibor legújabb közleményének határozott kritikája. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 38. évf. 1. szám. 2023. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00066/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2023_1_1009-1011.pdf.
[287] Kazár Lajos: *Ko-Dzsi-Ki. ‘Régi történetek feljegyzései’.* Magyar Történeti Társulat, Sydney, 1982.

Mindenesetre van egy jó kétévszázados eddig áthidalatlan időszakadék az 'ázsiai' és európai hunok között, és mi hun- vagy kunmagyarok a genetikai bizonyítékokon túl azért se vagyunk ázsiaiak, mert későbbi vezérünk, Árpád a korábbi vezérünknek, Atilának a leszármazottja. Fel kell emelni a szavunkat kínai lerablózásunk ellen, mert senki nem bizonyította, hogy Atila és katonái jártak volna Ázsiában. Amíg valaki nem tárja fel a kínai forrásokat újra, és csak a XVIII. századi Joseph de Guignes-műre hagyatkoznak, megbízhatatlanként elvetendő a *xiongnu* önelnevezést *hun*nak fordítani, tekinteni. Mégha már megszoktuk is a múltunkkal kapcsolatban a 'tudományos' nyelvi zsonglőrködéssel alkotott *hsziongnu* és *hiungnu* alakváltozatot, amelyet közelítenek a *hun* alak felé.

Mindezt tehát figyelembe kell vennünk ezután a hunokkal kapcsolatosan eddig használt adatokat és összefüggéseket tekintve, mert itt mesterséges (politikai) azonosításról van szó. Ezt a híres angol történész, a Deguignes-re hivatkozó Edward Gibbon terjesztett el az angolszász világban 1776-os, *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire* című műve IV. kötetében, közölve, hogy először Deguignes vetette fel azt az elméletet, hogy a Római Birodalmat is megtámadó hunok ugyanaz a nép, mint akiket a kínai történeti források hsziungnukként emlegetnek.[288] De az időbeli és térbeli áthidalásra szánt ujgur is jóval későbbi nép, időrendileg nem jön össze a hunnak mondott sziongnuval. Erre szolgált ezért a türk nép, mint közvetítő a távol-keleti hun és a nyugat-ázsiai török között, de akkor az európai hun miért nem türk? Türk majd a magyar lesz, ebből a varázskalapból előhúzva, a minden valós kérdésre hamis választ adó történelemhamisítást egyértelműen leleplezve.

És mint a Kézai Simont 'megvédő' Sebestyén László írta: „A Kr. utáni 500-as évektől visszamenőleg nincs rólunk sem írásbeli adat, sem régészeti bizonyíték, ha megmaradunk a finnugor nyelvészeten alapuló őstörténeti felfogásban, amely tagadja a hun–magyar kapcsolatot. Pedig középkori források szerint a hunok Szkítiából, a Káspi és a Don közötti vidékről indultak ki. Ezt az újabb kutatások is megerősítik. A francia Deguignes által kétszáz évvel ezelőtt közreadott véleményen kívül a hiung-nukról, akik 'a kínai fal mellől Kr. e 35-ben űzettek el', lényegében semmi továbbit nem tudunk, mert tisztázatlan az Európa felé vezető útjuk. Egyedül a szkíta–hun összefüggés a históriai bázisunk a lényegében meggyőző magyar krónikák szerinti megvilágításban. Viszont itt is meg kell vizsgálnunk az elutasító álláspontok megalapozottságát, azt a mai iskoláinkban is tanított véleményt, hogy a magyarság hun eredete fikció, hogy a magyarságnak nem volt sem genetikai, sem történelmi kapcsolata a hunokkal. Vagy, hogy az azonosságnak ez a hiedelme a keresztény nyugaton keletkezett a X. században: ilyen hatás érvényesült a Nibelung-énekből is."[289] Imént láttuk, hogy ezek a földrajzi nevek Kárpát-medencei illetőségűek, és Sebestyén László is eltekint tehát a kínai kapcsolattól, a figyelmet az európai hunok és magyarok azonosságára összpontosítja.

Deguignes tehát görög és római „magasságba" emeli a hunok és törökök 2000 éves, nem is csak hatalmi, de nemzeti folytonosságát, amivel a keleti világ régiségeit a világ késői állapotát figyelembe véve ő akarja megrajzolni, hiszen szerinte eddig semmit nem tudtunk az általa a törökökkel azonosított hunokról. El is árulja a módszerét, hogy nagyon sok helyről összeszedett mondatokat, azaz töredékeket rakott össze történetté. Mondhatjuk, ez eléggé meglátszik rajta, és nagy történelmi elfogultság kellett az elfogadásához, ami tehát megvolt Pray Györgyben és Szekér Alajosban is.

Deguignes elmondja, hogy ő a keleti nyelveket nem nyelvészeti szempontból használta, hanem hogy a Kelet történetét a keleti művekből átadja az olvasóközönségnek, mégpedig

[288] Edward Gibbon: *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire.* IV. kötet. Fred de Fau and Co., 1906. 275. https://oll-resources.s3.us-east-2.amazonaws.com/oll3/store/titles/1371/0214-04_Bk.pdf.
[289] Sebestyén (2004), p. 63.

torzítástalanul. Ezt akár nagy önbizalma kifejezésének is tarthatnánk, olyan öndicséretfélének, ha nem hivatkozna olyan gazdag forrásanyagra, amihez, mint mondja, kizárólag a francia királyi udvarban férhetett hozzá, amivel más európai tudósok biztosan nem rendelkeztek, tehát az ő monopolhelyzete is tükröződhet előadásában: „A Királyi Könyvtár, amely értékes tárat Bignon apátúr[290] felügyeli, valamint Sallier apátúr[291] és Melot úr[292] gondozza, napról napra újabb kiegészítéseket kap, mindent tartalmaz, ami a keletiekről – törökökről, arabokról, perzsákról és kínaiakról – a legérdekesebb. Különösen a kínaiak által alkotott leghitelesebb és legbecsesebb könyvekkel rendelkezik. E népek nyelvének első fogalmait annak a szeretetnek köszönhetjük, amelyet Nagy Lajos[293] mindig is táplált a betűk fejlődése iránt. Uralkodása alatt Hoan-ge nevű kínai érkezett Franciaországba, Bignon abbé őfelsége könyvtárához osztotta be. A tudomány e védelmezője védnöksége alatt ez a fiatal külföldi írt néhány emlékiratot, de a halál nem engedte, hogy befejezz e művét.[294] Ekkor bízták meg idősebb Fourmont urat, akinek hatalmas műveltsége oly jól ismert, és akinek különleges tehetsége volt arra, hogy a nyelveket elveikhez igazítsa, azzal a feladattal, hogy vizsgálja meg Hoam-ge úr iratait. A leghivatástudatosabb munka után sikerült kialakítania ezt az újfajta tanulmányt, és hogy a tudásnak ezt a forrását még biztosabbá tegye, nagyszámú kínai könyvet hozatott. XV. Lajos, kevésbé buzgón, mint jeles elődje, továbbra is védte a kínai irodalmat. Az ő utasítására több mint százhúszezer kínai írásjelet metszettek, amelyeket a nyelvtan és a szótár nyomtatásához használtak. Én Fourmont úr felügyelete alatt a kínai nyelvek tanulmányozásába fogtam. E tudós halála után abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy ugyanezen célból a Királyi Könyvtárhoz tartozhattam. Következésképpen úgy gondoltam, arra kell törekednem, hogy nemzetem számára hasznossá tegyem e Franciaországba szállított kínai könyvek tömegét – rengeteg könyvet hoztak – és közölni a közönséggel a bennük rejlő fogalmaikat. Ma hálával tartozom Őfelsége jótéteményeiért, ami ha nem is válasz mindarra, amit kaptam tőle, legalább bizonyítja buzgalmamat, és megmutatja, hogy a kínai irodalom, bármennyire is idegennek tűnik számunkra, nagyon is hasznossá válhat, és hogy méltó arra a védelemre, amelyet XIV. és XV. Lajos soha nem szűnt meg nyújtani neki.”[295]

Nem túl régi tanulmány írja a Királyi Könyvtár kínai gyűjteményéről: „E gyűjtemények egy része ma is ismeretlen, és számos tanulmányozási távlatot kínál a kutató számára.”[296] Ez a távlat a mi számunkra mindenképpen az igazság felé vivő út lehet, ha lesznek magyar vállalkozók, akik majd elfogultság nélkül kutatják a gyüjtemény kéziratait. És hogy nemcsak

---

[290] Jean-Paul Bignon (1662-1743) apát XIV. Lajos rendes prédikátora, de erkölcsi kicsapongásai miatt nem lehetett püspök. 1718-tól akkor Európa legnagyobb könyvtára könyvtárosa. 22 év hivatali idő alatt 70 000 könyvről 135 000-re növelte az állományt. Terre ezt levelezőhálózatra támaszkodó beszerzésekkel, és behozatta a tudományos Európa összes fontos munkáját. A lerakatok tömegének kezelésére osztályt hozott létre: nyomtatványok, kéziratok, címek és genealógiák, nyomatok és érmek. 1699 és 1732 közt a Francia Tudományos Akadémia elnöke volt. Az Anjouból származó Bignon család királyi szolgálatra költözött Párizsba a XVII. sz. elején. https://www.ombresdemeslivres.fr/abbe-jean-paul-bignon-.php.

[291] Claude Sallier (1685-1761) apát, filológus, a Francia Tudományos Akadémia tagja, a Királyi Könyvtár nyomtatványainak őre, a Royal College professzora, királyi cenzor, kulturális tisztségek viselője, a felvilágosodás Párizsának központi alakja. https://www.cairn.info/revue-de-la-bibliotheque-nationale-de-france-2011-2-page57.htm.

[292] Anicet Melot (1687-1759) a Királyi Könyvtár kéziratainak őre, a Francia Akadémia tagja. https://fr.wikipedia.org/wiki/Anicet_Melot.

[293] XIV. Lajos.

[294] V. ö. Gallica Papiers du chinois Arcade HOANGE, interprète près la Bibliothèque du roi (1679-1716). https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b10088912m/f35.item.

[295] Deguignes 1756, vii-ix.

[296] Bénédicte Héraud: *Les Fonds chinois de la bibliothèque du roi* (A Király Könyvtár kínai alapjai) *1719-1742.* (Dominique Varry úr vezetésével.) DEA Információs és Kommunikációs Tudományok, Université 2, 3 és ENSSIB, Lyon, 1992-1993. p. 73. https://www.enssib.fr/bibliotheque-numerique/documents/62830-les-fonds-chinois-de-la-bibliotheque-du-roi-1719-1742.pdf.

Deguignes, hanem az egész gyüjtemény vádolható, és nem enyhe elfogultsággal, azt a mai feldolgozás összegzése is megemlíti: „Mi volt a célja a könyvgyűjtemények felhalmozásának a világ minden tájáról? Egyszerűen az, hogy ritka tárgyakkal rendelkezzenek, vagy a saját kultúra felsőbbrendűségének bizonyítása? De a könyv, bár tárgy, mégis él, és az emberiség tudás birodalmához tartozik. Azért vajon, hogy jobban megismerjük a másikat? A találkozásra talán nem is került sor igazán, mert Kína csak később, a 19. században nyílhatott meg, akkor is erőszakkal. A gyarmattörténet elfeledett archívumai azok a könyvek, amelyek továbbra is gazdagítják a mi könyvtárainkat."[297]

Ennek az Héraud-írásnak a végén a függelékben megtalálható azoknak a bizonyos kínai nyomatoknak, és jezsuita szerzőknek a kínaiakról szóló művei jegyzéke.

Azt is meg kell majd tehát vizsgálni, mire használta a francia állam az ólomba öntött több mint százhúszezer kínai írásjelet.

Deguignes azonban – elárulja, hogy – nem elégedett meg a kínai szerzőkkel: „Az ezen a nyelven írt könyvek olvasása adta az alkalmat egy kis történelmi emlékirat írására a hunok eredetéről, amelyet néhány évvel ezelőtt tettem közzé. Akkor még csak az volt a szándékom, hogy néhány kapcsolódó értekezést írjak erről a témáról. Tervemmel eltelve, nagy figyelemmel vizsgáltam a kínai történészeket. Velük követtem a törökök minden hadjáratát; kutattam a nyugati országok felé irányuló vándorlásaikat. Miután a kínaiak a túl nagy távolság miatt ebben kevésbé ismerősök, az arab történetírókhoz folyamodtam. Az a rengeteg részlet, amit e két erős szerzőgárda egyesítése során megtudtam, hamarosan arra késztetett, hogy megírjam a törökök általános történetét. Több évi munka után végre sikerült eme nagyszabású gyűjteményt összeállítanom e tárgyban. Beszámolok e népek nagy hódításairól, letelepedésüktől Ázsiában, Európában és Afrikában, uralkodóik kíséretéről, erkölcseikről, vallásukról, kereskedelmükről a szomszédos nemzetekkel; a lehető legpontosabb ismereteket adok az általuk lakott országokról."[298]

Ez a pontosság tehát kétélű, mert az ő keze ügyébe került adatokat bizonyára másként is lehetne értelmezni, főként nem folytonosságot feltételezve az Ázsia, Európa és Afrika igen-igen távoli területei felett uralkodó hatalom számára, ráadásul 2000 éven át – hacsak nincs itt a történelemhamisításnak a történeti földrajzra vonatkozó önleleplezéséről szó. És a különböző dinasztiák összeboronálásában Deguignes-t persze a Királyi Könyvtár gyűjteményének birtokában lévő sok adat és a monopolisztikus helyzet segíthette, de azt az európai hunok különállása, akár az oszmánoké azoktól, – egyelőre – máris cáfolja. Egyéb összefüggései is leginkább feltételezések, nagyítások, túlzások, például, hogy „a törökök annyira elterjedtek, hogy történelmük szinte minden nemzet történelméhez kapcsolódik; ezért érdekes számukra. Ázsiában a kínaiak, az indiaiak, a perzsák, az arabok; Európában a görögök, a rómaiak, a frankok, a lengyelek, a magyarok és az oroszok háborúztak a törökökkel". De ezt ő is túl erős kijelentésnek tartja, ezért hozzáteszi: „nem mondom, hogy azokkal, akik ma az Oszmán Birodalom alattvalóit alkotják, hanem azokkal az ősi törökökkel vagy hunokkal, akik a legtöbb vidéken más-más időben honosodtak meg, s ez eme részletesebb leírástól jobban tudatosulni fog bennünk."[299] Lényegében az egész eurázsiai, sőt afrikai hatalmi rendszerre ki akarja terjeszteni a török, vagy, ahogy ő mondja, ősi török (turc) nemzeti alkotó vagy meghatározó részvételt. Ennek elemei azonban nem nemzeti és dinasztikus, hanem műveltségi és hatalmi

[297] Héraud 1993, 74.
[298] Deguignes 1756, ix.
[299] Deguignes 1756, x. 103.

jellegű hasonlóságokat, összefüggéseket mutathatnak, amint ezt hosszabban is elemeztük már korábbi könyvünkben.[300]

Ennyi bizonyíték után nekünk már elsősorban és túlnyomóan a Kárpát-medenceiekkel kellene foglalkoznunk, levetkőzve azt az előítéletet, hogy ókorinak mondott szerzők egyáltalán bármit is tudtak a mai Ázsiáról, Afrikáról.[301] Mert mindaz, amit írtak, a Kárpát-medencéről szól a Fábián feltárta adatok szerint, minden más látszólagos egyezés utólagos belemagyarázás, hozzáigazítás a mai helyzethez. Amit nagyjából ennek a mai állapotnak a kialakításakor – a reneszánsz óta folyó gyarmatosításkor – végeztek el a történetírásban.[302] Azaz eszmei síkon szintén megtörtént a gyarmatosítás, és később már minden ment a maga útján, hiszen nem válhatott 'tudóssá', aki nem azt mondta, amit a 'nagy művek' tartalmaztak. Minden ásatás, feltárás és szövegkutatás ezt a kialakított világszerkezetet terjesztette, gyarapította, amelynek alapvetését Fábián abban látja, hogy „nagyon sok népet, akik a Kárpát-medencében éltek, keletre 'taszítottak', mivel így felelt meg annak a téves történelmi dogmának, hogy minden nép keletről jött a Kárpát-medencébe".[303]

Következik aztán Deguignes egyik lenagyobb tévedése, avagy (legarcátlanabb)[304] hamis adatközlése: „Valens császár uralkodása idején a hunok Attila vezetésével elhagyták Kína határait, és betörtek Európába, amelyet feldúltak. Ez nélkülözhetetlen alkalom arra, hogy tisztázzuk az Alsó Birodalom[305] történelmének egy részét, és különösen arra, hogy visszamenjünk néhány más barbár nép eredetéhez, amennyire az emlékek megengedik, anélkül, hogy komolytalan találgatásokat kockáztatnánk. A görög történetírók nem voltak elégségesek ahhoz, hogy ismereteinket eddig eljuttassák: de ha közelebb hozzuk őket a kínaiakéhoz, a legtöbb ilyen homályos vagy bizonytalan eredet világossá válik; a kanyargós útvonalak, amelyeket ezek a barbárok bejártak, ismertté válnak számunkra; lépésről-lépésre követjük őket a Tatárföld mélyéről vagy Kína északi részéből Pannóniáig és Franciaországig. Megtudjuk a betörésük okait; látjuk, hogy az Irtis és az Altaj-hegységtől keletre fekvő népek üzletelnek a rómaiakkal; utóbbiak még követeket is küldenek nekik, hogy egyesüljenek a törökök kánjaival a Szasszanida-dinasztia perzsa királyai ellen. A követségi szerződés Konstantin Porfürogennétosz császár ismert nagyszerű gyűjteménynek értékes része, amely a kínaiak segítségével megszűnik homályos lenni."[306]

---

[300] Lásd Cser Ferenc, Darai Lajos: *Kárpát-medence, vagy Szkítia?* Frig Kiadó, 2008.

[301] II. Pius 1460 körül azt írta, hogy a Föld egy nagy sziget, amelyet az óceán vesz körül. (Pii. II. Pon. M.: Asiae Europaeq[ue] elegantiss. descriptio, mira festivitate tum veter[um] tum recentium res memoratu dignas complectens, maxime quae sub Frederico. III. ap[u]d Europeos Christiani cum Turcis, Prutenis, Soldano, & caeteris hostibus fidei, tum etiam int[er] sese vario bellorum eve[n]tu commiserunt. Eucharius Cervicornus, 1531. p. 3. https://books.google.ro/books?id=JBtdBoawiNIC&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.)

[302] Az utólagos időrend alakításról, illetve a különböző időszámítások összehangolása nehézségeiről Fábián szintén sok és árulkodó adatot talált. (Lásd Fábián 2021, II/1. fejezet: Ezer évvel fiatalabb klasszikusok, ezeréves „patina". II/2. fejezet: A dionisziuszi kód50-53 . II/4. fejezet: Idő-scala alkotó Scaliger. III/4. fejezet: A világtörténelem összefércelése.

[303] Fábián 2021, p. 219.

[304] Hacsak nem máshol játszódó történetről van szó, mert egyébként Fábián azt is bizonyítja régi szövegek alapján, hogy Hérodotosz pusztán Kárpát-medencei területekről írt a scita néppel kapcsolatban. (Fábián 2021, pp. 64-65, 68, 77-78, 81, 85, 99.)

[305] A késő-római birodalom, az Alsó-Római Birodalom vagy Késő Birodalom a Római Birodalom utolsó korszaka. A francia történészek két korszakra osztották a római birodalom történetét. Az első korszak a Magas Birodalom, azaz a korai római birodalom, s ez után jött e második korszak birodalma, melynek vége 476, de az eleje bizonytalan, nem rögzítik egyhangúan: Kr. u. 192 (Antonine-dinasztia vége), 235 (katonai anarchia), vagy 284 (Diocletianus uralkodásának kezdete). A kifejezés 1752-ből származik, amikor Charles Le Beau tollából megjelent a Bas-Empire első kötete, amelyet még 27 kötet követett 1817-ig (https://hu.frwiki.wiki/wiki/Bas-Empire_romain).

[306] Deguignes 1756a, pp. xi-xii.

Deguignes nemcsak a hunok és a türkök származtatásának elméletét dolgozta ki, de a magyarok eredetét is beolvasztotta az ő nyugati türkökről szóló elméletébe.[307] Dobrovits Mihály vette észre a következőket: „Ami a nyugati türk hatalom genezisét illeti, véleménye szerint, a nagykán, aki a türk birodalom legfőbb hűbérura volt, hercegei közt szétosztotta a birodalom kormányzását. A dinasztia egy tagja viselte gondját a nyugati végeknek. Adataiban 840-re teszi, hogy a Kie-kia-su (Hia-kia-sze, a jenyiszeji kirgizek) népe fellázadt a türkökét felváltó ujgur uralom ellen. Ők a ting-ling nép (Deguignes átírásában Tim-lim) és a kien-kunok (tkp. a jenyiszeji kirgizek paleoszibériai elődei) szállásterületén éltek, a Bajkáltól (Deguignes: Paikal) a Jenyiszej és az Ob mentén nyugat felé. E népeket 758 körül legyőzték az ujgurok (Hoei-ke, tkp. hui-ho), de O-ge kán, a kirgizek vezére, aki arra hivatkozott, hogy őse egy, a hun uralkodó (Tanjou, tkp. sanjü, ill. tanhu) által Szibériába száműzött kínai generális, Li-ling leszármazottja, fellázadt ellenük és húsz éven át harcolt velük. Deguignes ezt követően röviden utal a jenyiszeji kirgizek ujgurellenes harcaira, illetve arra, hogy ezt követően a török népek eltűnnek Kína látóköréből.[308] Deguignes szerint ez az uralkodó azonos lenne Ügyekkel, Árpád nagyapjával."[309] Az ügä tisztségnév és Ügyek nevének azonosságát egyébként később Györffy György is felvetette, más szóval „benézte".[310]

És Deguignes eme 1756-ban kiadott műve nyomán a krónikáinkban taglalt hun–magyar rokonságot – korai krónikáink, Bonfini és mások után[311] – nálunk Pray György vetette fel ismét,[312] amiből a turáni türk eredetünk elméletét alakította ki, és teljesítette vele az elvárt követelményt, hogy a turáni népeknek a türk magyarok legyenek vezetői.[313] Hun–avar–magyar folytonosságot hirdetett, és rendtársának, Sajnovics Jánosnak magyar–lapp nyelvi rokonságot bemutató műve megjelenése után újabb dolgozatban már az összes finnugor népet hun eredetűnek nyilvánította, hogy megmentse a nemesség középkori eredetű történetfelfogását. Nem vonva viszont őket egységesen a szkítaság alá, s mint Görömbei András írja, „Pray világosan elválasztja egymástól a hunok, az avarok és a magyarok népességét. Leszögezi, hogy a hunok elődeiről semmi biztos ismeretünk nincs. A korábbi, mindent egy zsákba hordó gyakorlattal szemben világosan elkülöníti egymástól a hun, az avar és a magyar etnikumokat is. Ami a honfoglaló magyarokat illeti, őket Pray György a bizánci évkönyvekben turkoi, a kínai hagyományban t'u-küe néven szereplő néppel azonosítja. Ez elmélet szerint tehát a honfoglalás előtti, ill. a honfoglaló magyarok, akiket a bizánci szerzők turkoi néven neveznek, voltaképpen a kínai és a bizánci források (nyugati) türkjeivel lennének azonosak. E türkök egy része behódolt a kínaiaknak, más részük viszont a Volga és a Don környékére vándorolt, és itt a besenyők támadása következtében két részre szakadva, keleti águk a leendő Oszmán Birodalom törökjeinek ősévé vált, nyugati águk pedig az Etelközben telepedett le."[314] Pray

[307] Deguignes 1756, 452-506.
[308] Deguignes 1756, 504-505.
[309] Dobrovits Mihály: Deguignes Magyarországon. *Az előkelő idegen. III. Nemzetközi Vámbéry Konferencia.* Lilium Aurum, Dunaszerdahely, 2006. p. 35. http://mek.oszk.hu/05000/05071/05071.pdf.
[310] Györffy György: Tanulmányok a magyar állam eredetéről. A nemzetségtől a vár-megyéig, a törzstől az országig. Kurszán és Kurszán vára. A Magyar Néprajzi Társaság Könyvtára, Budapest, 1959. 82–83.
[311] De nincs kizárva ezek későbbi lényegi hozzáigazítása a turanizmushoz.
[312] 83 George Pray: *Annales veteres Hunnorum, Avarorum et Hungarorum* (A hunok, avarok és magyarok régi története.) Bécs. 1761. Ehhez új anyagként francia forrás alapján a kínai évkönyvek adatait használta, valójában tehát Deguignes adatait. (V. ö. A magyar irodalom története. II. kötet: 1600-tól 1772-ig. „Pray György" a „70. Az egyházias tudományosság alkonya" c. alfejezetben, amely „Az elvilágiasodó egyházi és iskolai literatúra" c. fejezetben, amely „A késő-barokk (rokokó) irodalom (kb. 1740–kb. 1772)" c. részben található. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1964. p. 551. http://mek.oszk.hu/02200/02228/html/02/386.html.)
[313] George Pray: Dissertationes historico-criticae in Annales veterum Hunnorum (Történetkritikai tanulmányok a régi hunok históriájáról). Bécs, 1774. V. ö. Dobrovits 2006, pp. 30-2
[314] Görömbei András: Az ősmagyarság képe felvilágosodás- és reformkori történetírásunkban. *Studia Litteraria* LX (1971). p. 65.

turáni–hun elképzelése kevéssé lett felkarolva a későbbi időkben, de akkor még a „germán és szláv tenger" közé szorult magyarság számára szükségesnek látszott az önazonosság őrzéséhez.

Ám a hunok távol-keleti érkezéséről, eredetéről a korai krónikáink nem tudnak. A távol-keleti származtatást részletesebben Szekér Alajos 1791-ben írt krónikájából ismerhetjük meg.[315] Ő katolikus papként jól ismerhette krónikáink biblikus eredeztetését, valamint Szent Jeromos hasonló megjegyzéseit, mégis Pray nyomán haladt, s így írt a magyarok eleinek első lakóhelyéről: „Ezek, a Bábel tornya építtése mellett nyelveknek öszsze zavarása utánn, mellyről a Sz. História Moyses első Könyvének 11dik részében emlékezetet tészen, Senaar Mezejéről lassanként Napkelet felé indúlván, a' világnak azon részeit választották első lakó-helyül, mellyet bekerít Napnyúgot felől Irtisch, Napkelet felől pedig Amur vize, és a' Sina, vagy más néven, Chinabéli Birodalomnak Éjszak felé néző szomszéd Tartományaiban letelepedtek, úgyhogy a' Magyarok régiebb Őseinek első lakó-helyek azon a' tájon vólt, melly ama' roppant Sinabéli Birodalomnak határt vet Éjszak felől… A le-telepedett nép elsőben tsak ket részre szakada, mellynek egygyike Ejszakra néző hegyeket, másik pedig Délre fordúló szép egyenes földet foglalá-el, úgy, hogy a Sinaiakkal határos lenne; a kik a hegyes Tartományokat választották lakóhelyül, Tatároknak, a kik pedig a hegyek lapjánn lévő szép mezöséget bírták, Hunnusoknak, vagy a mint a Sína-béliek írásaiban találtatik Hiongnuusoknak hívattattak, ámbár elöbb ez mind a kettő egy Nemzetség vala... Kristus születése utánn 49. esztendőben a Hunnok két részre szakadtak Déli és Ejszaki részre, a kik a Déli Tartományt bírták, 216. esztendeig egy Fejedelemtől, a kit ök Tanjonak neveztek kormányoztatott, úgy hogy ez a Sinai Császár hívségire le-vólna kötelezve; az emlétett esztendöben a Sinai Császár maga Udvarában hívatván a Hunnok Fejedelmit, magát örökösen ott fogta, Országát, pedig több gondviselő tisztek között fel-osztotta. Így lakják vala a' Déli Hunnok az Általi hegyeket több esztendőkig, melly idő alatt hadi erejeknek, 's bátorságoknak nem homályos jeleit adták. Ezek közül 550. esztendö táján Toumen, Turcus, vagy-is Török Nemzetet szabadságra hozván nagy ditsőségre emelte Asiában: úgy, hogy idöjártával Geougemoknak egy részit a Sinai Bírodalomba, más részit a Topai Tatárok földire, harmadik részit pedig, a' melly kétszáz ezer fejböl állott, Europa felé szorítván, az egész Tartományokat elfoglalták. Ezen Bírodalmat 572. esztendőben Topochan névű Fejedelem két részre osztotta: a Napkeleti Bírodalomnak Fejedelmi Uhlifuchamoknak neveztettek, a Napnyúgoti Bírodalomnak Fejedelmi pedig Pulichamoknak. Ez mind a kettő pedig egy Fő Fejedelemtől függött. Ugyan ezen Bírodalmat 587. esztendöben Chapoli Fejedelem négy részre Ízelte-fel, úgy hogy mind a Napkeleti, mind a Napnyúgoti Fejedelemnek még egy kormányozó társat adna, a kivel fel vólt osztva hatalma és Bírodalma. A' kik ezek közül Napnyúgot felé laktak, több változások utánn 635. esztendő táján ismét két részre szakadtak, mellynek egyike Mike nevü Fejedelmet választván magának Lop tava környékinn lévö puszta földet foglalta-el, a kik utóbb a Sinai Bírodalomhoz kaptsolták magokat. A másik rész tíz Nemzetségre osztatott-el, úgy, hogy minden egy Nemzetség, egy bizonyos Fötöl fügne, ezek pedig egy Fejedelemtől; míglen ezek-is, magok között való egyenetlenség miatt több részre szakadván nem kevesen a Volga vize felé húznák magokat, a hol a Patzinakoktól meg-verettetvén egy része Persiában költözött, a kikböl származott az Ottomani, vagy-is most úgy neveztetett Török Bírodalom; másik része pedig Europa felé ballagot: ezek vóltak a Magyarok Nemzői, a kikről utóbb lészen a' szóllás… Ez alatt azomban az Ejszaki Tartományokban lévő Hunnusoknak szoros vólt a kaptza: mert Peus a Sinai Udvarral együtt abba tették minden mesterségeket, hogy Punuhot egész népével együtt ki-füstölhessék a Napkeleti Tartományokból; végbe-is ment fel-tett szándékok: mert két kemény ütközettel annyira meg-rontották az Ejszaki Hunnusokat, hogy a Fejedelmek Punuh, futással, mellyből soha többet visza nem tért, menthette meg-életét. Ezen szerentsetlen ütközet utánn, melly Kristus születése utánn 91. esztendőben vólt, Juchukien, Punuhnak öttse lett az el-szakadozott

[315] Szekér J. Aloysius: *Magyarok Eredete. A régi és mostani Magyaroknak nevezetesebb Tselekedeivel együtt.* Hartleben Konrád Adolf, Pest, 1808. http://real-r.mtak.hu/957/1/Magyarok_eredete_a_mostani_mag.pdf.

Ejszaki Nemzetnek a' Feje; a' ki a' Sinai Udvárt békességért követség által zörgette, de mint haszontalanúl. El-vólt már végezve reájok az utólsó tsapás, próbát tett tehát fegyver által Juchukien a Sinaiakkal, mivel kéntelen vólt vele, de ugyan tsak olly szerentsétlenül, hogy éltével együtt, Napkeletben lévő Ejszaki Hunnusok Bírodalmát azon ütközetben örökre el-temette, Kristus születése utánn 92. esztendőben. A' Napkeletben bírt Tartományoknak, és abban Uralkodó Fejedelmeknek el-vesztése utánn, a Hunnusok között minden Nemzetségnek tulajdon Feje vólt, a kiknek vezérlése alatt lassankint Napnyúgot felé ballagván, sok tsavargás utánn Baschiria Tartományában, nem meszsze a Hyrkanomi Tengertől, le-telepedtek. El pusztúlt tehát jóllehet Napkeletben a' Hunnusoknak Éjszakra fordúló Bírodalma, és mintegy világ-futókká lettek, olly szük mindazonáltal nem vólt nékik Asia, hogy abban szállást nem találtak vólna, sőt ugyan csak annak egy szegletében, nevezet szerínt pedig Baschiria nevü Tartományban meg húzták magokat, és azt mint sajáttyokat bírták egész 318 esztendeig Kristus születése utánn, a' melly idő alatt, tsak akkor nem tettek kárt a Sina-bélieknek, midőn módjok nem esett benne, az említett esztendőben pedig a Topai Tatároktól a Volga vize mellé szoríttattak, a' hová annál könnyebben engedték magokat nyomattatni, hogy naponkint szaporodván a Baschiriai Tartomány szoros vólna nékik: a' hol köz akarattal tanátsot tartván el-végezték magok között, hogy Asiából ki-indúlván, Európában költöznének."[316]

Kissé elcsodálkozhatunk azon, hogy féltucat ezer kilométerrel távolabbi és még ókori eseményeket – bizonyára Deguignes nyomán – ilyen sokat és pontosan lehet tudni, de a saját Kárpát-medencei eseményinkről, például az Árpád-korból, azaz a középkorból alig van adat. Gyanús nagyon, hogy utólag odapakoltak a részletek, amik egyébként, ha középkori magyar krónikáinkról van szó, magát Deguignes-t zavarják, mint majd látjuk.

2.6. A hamisító császári előd: VII. Konstantin

Deguignes szerint tehát nemcsak a hunok és Attila jön egyenesen a kínai határ mellől és jut el Pannóniába és Franciaországba, hanem a rómaiak is üzleteltek az Altáj-hegységtől keletre, sőt hogy még szövetséget is ajánlottak volna. Ha igaz volna. És ebben még a VII. Konstantinra való hivatkozás sem mentség, aki maga bevallja az előszóban, hogy csak közelít a valósághoz. A *De Administrando Imperio* (DAI) című műben adott leírást a kelet-európai sztyeppéhez szokás kötni, ahol a leírás szerint a kimmereket váltó szkítákat a szarmaták verték le, majd a szkítákat követték a masszagéták délen, a szarmaták északon. Minden új csoport a korábbihoz képest újabb fegyverzettel jelent meg, olyannal, amely biztosította számára a korábban ott tartózkodók feletti katonai fölényt. A szarmatákat követik aztán a hunok, majd sorozatban a szabírok, a kazárok, a besenyők, a kunok – ebben a Bíborbanszületett Konstantinnak (913–952) tulajdonított írásmű által is közvetített folyamatban. E kelet-római császár művét a 9-10. századi közép- és délkelet-európai történelem egyik legfontosabb forrásnak tartják, amely a Kárpát-medence és a vele érintkező balkáni térség hatalmi viszonyairól így ír: „A türkökkel [magyarokkal] a következő népek határosak: a tőlük nyugatra eső vidéken Frankország, északra a besenyők, délre Nagy Morávia, azaz Szvatopluk országa, amelyet a türkök teljesen végigpusztítottak, és elfoglaltak (13. fejezet.)"[317]

A görög császár történeti műve elbizonytalanít bennünket, adatait illetően, mint krónikáink bizonyos elemei is, hogy későbbi szemlélethez igazított betoldások. Az előszó szerint a szerző a felhasznált szövegek áladatokkal bőbeszédűen túlzsúfolt költött mivoltán

[316] Szekér 1808, 4, 54-57.
[317] Katona-Kiss Atilla: „Megalé Moravia, Szvatopluk országa." Írások a szegedi középkorászat műhelyéből. *Tiszatáj* 64. évfolyam, 8. szám. 2010. augusztus. 59. http://epa.oszk.hu/00700/00713/00227/pdf/tiszataj_EPA00713_2010_08_059-065.pdf.

egyszerűsített.[318] E „szertelen bőbeszédűséget" Moravcsik Gyula kétnyelvű könyvében összegyűjtött szövegekben is meg lehet tapasztalni.[319] Heribert Illig egyenesen a „kitalált középkor" szerzőjének és bevezetése levezénylőjének tartja a görög császárt és művét, hogy az akkor égetően fontos keresztény ereklyeügyeket rendezze vele.[320] Illig arra is rámutat, hogy ebben az időben történt az az igen hihetetlen nagyszabású művelet, amidőn a korábbi majuszkulát, azaz a nagybetűs írásos történeti műveket átírták minuszkulára, azaz kisbetűkkel írottra. Ennek során pedig, úgy tudni, a számos másolat elkészülése után, az egyetlen mintapéldányt megsemmisítették, ezért a régi írások tartalmát már soha nem ismerhetjük meg. Ugyanakkor mivel ez a munka az egész birodalom területén központi utasítás szerint folyt, mindez lehetőséget teremtett kihagyni és beírni eseményeket, azaz akár egész korszakot is kitalálhattak és kedvükre benépesíthettek.[321] A DAI-ban a Kárpát-medence ilyenféle „benépesítése" is szerepel, egyedüli forrásaként az ún. „magyar honfoglalásnak".

A VII. Konstantin műve körüli kétségekre Marczali Henrik is utal: „Feltűnő, hogy az ő adatai nem egyeznek meg a reánk maradt egykorú krónikások elbeszélésével. Sem ő nem használta azokat, sem azok nem merítettek belőle. A görög írók közül egyedül ő említi azt a fontos és döntő tényt, hogy a besenyők beavatkozása idézte elő a magyarok kivándorlását Etelközből." És „feltűnő az, hogy a magyarok régibb viselt dolgai közül csak azokat említi, melyekben nemzetünk valami összeköttetésben volt a kozárral. Így különösen a fejedelemválasztást beszéli el nagy részletességgel és – úgy látszik – kozár tendentiával… Tőle tudjuk a magyar törzsek nevét, a magyarok régibb telepeit, összeköttetésüket a kozárokkal, bevándorlásuk okait, a törzsek elhelyezkedését, a fejedelemség megalapítását. Ő tartotta fenn a Gyula és Kharkász nagy méltóságainak emlékét. Csak is ő világítja meg történeti alapon a magyar nyelv alakulásának nagy problémáját."[322]

Azaz e téren minden fontos ismeretünk tőle, VII. Konstantintól ered, ami önmagában véve egyoldalúság, és amit Marczali, valamint nyomában eddig szinte mindenki azzal próbált palástolni, hogy e császár, mivel sokáig nem uralkodhatott és a tudománynak élt, tudományos érdeklődésből kutatta azon nemzetek múltját, amelyek jelenét tárgyalta, s így megbízható adatokhoz jutott és közvetítette azt fiának írott művében felénk. Forrása lehetett Marczali szerint az általa is említett követjárás (8. fejezet), bár csak a Priszkosz által leírt déli országrészt ismeri (40. fejezet), és a nála járt két Árpád-házi herceg tájékoztatását a vezérségről, valamint régi követjárások leírásait, amelyek aztán elvesztek. „A császár értesüléseinek egy része tehát valószínűleg kozár forrásra vezethető vissza. Tudjuk, hogy Byzáncznak mindig voltak kozár zsoldosai, azt is tudjuk, hogy arra felé igen gyakran járt görög követség."[323]

Az iméntiek miatt e feltevéses források nem kielégítők és nem oszlatják el a történetírással keletkeztetett vagy meghamisított történelmi adatok gyanúját a DAI magyar vonatkozásit illetően. Ugyanakkor magára a kazár birodalomra nézve, annak létét is megkérdőjelező felvetések láttak már napvilágot,[324] ami sokban vagy teljesen legyengíti ezt az érvet is. Amit valószínűsíthetünk a Kárpát-medencei magyar eredet és folytonosság mai

[318] Erre Kréneisz Géza is figyelmeztet a Zürichi Magyar Történelmi Egyesületnek írt 2015. július 3-ai levelében. V. ö. Darkó Jenő: *Bíborbanszületett Konstantinosz császár „A birodalom kormányzásáról" írott munkája, mint magyar történeti forrás.* www.napkut.hu/eleink2-064.
[319] Moravcsik Gyula: *Az Árpád-kori magyar történet bizánci forrásai.* Budapest, 1984, második kiadás 1988.
[320] Heribert Illig: A kitalált középkor. A történelem legnagyobb időhamisítása. Allprint Kiadó, 2002. 415-420.
[321] Ennek jelentőségét nem szabad lekicsinyelni, mégha az Illig-féle 297 éves időbetoldást cáfolja is a tudományosan – dendrokronológiával – ellenőrzött időrend.
[322] Marczali Henrik Dr. (szerk): *A magyar történet kútfőinek kézikönyve*. Athenaeum, Budapest, 1901. 27.
[323] Marczali 1901, 28-29.
[324] Illig 2002, pp. 351-34. V. ö. Arthur Koestler: *Der dreizehnte Stamm.* Wien, 1977. 36 sk, 71, 98, 131, 147, 241 sk, 253.

ismeretei, elmélete birtokában,[325] az az, hogy az utóbb – igen későn – 'honfoglalásnak' nevezett eseményre utaló DAI-mozzanatok hamisítások, míg az Árpád-házra vonatkozó adatok valamennyire hitelesek lehetnek. Így, e megfontolásokból, VII. Konstantin művének ma ismert szövegét nem tarthatjuk pontosnak, hanem csak hozzávetőlegesnek, sőt inkább hamisnak.

Amire feljogosíthat a neki tulajdonított mű angol kritikai kiadásának bevezetésében Moravcsik Gyula görög szöveggondozó és Romilly James Heald Jenkins fordító által megfogalmazott szakszerű vélemény is. A VII. Konstantintól származtatott mű összeállításának módját illetően részletes magyarázatot máshol adtak, a Kommentár általános bevezetésében,[326] és eredményeiket röviden így foglalják össze: „A mű, ahogyan ma a rendelkezésünkre áll, korábbi munka felújítása (rifacimento), amely a jelenlegi elrendezés 14-42. fejezetének felel meg. Ez a korábbi mű történelmi és régiségi tárgyú volt, valószínűleg Περι ἐθνῶν [Peri etnón] cím alatt, amelyet a császár állított össze a 940-es években, az ő Περι θεμάτων [Peri tematón] című műve társköteteként. Ahogy a Περι θεμάτων a császári tartományok eredetét, régiségeit és helyrajzát írta le, úgy a Περι ἐθνῶν a hagyományos, néha legendás történeteket mondta el arról, hogy a birodalom körüli területek a múlt századok során hogyan alakultak ki jelenlegi lakóik (szaracénok, lombardok, velenceiek, szlávok, magyarok, besenyők) által elfoglalva. Namármost, ezek a fejezetek a DAI legkorábbi részei. A könyv fennmaradó része (kivéve néhány tévedésből idesorolt forrásanyagot: 23-25, 48, 52, 53. és esetleg 9. és 30. fejezet) másfajta feljegyzetek: politikai irányelvek, amelyeket kortárs példák illusztrálnak. Az 1-8, 10-12. fejezet a besenyők és a törökök irányába tett császári politikát magyarázza. A 13. fejezet külpolitikai irányelv a császár saját tollából. A 43-46. fejezet az észak-kelet (Örményország és Grúzia) felé irányuló politikával foglalkozik. A 49-52. fejezet útmutatást nyújt az új birodalmi tartományok befogadásához és adóztatásához, valamint a polgári és haditengerészeti ügyek egyes részeihez. A könyv ezen utolsó részeit úgy tervezték, hogy gyakorlati útmutatást nyújtsanak a fiatal II. Romanus császárnak, és a 951-952-es években valószínűleg hozzáadták a Περι ἐθνῶν-hoz, hogy az egész értekezés nevezetessé tegye Romanus tizennegyedik születésnapját (952). A jelenlegi könyv tehát két egyenlőtlen rész egyesítése: az első történelmi és régiségi, a második politikai és diplomáciai."[327]

Így tehát, mint a DAI előszava mondja, „a históriai szövegeket… rövidebb részekre osztani, ezáltal összefogni" olyan eljárás, ami összefüggéstelenül, egyéni szempontok szerint értelmezve adta elő mindazt, amit addig csak értelmes összefüggésében lehetett. Ma úgy mondanánk, hogy tematizált. Ki is mondja, hogy a cél, hogy a szöveg „könnyebben véső dj ék" a képzendők emlékezetébe, „könnyebben ívódjék beléjük". Nincs új a nap alatt! Az ötvenhárom fejezet pedig a világ felosztása vagy beosztása bizánci érdekek szerint, miáltal „a történelem nagy tettei a megfelelő helyre, a megfelelő cím alá kerüljenek". A mi címünk ott: „türkök népe". És a helyünk: Árpádot „a kazárok szokása és törvénye szerint pajzsra emelvén, fejedelemmé tették." Mégha nem is lennének kétségeink a kazárok felől, a következő magabiztos mondat mutatja a célzatos dehonesztálást: „Ez előtt az Árpád előtt a türköknek más fejedelmük sohasem volt," – azaz Ámos, Atila, netán Nimród kizárva – „s ettől fogva mindmáig ennek a nemzetségéből lesz Turkia fejedelme. Néhány év múlva a besenyők rátörtek a türkökre, és fejedelmükkel, Árpáddal együtt elűzték őket. A türkök tehát megfutamodván," – azóta is földönfutóknak tekintenek minket! – „földet kerestek," – hontalanok – „ahol megtelepedhetnének, s jövén, ők meg elűzték Nagy Moravia lakóit," – betolakodók vagyunk –

[325] Lásd Cser Ferenc, Darai Lajos: *Magyar folytonosság a Kárpát-medencében, avagy kőkori eredetünk és a sejti tulajdonságörökítő kutatás.* Frig Kiadó, 2005.
[326] Lásd *D. A. I.* Vol. II. Commentary [London, 1962.], 1-8; és Moravcsik: *Byzantinoturcic*a [2nd ed.] I, 361-367.
[327] Moravcsik Gyula–Romilly J. H. Jenkins: *Constantine Porphyrogenitus De administrando imperio.* Greek text edited by Gy. Moravcsik. English translation R. J. H. Jenkins. Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies Trustees for Harvard University Washington, District of Columbia, 1967. Corpus Fontium Historiae Bizantinae. Consilio Societatis Internationalis Studiis Byzantinis Prohevendis Destinatae editum. Volumen I. Second Impresson, 1985. p.13. http://homepage.univie.ac.at/ilja.steffelbauer/DAI.pdf.

„s megszállták azok földjét, amelyen a türkök most is mindmáig laknak” – bitorolnak. „És attól fogva a türkök nem vették fel a harcot a besenyőkkel.”[328] És így tovább, és így tovább. Nyilvánvalóan XVIII. századi hamisítás ez a szövegrész, amit Nagy Morávia említése bizonyít, amelyet akkor találtak ki a szlovákok helyzetbe hozásához ellenünk, talán éppen az ötéves koráig szlovák Adamus Kollar császári könyvtáros maga. Akinek szerepe lehetett krónikáink ma látható szövegének kialakításában is. És ahogy a nyugat-európai középkori kódexek utókor számára megmentett változatainak hamisításait Illig és köre már leleplezte, a magyar krónikák hasonló ’szöveggondozását’ is tüzesen meg kell vizsgálnunk a jövőben. Amint most Deguignes-évél éppen tesszük.

Aki mondhatni leleplezi magát, ugyanis eléggé mondvacsinált okkal mellőzi krónikáinkat. „Talán meglepő, hogy a hunok Attila alatti betörését illetően nem használtam fel a magyar történetírókat. A magyarok, akik magukat a hunok leszármazottainak tekintik, nagyon részletesen beszámolnak e népek átvonulásáról, betöréseiről és hódításairól, és ezer olyan részletet közölnek, amit máshol nem találunk. Elsősorban ez az ok késztetett arra, hogy elutasítsam őket; a kevés egyezés, amit találtam köztük és a görög vagy római történetírók között, a durva anakronizmusok, amelyekbe beleesni látjuk őket, a mesék, amiket mesélnek, kétségessé teszik számomra a beszámoló pontosságát. Minden részlet, amelyet megőriztek számunkra, úgy tűnt nekem, hogy regényhez hasonló, és következésképp nem találhat helyet egy olyan műben, ahol célként semmi más, csak az igazság elérése javasolt. Hogy egy példát idézzek, és hogy megmutassam, hogy ítéletem nem elhamarkodott: a vágy, hogy Attilát a dicsőség magaslatára emeljék, arra készteti őket, hogy elképzeljék e fejedelem hadjáratát Spanyolországba, ahol legyőzött egy szultánt, abban az időben, amikor ez a cím, sőt az arabok is ismeretlenek voltak ott... Amit a görög és római történetírók töredékeiben olvashatunk, bár csak töredékek, nekem úgy tűnt, hogy előnyösebb, mint a magyar történetírók követett részletei.”[329]

Deguignes-nál bizonyára VII. Konstantin császár hatása tehát a magyar krónikák tartalmának negligálása, mert mint Kréneisz Géza rámutat, „a XIX. sz. második felében kialakított finnugor nyelvi rokonságból levezetett tétel egyben egy genetikai eredetet is igazol, melyhez a históriai hátteret Konstantin bizánci császár (906–959) *A birodalom kormányzása* című művének ötvenhárom fejezetéből az ún. három magyar fejezet szolgáltatja, mint őstörténetünk legfőbb forrása. Neki köszönhetjük Etelköz fogalmát, a hét törzs nevét, Árpád családfáját... Megismerése a tudomány szintjére emelte a kutatást, fényében hiteltelenné váltak krónikáink, annak ellenére, hogy roppant nehezen értelmezhető, amit egyesek az informátorok, mások a császár hiányos ismereteinek rovására írnak, ezért történelmi értékének a megítélése szélső határok között mozog. A megoldást annak a Konstantin által megfogalmazott, de ez ideig mellőzött Prooimionnak (Előszó) a figyelembevétele jelentené, melyben ő maga tájékoztat arról, hogy milyen pedagógiai szempontok szerint állította össze az említett 53 fejezet történelmi anyagát, és azok hogyan értelmezendők. Kompetenciája saját koncepcióját illetően 100%-os, minden más hipotézissel szemben.”[330] Azaz itt nem a rárakott tudósi mentalitás, hanem a császári önkény nyilvánul meg. A császár életrajza is erről tanúskodik: „Bebizonyosodott, hogy a hozzákötött elvárásokból semmit sem teljesített, hisz a bortól függött; mindig a legkönnyebb utat választotta, nem tűrte, hogy a tanult emberek helyreigazítsák tévedéseit, és aki ezt megtette, azokat keményen büntette.”[331]

---

[328] Kréneisz Géza: Porphyrban nevelkedett Konstantin császár „ismeretlen” Prooimionja (első rész). *Eleink* 2013/2. 10. A Napkút Kiadó honlapján.
https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=http://napkut.hu/images/folyoiratok/eleink/eleink26.pdf.

[329] Deguignes 1756a, xii-xiii.

[330] Kréneisz 2013, 11.

[331] Ioannes Skylitzes: Synopsis historion: Byzanz wieder ein Weltreich; das Zeitalter der makedonischer Dynastie nach dem Geschichtswerk des Johannes Skylitzes. Fordította és magyarázta Hans Thun. Graz, 1984.

VII. Konstantin minket érdeklő tevékenységéről Kréneisz megállapítja: „Tudományos tevékenysége kiterjedt a birodalom diplomatáinak képzésére is. Okulásukra tizenöt neves historikustól egy 27 szemelvényt tartalmazó gyűjteményt állított össze, mely az Athos-hegyi Hilarion-kolostor kézirata alapján, Carlo Cantaclaro latin fordításában 1609-ben vált ismerté, és ma *Excerpta legationibus ad gentes* cím alatt ismert.[332] A császár azonban a história felgyülemlett anyagát áttekinthetetlennek, a tizenöt érdemes authort pedig túl bőbeszédűnek találta, ezért a gyűjteményt, egyedülálló módon, egy valós alapelemekből összeállított, de összességében fiktív, ezért univerzális érvényű, minden adódó helyzetben útmutató példatárral egészítette ki, hogy 'annak takarékosabb szövege jobban szolgálja a megismerést'. Indító okait ennek Előszavában foglalta össze, a félreértések elkerülésére hangsúlyozva, hogy a példák nem valódi (μη γνισιοι – non genuina) történetek, hanem csak pszeudnim (ψευδωνιμ) – összeállítások."[333]

Kréneisz felhoz egy nyilvánvaló időrendi tévedést, avagy leleplezi a hamisítás nem eléggé megalapozott mivoltát: „A koncepciót hordozó suppositio és a megélt történelem egymáshoz való viszonyáról tájékoztat a *27. Longobardia tartományáról és az abban levő fejedelemségekről* című fejezet egy kurta mondata: '*Irène császárnő idejében* (Itáliába) *küldött Narses patricius Beneventumot és Capuát kormányozta, míg Rómát az athéni Zakariás pápa tartotta kézben*.' A szereplők látszólag egy egyidejű politikai állapot tényezői, holott 250 év választja el őket egymástól. Narsest Justinianus császár 551-ben tette meg Itália kormányzójának, és Sophia, a nagy beteg II. Justin felesége váltatta le 567-ben, adóügyi nézeteltérések okán, még a longobardok Itáliába érkezése előtt, akik majd Beneventumban és Capuában alapítanak hercegégeket a maguk számára. Narses Irènével nem állhatott kapcsolatban, mivel Irène 797–802 között uralkodott. Zakariás 741–752 között ült a pápai trónon, 'athéni' jelzőjét Irènétől kölcsönözte, akinek ez állandó jelzője, lévén athéni származású. A konstrukció megfelel a császári koncepció feltételeinek. A '*történelmi összefüggések folyamatosságának belső rendjét'* a longobard lánc biztosítja. Az 553-tól Rómában székelő Narsest (†570) a későbbiekben azzal vádolták, hogy ő hívta be a longobárdokat Itáliába, Zakariás pápa pedig azáltal, hogy áldását adta az utolsó Merovingnak, III. Childeriknek letételéhez, Kis Pipint segítve a trónra, megvetette a frank birodalom alapjait és a továbbiakban annak közeli kapcsolatát Rómával. Irène a frank befolyás ellensúlyozására a longobardokat támogatta, kevés sikerrel, mert a pápa 800-ban császárrá koronázta a frank Nagy Károlyt."[334]

Itt lehet tehát a kutya még mélyebbre elásva, hogy Deguignes-nek és a Királyi Könyvtár tekintélyének ki kellett állnia a francia Karoling hatalmi eredet VII. Konstantinnál szereplő részletei mellett, és akkor már a középkori magyar krónikák elvetése mellett is.

Deguignes műve érinti a hun és türk hatalmi szerveződés összes eurázsiai, sőt észak-afrikai megjelenését. Utóbbit a török birodalom révén. Akiket mi mongoloknak vagy tatároknak tartunk, azokról azt mondja, hogy könyve révén „végül az oroszok, a lengyelek és a magyarok jobban megismerik azokat a népeket, amelyek gyakran legyőzték őket. A kipcsak kánok történetét itt nagyon részletesen megtalálhatóan megírtam. Egyfelől a mohamedán írók és az általunk ismert északi történetírók, másfelől pedig magában az oroszok *Stepenna Kniga* című évkönyvei által alátámasztva... E forrásból merítettem mindazt, amit különösen Oroszországról mondok, amelynek nagyhercegeit már régóta a tatárok nevezték ki. Új listát adok e

[332] Excerpta de legationibus; ex Dexippo Atheniense. Eunapio Sardiano. Petro patricio et magistro. Prisco sophita, Malcho Philadelphensi. Menandro protectore. Haec Carolus Cantoclarus... e Graecis Latina fecit & notas addidit parisiis; apud Petrum Chevaleirum, in monte Diui Hilarij, 1609. Görög szöveg: Excerpta Historica issue imp. Constantini Porphyrogeneti confecta Excerpta de legationibus; edidit Carolus de Boor; Berolini MCMII. (Kréneisz 2013, 14.)

[333] Kréneisz, 2013, 14.

[334] Uo.

nagyhercegekről, és látom, hogy a nyomtatásban megjelentek mennyire nem pontosak. A tatároknak a Balti-tengerre, Litvániába, Lengyelországba és Magyarországra irányuló hadjáratainak részletei érdekessé teszik a kipcsák kánok történetét, az észak népei számára érdekes művet. De ami a magyarok kíváncsiságát még inkább felkeltheti, azok az általam ismert kutatások eredetükről, Pannóniában való letelepedésükről és történelmük első századairól. A kipcsak kánokról tudom, hogyan lehetnek a krími kánok utódai; mellékelem, amit a kazáni és asztraháni királyságról, amelyek a Kipcsák Birodalom feldarabolt részei, össze tudtam szedni."[335]

Deguignes-re épül tehát az egész turanizmusunk, amire pedig a kínai közvetlen kapcsolatok, például az írástörténet esetében. Ahonnan az ezt vallók szerint a sumér hatás is jött. Mert a sumér előbb Közép-Ázsiára hatott, oda menekülve, majd Kína a xiongukra, azoknak több hulláma pedig, amint Deguignes és Szekér részletezi, több hullámban beköltözött onnan egyenesen ide a Kárpát-medencébe, még a nyelvünket is így idehozhatva, mint legutóbb Török Tibortól megtudhattuk.[336] Ez azonban igen ingatag alap, sajnálatos, hogy eddig nem lepleződött le teljesen. De hangsúlyozni kell, hogy ami még sajnálatosabb, az az, hogy népi eredetet kötnek ehhez az elnagyolt, időrend szempontjából is tévedésekkel teli elmélethez és bizonyítatlan összefüggésekhez. Azt nem tartjuk problematikusnak, hogyha a kulturális hasonlóságokat kutatjuk, de ott is észre kell venni a helyi sajátosságokat és a vándormotívumoktól megkülönböztetni, illetve a nagy régiségből származókat és a hódító hatalommal terjedőket.

[335] Deguignes 1756, xvii-xviii.
[336] Lásd Cser, Darai 2023,

3. A magyar őshaza kérdése

3.1. Az utolsó jégkorszak végi Kárpát-medence és környezete

Az európai alapműveltséget adó népesség jelentős része a Kárpát-medencéből távozott el, először mintegy 14 ezer évvel ezelőtt, amikor a würm komolyabb fölmelegedésével a rénszarvasok északra vonultak, és követték őket a gravetti műveltség emberei is. Mert a würm fölmelegedése 20-22 évezreddel ezelőtt kezdődött és 18 évezrede váltott gyorsuló mértékre, majd még három kisebb-nagyobb visszahűlést követően (idősebb dryas 15500–14000, az ifjabb dryas 13000–11500 és egy rövid lehűlés 8–7500 évvel a jelen előtt) a világóceánok 7,5 évezreddel ezelőttre érték el a jelenlegi vízszintjüket. Azaz ekkorra fejeződött be a jégkorszak fölmelegedése, az északi féltekét borító jég elolvadása. A Fekete-tenger erre az időszakra területének a felére zsugorodott, mert kiszáradt édesvízi élet azért még volt.[337]

Ugyanis a würm leghidegebb időszakára a világtengerek szintje mintegy 150 m-t csökkent, és mivel a Boszporusz-hasadék akkor még zárt volt, a fölmelegedés első szakaszában az olvadékvizek a Fekete-tengerbe folytak, és az azonos szinten lévő Sakarya folyón át távoztak a sokkal alacsonyabb szintű tengerbe. Ezért annak korábbi sós vizét kimosták. Az újabb lehűlések alkalmával ennek a víznek egy része elpárolgott, és a Fekete-tó vízszintje fokozatosan csökkent – egyre nagyobb száraz területet hozva létre, ahol emberi élet vált lehetségessé. A további olvadáskor viszont már az északi területek terhelése lecsökkent, mert a rájuk rakódott jégréteg vékonyodni kezdett, és az újabb olvadékvizek már nem a Fekete-tóba ömlöttek, hanem a Balti-tengeren át a világóceánok felé távoztak.[338]

A dombvidéki műveltségek területén a legfelsőbb rétegeket a csapadékos időjárás elmosta, ezért nincs adatunk, hogy túlélték-e azok a műveltségek a jégkorszakot.[339] Mégis, két adattal rendelkezünk: a Subalyuk környékén egy egyéves gyermek csontvázát találták meg, akinél 20 évezredes kort mutatott ki a kormeghatározás.[340] A másik adat, hogy az újkőkorszakban, amikor a Kárpát-medence síkvidéki folyampartjaihoz (Körös–Tisza) Anatóliából gabonatermelő népesség érkezett,[341] a dombvidéki területeken túlélő emberek mintegy száz év alatt átvették az új típusú műveltséget és kifejlesztették az ún. *vonaldíszes*

---

[337] William Ryan, Walter Pitman: *Noah's Flood. The New Scientific Discoveries about the Event that Changed History.* Simon & Schuster, New York, 1998. 104, 154–158. Stephen Oppenheimer: *Eden is the East. The Drowned Continent of Southeast Asia.* Phoenix, London, 1998. 30, 37-38. C. Lorius, et al.: A 150,000-year climatic record from Antarctic ice. *Nature* 316 **(**6029) 1985. 592.

[338] Megjelenése óta Ryan és Pittman elméletét már módosították: korábbra tették és kibővítették, mert sokkal pontosabb mérésekből következtetnek. Ezt a fejleményt azonban arra használják, hogy a tudományba nem odaillő ugrásokkal „Noé leszármazóit" a fejleményekbe, következményekbe beszámítsák. Világos azonban, bár vitatkozhatnak azon, hogy miként állt be a Fekete-tó, majd a tenger élővilága, de számunkra egyértelmű, hogy volt egy száraz, édesvizes időszak, előtte meg egy nedves, ahogy az első olvadás leve itt folyt át, majd jött a kiszáradás és a 7 és fél évezredes hirtelen feltöltődés. Hogy mennyire volt hirtelen, vagy sem, az lényegtelen, mert a hajdani száraz területek víz alá kerültek, és az ott élők elmentek onnan. Hogy el is pusztultak-e, vagy sem, lényegtelen. A legenda szempontjából lehet ennek jelentősége, de a Kárpát-medence felől rátekintve, ezzel nem kell foglalkoznunk. Számunkra fontos, hogy a Vinča-műveltség ezt követően létezett már és rezet bányászott. Vö. Ali E Aksu et al.: Persistent Holocene Outflow from the Black Sea to the Eastern Mediterranean Contradicts Noah's Flood Hypothesis. *GSA* [Geological Society of America] Today, May. 2002. https://www.geosociety.org/gsatoday/archive/12/5/pdf/i1052-5173-12-5-4.pdf; James Alcock: Enthusiasm for Earth System Science Continues at GSA. *GSA Today,* Dec. 2002. https://www.geosociety.org/gsatoday/archive/12/5/pdf/i1052-5173-12-5-4.pdf; Kuman, M. (2018): The Mystery of the Black Sea Floods Solved. *Journal of Earth Science & Climatic Change,* 9 (9). https://www.researchgate.net/publication/328286667_The_Mystery_of_the_Black_Sea_Floods_Solved.

[339] Gáboriné Csánk Vera: *Az ősember Magyarországon.* Gondolat, Budapest, 1980. 199.

[340] Gáboriné 1980, 173.

[341] James Mellaart: *The Neolithic of the Near East.* Thames and Hudson, London, 1981. 244, 245, 247. Mellaart kifejti, hogy a Balkán-műveltség anatóliai kapcsolatokat mutat, és semmiképpen sem szíriaiakat (uo. 261. o.).

kerámia bükki műveltségét.[342] Ennek *kora* a korszerű adatok alapján a *JE 9. évezred*, azaz JE 8500 körüli.[343]

Ekkor volt a würm utolsó kisebb lehűlése, amikor Anatólia kiszáradt, és onnan a korábbi, immár kerámiát készítő műveltségek eltűntek. Az utolsó hirtelen olvadáskor a Boszporusz átszakadt és a Fekete-tenger ekkor rendkívüli gyorsan sós vízzel töltődött fel, az esetlegesen a partján lévő emberi települések részben elpusztultak, részben a környékre menekültek.[344]

A Boszporusz átszakadásakor a Fekete-tenger mentén megjelent egyszerre több műveltség is.[345] Jellemzőjük, hogy már a háziasított búzát és az árpát ekés földműveléssel termelték (fogatoltak), embert formáló edényeket készítettek, ismerték a rézöntés technikáját, és alárendelő szemléletük volt: isteneket tiszteltek. *A Kárpát-medencében a Duna–Tisza összefolyás mellé telepedtek*, és hamarosan fölváltották a tőlük északra virágzó Körös–Tisza műveltséget. Vinča a legjelentősebb telephelyük, ahonnan Vinča-műveltségnek nevezik őket. Rezet bányásztak.[346] A JE 8. évezred végén, több mint két évezreddel megelőzve a sumér műveltség megjelenését, rezet öntöttek. A Szegvár–Tűzköves (Szentes) mellett kiásott 7 évezredes szobor vállán rézsarlót lehet látni.[347]

Ez a műveltség már írt. Írásjeleiket nemcsak a tatárlakai táblákon,[348] hanem számtalan cseréptöredéken meg lehetett találni, de nemcsak a Kárpát-medencében, hanem a Balkánon is több helyen. Így pl. Thesszalonikiben, a Karanovó-műveltségben, majd Erdélyben is több helyen.[349] Torma Zsófia a XIX. században már ásott ki ehhez a műveltséghez tartozó írásjeleket tartalmazó cseréptöredékeket.[350] Az írásjelek mintegy kétharmada megtalálható a későbbi ún. lineáris A írásjelei között, aminek a fele viszont a még későbbi lineáris B jeleinek felelt meg.[351] A lineáris A jeleit találjuk meg aztán a ciprusi írásjelek között is. Az itt megtalált írás nem kereskedelmi, elszámoló jellegű, mint a másfél-két évezreddel később megszületett sumér írás, hanem minden bizonnyal vallási emlékeket rögzítő. A tatárlakai 3. tábla 13 írásjeléből nyolc megtalálható a székely/magyar rovásírás jelei között.[352]

---

[342] Marija Gimbutas: *The Goddesses and Gods of Old Europe 6500–3500 BC Myths and Cult Images.* Thames and Hudson, London, 1982. 27. Marija Gimbutas: *The Civilization of the Goddess.* Harper, San Francisco, 1991. 43. Mellaart 1981, 262. is arra utal, hogy a Körös–Starčevo-kultúra északra terjedése lelassult, azaz nem az eredeti betelepülők viszik tovább, hanem a megmaradt őslakosok vették át.

[343] Gimbutas 1991, 45.

[344] Ryan, Pitman 1998, 188–201. A hatalmas ár elől a földművesek délre és keletre, illetve északra és nyugatra menekültek. A tengerár 155 méterrel emelte meg a vízszintet, és 155 400 km^2 területet öntött el. Az édesvizű tóból Fekete-tenger lett e „vízözön" következtében Kr. e. 5550 körül.

[345] Mellaart: i. m. 101, 248–248.

[346] Rudna Glavánál egy 25 méter mélyre vezető bánya alján korabeli kerámiát találtak. Lásd: Colin Renfrew: *Before Civilization. The Radiocarbon Revolution and Prehistoric Europe.* Jonathane Cape, London, 1973. 209. https://doi.org/10.1017/S0003598X00054193.

[347] Ez is azt jelenti, hogy rezet önteniük kellett, mert természetes rézből ilyen eszköz nem készíthető. A szobor vállán lévő rézsarló egy példányát Zalaszentmihályon, régészetileg nem datálható helyen meg is találták. Lásd: Gimbutas 1982, 84.

[348] Forrai Sándor: *Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig.* Antológia, Lakitelek, 1994. 24-26.; Gimbutas 1982, 88.; Richard Rudgley: *The Lost Civilizations of the Stone Age.* The Free Press, New York, 1999. 59. Vö. Lippai Bertalan: Tatárlaka üzenete. *Acta Historica Hungarica Turiciensia*, 35. évf. 1. sz. 2020. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00060/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2020_01_301-322.pdf.

[349] Gimbutas 1991, 310–347. Rudgley 1999, 59–70. Ezt az írást találhatták meg legutóbb a boszniai „piramisban" is. Vö. Friedrich Klára, Szakács Gábor: *Tászok-tetőtől a bosnyák piramisokig.* Kiadó: Szakács Gábor, Budapest, 2007. https://mek.oszk.hu/05400/05403/.

[350] Forrai 1994, 24–26.

[351] Rudgley 1999, 70.

[352] Forrai 1994, 25.

A Kárpát-medencében ekkor három(fajta), alapvetően vonaldíszes kerámiát készítő műveltség van jelen.[353] A Tisza- (Vinča-) műveltséggel érintkezett nyugaton az alföldi vonalkerámiás műveltség, amely átterjedt a Dunántúlra is. Északon a Bükki-műveltséget találjuk, amely embertanilag nem hígult fel a tiszai műveltség emberével,[354] de nem vette át annak embert formáló kerámiáját sem. Később *kottafejes műveltség néven terjedt át a Kárpátokon,* egészen a Dnyeperig, és *alkotta a kukutyini (cucuteny-i) műveltséget JE 6 évezreddel*.[355] A földművesség mellett az ércbányászat, a fémöntés és a fémfeldolgozás jellemezte a műveltséget, olyannyira, hogy a tőle délre és keletre élő sztyeppei pásztor műveltségeket is innen látták el rézzel.[356]

A kottafejes műveltség terjedt aztán tovább Európa nyugati felére, ahol faluközösségek és mellérendelő szemlélet, istenek hiánya jelezte útját. Childe a vonaldíszes műveltséget öreg-európai, illetve Duna I és Duna II műveltségnek nevezte, és kiemelte békés jellegét meg azt, hogy más jellegű mezőgazdaságot folytatott, mint a korabeli folyamközi, illetve balkáni műveltségek. A gabonatermelés során kimerült földet itt elhagyták, de előbb betelepítették erdővel, majd amikor az megerősödött, az erdőt fölégették, és visszatértek. A hamuval ugyanis visszakerültek a termőföldbe a kilúgozott elemek. Éppen ezért nem a folyamközben megismert tellek jellemzik az itteni településeket, hanem időszakonként odébb költöztek, majd tovább, majd vissza, de nem pontosan ugyanarra a helyre. Virágzása tetőpontján több, még a tízezres nagyságot is meghaladó telepe volt, melyekre a városi szervezettség nem volt jellemző: hatalmas faluközösségeket alkottak.[357]

3.2. A harciasság és a fémművesség megjelenése

Erre az időre az orosz sztyeppe pásztornépei befogták a lovat, és a kőkést emberölésre alkalmas méretben készítették, majd kialakították a harci baltát – kezdetben kőből, később rézből –, és a JE 6. évezred közepén megindult délnyugat felé az első kurgán invázió.[358] Ennek forrása az orosz sztyeppe déli peremén élő halomsíros műveltség volt. Az invázió során a harci baltások fölégették a balkáni műveltségeket, és megjelent ott is a sztyeppén ekkorra már egyeduralkodó társadalmi tagozódás és annak jele: a gazdag ember sírja a szegény mellett. Különösen gazdagok voltak azok a sírok, amelyek fölé hatalmas dombot – kurgánt – emeltek, ahová a főnököt temették, gyakran udvaroncaival és ágyasaival egyetemben. Az első kurgán invázió még mindent fölégetett, és pásztor műveltséget vitt a korábbi földművelő helyére.[359]
Az inváziót követően néhány emberöltővel később azonban újra helyreállt a földművelés, hogy aztán a következő, a második kurgán invázió idején – a JE 5,5 évezreddel, immár az állatokkal vontatott kocsi birtokában – már ne égessék föl azt, hanem rátelepedve, úr és szolga viszonyt teremtve folytassák az alárendelő szemléletű műveltséget. Egyben a letelepedett és a rá telepedő társadalom műveltsége ötvöződött, ami a nyelveik ötvöződésével is járhatott: kialakultak a

[353] Makkay János*: A magyarországi neolitikum kutatásának új eredményei: Az időrend és a népi azonosítás kérdései.* Akadémiai Könyvkiadó, Budapest, 1982. 47–67. Kalicz Nándor: Agyag istenek. *A neolitikum és a rézkor emlékei Magyarországon.* Corvina, Budapest, 1970. 43.
[354] Gimbutas 1991, 26. Mellaart 1999, 258. szerint hosszúfejű, ovális arcú, vékony és alacsony termetű (163 cm), mediterrán. A helyi cromagnon ismert forrásaként a Lepenski Vir-i átmeneti kőkorszaki lakosságot kell érteni. A Tisza mentén a jégkorszakot követő fölmelegedés idejéről nincsenek sem emberi maradványok, sem szerszámok, eszközök.
[355] Gimbutas 1991, 103. Gimbutas 1982, 33–36.
[356] Gimbutas 1991, 361.
[357] V. Gordon Childe: *What Happened in History.* Penguin Books, Harmondsworth, 1954. 62.
[358] Gimbutas 1991, 358–359.
[359] László Gyula: *Vértesszőlőstől Pusztaszerig.* Gondolat, Budapest, 1974. 75.

kettős műveltségek.[360] A kurgán műveltség lovas pásztor népének a forrása az orosz sztyeppe északkeleti területe, a Volga és Káma vidéke volt. A korábbi faluközpontok közösségi házai átalakultak urasági erőddé, ahol már az urak hitének megfelelő formájú kerámia és rézeszközök sorozata készült.

Ám ebben az időszakban jelent meg ezen a területen a bronz is, amihez a környezet bronzával ellentétben a Kárpát-medencében az ötvöző elemként nem arzént – később ónt – használtak, mint máshol, hanem antimont.[361] Ettől pedig a Kárpát-medence antimon bronzának a minősége olyan jó volt, hogy később még a vaskorszak megérkezését is késleltette, mert a Kr. e. 5. évszázadban ez a bronz még mindig olcsóbb és jobb volt, mint a korabeli vas.[362]
A második kurgán invázió elsősorban a Kárpátokon belül, a Tisza és a Duna mentén haladt északra, majd nyugatra, de nem hatolt be a dombvidéki műveltségi területekre. Ugyanakkor a Kárpátoktól északra is haladt, és ekkor a Dnyeper keleti oldalától a vonalkerámia műveltsége északra, északkeletre „menekül", és az Urál nyugati területeit foglalja el.[363] A glottokronológiai eredményekkel összhangban ekkor távozhatott az „ugor" műveltség (vogulok és osztjákok) és a szamojédek a kelet-európai síkság közepéről az Urál előterébe, majd mögé, és kezdett a nyelve lepusztulni, hogy mára mintegy harminc nyelvjárásban csak töredékeiben tartalmazza mindazt, amit a magyar nyelv még ma is bír.

A harmadik kurgán invázió forrása immár a Kárpát-medence nyugati fele volt. JE 5 évezreddel indult el Somogyvár–Vinkovciból az ún. harangedény műveltség nyugatra, teljessé téve Európa kurganizálását („indoeurópaizálódását").[364] Ezzel egyidőben jelent meg – ettől függetlenül – a már sumér nyelvűnek mondható városias műveltség a Folyamközben. A Kárpátok északkeleti területein – a medencén belül és kívül egyaránt – a vonalkerámiás műveltség szinte érintetlenül tovább élt eddig. Ez több mint három évezredes, viszonylag egységes fejlődést jelent. Ennek magva a bükki műveltség volt, aminek a maga korában a Felvidéken, egészen az Alföld pereméig, majd Erdélyben több mint 700 telepe ismeretes.[365] *Ha egy műveltség ennyi ideig viszonylag folyamatosan fejlődhet, akkor a műveltséghez tartoznia kell egy viszonylag fejlett nyelvnek is. Ha a továbbiakban nem találkozunk olyan eseménnyel, aminek során ez a műveltség kiirtódott volna, akkor a területen élők nyelvében még ma is meg kell találnunk a hosszú ideig fejlett műveltség nyelvét mint utódnyelvet.*[366]

A harmadik kurgán invázió most sem érintette az Északkelet-Kárpátok környezetét. Sőt, az egységes sírokat, azaz a gazdagok sírjának a hiányát egészen a Kr. e. VII. századig megfigyelhetjük, elsősorban Erdélyben.[367] Ekkorra pedig a kimmerekkel is találkozhattunk már, akiknek a vezértörzse erre a területre telepedett be, amikor a szkíták Kr. e. 700 körül elüldözték őket a sztyeppei területükről.[368]

Nem olyan fajta kereskedelemmel találkozunk itt, mint amilyet a Folyamközben folytattak! Az erdélyi területeken ekkoriban terjedt el a temetkezéseknél a csónakos temetkezési mód két madárral a csónak két orrában. A madár pedig lélekszimbólum.

---

[360] Gimbutas 1982, 34. Gimbutas 1991, 385.; Andrew Sherrat: The Transformation of Early Agrarian Europe: The later Neolithic and Copper Ages 4500–2500 BC. In: Barry Cunliffe, (ed.): *Prehistoric Europe. An Illustrated History.* Oxford University Press, Oxford, 1998. 169.
[361] Bárczy Zoltán: Újabb adatok a Kárpát-medence bronzkori kohászatáról. *Turán,* XXIX. évf. (Új II. évf.) 1999. 10–16.
[362] Bárczy 1999, 11.
[363] Sherrat 1998, 169.
[364] Gimbutas 1991, 392–393.; Colin Renfrew: *Archaeology and Language: The Puzzle of Indo-European Origins.* Jonathan Cape, London, 1987. 86-93.; László 1974, 94.
[365] Gimbutas 1991, 43.
[366] Különösen így van ez, mikor a nyelv mellé saját írás is társul, amint ebben az esetben valójában történt. Lásd: Lippai Bertalan: Rovásírás hatása a nyelvre. *Acta Historica Hungarica Turiciensia*, 35. évf. 1. sz. 2020. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00060/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2020_01_323-439.pdf.
[367] László 1974, 82. Timothy Taylor: Thracians, Scythians, and Dacians. *Cunliffe 1998*. 378.
[368] Taylor 1998, 380.

A vaskorszak küszöbére érkeztünk. A Kárpát-medencében azonban nem ez az időszak az, amikor legelőször már vasat önthettek. A Tátra térségében a JE 4. évezred elejéről ismert vaskohó.[369] Ennél sokkal korábbról ismert olyan kemence, amelyik hőmérséklete már 1600 °C fölött lehetett, ami a vas olvasztásához kell. Korábban még a vastárgyakat szivacsos vasból kalapálással készítették el, mert a fémfeldolgozó, fémöntő műhelyek nem voltak képesek a vas olvadáspontjára fölmelegíteni a reakciós elegyet, és a vas szivacsos formában redukálódott az érceiből. A Kárpát-medencében mégsem terjedt el ekkor a vasolvasztás, mert a vaseszközök önmagukban alkalmatlanok voltak, pl. fegyverként mindaddig, amíg az acélt föl nem találták. A Kárpát-medence bronza pedig annyira jó minőségű volt, hogy egyszerűen nem volt még szükség a vasra.

Ebben az időszakban a Dunántúlon már az urnasíros műveltséggel találkozunk. Ez a műveltség hatott a későbbi etruszk területen lévő Villanova-műveltségre, ahová ugyanakkor Erdélyből szállítanak rezet.[370] Érdekes, hogy nemcsak a fémet szállították, hanem vele együtt ment a mester és a családja is, ott dolgozta fel a fémet, majd visszament eredeti telephelyére.

3.3. A sztyeppei „szkíta idők" fejleményei

A szkíta időkben a Kárpátok északkeleti környezetében nyugalmat találunk. Ugyan föltehető, hogy a szkíták „hatalma" átmenetileg kiterjedt erre a területre is, de a műveltséget illetően semmiféle drasztikus átalakulást nem lehet kimutatni. Hérodotosz maga is írta, hogy a szkíták nem egységesek, számtalan velük együttműködő, esetleg nekik adózó törzs tartozik alájuk, akiket egyaránt szkítáknak neveznek,[371] de ezek akár meg is tagadhatják a szkíták katonai támogatását – mint ahogy ez Dáriusz hadjáratakor megtörtént.[372] A szkíták sztyeppei uralma a Kr. e. 3. században megroppant, és a szarmaták elől részben Iránba vonultak, ahol megalapították a médek birodalmát,[373] míg másik részük a Kárpátokon belülre telepedett, ahol a helyi lakosságban feloldódtak.[374]

A Kárpát-medencei magyarság közvetlen turáni eredetét cáfolja, hogy a jégkorszak felmelegedését követő időkben az Aral-tótól délre nem sztyeppe volt, ott letelepedettek éltek, de erős pásztorság mellett.[375] A későbbi Khorezm állam eredete jégkorszaki népességre vezethető vissza, de az északról és délről jövő nyomás hatására az őslakos népesség a Kr. e. 3. évezred végétől keletnek mozog. A keletnek mozgók meg aztán majd az északi sztyeppére helyeznek nyomást, és ott a mozgás iránya nyugati. De ez csak Kr. e. 1000 körül lesz komolyabb, aztán fokozódik egészen a Kr. e. 500-as évekig. Később már csak átszáguldanak rajta a mongol–tatár lovasok, de azok is északon, nem pedig a Káspi-tengertől délre.

Akik a Káspi-tótól délre mennek, azok aztán Levantin felé veszik útjukat, nem mennek fel északra. Sztyeppe van még Irán északkeleti részén és vékony sávban a nagy hegyektől északnyugatra is, de az jelentéktelen – bár lassabb pásztorvonuláshoz elegendő. A lényeg az, hogy nagyobb tömegben – törzsi vagy nagyobb keretben, azaz kocsikkal, asszonyokkal, s nem csak lóháton, katonaként – a déli útvonal nehezen járható. Főként nincs kapcsolat a Kaukázustól északra elterülő részek és az iráni fennsík között, mert itt csak lovas katonák tudnak közlekedni – ahogy a szkíták is katonaként törtek oda be, és viszont: később arabok is csak katonacsapatokat vezettek át ott – lóháton. Kínában is vannak sztyeppei területek, de azokra

[369] Taylor 1998, 377–378.
[370] Bárczi 1999, 11.
[371] Újabban a Kárpát-medencén belüli tevékenységük, sőt a nevük is elkülönülni látszik a „klasszikus szkítaságtól". Lásd erről: Fábián Sándor: Történelmi „szürreál": az igazság kálváriája. *Acta Historica Hungarica Turiciensia*, 36. évf. 1. sz. 2021. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00061/pdf/.
[372] Herodotos: *The Histories 4:87.* Penguin, Harmondsworth, New York1972. 243.; Taylor 1998, 381.
[373] Ascherson, Neal (1996): *Black Sea*. Vintage, London. 223-224.
[374] László 1974, 103.
[375] Mellaart 1991, 208–210.

nem mehettek be – pedig akartak – a lovas nagyállattenyésztők, mert ott kínaiak gyakorolták a hatalmat. A későbbiek – a turkok – már a Kaukázus hágóit is használták délre törésükben, ahogy ezt korábban a szkíták is megtették. De akkor a Kaspi-tó nyugati szélén is levonulhattak – de azok csak lóháton ügetők voltak. A korábbiak – akik kocsikkal közlekedtek – ezeket az utakat általában nem használhatták, ezért, hogy délre kerüljenek nagyobb tömegben, az Aral- és a Káspi-tó közötti arid területen kellett átvonulniuk.

Érdekesség, hogy a szkíták egyenes utódai az alánok leszármazottai, az oszétek,[376] és ők, a kardot istenítők, a kovácsot is istenítették. Ugyanakkor tudnunk kell, hogy a sztyeppén – különösen annak déli területein – általában nincs fa, melyből a kovácsoláshoz feltétlenül szükséges faszenet lehetne készíteni. Ez lehetett a szkíták korlátja is: nem volt korlátlan mennyiségű nyílhegyük! És ugyanezért azokat, akiktől beszerezték, isteníthették, azaz fémműves elődeinket is, s ami lényegesebb számunkra, hogy szerepkörükben meghagyták őket. Mert az isteni szimbólum, a kard imádata a sztyeppei kultúrákban igen mélyen gyökerezik.[377] A kardimádat Sulimirski szerint az iráni nyelvű pusztai népeknél egészen szokványos. Ennek igazolására Hérodotoszt idézi, miszerint az észak-pontuszi tartomány szkítáinál a vaskardot, a „szkimitárt" a hadisten, a szkíta Árész[378] képmásának tekintették. Amint Claudius Marius Victor 5. századi marseilles-i rétor is *Alethia*[379] című művében említést tesz az alánok „primitív" vallásáról, eszerint a korabeli alánok áldozatokat mutattak be őseik tiszteletére, és a kard az ősi alánok vallásában is központi helyen állott. Sőt a kard sokkal több ajándékot kívánt, mint más istenségek. Arésznak hadifoglyokat is áldoztak.[380] Bachrach a kardkultuszt még a nem indoeurópai hunoknál is kimutatja, mivel azt átvehették alán és szarmata szomszédjaiktól.[381] A kardkultusz aztán az 5–6. század során Nyugat-Európába telepedő alánokkal megérkezett nyugatra is. E kereszténység előtti alán–szarmata vallás a csupasz kardot, illetve az általa képviselt természetfölötti erőt központi helyre tette.[382] Sőt, itt már csak

---

[376] A vonatkozót népek hitével kapcsolatban a következő érdekes nyugati összefüggéseket látjuk: Az Arthurról, Lancelotról és Batrazról szóló legendák feltételezett kialakulási menete szerint az északkelet-iráni alaptípus három alakban, illetve időben fejlődött tovább: a szkítáknál, a jazigoknál (szarmatáknál) és az alánoknál. A szkítáknál a „szkíta Árészig", a jazigoknál Arthurig, és az alánoknál két, nyugati és keleti részre oszlott. A galliai alánoknál jelent meg Lancelot, és az oszéteknél Batraz. Lásd Scott L. Littleton, Linda A. Malcor: *Szkítiától Camelotig. Az Arthur királyról, a Kerekasztal Lovagjairól és a Szent Grálról szóló legendák eredetének radikális újraértelmezése.* Szkíta Szarvas Könyvkiadó, Nyíregyháza, 2005. 32. „A középkori Arthur-legendák az időszámításunk előtti első évezredben az ősi Szkítiában virágzó epikus hagyományban gyökereznek […] Batraznak, az oszét hősök, a nártok vezérének Arthurhoz hasonlóan varázserejű kardja van." Uo. 27. V. ö. Adolf Dirr: *Caucasian Folk Tales.* Dutton, New York, 1925. Georges Dumézil: *Légendes sur les Nartes.* Librairie Ancienne Honoré Champion, Paris, 1930. Georges Dumézil: *Le livre des héros.* Gallimard, Paris, 1965.

[377] Hérodotosz 1998, 4.59. 290–291.

[378] Tadeusz Sulimirski: *The Sarmatians.* 1873. McGraw-Hill, New York, 1970. 36. Hérodotosz 1998, 4.62. 190.

[379] Lásd: Cladius Marius Victor: Claudii Marii Victoris oratoris Massiliensis Alethia. In: Carl Schenkl (ed.): *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum 16.* F. Tempsky, Vindebonae, Pragae, Lipsiae, 1888. I. 335–498, II. 189–200.; Bernard S. Bachrach: *A History of the Alans in the West.* University of Minnesota Press, Minneapolis, 1973. 31–32.; Pierre Courcelle: *Histoire littéraire des grandes invasions germaniques.* Hachette, Paris, 1948. 221. Joachim Werner: *Beitrage zur Archologie des Attila-Reiches.* Munich, 1956. 16. pedig a marseilles-i alán temetkezések bizonyítékairól ír.

[380] Az emberáldozat másféle rendben történt, mint az állatáldozat: minden századik férfi fogoly fejére bort öntöttek, nyakát tál fölött elvágták, a tálat vérrel a halomra tették, s a kardot vérrel öntözték. Ez a gyakorlat hatással lehetett a legendákra, ahonnét a vérrel telt Szent Grál edény, ill. kehely történetei kifejlődtek. Vö. Littleton, Malcor 2005, 8. és 9. fejezet.

[381] Bachrach 1973, 111. szoros tagolásában az egyes mesék sokkal inkább a három nemzetség lakóhelye szerint oszlanak el (földműves, állattenyésztő és harcos).

[382] A kardot itt már nem földbe szúrva ábrázolták, hanem kőbe zárva. A kard egyfajta világtengely (axis mundi), szent, központ, ahonnan a törzs származik. A szent kardot a kőből kihúzó aktus a harcost elválaszthatatlanul összefűzi a szent kiindulóponttal. Egyúttal felruházza a fegyver természetfeletti erejével, és teljes jogú harcossá teszi. S aztán a kőbe zárt kard a legtöbb nyugati, azaz arthuri szövegben módosul, mert a kard kovácsüllőből áll ki, és az üllő van kőbe ágyazva. Lásd James Cowen: *The Elements of the Aboriginal Tradition.* Element Books,

az a harcos sajátíthatja el tökéletesen hivatása művészetét, aki képes kardot kovácsolni magának. S jóllehet a kőbe zárt kard motívumának e vetülete a keresztény kort megelőző időkből való, nem jellegzetesen alán–szarmata eredetű; a széles körben elterjedt észak-európai kovácsszimbolika megnyilvánulása inkább.[383] Valószínűsíthető, hogy az alánoknál és a szarmatáknál is ugyanez a hagyomány élt. S ahogy a kőbe zárt kard történetét – a hadistent földbe szúrt karddal tisztelő – galliai alánok vallása átalakította, ugyanúgy a Grál legendák kialakulását a varázskupáról szóló történetek hatásának tekinthetjük.[384]

3.4. Kárpát-medencei népi és műveltségi folytonosság

A fentiek azonban a magyar népi történetekből, regékből, mesékből, népművészeti alkotásokból hiányoznak, jóllehet a későbbi időkben a krónikáink alapján ezek jó eséllyel meggyökerezhettek volna a magyar népi kultúrában.

Ekkor ritkul meg a Kárpátokról keletre ismert Przeworsk-műveltség, és későbbi ikertestvére, a Cjernjakov-műveltség.[385] E két műveltség emberei – bár hátrahagytak katonasírokat is, lovaskatonákat rejtve – zömmel közepesen gazdag emberek egalitárius telepeit alkották. Mozaikszerűen, hihetetlen változatosságot mutattak fel, ezért a kutatók képtelenek egységes nép alá rendelni őket. Ellenben mindezen sajátságok megfelelnek a mellérendelő társadalomnak, amely a magyarságot jellemzi. Telepeik voltak a Tiszától keletre a Dnyeszterig, az Al-Dunától északra az Odera és a Visztula völgyéig. Véglegesen az V. század elején, a hun időkben tűnik el ez a műveltség innen – és költözik el, vagy inkább átalakul mássá.[386]

S ha folytatjuk a Kárpát-medence keleti területei régészeti anyaga időbeli áttekintését, azt látjuk, hogy az írott történelmi időkben sem kerül ez a terület elnyomó hatalom igája alá. A kimmerek vezértörzse hatalmuk vesztésekor ide érkezik és beolvad.[387] Ugyanez látszik a szkítáknál néhány évszázad múltán.[388] A kelták megjelentek ugyan a terület nyugati részén, de jelenlétük nem feltétlenül uralmi jellegű, és a rómaiak elleni vereségüket követően ugyancsak a terület északkeleti részére menekültek és ott beolvadtak.[389]

Shaftesbury, 1969. I. 16. Kivételként az „Arthour és Merlin" című jelenetben üllőről nincs szó, hanem „a földön nagy kő hevert", melyből „egy szép míves kard kiállt". Lásd Cowen 1969, II. 27–29. Vö. Jessie L. Weston: *Chief Middle English Poets.* Houghton Mifflin, Boston, 1910. 119. Az üllő szerepét Udo Strutynski azzal magyarázza, hogy a Nibelung-énekben Siegfridet egy Mime nevű isteni kovács beavatja a fémmegmunkálás titkaiba, mely tudás révén a hős úgy jut a varázskard birtokába, hogy maga készíti el a fegyverét, amivel azt is igazolja, hogy már igazi harcos. Megjavítja a kardot, melyet apja, Siegmund húzott ki egy fából, miután a kardot Odin lándzsája kettétörte. Lásd: H. R. Ellis Davidson: *Gods and Myths of Northern Europe.* Penguin, Harmondsworth & New York, 1964. 49. Az Arthur-legendakörből Perceval kardját és a törött Excaliburt a Tó Hölgye cseréli ki Arthurnak.

[383] E szimbólumrendszer jelenik meg a *Kalevalá*ban Wayland kovács történetében és egyéb olyan regékben, ahol isteni vagy félisteni kovácsok őrzik az ércet fémmé alakító mágikus tudományt s annak művészetét, hogy a harcosok miként alkalmazhatják e tudást a gyakorlatban. Így például Arthur kihúzza a kardot az üllőből, s Perceval szinte „újrakovácsolja" a Grál-kard törött darabjait, amikor összeilleszti őket. A kovácsmesterség jelképéből kovácsolja meg a saját kardját, és Siegfriedhez hasonló jártasságot mutat a mesterségben.

[384] Az alán hitben a kupához és egyben a hordozó nárt-családhoz kötődő fő istenség a Napisten. A kupa az Alagáta-nemzetségről, az uralkodói szereppel felruházott nárt-családról a Borata családra, a marhapásztor nemzetségre szállt. Lásd: Littleton–Malcor: i. m. 517. Az utóbbi nemzetséghez társuló isten a tűzhely és a víz istensége, őket a nárt mondákban Szatana, illetve Batraz/Don Bettir képviseli. Lásd: V. I. Abaev: *The Prechristian Religion of the Alans.* Oriental Literature, Moscow, 1960. 12–14. Dumézil megjegyzi, hogy noha a nártoknál a hadistenhez az Ahszartaghta család, vagyis a második szerepkör nemzetsége kötődik, a többi nemzetség csöppet sem kevésbé harcias. Lásd Dumézil 1930, 19.

[385] Malcolm Todd: Barbarian Europe, AD 300–700. In: *Cunliffe 1998*. 452.

[386] Uo.

[387] Taylor 1998, 380-381.

[388] László 1974, 103, 107.

[389] Szabó Miklós: *A kelták nyomában Magyarországon.* Corvina Kiadó, Budapest, 1971. 17.

A sztyeppén a szkítákat a szarmaták és a dákok követték, és jelenlétük a Kárpát-medencében hangsúlyosabb.[390] Az ő hatásuk már annyiban jelentkezett, hogy megszűnt a sírok egyformasága Erdélyben,[391] de a népesség átalakulásáról még ekkor sincs hírünk. Ekkor Erdély a dákok érdekeltségi területévé vált, de nem alakult ki ekkor sem igazi dák uralom. Ugyanakkor Josephus Flavius úgy értesült, hogy ezen a területen egyistenhit uralkodott, amit sokkal inkább úgy értelmezhetünk, hogy itt nem volt többistenhit.

Ezenközben nyugatról a kelták látogattak a Dunántúlra, majd a műveltségük (a halott hamvasztása) fokozatosan elterjedt a keleti területeken is, de a népesség átalakulása még ekkor sem figyelhető meg. A népességben a bükki kultúra utódnépe, a cromagnon B még mindig meghatározó mértékben megtalálható. A vaskohászat azonban erőre kapott már ebben az időszakban. De a vaskohók itt sem olyan hatalmas üstök, mint amiket ma használnak, hanem a faszénégető kemencékhez hasonlítottak; ilyen maradványokat, pl. Jósvafő határában, nemrég is lehetett még találni.[392]

A rómaiak sem kívánták átlépni a Dunát, nem kívánták kiterjeszteni hatalmukat a keleti területekre, jóllehet a Fekete-tengerhez vezető szárazföldi út biztosításában érdekeltek voltak, és erre lépéseket is tettek. A rómaiak a Kr. u. első században kiszorították a keltákat, akiknek utolsó csoportja az északi Felvidékre költözött, és az ottani népességbe beolvadt.[393] A rómaiak átalakították a Dunántúl műveltségét, de ők sem okoztak komoly mértékű lakosságcserét. Ugyan a hatalmukat átmenetileg kiterjesztették az erdélyi terület déli részére, de ez az uralom nagyon rövid idejű volt. Az ide telepített katonai erő idegen, például szíriai volt, ezért az utódnyelvként nem a latinnal analóg románt, hanem valamilyen arab nyelvet várhatnánk. A románok nyelve ezért innen nem eredeztethető.[394]

A letelepedett lakosságba való beolvadásra onnan következtethetünk, hogy az újonnan jöttek érkezését követően a műveltségi jegyek alapvetően nem változtak meg, a műveltségek nem ötvöződtek, ahogy azt a Kárpátokon kívüli területeken a kurgán hódítások alkalmával tapasztalhattuk.

Mindezekből arra következtethetünk, hogy a genetikai jegyek eddig az időig a számos betelepülés ellenére sem nagyon módosulhattak, hiszen a betelepülők számaránya töredéke lehetett az eredeti lakosságának. Ezen a területen tehát a lakosság zömében eredeti, a jégkorszak utáni embertani jegyeit megőrizhette. Ha ez a jegy az Eu18 (M173) és Eu19 (M17) génjelzőket mutatta fel, akkor ezek a génjelzők ebben az időszakban továbbra is itt jellemző mértékben megmaradhattak.[395]

A rómaiak végül is időszámításunk kezdete környékén kerültek csak be a területre, majd itt találkoztak a szarmatákkal, akik mellett keletről – föltehetően a Kárpátok külső peremétől – megindult egy helyhez kötött földművelő társadalom betelepülése. A szarmata jelenlét régészeti leletekben elhanyagolható mértékű. A rómaiak idején kezdődött meg tehát a Kárpátokon kívülről való, tömegesnek tekinthető betelepedés, és szarmata törzsnek vélték a régészek azokat, akik Kr. u. 270 körül az Alföld északi peremére telepedtek be, holott sírmellékleteik között nem volt fegyver. Olyan szarmata törzset még más régész nem talált, amelyiknek a sírjaiban ne lett volna fegyver. Ezekében nem volt.[396] A szarmatákat az általuk felfegyverzett őslakosok a végén leverték.

---

[390] Taylor 1998, 401.
[391] Uo. 378.
[392] Cser 2000, 5.
[393] Szabó 1971, 17.
[394] Vö. Darai Lajos: Cui prodest? Miért szervetlen Erdély román állami fennhatóság alá erőszakolása? *Acta Historica Hungarica Turiciensia,* 34. évf. 2. sz. 2019. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00056/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2019_02_211-312.pdf.
[395] Vö. Cser, Darai 2005.
[396] László 1974, 156–157.

Ekkor északról megindult a germán törzsek délre telepedése, és a Kárpátokon belülre előbb a vandálok, majd 400 körül a hunok elől menekülő ostrogótok települtek be a dunántúli sztyeppei jellegű területekre. Őket aztán a keletről beáramló hunok tovább kergették (Kr. u. 405). A hun betelepülés is csak a sztyeppei területeket érintette, ott sem százezres, hanem csak néhány tízezres tömeget, miközben a Medence lakossága több száz ezres lehetett, mely zömmel a nem sztyeppei, domb- és hegyvidéki löszös, földművelésre alkalmas területen élt. Az ostrogótok távozását követően folytatódott a lakosság betelepedése a Dunántúlra. A hunok összeomlását követően (456–458) érkeztek a langobárdok (500), akiket aztán az avarok tessékeltek ki (Kr. u. 558), illetve olvasztottak magukba.

Mindezen időkben a Kárpátok északi és keleti peremén nem tapasztalható népességváltozás, műveltségváltás. A bükki műveltség lakosságát még mindig itt érezhetjük, ezért a nyelvének ebben az időben még föllelhetőnek kell lennie.[397] Az egyetlen komolyabb mértékű változást az jelenti, amikor 670 körül az ún. griffes–indás nép áramlik be a Kárpát-medencén belülre, és telepszik le a földművelésre alkalmas területeken az eddigi itt élő őslakosság közötti helyeket kitöltve.[398] Eredetüket a Volgához teszi László Gyula, ám megjegyzésre méltó, hogy a griffes–indás műveltség népére semmi olyasmi nem jellemző, ami a korabeli Volga-menti népességet meghatározta.[399] Így pl. nem találjuk meg náluk azokat az edényeket sem, ami a Volga mellett települőket a környezetüktől megkülönböztette. A griffes–indás jelzőt a sírmellékleteken talált hímzés alapján kapták. Ez azt jelenti, hogy a műveltség felfogása nagymértékben egyezett a későbbi magyarságéval: nem azokat a jelképeket hímezték az eszközeikre, ruháikra, amik a sztyeppei nagyállattenyésztőket jellemezte, hanem olyanokat, amiket a letelepedett, a földműves ember használt. László Gyula bennük látja a magyarság első hullámát. Ez el is fogadható, csak azzal a megszorítással, hogy nem a Volga mellől, hanem esetleg éppen csak a Kárpátok szomszédságából indultak és telepedtek a Kárpát-medencén belülre, de a korábban már itt élő magyarok mellé.

3.5. A magyar állami lét megjelenése

Az avarokat Kr. u. 800 körül nyugatról a frankok verték le, keletről pedig a turk törzs, a bolgár terjesztette ki hatalmát a Kárpátokon belülre (Kr. u. 803).[400] Ekkoriban jelentkezik a híre annak a katona csapatnak, akik később Árpád „honfoglalóiként" a Kárpát-medencében főszerepet vívnak ki magunknak 895-től. A hivatalosan tanított elképzelések szerint Árpád népe hét törzs szövetségében több száz ezres népességet jelentett, s lovas nagyállattenyésztők voltak, de furcsa módon a Kárpát-medencébe településüket követően földművelő mezőgazdaságra tértek át a nem sztyeppei területeken.[401]

Továbbá különös módon közös temetőket használtak a Medencében lakókkal, akik számát a hivatalosan tanított felfogás képviselői csupán néhány tíz ezerre becsülik,[402] és akiket elsősorban szláv töredékeknek vélnek. Erre az Anonymus *Gesta*jában olvasható *sclau* latin szóból következtetnek. Ámde ama szó akkori jelentése kizárólagosan 'szolga, fogoly',[403] és

[397] Cser Ferenc: *Gyökerek. Töprengések a magyar nyelv és nép Kárpát-medencei származásáról.* Szerzői kiadás, Melbourne, 2000. 161. https://www.leventevezer.extra.hu/gyokerek.pdf. Angolul Ferenc Cser: *Roots of the Hungarian Origin Contemplation on the Carpathian Origin of the Hungarian Language and People*. Melbourne, 2006. https://hungarianhistory.com/lib/cser/rootsls.pdf.

[398] László 1974, 207. László Gyula: *Hunor és Magor nyomában.* Gondolat, Budapest, 1967. 51.

[399] László 1974, 219.

[400] Dümmerth Dezső: *Az Árpádok nyomában.* Panoráma, Budapest, 1977. 510.

[401] Vö. Cser Ferenc, Darai Lajos: A mellérendelő magyar társadalom kialakulása. *Acta Historica Hungarica Turiciensia,* 31. évf. 5. sz. 2015. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_5_0153-0297.pdf.

[402] Glatz Ferenc: *A magyarok krónikája.* Officina Nova, Budapest, 1996. 8–9.

[403] Du Cange, Dominu: *Glossarium Mediae et Intimae Latinitatis.* Tomus Septimus. (Az 1883–1887-es kötetek változatlan utánnyomása.) Akademische Druck, Graz, 1954. 357.

nem szláv eredetű, merthogy Anonymus felsorolja a Kárpát-medencén kívül élő szerbeket, horvátokat, lengyeleket, ukránokat az akkor ismert saját nevükön.

Vita van arról is, hogy kik is voltak Árpád úgynevezett honfoglalói. A krónikáink szerint hun utódok, s Árpádot Attila családjából eredeztették. Erre vonatkozó adatok valójában vannak is.[404] Krónikáink azonban nem említenek törzseket, sem törzsi vezetőket, hanem csak kapitányokról, seregparancsnokokról írnak. A hét kapitánynak egyenként háromezer fős hadereje volt, s ez a turk törzsi szervezetek alapján[405] valóban csak egyetlen törzset jelent.

A föltételezett törzsnevekkel meg az a helyzet, hogy megfelelnek a turk hadrend csapatneveinek. Így nem feltétlen jelenti azt, hogy két helyen azonos nép vagy törzs élt volna, ha Árpád ún. törzsnevei megjelennek, mert a hadrend szerinti nevek a különböző türk törzsek telepeit is egyazon névvel illethetik.[406]

Adatok vannak arról, hogy Álmos és katonái a IX. század első felében nyugat felé terjesztették hatalmukat, és ellenőrzésük alá vették a Dnyeper menti településeket.[407] Kijevben megszervezték a kardkovácsoló ipart, és ott találkoztak a Kárpát-medence bizonyos lakosságát képviselő küldöttekkel, akik kérésére telepedtek át aztán a Kárpát-medencének elődeik által uralt részébe.[408]

Az ún. vérszerződés az uralkodó nemesség és a letelepedett népesség közötti szerződésnek fogható fel. A „honfoglalás" során Árpád katonanépe elsősorban a legeltethető területekre telepedett be, a hegy- és dombvidéket viszont ellenőrzése alá vette. Anonymus a Gestájában utal is Bors vezérre,[409] akiről a helyi lakosok várat neveztek el (Borsod), és megjegyzi, hogy a -d képző azok nyelvén kicsit jelent.[410] Ezek szerint sem éltek szláv töredékek a Medencén belül, minthogy azok egyikének a nyelvén sem jelent a -d képző kicsit. A magyar nyelvben ellenben igen.

A „honfoglalás" krónikás története szerint akkoriban a Dnyeper és a Kárpátok között hét kunkapitány is élt a népével, és ők is betelepedtek a Medencén belülre. Folytatódott tehát az, ami a szarmata időben a jazigok által elkezdődött, majd az avar korszak alatt a griffes–indás népességgel is folytatódott: a Kárpátok külső peremén élő, hajdani kukutyini (cucuteny-i)

---

[404] Dümmerth 1977, 40, 76-77.

[405] Padányi Viktor: *Dentu-Magyaria.* Turul, Veszprém, 1989. 23-24.

[406] A vezéri csapatok elnevezésére, elhelyezkedésére vonatkozóan több forrást és beszámolót ismerünk. Bíborbanszületett Konstantin *A birodalom kormányzásáról* című művében így idézi Vérbulcsút (aki Padányi szerint Árpád unokája): „Első a kabaroknak a kazároktól elszakadt törzse, második a Nyékié, harmadik a Megyerié, negyedik a Kürtügyarmatué, ötödik a Tarjáné, hatodik Jeneh, hetedik Kéri, nyolcadik Keszi." Lásd: László Gyula 1967, 90. A törzsnevek türk nyelven értelmezett jelentése pedig ez: „Nyék = sövény, védőtörzs; Megyer = főhely, központi hely (vezértörzs); Kürt = elővéd, és Gyarmat = hátvéd (vezértörzshöz tartoznak), Jenő = Gyenő = oldalvéd, Kér = hátsó, utolsó; Keszi = maradék, töredék." Lásd: *Hosszú vándorút. A hét törzs nevének az eredete.* Honfoglalás CD. Itt a Tarján név megfejtése nem szerepel, csak az, hogy Levéd, a Megyer törzs vezére nem vállalja a kazároktól a fővezéri megbízást, és a Tarján törzs vezérét, Álmost, illetve fiát, Árpádot javasolja. Pap Gábor szerint Tarján jelentése kovács. Ugyanő a nomád karavánok szervezettsége alapján az egyes „törzsekhez" a következő szerepkört rendeli: Nyék = elővéd, Keszi = hátvéd, Kéri = oldal véd, Nyék = nyugati határ, Kéri = északi határ, Keszi (Gyula) keleti határ, Jenő = déli határ. Lásd: Pap Gábor (1996): *Hazatalálás.* Püski, Budapest. 122. Padányi is hasonlóan gondolja: Letelepedéskor a nyugati határ déli szakaszára kerül a Nyék, északi szakaszára kerül a Kéri. Az északi határt a kún (avar) csatlakozottak védik, a keletit meg a Keszi, a „gyula törzse". Csak a déli határra kerül szabír törzs (Jenő), az is csak azért, mert oda nem jutott „csatlakozott". Lásd: Padányi 1989, 347.

[407] Padányi 1989, 317–318.

[408] Uo. 353.

[409] Anonymus: *Gesta Hungarorum.* 16. fejezet. Magyar Helikon, Budapest, 1877. 96.

[410] Anonymus maga mondja tehát, hogy a -d kicsit jelent, de ha a -d képző a valamiben bővelkedőt is jelenti, akkor a Borsos későbbi alakot kapjuk, ami még mindig alátámasztja a magyar nyelvű őslakosság tézisét. Vö. a Buzád és Buzás névvel, ahol már csak az utóbbi használatos. Kiss Dénes is elismeri, hogy a -d lehet a magyar nyelvben sajátosan kicsinyítő. Lásd Kiss Dénes: *Bábel után. Esszék, tanulmányok a magyar nyelvről.* Püski, Budapest, 2004. 319–320. (https://maghon.weebly.com/uploads/2/0/0/3/20035969/kiss_denes_-_babel_utan.pdf).

műveltség maradványa a medencén belülre költözött. Ezért megállapítható, hogy a Kárpát-medence domb- és hegyvidékén élőkkel egyetemben ők alkották a magyar nyelvű és magyar műveltségű népességet.[411]

Láthattuk, hogy a Kárpátok keleti oldalán több évezredig virágzott egy földműves és fémfeldolgozó műveltség, amelynek szemléletére az egalitáriusság és nem az alárendelés volt a jellemző. Az ilyen hosszú ideig élő műveltséghez mindenképpen tartozik egy utódnyelv. Minthogy azt is láthattuk, hogy ennek a műveltségnek és emberének az utódait mindvégig megtaláljuk a Kárpát-medencén belül, ezért a „honfoglaláskor" adott népek egyikének a nyelvét kell hozzájuk rendelnünk. A Kárpát-medencébe a műveltség virágzását követően betelepülő törzsek, népek nyelve zömmel a türk nyelvek közé sorolható, ezért elsősorban türk nyelvet kellene itt megtalálnunk. Ezzel szemben *a Kárpát-medencén belül élők* kis részben szláv vagy germán, ám *zömében magyar nyelven beszélnek*.

Beláthatjuk, hogy a magyar nyelv fejlettsége, hangzó- és szókészlete, nyelvtana mind-mind hosszú idejű, letelepedett, zárt életmódot és nagy népsűrűséget igényel. Ezt a hivatalosan tanított „finnugor" vagy a „turáni" származási elképzelések képtelenek biztosítani. Egyszerűen azok szerint érthetetlen nyelvünk tömörsége, szavainak ősi jellege, a magánhangzó harmóniája, a ragozás következetessége és a szóképzés hihetetlen hajlékonysága. Ellenben logikusan összetartozónak foghatjuk fel a két jelenséget, azaz kijelenthetjük, hogy *a magyar nyelv és a magyar nyelvet beszélők az utódai ennek a hosszú ideig békésen fejlődő műveltségnek*. *Ezzel összhangban van a magyarság mellérendelő kulturális szemlélete, népi ábrázoló művészete, valamint népdal-, népmese- és regekincse, de embertani összetétele és genetikai jellemzői is*.[412]

3.6. Összefoglalt eredmények

Eredményként – a valóság felszabadításával – rendeződik a már több mint harmadfélszáz éve tévúton indult és folyó vita a türk és a finnugor származtatásunk között. Eszerint a finn népnek a későbbi skandináv túlnyomó hatás mellett voltak olyan rénszarvasvadász elődei, akik a Kárpát-medencéből távoztak északra a rénszarvasokkal együtt az utolsó jégkorszak felmelegedésekor, aminek igen régi idejét a glottokronológia is megerősíti a gyér nyelvi rokonság miatt. Valamint a szalagdíszes kerámia földműves népe a Dnyeperig megtalálható lösztalajra telepedett, akikből alávetettként a késői szlávok lettek, és a hódítás elől északkeletre távozókból és műveltségi hatásukból alakult a többi, finnugornak mondott nép. Az ázsiai „hunokkal", turkokkal való kapcsolatunk pedig tudományos cáfolatunk alá került.[413]

Mindezek nyomán világos, hogy a korai magyar történelem éppen annyira bonyolultan szerteágazó, mint az egyetemes őstörténet, éppen úgy nem köthető egyetlen népcsoporthoz, mint a többi népé se. Annyi különbség mégis van, hogy mi a Kárpát-medencéhez tudjuk kötni elődeink életútját a messzi őskőkorig vissza, ahol pedig minden más, máshonnan érkezett embertani és műveltségi jellegzetesség megkülönböztethető – és ezért meg is kell

---

[411] Vö. Darai Lajos: Műveltségünk és nyelvünk titka, írása. *Acta Historica Hungarica Turiciensia,* 31. évf. 5. sz. 2016. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_5_0427-0581.pdf.

[412] Vö. Cser Ferenc, Darai Lajos: Az újkőkori forradalom népe. Fríg Kiadó, 2007. Cser Ferenc, Darai Lajos: *Európa mi vagyunk. Európa történeti kapcsai a sejti átörökítő jelzőkhöz és a Kárpát-medencei magyar népi, nyelvi, műveltségi folytonosság I-II*. Fríg Kiadó, 2008.

[413] Lásd a fentebb írtakat, valamint: Darai Lajos: Árpád Atila örökén – a magyarok őseik útján. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 33. évf. 11. sz. 2018. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00053/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2018_11_092-237.pdf. Cser Ferenc, Darai Lajos: A xiongnuk nem hunok, a hunok nem jöttek Távol-Keletről, a Kárpát-medence a keresett őshazánk. Acta Historica Hungarica Turiciensia 36. évf. 3. sz. 2021. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00063/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2021_3_182-201.pdf. Cser Ferenc, Darai Lajos: Dr. Torma Zsófia bárónő a földben és a szakirodalomban talált leleteiről. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 38. évf. 126. sz. 2023. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00067/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2023_2_100-130.pdf.

különböztetnünk – az eredeti és túlnyomó itteni jellegzetességtől. Ehhez azonban figyelembe kell venni az egymás után következő időrétegekben a helyi népkohó egyre megváltozott állapotát mint befogadási kiindulópontot a további külső hatásokhoz. Mert hatás volt rengeteg, aminek eddig tudósaink nem annyira itteni megvalósulását, hanem a sokszor inkább csupán feltételezett eredeti helyszínén talált jellegzetességeit kutatták. Miközben jól kirajzolódik, hogy a bejövők sora nem alapvetően tudta megváltoztatni a medencebéliek erőteljes – mert sikeres – eredeti jellegét, mert mindig kis arányt jelentett. Ugyanakkor az ellenkező irányt, a Kárpát-medencéből kiáradó hatást is nyomon kell követnünk az esetleges visszatérések felismerésén túl azért is, mert a Kárpát-medence valós szellemi eredményei, avagy találmányai valamiért háttérbe lettek szorítva az elmúlt időkben a világ többi részén fellelhető műveltségekhez képest. Pedig a kézművesség, a legkorábbi fémművesség, valamint a földművelés és állattenyésztés sikeressége miatt egyenesen a Kárpát-medencébe gyökérző népnek tarthatjuk magunkat, egyetemes névvel: magyaroknak, akiknek régészeti szinten megragadható elődei az emberiség kultúrájának kifejlesztői és elterjesztői voltak, mégpedig új európai földművelő területekre elvándorolva az itteni nagy népszaporulat miatt és révén.[414]

Az igen régi időkbe visszavisz bennünket a hely szellemének ápolásán túl magyar mivoltunk embertani megalapozása is, benne a genetikai, vércsoporti és alkati jellemzőinkkel. Szintén ezt teszi nyelvünk, különösen gyökszói megjelenésével a többi nyelvben, de saját írásunk is, mint az írástörténet meghatározó elsője, jelképrendszerünk meghatározója. Ám a magyarság legértékesebb vívmánya a – legjobban a mai tudományos felfogáshoz hasonlító – gondolkodása, világlátása, lelki tartalma, valamint igazságossága, egyenrangúságon alapuló együttműködése és a mellérendelő szemlélete. Ennek megnyilvánulása a közélete, ahol az irányítók és az irányítottak nem szakadnak kettős – hatalmi és alávetett – kultúrára, mint máshol, legalábbis a középkorban még általánosan ezzel találkozunk, s utána is búvópatakként.[415]

A magyar nyelv ennek a mellérendelő szemléletnek a kifejezési formája. A Kárpát-medence északi, keleti hegy- és dombvidékének műveltsége az újkőkorig visszavezetve mellérendelő jellegű volt. A mellérendelő szemléletben az egyes népek, népcsoportok önmagukat nem nevezik meg. Az alárendelő szemléletben viszont éppen a másikaktól való elkülönítés – és valamelyik szellemi fölötteshez való születési alapon való kapcsolatának kifejezése végett – önmaguk megnevezése fontosnak tűnhetett. A legkorábbi magyar nyelven írt dokumentum – a Halotti Beszéd – a Kr. u. XII. századra tehető. Abban a mai, magyarnak nevezett nyelv szinte összes sajátsága felismerhető – azaz a közel egy évezred alatt a nyelv változása nem volt tetemes. Köszönhető ez ragozó jellegének és ősi szókészletének.

Fontos megjegyezni, hogy a jelen tanulmányban még használt *finnugor* és *indoeurópai,* ill. *indogermán* kifejezések az eleddig ezen nevekkel megjelölt nyelvek csoportjára vonatkoznak. Tudván, hogy ezek a kifejezések mesterkélten rendelnek egymás mögé – és alá – nyelveket, holmi családfát alkotva belőlük. Használatuk alapja az volt, hogy ezek a nyelvek Eurázsiában a nevükben használt területeken terjedtek el és használtattak. De az ún.

---

[414] V. Gordon Childe és tanítványa, Stuart Piggott egyenesen a civilizáció bölcsőjének tekintette a Kárpát-medencét. Lásd: Childe, V. Gordon (1925): *The Dawn of European Civilisation.* K. Paul, Trench, Trubner & Co. London, & A. A. Knopf, New York; Stuart Piggott (1987): *Az európai civilizáció kezdetei. Az őskori Európa az első földművesektől a klasszikus ókorig.* Gondolat, Budapest. Childe a Tordos–Vinča-kultúrát, amely fénykorában kitöltötte a Kárpát-medencét és a Balkánt, sőt még Kis-Ázsiában is vannak nyomai, összefoglalóan Duna-menti műveltségnek nevezi, Duna I. és Duna II. szakaszra osztva, mely utóbbi terjedt el aztán Nyugat-Európa felé az újkőkorban. Piggott pedig ugyan Eurázsia nyugati végét emlegeti helyszínként, de végig a Kárpát-medencéről ír, és szerinte bár az élet lehet gyakori, biztos, hogy a civilizáció igen ritka a világmindenségben. Ez a gondolat visszaköszön Gánti Tibornál is, biológiai szempontú érvekkel alátámasztva. Lásd: Gánti Tibor (1989): *Kontra Crick avagy Az élet mivolta.* Gondolat, Budapest. 56–60.

[415] Vö. Darai Lajos: A magyar állam jelleme: képviselet, nemzet. *Acta Historica Hungarica Turiciensia,* 31. évf. 5. sz. 2016. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_5_0320-0426.pdf.

indoeurópai nyelvek csoportjánál már ezt a gyűjtőfogalmat elhagyják a nyelvészek, merthogy valójában csak kényszerrel sorolhatók a nyelvek egy fa törzséhez, ágakat és leveleket alkotván. Az ún. *finnugor* nyelvek esetében ez még inkább igaz, a rokonítás csak laza kapcsolatokat jelent. Götz László inkább nyelvláncot említ, semmint nyelvcsaládot.[416]

Innen visszatekintve a Kárpát-medence régészeti adataira, és figyelemmel mind az embertani, mind a genetikai adatokra – a magyarnak nevezett nyelv a Kárpát-medence újkőkoritól ismert emberi településeihez köthető. Ezek közül is a korábban ott éltekéhez, akik az újkőkorszak mezőgazdasági technikáit a Medence déli részébe betelepülőktől eltanulták, átvették és továbbfejlesztették.

A kurgán hódítások idején nem mutatható ki a kurgán és a letelepedett emberek műveltségének itteni ötvöződése, ezért joggal feltételezhető, hogy a magyarnak nevezett nyelv – esetleg szókészletét bővítve, nyelvtani sajátságait és ősi szókészletét továbbra is megtartva – adódott át az utókornak.

Erre utal a lineáris A írás megfejtésével azonosított minószi nyelv szavainak a mai magyarral való nagyfokú hasonlósága.[417] Azaz a jelen előtt már 5 évezreddel a Kárpát-medencéből a Földközi-tenger szigeteire vándoroltak innen vihették oda a nyelvüket.

További utalás rá, hogy a tengeri népek vándorlása során (Kr. e. 2. évezred vége) a trák területek északi részéről – a Duna-völgyéből – a hettitákhoz vándorolt embertömeg vihette magával a Medence nyelvét, és alakíthatta ott ki az iráni szókészlettel, de a magyar nyelv nyelvtani sajátságával rendelkező örmény nyelvet.

A fent említett tudományágak mai magyarokra vonatkozó eredményeit összegezve, a Kárpát-medence jelenik meg mint egyetlen lehetséges őshaza, ahol a magyarnak nevezett műveltség, nyelv, ember és annak genetikai állománya kialakult és létezik ma is.

4. A kettős társadalom korai terjedése és későbbi kísérletei nálunk

Marija Gimbutas munkájában az olvasható, hogy a sztyeppei kurgán kultúra a nordikus hitvilágot képviselte, embere a kaukázusi hosszú fejű, vékony csontú, rövid törzsű, hosszú lábú kaukázusi ember. A kurgán kultúra hordozza az indoeurópai szellemi kultúrát, annak vallási és társadalmi felfogását, elemei az indoeurópai nyelvekben uralkodók. Helytelen ezért idealizálni a sztyeppei műveltségeket, mert nem voltak egységesek, nem ugyanaz az embertípus sem, és nem azonos nyelvrendszerrel művelték. [418]

V. Gordon Childe a ^{14}C-s eredmények ismeretében a diffúziós elméletet eleve visszavonta.[419] Aztán tanítványa, Stuart Piggot szerint a munkamegosztásos összetett társadalom (civilizáció) igen ritka, akár még a világmindenségben is, bár az élet gyakori lehet. Éppenséggel még az is előfordulhat, hogy csupán ez az egy civilizáció létezik, a miénk itt a Földön. Létrejöttének helye pedig Eurázsia majdnem nyugati vége, azaz a Kárpát-medence és közvetlen környezete, amelyet könyvében bemutat.[420] Ez a civilizáció terjedt el az egész Földön, de nem önmagában vetten üdvözíti az emberiséget, azaz nem mellérendelő mivoltában, hanem alárendelő jellegű hódítás által lett kiterjesztve korábbi békés területekre. Ennek során

---

[416] Vö. Götz László: *Keleten kél a nap.* Püski, Budapest, 1994.

[417] Lásd: Darai Lajos: Révész szerint a Kárpát-medencei őshaza összeegyeztethető a finnugor nyelvészettel. *Acta Historica Hungarica Turiciensia,* 36. évf. 3. sz. 2021. 139–159. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00063/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2021_3_139-158.pdf.

[418] Gimbutas, Marija: *The Civilization of the Goddess.* Harper, San Francisco. 1991.

[419] V. G. Childe: *A civiliáció bölcsője.* Gondolat, Budapest, 1959. V. G. Childe: *Az európai társadalom őstörténete.* Gondolat, Budapest 1962.

[420] Stuart Piggott: *Az európai civilizáció kezdetei.* Gondolat, 1987. http://mumia.art.pte.hu/periszkop/Musorok/history/Stuart_Pigott_-_az_europai_civilizacio_kezdetei.pdf.

a jamna-utód kurgán és a kelet felé fordult késő jamna műveltség óta az emberi civilizációt a vad harciasság torzítja.

Mégis vannak, akik az időrendet teljesen figyelmen kívül hagyva arra törekszenek, hogy a Turáni-alföldet tüntessék fel, mint ahonnét minden kultúra szétáradt, azaz sumér, kínai–koreai–japán és Kárpát-medencei irányban. Ezért aztán a mai Kárpát-medencei magyarság túlnyomó részének elődeit jelentő gravetti műveltség emberének az igen régi, a Don-mentéről keletre, Észak-Indiáig terjedő és az Eu19 (M17) Y-kromoszómamutációt szintén hordozó mivolta, azaz közép-ázsiai jelenléte miatt is az ókor végi hunokhoz kötik ezt a génjelzőt, annak ellenére, hogy a gravetti mozgás 30 ezer évvel korábbi, mint a hunoknak tulajdonított. Majd pedig szintén a sztyeppei hunokhoz kötik a magyar nyelvet és írást, hogy azt ők hozták be szerintük a Kárpát-medencébe – illetve több hullában más harcias csoportokkal is jött,[421] – de még magát az Eu19-et is. Ami tehát igen nagy tévedés. S mindezt teszik olyan teljes rendszert alkotva, amellyel igazolni próbálják a sztyeppei, ázsiai nomád eredetünket, közben egycsapásra megcáfolva a finnugor kapcsolatot és magát a magyarság Kárpát-medencei eredetét és folytonosságát. Mindezt kizárólag a hősi múlt igézetében teszik, szinte ellenségnek kikiáltva, aki mást mond. A tények azonban makacs dolgok e téren is. Nézzük hát őket!

Fontos rámutatnunk, hogy a Kárpát-medencében és környezetében a keleti, harci baltások népének megjelenéséig hiányzott a társadalmi rétegzettség.[422] (Ami érvényes az abban az időben virágzásnak induló Indus-völgyi, Harappa műveltségre is.)[423] Ez a műveltség kisebb területi egységekben, falvakban élt, és akár néhány tízezres lélekszámig is felduzzadt. A tordosi és tatárlakai, valamint még számos más dunántúli, vinčai és egyéb balkáni lelet bizonyítja, hogy volt írásuk.[424] Renfrew megállapítja ezzel kapcsolatban, hogy ezen írás célja emlékezet fönntartás volt és nem a papi-nagygazdaság, ill. birtokosi gazdaság elszámolása, a beavatottság tartozéka[425] (amint az íráshasználat célját például Childe levezeti).[426] Így írás nem igényelt hosszú megörökítést, csak írója saját emlékei rögzítését jelentette. Azaz porladó anyagra, fára vésték, fakéregre festették, stb. És mindez összefüggésben van az írás létrejöttével. A képi ábrázolás jelképes, leegyszerűsítve fejezi ki a gondolatot, amiben benne van a gondolkozásmód és a térszemlélet is. Az írás pedig ezeknél a jelképeknél is elvontabb és összetettebb jelhasználat. S ha a képjelek a gondolatot rögzítik, az emlékezést serkentik, akkor ez fokozottabban igaz az írásra. Az írás eredetét korábban a sumér és majd az egyiptomi íráshoz kötötték a Kr. e. 4. évezred közepéről, jelképekből eredeztetve.[427] Általános volt az egyetértés, hogy az írás a gazdasági élet kívánalma volt, a templomgazdaság igényelte a hosszabb időszak leltárát, az áruforgalom és az adóbeszedés, azaz a kötelezettség rögzítését visszanézhetően. Amit ott több évezreddel korábban már agyag „számolókövekkel" (tokenekkel) intéztek. Ezek alkották volna a későbbi mezopotámiai írás alapjeleit, alapjait.[428]

De ennek Torma Zsófia XIX. század második felében végzett kutatásai, ásatásai során a Tordos melletti újkőkori és rézkori telepen előkerült rengeteg cseréptöredéken lévő, a rovásírásunkhoz, ill. a föníciai íráshoz hasonló jelek ellentmondanak.[429] Valamint a még korábbi európai gazdag jelegyüttes. A tordosi telep a ^{14}C elemzés alapján a Kr. e. 5. évezred elejéről való, így az ott talált tárgyakon lévő írásjelek messze megelőzik a mezopotámiai, ill. egyiptomi írás kezdetét. Később még több írásjegyes kerámiatárgy került elő, nemcsak a

[421] Lásd Cser, Darai 2023.
[422] Lásd Cser 2000, 29-30.
[423] Lásd J. Hawkes: *The First Civilizations* Penguin Books, Harmondsworth. 1973, valamint G. Johnson: *Cultural Atlas of India*, Time Life. 1995.
[424] Gimbutas 1982, 85-88, valamint Forrai 1994, pp.158-248.
[425] Renfrew 1973, 181.
[426] Childe 1954, 95.
[427] Renfrew 1973, 200-205. Rudgley 1999. 72-85. Childe 1954, 111-114.
[428] Rudgley 1999, 48-57.
[429] Forrai 1994, 24-26.

Kőrös–Tisza menti, hanem a nyugati Lengyel, a délebbi Vinča, majd a balkáni Karanovó, ill. az északibb Cucuteny kultúrákból is.[430] És ezek mind idősebbek a mezopotámiai írás első darabjainál. Több mint 300 írásjegy ismerhető fel a kerámiákon.[431] William Winn elemezte az indoeurópai előtti, Öreg-Európa agyagba égetett jeleit és azokat három csoportba tudta osztani.[432] A mindennapi használati tárgyakon az írásjelek egyszerűbb alakja, a vallási, kultikus tárgyakon azoknak bonyolult kapcsolata látszik. A harmadik stílus a kettő közötti. Az első csoportba egyszerű jelek sorolhatók és ezek általában közhasználatú tárgyakon jelennek meg. Ezekből válnak későbbiekben írásjelek, betűk, ezeket lehet megtalálni a későbbi lineáris A írás jelei között.[433] A harmadik csoportba bonyolult jelek tartoznak és ezeket rituális tárgyakon, szobrokon lehet megtalálni. A második csoportban a két típusú jel kombinálódik, de ezen tárgyak mennyisége csekély. Az alább tárgyalt Tatárlakai korong jelei ezek közé tartoznak. Egyébként valamennyi jel öt alap-jelcsoport kombinációjával állítható elő, ahogy a *4. ábrán* látható.

Az első alapjel-csoport egyenes vonalakat tartalmaz, a második ezek metszete, a harmadik, ezek sarokszerű találkozása, a negyedik a pont, az ötödik pedig a körív.[434] Forrai hasonló 'elv' alapján osztályozta a székely rovásírás jelkészletét.[435] Erre nagyon rímel a Varga Csaba által összeállított legősibb (30000 éves) teljes betűgyűjtemény, amely a magyar rovásírás jelkészletét is tartalmazza, és e négy alapelemből: és kapcsolódásaiból jött létre (*5. ábra*).

[430] Gimbutas 1991, 87-88, 101, 103, 361. Mellaart 1981, 247, 257, 249. Ryan–Pitman 1998, 188-201.

[431] Eme jelek Friedrich Klára szerint összesen 900 alkalommal fordultak elő a feltárt 10000 tárgyon. Lásd Friedrich Klára: Torma Zsófia régésznő életének és eredményeinek jelentősége a XXI. században. Acta Historica Hungarica Turiciensia - 38. évf. 126. sz. = 2. sz. 2023. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00067/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2023_2_011-030.pdf.

[432] William Winn: Effect of attribute highlighting and diagrammatic organization on identification and classification. *Journal of Research in Science Teaching* Vol. 18. No 1. 1981. Idézi Richard Rudgley: The Lost Civilizations of the Stone Age. Free Press, New York, 1999, 64-65.

[433] Ezekről Révész Péter kimutatta a Kárpát-medencei eredetet. Lásd Darai Lajos: Révész szerint a Kárpát-medencei őshaza összeegyeztethető a finnugor nyelvészettel. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 36. évf. 3. szám (2021). https://epa.oszk.hu/01400/01445/00063/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2021_3_139-158.pdf.

[434] S. M. M. Winn: *Pre-Writing in Southeastern Europe: The Sign System of the Vinca Culture ca. 4000 BC.* Western Publishers, Calgary. 1981.

[435] Forrai 1994, 82-86. Révész a számítógépes elemzés számára az írásjel alakzatok még többféle eltérését és hasonlóságát vette figyelembe. „Ezek a jellegzetességek az alakzaton, jelegészen (szimbólumon) belüli elemi alakzatok vagy alakzat részek, összetevők, s összesen 13 ilyen lett figyelembe véve. A szimbólum: 1. tartalmaz görbe vonalat; 2. körülvesz bizonyos területet; 3. van ferde egyenes vonala; 4. párhuzamos vonalakat tartalmaz; 5. keresztező vonalakat tartalmaz; 6. a teteje ékalakú; 7. az alja ékalakú; 8. jobb oldala ékalakú; 9. tartalmaz szárat, vagyis egyenes függőleges vonalat, amely a közepén halad át; 10. az aljának két lába van; 11. az aljának három lába van; 12. tartalmaz zárt térből kinyúló hajszálat, vékony kis vonalat; 13. két háromszöget tartalmaz. Azaz: (O \ || ✕ ∧ ∨ > | / \ /|\ – Δ^2." (Darai 2021.)

4. ábra. Az Öreg-Európa írásjelei alapjelek szerint csoportosítva.[436]

5. ábra. A sok feltételnek megfelelő betűgyűjtemény.[437]

Összehasonlításként a székely-magyar rovásírás ma elfogadott alap betűkészlete:

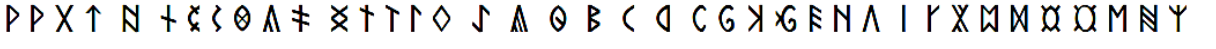

a á b c cs d e é f g gy h i í j k k l ly m n ny o ó ö ő p r s sz t ty u ú ü ű v z zs

A Tatárlakai táblák egyikén, a Tatárlakai korongon lévő jellegzetes vonalas elvont alakzatokat egyértelműen írásjeleknek tekinthetjük, hiszen a székely–magyar rovásírás jeleivel 8 egyező betűt és összevont betűjelet (ligatúrát) találunk.[438] A táblácskákat 1961-ben egy sírban, hamvasztott ember maradványai között találták meg. Az elkészítésük időpontja radiokarbon kormeghatározás szerint jelen előtt 7300-7500 időre tehető, és neutron aktivációs elemzés szerint helyi agyagból készültek.[439] Tehát a Tatárlakai korong cáfolja, hogy az írásbeliséget a templomgazdaság leltárigénye teremtette meg, minthogy ezen a területen a templomgazdaság, valamint földrészekre kiterjedő kereskedelem nem volt és később sem

[436] Gimbutas 1991, 310. alapján.
[437] Varga Csaba: JEL, JEL, JEL, avagy az ABC 30000 éves története. Fríg Kiadó, h. n. (2001.) 98.
[438] Forrai 1994, 23-24.
[439] Nicholae Vlassa: Chronology of the Neolithic in Transylvania in the light of the Tărtăia settlement's stratigraphy. *Dacia* N. S. VII. 1963. 485-494. Gimbutas 1982, 88. Forrai 1994, 21.

alakult ki,[440] az írásbeliség legrégebbi nyoma mégis innen került elő.[441] És Richard Rudgley az elvont jelek eredetét még sokkal korábbra, a neandervölgyi ősemberhez vezeti vissza. Csonttárgyakon lévő karcolások száma, elrendeződése elvont gondolkozás ábrázolásával értelmezhető.[442] Gimbutas részletesen tanulmányozta a közép-kelet-európai újkőkorszaki kultúrák vallási vonatkozásait, és a kultúra kozmikus vallására következtetett.[443] Ugyan a táblát többen is megpróbálták már hangírásként megfejteni és adtak is rá ilyen természetű megfejtést,[444] mások véleménye mégis az, hogy a vitatott kerek táblácska jelképes rituális tárgy, és nem lehet a jelentését betűnként, illetve hangonként kiolvasni.[445]

A mai Fekete-tenger helyén volt sokkal kisebb Fekete-tó Kr. e. 5550-ben töltődött fel tengerré.[446] A Vincsa kultúra dolgait a menekülők által onnan idehozottnak is mondják, de a Tászok-tetői és egyéb leletek jeleire hivatkozva 8000 évesnek is tartják. Utóbbi esetben viszont nem mondhatjuk, hogy a Fekete-tótól jöttek ide azok a jelek, ábrázolások, írásismeret is, sőt már az itteni és a doni, keletre forduló gravetti kultúránál is jelen lehettek. És itt jön be a képbe a harmadik tatárlakai táblán lévő, Lippai Bertalan által elemzett elég kezdetleges, nemzésre utaló rajz, amely bizonyára Vincsa előtti.[447] A kezdetlegességével és témájával együtt viszont az itteni termékenységi kultuszra utal, a „Vénusz"-szobrokra, stb, ami bizonyítja ilyen igen régiségét (6. *ábra*).

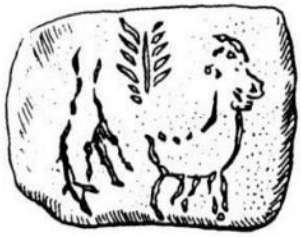

6. ábra. Nemzési jelenet.

Már azt is tudjuk, hogy a xiongnuk nem mutatnak közép-ázsiai genetikai kapcsolatot, s így hunok sem lehettek. Ezért a hunoknak sokkal több közük volt a magyarokhoz, a Kárpát-medencei magyar nép alapvető szerepe miatt, mint amit eddig szokás volt róluk állítani. Egy, a kelet-ázsiai vagy távol keleti őstörténetre vonatkozó újabb örökléstani kutatás eredményéről szóló eredeti beszámolóból kimaradtak a hunok,[448] mert a xiongnuk mongolokká váltak, azaz

[440] Gimbutas 1991, p. 53. önellátással jellemzi a területet.
[441] 2014-ben ugyanott, ugyanabból a rétegből, mindkét oldalán vonalas jelekkel, újabb táblácska, korong került elő régészeti ásatáson, amiről beszámol Friedrich Klára: Újabb rovásírásos korong Tatárlakán, és egy ráadás… *Demokrata* 2020.08.19. https://demokrata.hu/blog/ujabb-rovasirasos-korong-tatarlakan-es-egy-raadas-280972/.
[442] Rudgley 1999, 78, 83, 92-96.
[443] Gimbutas 1982, 89-111. P. T. Daniels: The syllabic origin of writing and the segmental origin of the alphabet' in P Downing, SD Lima & M Noonan. *The linguistics of literacy*. Amsterdam: John Benjamins, 1992. 22. ugyan ismerteti Gimbutas munkáját, de az írásjeleket nem ismeri el írásrendszernek, de bizonytalan indoklással, mintha célja csak Közép-Európa műveltségének tagadása lenne.
[444] Régebben például Badinyi-Jós (1996) Ferenc: *Igaz történelmünk vezérfonala Árpádig*. Orient Press, Budapest, 1996. 184-209, újabban Lippai 2020. Ez utóbbi igen megfontolandó.
[445] Forrai 1994, 82-86.
[446] William Ryan, Walter Pitman: Noah's Flood. The New Scientific Discoveries about the Event that Changed History. Simon & Schuster, New York, 1998. Stephen Oppenheimer: Eden is the East. The Drowned Continent of Southeast Asia. Phoenix, London, 1998. Lorius, C. et alia: A 150,000-year climatic record from Antarctic ice. Nature. 316(6029): 592. 1985.
[447] Lásd Lippai Bertalan: Tatárlaka üzenete. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 35. évf. 1. sz. 2020. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00060/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2020_01_301-322.pdf. Lippai Bertalan: Torma Zsófia és a folyómenti kultúrák öröksége. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 38. évf. 126. sz. 2023. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00067/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2023_2_042-051.pdf
[448] Choongwon Jeong, Shevan Wilkin, Tsend Amgalantugsd, Abigail S. Bouwmane, William Timothy Treal Taylor, Richard W. Hagan, Sabri Bromage, Soninkhishig Tsolmon, Christian Trachsel, Jonas Grossmann, Judith Littleton, Cheryl A. Makarewicz, John Krigbaum, Marta Burri, Ashley Scott, Ganmaa Davaasambuu, Joshua

nem jöttek hunokként Európába. Erről azonban a magyar ismertetések nem vesznek tudomást.[449] A mulasztást ezúton pótoljuk. A neves örökléstani szakember, a dél-koreai Choongwon Jeong, a Max Planck Történelmi Intézet munkatársa által vezetett nemzetközi kutatócsoport tanulmányában szó sincs hunokról. Alapvető megállapításuk, hogy a nyugat-sztyeppei pásztorok genetikailag nem kapcsolódtak a keletiekhez a későbronzkori időkben. A kapcsolat köztük műveltségi, átvették azok technikáját. A másik – lényegi – megállapításuk, hogy a keleti műveltségek egy lassú nyugatról keletre történt terjedést jeleznek, azaz alátámasztják Osetzky Dénes gondolatait a turk törzsek eredetéről: khorezmi ősi szálláshelyeikről a későbronzkorban a nyugat-sztyeppei pásztorok nyomására sodródtak kelet felé.[450] A mongol műveltségnél nincsenek fix települések, ezért csakis sírokra lehet alapozni a műveltség bemutatását. Általában nincsenek a nyugatiakhoz hasonló sírmellékletek sem, legfeljebb ló, birka és egyéb csontok. Magyarán mondva: innen nem vezethető le az, hogy az európai hunok a keleti sztyeppéről vándoroltak volna nyugatra. Viszont van egy műveltségi mozgás: a buddhista hitvilág üstjei egészen az Urál keleti vidékéig elterjedtek. Az nem igazolható tehát, hogy ezzel népesség is terjedt, de a műveltségé igen. Ha viszont a jeles tanulmányban nincsen szó a hunokról, az nekünk igen beszédes, mert akkor borul az egész xiongnu–hun azonosítási elmélet, amint a zsuanzsuanok és az európai avarok azonosításának elmélete is. Melyek alapvetően, mint láttuk, eredetileg Joseph Deguignes-től származó felvetésekre épülnek, és azokat Pray György a XVIII. század második felében hozta be a magyar köztudatba turáni eredetelméletként, az akkoriban kibontakozó és általa hamisnak gondolt finnugor eredetelmélet ellen. Anonymus, Kézai, Kálti stb után menvén, Pray a szokásos annales formában először a magyar őstörténetet írta meg,[451] melyhez új anyagként francia forrás alapján a kínai évkönyvek adatait használta – valójában tehát Deguignes adatait. Ezt aláhúzza a mai irodalomtörténet is.[452]

A fentebb látott, Deguignes-nél szereplő 840-es dátum lehet az oka, amiért Türk Attila[453] és Sudár Balázs[454] alig 50 évvel a magyar „honfoglalás" elé teszi az „Urál mögül való elindulást", és a vándorlást „sokkal rövidebbnek" mondja, „mint ahogy eddig tudtuk". Ezért nagyon fontos a magyar eredet szempontjából most ez a Choongwon Jeong és munkacsoportja-

---

Wright, Franziska Irmer, Erdene Myagmar, Nicole Boivin, Martine Robbeets, Frank J. Rühli, Johannes Krause, Bruno Frohlich, Jessica Hendy, and Christina Warinner: „Bronze Age population dynamics and the rise of dairy pastoralism on the eastern Eurasian steppe." *PNAS* (Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America) 115. évf. 48. szám (Szerk. Sarah A. Tishkoff, Philadelphia, University of Pennsylvania, 2018. október 3). https www.pnas.org/content/pnas/115/48/E11248.full.pdf.

[449] National Geographic: „Génvizsgálat segíthet az ázsiai népek feltérképezésében." *Szimpatika* 2020. 11. 15. https://szimpatika.hu/cikkek/9895/genek-arulkodnak-a-sztyeppei-birodalmak-szuleteserol. Vajna Tamás: „Az etnikai sokféleség és a bronzkori lovas tudományok segítették a belső-ázsiai hun birodalom felvirágzását." *Qubit* 2020. 11. 17. https://qubit.hu/2020/11/17/az-etnikai-sokfeleseg-es-a-bronzkori-lovas-tudomanyok-segitettek-a-belsoazsiai-hun-birodalom-felviragzasat.

[450] Osetzky Dénes: *A Magyarság Török Ősei.* Árpád Munkaközösség Kiadványa, Sydney, 1977.

[451] Pray 1761.

[452] *A magyar irodalom története. II. kötet: 1600-tól 1772-ig.* A késő-barokk (rokokó) irodalom (kb. 1740–kb. 1772) c. rész. Az elvilágiasodó egyházi és iskolai literatúra c. fejezet. 70. Az egyházias tudományosság alkonya c. alfejezet: Pray György. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1964. p. 551. http://mek.oszk.hu/02200/02228/html/02/386.html.

[453] Kolozsi Ádám: „Megvannak az ősmagyarok." *Index* 2015.03.14. 12:57. https://index.hu/tudomany/tortenelem/2015/03/14/megvannak_az_osmagyarok/.

[454] Kolozsi Ádám: „Szittyák vagyunk, és finnugorok." *Index* 2019. 02. 06. 14:11. https://index.hu/techtud/tortenelem/2019/02/06/magyar_ostortenet_finnugor_vagy_hun_tudat_szittya_sztyeppe_sudar_balazs_mta_akademia/?fbclid=IwAR2YVObYcd3W12OhAnltGFDjkDpMmCbgQkN-qmyrPqzFuG_W1eX1BhfiAvg. V. ö. Sudár Balázs (szerk.): Magyarok a honfoglalás korában. Magyar őstörténet sorozat 2. Budapest, 2015.

féle kutatás, és egyébként a csoport vezetőjétől származó korábbi tanulmányok is hasonló irányba mutatnak.[455]

Eme Türk- és Sudár-féle merész, de teljesen levegőben lógó megállapítások miatt ismételten hangoztatjuk: igen fontos az az újonnan megismert tény, hogy teljesen hiányoznak a távol-keleti vagy a kelet-sztyeppei régészeti és genetikai kapcsolatok a közép-ázsiai vagy nyugat-sztyeppei területtel. Ez az új és vitathatatlan tudományos felfedezés egyértelműen aláhúzza a már lelepleződött Deguignes-féle elmélet hamisságát, amely tehát Pray Györgyön és Szekér Joakimon keresztül máig érezteti hatását hazai történeti s régészeti tudományunkban. A tanulság ebből az, hogy mind a műveltségbeli hasonlóságokra, mind a magyar nyelvben előforduló, törökkel közös szavakra más magyarázatot kell adni. Mindamellett a magyar nyelv török eredetű szavainak zöme a mezőgazdasághoz kapcsolódó műveltségi szó, és ezek a magyar nyelvbe annak alapjaival, a mezőgazdasági kultúrával kerülhettek be még az újkőkort követő időkben.

Nem mellékes körülmény, hogy a téves régészeti–genetikai–történeti alapokon nyugvó közép-ázsiai elindulás utáni további vándorlást Türk Attila nemcsak felgyorsítja, de az egész magyar népre vonatkoztatja, hiszen még a magyar nyelv megmaradását is a gyors vándorlásnak tulajdonítja, ami alatt nem vesztette el eredeti nyelvét a nép. Ellene kell azonban vetni, hogy ilyen nagy távolságra ilyen gyors mozgást nem ismer sem a régészet, sem a történetírás, hanem csak lassú, szivárgásszerű terjedést, például a földműves népek esetében. Kisebb pásztor csoportok mozoghattak gyorsabban, de azok nem tudták volna kitölteni a Kárpát-medencét. Látja ezt Türk is, és afelé halad, hogy a lelethasonlóságra tegye a hangsúlyt, mintha az bizonyítaná a népmozgást. És a végén szinte légneműsíti, feloldja a magyarságot, mintha nem is lett volna. Majdhogynem visszavon mindent, amit eddig erről mondott. Szerinte „a 'magyar gyanús' vagy 'magyaros' jelzőt azért kell idézőjelbe tenni, mert az a régebbi régészeti felfogás, mely nagyjából zárt egységeknek tekintette az egyes népeket, melyek biliárdgolyóként gurulnak fel-alá a történelem színpadán, mára nagyon idejét múlta. Az egyes leletek etnikai azonosítása mindig problematikus, de elvi szinten is komoly kétségek merültek fel a népcsoportok és a – jellegzetes tárgyak, alkalmazott motívumok alapján azonosított – régészeti kultúrák megfeleltethetősége körül. Valójában semmit nem lehet mondani a tárgyak egykori tulajdonosainak az identitásáról, a nyelvéről meg még annyit sem. Én egy tarsolylemezt tudok vizsgálni, de azt, hogy mit gondoltak magukról a magyarok elődei, soha nem fogom tudni."[456]

Nohát, itt van közöttünk a nagy különbség, mert mi igenis vizsgáltuk a magyar műveltség szellemi tartalmát, amelyet a mellérendelő műveltségben és a földműves-kézműves-fémműves foglalkozások jellegzetességeiben találtunk meg. Mégpedig olyan környezetben és teljesítménnyel, ami az alárendelést célzó harcias műveltségi támadások közepette, azokat túlélte, beolvasztotta és túlélte.[457]

A sztyeppei eredetünk ilyenformán való elképzelése és elfogadtatásának szándéka ellen a következő kérdéseket tehetjük fel, ismételten, amelyekre a mai ágensek mellőzik a választ, de mi korábbi műveinkben már megfeleltünk rájuk:

Mi a kurgán műveltség lényege? Miért nem használnak nyilat a kezdő kurgán kultúrák? Ha csak a szkíta idők óta használnak emberölésre nyilat, akkor korábban miért nem használtak? Nemde azért, mert a kurgán a kőkés, majd a harci-balta társadalma volt, nem a nyílé? Mik a

[455] Choongwon Jeong, Szöuli Nemzeti Egyetem: https://scholar.google.com/citations?user=xy2a0hMAAAAJ&hl=en#. Choongwon Jeong kutatási eredménye tükrében történt elemzésünket lásd Cser Ferenc, Darai Lajos: A xiongnuk nem hunok, a hunok nem jöttek Távol-Keletről, a Kárpát-medence a keresett őshazánk. Acta Historica Hungarica Turiciensia 36. évf. 3. sz. 2021. 194-197.

[456] Kolozsi 2015.

[457] Lásd Cser 2000. Cser, Darai 2005. Cser, Darai 2007. Cser, Darai 2008. Cser, Darai 2009. Cser Ferenc, Darai Lajos: *Kárpát-medencei magyar ősiség.* Hun-Idea Kiadó, 2011. És több tucat közös tanulmányunk elérhető a világhálón.

sztyeppei és a magyar műveltség jellegzetességei, különbségei? Mi a kurgán műveltség kapcsolata a későbbi népi emlékekkel, kultúrákkal (nordikus, kaukázusi)?

Mit értünk a szkíta fogalmán? Miért lennének a letelepedettek is szkíták? Miért lennének az olyan nevek, amelyek a magyarral rezonálnak, szkíták? Nem éppen magyarok ezek a nevek, föltéve, hogy Kárpát-medenceiek vagy kukutyiniak? Harcoltak-e lóhátról a szkíták, ismerték-e a kengyelt? Ha nem, akkor csak a nyíl miatt voltak lovas harcosok? Nemde a kengyelt a hun időkben ismerte meg Európa? Miért nincs legalább Ázsiában korábbi kengyellel lovagló emberábrázolás? Miért nincs ilyen görög, iráni vagy kínai?

Mit jelent az iráni fogalma? A mai iráni területre hivatkozva iráni minden korábbi? Nem számít, hogy annak a területnek a nyelve, a műveltsége hihetetlen mértékben változott? Nem lehet, hogy a „szkíta időkben" a helyesebb kifejezés, nem az, hogy „szkíta", erre? S ha ezidőtájt hajlító nyelv uralkodott a mai Irán területén, akkor onnan a ragozók kiszorultak, elmentek? Miért nem számít, hogy a turkok elmentek keletre, a dravidák délre, stb? Miért ne vennénk figyelembe, hogy ott uralkodóvá a pásztor társadalom vált? Attól még, hogy a szkíta is pásztortársadalom, mitől lenne szkíta minden pásztortársadalom?

Miért lenne íjász a műveltség, ha csak nyílhegyeket találunk ott, akkor? Mitől lenne íjász nép, ha a nép fogalma csak több ezer év múlva jelenhet meg? Eltekinthetünk-e egy időszak és terület ismert műveltségétől későbbi fejlemények miatt? Ha nincs a Kárpátokon belül eredetileg sámánizmus, pár későbbi előfordulása nem esetleges csupán?

Honnét ismert a fegyverimádat, hol találkozunk vele egyáltalán? Mi bizonyítja, hogy ez a magyar műveltség része lenne? Miként fordulhat elő a békés magyar műveltségben a harcias felfogás? Hol van ennek bármilyen magyar nyoma magyar területen? Cáfolja valami is, hogy ide szkíták csak hatalmuk leáldozása után települtek?

Miért nincsenek nyelvjárások a magyarban? Miért nincs a magyarhoz csak hasonló nyelv sem? Miért minden nyelv olyan iszonyúan távoli tőle? Hogyan alakulhatott volna ki ez a gazdagon fejlett nyelv a sztyeppén? Vagy nem igaz, hogy a sztyeppén vándorlók éppen nyelvjárásokra szakadtak, mint a turkok két évezreddel ezelőtt? Mit tudunk a szkíták nyelvéről? Honnan tudná valaki, hogy milyen, ha nincsenek írott emlékek, csak néhány személynév? Nem számít-e, hogy még e neveket is a névadók nyelvére hasonlítónak tekintik? Hogyan használhatók fel a területen található nevek, ha az ott élt emberek állandóan változtak? Vagy nem az állandó mozgás, változás éppen a sztyeppei lét lényege? Milyen alapon lehet azonosítani a mai neveket a kétezer évvel korábbiakkal? Vagy nem az történt egyre, hogy egyik csoport elment onnan és annak helyére jött a másik? Talán a nevek megőrzése nem csakis a letelepedettek sajátja?

A szarmaták miért lennének szkíták? Nemde ők verték le a szkíta uralmat a sztyeppén? Nemde a szarmaták vezették be a testpáncélt, és lándzsával harcoltak, nem nyíllal és karddal? Vagy talán használtak buzogányt is? Nemde ők a páncél- és a lándzsahasználat, azaz a nehézlovasság megalapítói? Nemde a lengyel nemesek tartják magukat szarmata utódnak és a lengyel népesség nem? Milyen alapon lenne állítható, hogy elszlávosodott szarmaták a lengyelek, mármint a nép?

Nemde a szlávok a szarmaták előtt és azóta is azon a területen élnek? Nemde a szvidéri műveltség óta szinte megszakítatlanul, letelepedettek voltak és maradtak? Nemde a déli szlávokat az avarok telepítették a Duna mellé északról Kr. u. 622-től? Niel Ascherson könyvének[458] mindezekre vonatkozó számos adatából ki cáfolt meg egyet is?

Hogy lehet a genetikai hatalmas M17 (Eu19) részarányunkat (60 %) néhány ezer kelet-ázsiai nomádnak területünkre telepedése génáramlásával magyarázni, amikor az ezt nem okozhatja? Nemde ha ez igaz lenne, Kelet-Ázsiában is magasnak kellene lennie, ami nem áll fenn? Nemde a lovas pásztoroknak csak egy része jött Európába, nem pedig a zöme?

[458] Neal Ascherson: *Black Sea. The Birthplace of Civilisation and Barbarism*. Vintage, London, 1996.

Nem alaptalan feltételezés a magyarok szkíta eredete, ha nem alapul konkrét adatokon? Nemde a hivatkozott adatok értelme más? Nemde itt a hivatkozók összekeverik a letelepedett és a pásztor társadalmat? Nemde erőltetett a szkíta eredetünk, és pontosan annyira nem igaz, mint a finnugorizmus?

Nem fontosabb műveltségünk ismerete, mint az egyfajta dicsfény utáni vágy?

Nemde Marija Gimbutas 1991-es könyve[459] is megerősíti Michelangelo Naddeo[460] ki nem mondott sejtését a férfiistenek – általában az istenek – keletkezésének a mechanizmusáról? Nemde világosan belátható, hogy bár a jégkorszak végi Vénusz szobrokat istenségnek szokták nevezni, de minthogy arcuk nincs, nem személyek, nem istenek, hanem jelképek? Nem igaz talán, hogy a Dolni Vestonice (és a jelen előtti 25000 éves Szeleta, vagy esetleg Perigord) műveltségének embere a női szobrokat úgy áldozta fel, hogy felrobbant a megütésekor, ami nem istentisztelet, sőt, és azoknak jószerint feje sincs, nem hogy arca lenne?

Nem kell ma már a finnugorizmus ismert kritikáit ismerni, ha beszélünk róla? Nem kell a magyar kultúra jellegzetességeit ismerni, ha a finnugorizmusról beszélünk? Nem kell a régészeti műveltségekkel tisztában lenni, ha őstörténetről beszélünk? Nem kell ismerni a kárpáti-bronz műveltséget, amikor a bronzkorszakról beszélünk?

Alátámasztja-e valami, hogy volt vaskohászat Sumérban? Nemde fél évezreddel korábban s a sumérok eltűnését megelőzően a hettiták már kovácsoltak vasat, és az egyiptomiaknál is előfordult néhány vastárgy, de Sumérban nem? Nemde a Tátrában meg ezeknél közel egy évezreddel korábbi vas olvadáspontjánál nagyobb hőmérsékleten működő kemencét találtak? Mi a jelentősége, hogy a vas szó a finnugor nyelvekben általában ércet jelent?

A 12 ezer helységnévből mennyi alapján vonjunk le következtetéseket? Mi bizonyítja, hogy itt minden név iráni? Mit jelent ebben az esetben az iráni? Nem probléma, hogy ezidőben Iránban nem 'iráni' nyelveket beszéltek, hanem ragozót? Mi közünk az indiai uralkodó dinasztiákhoz? A józan, átfogó vizsgálódáshoz nem kellene áttekinteni a kérdéskört, ha nem is az egészet, mint mi tesszük, de annak legalább meghatározó részét?

Szükséges-e egységben látni, egybefogni a múltunkat illető minden adatot, összefüggést? Kiemelhetünk belőle valamit és valamilyen mai célnak rendelhetjük alá az egészet?

Ha a kazah madjarok a magyarokhoz állnak genetikailag a legközelebb, de a magyarok viszont nem hozzájuk, akkor az mit jelent és mit nem? Ha a madjar és magyar távolsága nagy, amint egyébként elismerik, az mit jelent?

Ugyan miért lenne elegendő a magyar műveltség ismerete nélkül, csak a krónikáinkkal foglalkozni a magyar őstörténetet illetően?

Mi pedig azt bizonyítottuk, hogy a magyar nyelv a több tízezer éve itt folytonos nép nyelve, amely mindenféle üldöztetés ellenére itt fennmaradt: a nép és a nyelve egyaránt, műveltségét annyira megőrizve, hogy nyelvünk még ma is mellérendelő jellegű, amint gondolkodásunk is – ha nem hagyjuk elkorcsosulni az alárendelésre épülő európai környezetben. A magyar csak itt, a Kárpát-medencében alakulhatott ki, mert arra a fokra, ahol már 1000 évvel ezelőtt volt, állandóan vándorló, helyváltoztató életmóddal és környezetben nem juthatott volna. Az egyetlen, ami Európából a keleti sztyeppére utal, az az ún. Óbolgár krónika, amely a Dulo család részének tekinti Attilát – Avitochol néven. De ez is lehet hamis, késői és mesterkélt alkotás.

A keleti sztyeppe hunoknak tekintett műveltsége az Urálig követhető, nem látni, hogy hol és mikor lépett át onnan a Volgán. Pedig a történeti hagyomány szerint, amit talán máig rosszul értelmezünk, Attila elődjeinek 'hunjai' onnan, a Volga innenső oldaláról indultak két

[459] Gimbutas 1991.

[460] Michelangelo Naddeo: *A magyarok Európa őslakosai. Nem is volt igazi honfoglalás, csupán visszatértünk saját földünkre?* Videók https://internetfigyelo.wordpress.com/2015/03/24/michelangelo-naddeo-a-magyarok-europa-oslakosaiazaz-nem-is-volt-igazi-honfoglalas-csupan-visszatertunk-sajat-foldunkre/.

évszázaddal később. Esetleg – horribile dictu – még a Volgát is félreértjük? – mint erre Fábián Sándor felfedezései óta nem is eretnekség gondolni. Az az Orosz-síksági rész a kurgán műveltség része volt, és ezért nem tudható, hogy az a katonanép, amelyet Attilához kötnek, milyen nyelven beszélt. Annyi tudható, hogy korábban európai sztyeppei pásztorok voltak. Az azt megelőző, jóval korábbi időkből látszik, hogy e sztyeppei pásztorok a nyugati sztyeppéről nem északon, hanem a Kaspi-tótól délre jutottak át Ázsiába – és tolták maguk előtt a turk népeket. Osetzkyre Dénesre szokás hivatkozni,[461] de az ő adatait nem tudjuk ellenőrizni. Viszont szinte tény, hogy a hindu műveltség forrása is a Káspi nyugati részéről ered, és Észak-Indiába a Kr. e. II. évezred elején jutottak el a lovas pásztorok és vitték magukkal a később zoroasztrizmusnak nevezett hitvilágot. A turkok nem léptek be a Tarim-medencébe, ők attól északra jutottak ki a keleti sztyeppére, oda a mögöttük jövő kurgán (késő jamna) nép lépett – ők a tochárok. Egyértelmű, hogy a műveltségük a Volga-vidékivel azonos volt. Gyapjút szőttek, így a szövőszékeik nem feszített szálúak voltak, míg a Dnyepertől keletre lévőké az volt, mert lent szőttek. A tochárokat később váltották északról a turkok. Ezt lehet tudni, zömmel a régészeti anyag feldolgozása alapján (*3. ábra*). Ami ebből lényeges, hogy törzsi méretben az ókor végén, de még a középkorban is, volt némi mozgás, de nem Ázsia távoli részéről, hanem a kurgán műveltségi területről – ahonnan egyébként, most már a történeti hagyomány szerint, a kelták urai, a korábbi lovas elit is származott. A druidok legendái egyértelműen jelzik a népesség kettős műveltségét, és abban a druid legendák hagyományosan a nyugat-sztyeppei folyókhoz kapcsolódnak. Ahogy a nordikus hitvilág forrása is a Volga északi kanyarjánál kiásott egyik sír tartalmára rezonál.

Deguignes mesterséges történelmet teremtett, nagy túlzásokkal, mert hiszen a középkori lovas műveltség embere, katonája lóháton nem 6-8000,[462] hanem csak kb. 1200 km-re[463] tudott egyszerre legtávolabb eljutni és onnan visszatérni, anélkül, hogy létének forrásait helyből kellett volna biztosítania (napi 80 km-es átlaggal és kb. 30 napi szárított élelmiszerrel számolva, s feltételezve, hogy víz és fű volt az úton). A mongol inváziót a mai Mongóliából ide, az eddigiek fényében, törölni kell. Egyébként Rogerius mester „mint szemtanú" visszaemlékezése a tatárjárásról eléggé egysíkú, szűkös terű, mintha azok, akik véglegesítették a szöveget, vigyáztak volna, nehogy ellenőrizhető adat legyen benne. Az sem igaz, hogy a Kárpát-medence népességének történetét alapjaiban meghatározta volna az eurázsiai sztyeppéről érkező, különböző nomád csoportok inváziója a középkor során, mint ezt szokás még ma is hangoztatni.

A hunokkal ugyanis az ókor ért véget, és a középkor csak azután következett. Viszont a középkor előtt 4000 évvel a kurgán invázió valamennyire befolyásolta, de nem határozta meg a Kárpát-medencét, különben a magyar nyelv nem maradt volna meg. Hiszen a leigázást jelentő kurgán-hatás nyomán és mentén indoeurópaivá vált körben Európa vonaldíszes kerámia műveltsége a Kárpát-medencén kívül. Ugyancsak érintetlenül hagyta a Kárpát-medence letelepedett műveltségét a későbbi kimmer és szkíta vezértörzsek betelepedése is, ahogy a római időkben itt megjelent szarmatáké szintén. Ráadásul ezt a sztyeppei meghatározó mivoltot a hunok esetében hangoztatni, az Álmos-Árpád vezette úgynevezett honfoglalás visszavetítése 500 évvel. Milyen alapon, ha az ázsiai „hunok" és az európai „hunok" között nincsen kapcsolat? Ez is a történelemhamisítás utólagos műve, mint még több nyugati szereplő nép és személy a középkorból, valamint az a legalapvetőbb és máig vádként hangoztatott állítás is, hogy az ide érkező vérszomjas nomád magyar hódítók elnyomták az itteni germán és szláv kultúrnépeket.

[461] Osetzky 1977.

[462] Egy ausztrál kalandvágyó férfi az utat jól megszerve lovagolt el Mongóliából Magyarországra: „Tim Cope modern Marco Polo-ként járta be Mongólia, Kazahsztán, Dél-Oroszország, Ukrajna és Magyarország pusztáit. Megküzdve az időjárással, a lopásokkal, a bürokráciával, nagyrészt egyedül tette meg a tízezer kilométeres útszakaszt három év alatt." (https://www.lovasok.hu/lovastura/mongoliatol-magyarorszagig-lohaton/)

[463] Ez a mai Budapest–Kijev távolság, de akkor úttalan utakon kellett volna megtenni.

Pedig ez éppen fordítva volt tehát: a mi békés népünk mindig is itt élt, míg a harciasságot sorozatosan behozták, vagy felújították az ideérkezettek. Az írott történelemben ebből az időből velünk kapcsolatban szereplő népeket vagy hatalmi csoportokat megcserélve, a Kárpát-medencei földműves magyarokat tették meg behatoló hódítóknak, és a hódító szándékúakat mondják őslakóknak. Az őslakókat messziről idejötteknek, az esetleg messzebbi kapcsolatokkal bírókat ősidők óta itt lévőknek. Bíborbanszületett Konstantin is, úgy tűnik, mintha teljes mértékben egy mai térképen mozgatná a szereplő népeket vagy hatalmi csoportokat. De műve, *A birodalom* kormányzásáról csak 1135 évvel ezelőttig megy vissza, nekünk viszont van itt a Kárpát-medencében sok 4000, 5000, 6000, 7000, 8000, 9000, 14000, 40000, 80000, 120000, 300000, 450000 éves adatunk is önmagunk folytonosságára. Mind olyan jellegű, ami a magyarság lényege, és ebben itteni folyamatosságot mutat. Tehát az elmúlt 4000 évből is van, amely itt előbb a kelta és szkita korszak, majd a római és szarmata, hun, hunbolgár vagy avar és magyar.

De ezekben végig látszik, hogy a földműves-állattenyésztő-kézműves-fémműves nép nagy tömegei nélkül semmilyen hatalmi képződmény nem lett volna itt életképes. Lényeges az is, hogy mi már igen régóta honvédelmi harcot folytatunk. A hamisítások őseinket vérengző vadaknak mutatják, de esetleg Álmos és Árpád legendája ugyanolyan csillagmítosz, mint Attila Nibelung-köre.[464] Komolyan kell venni az új időadatokat is, illetve azt, hogy egy-egy számukra ismert eseménysort visszavetítettek a múltba, esetleg többször is, s a maguk modern-kori érdekei szerint alakítgatták a múlt szereplőit.

4.1. A korai magyar állam jellege

Csak a Jamna műveltség átalakulása kurgánná hozta magával a harciasságot, a háborút a Földön. Korábbi időkből ismerjük eme hatalmi jelkép temetkezési építményeknek a vadállatok elleni védelmi célú párhuzamait. Ezek a harciasok támadásai ellen is védelmet nyújtottak. A Kárpát-medence nagyszámú népessége kizárta magából a kurgán inváziók máshol erős hatását, azután pedig a harcias hódítókat beolvasztotta, és végül saját haderőt állított a maga védelmére.

Az István királyról és művéről szóló könyvében Györffy György alapos áttekintést adott a középkori magyar állammal kapcsolatos elméleti megítélés történetéről.[465] Legfontosabbként már az elején leszögezte, hogy „azok a fogalmak, amelyek a kora középkori fejlett társadalmi szervezetekre használunk (állam, feudalizmus stb), a maguk idejében nem voltak ismeretesek; alapszavaikon (res publica, feudum stb) eredetileg mást értettek, mint mi értünk, és mai jelentésüket hosszú fejlődés után az újkorban nyerték el". Továbbá „méltán merül fel az aggály, hogy az antik és középkori államról beszélve olyan modern elképzelést vetítünk vissza a múltba, ami a maga idejében nem létezett."[466]

Mi pedig elmondhatjuk, hogy ez méginkább így van, ha a régen még tudományosnak tekintett megközelítés már elavulttá vált, mert az újabb tudományos eszközök révén sokkal gazdagabb képünk van a régmúltról, és az összefüggéseket új fogalmak használatával lehet jól megragadni. Ilyen esetet többet láttunk eddig a magyarság korai története és ókora esetében, de a középkorunkat is sújtja a mulasztás, hogy történészeink – Györffy szintén – nem ismerik, vagy nem veszik figyelembe például a kettős társadalom fogalmát, vagy a mellérendelés ősi elvének érvényesülését, amiből olyan farkasvakság keletkezik, ami miatt nem látják meg sem a középkori magyar állam egyedülállóságát, sem az ennek tagadása számára született, velünk kapcsolatos elvi és módszertani történelemhamisítást. Hozzájárult e vaksághoz a marxizmus

[464] Lásd Darai Lajos: Hősök (héroszok) és népalkotó emberek. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 35. évf. 1. sz. (2020.) https://epa.oszk.hu/01400/01445/00060/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2020_01_444-500.pdf. 62 https://scholar.google.com/citations?user=xy2a0hMAAAAJ&hl=en#.

[465] Mintegy eldugva a hatvanoldalas szakirodalmi jegyzék végére.

[466] Györffy György: *István király és műve.* Gondolat, Budapest. 587, 588.

kizsákmányolás-elmélete, ami passzív elnyomottként tekintett a népre mint kizsákmányolt osztályra, vagy csak lázadásaira összpontosított, amint a jelenben gerjesztett 'osztályharcot' igazoló régi előzményekre. Így nekünk most ebben az irányban kell kritikát gyakorolnunk, felhasználva mindazt az elméleti ismeretet, amit ennek ellenére történettudományunk felhalmozott, és azt az új látásmódból fakadó ismerettöbbletet, amit a csak manapság elérhető eszközök adattöbbletének elemzése jelenthet.[467]

Szögezzük le, hogy amint mai nyugati szerzők beszélhetnek a római birodalom végi idő kapcsán Észak-Franciaországról, második Belgiumról stb,[468] ugyanúgy mi is emlegethetjük Pannóniát, Dáciát korai Magyarországként, különösen mivel a lakosság többsége ősidők óta folytonos itt. És ha Vernand Vercauteren kevés adatot talált a Meroving-korból, akkor – mint könyve recenzense, E. Jarry mondta[469] – feldúsította azokat, felhasználva a máshonnét ismert adatokat, a városok életének leírásait, a helytörténetet, ipar- és gazdaságtörténetet, a kereszténység felvételével járó fejleményeket, mint a templomépítések, püspökségek, apátságok alapítása, a közigazgatási fejlemények és katonai intézkedések emlékezete, valamint minden más korai híradást kritikával kezelve és a biztos XVIII. századi adatokból következtetett vissza akár a III. századi lakosságszámra a város területét figyelembe véve, továbbá a germán barbár betörések hatására, illetve a normann invázió[470] elhárításának erőfeszítéseire fordította figyelmét.[471] Ugyanígy mi is beépíthetjük történelmünkbe a várak, városok valóságos helytörténetét, az egyházi és polgári élet fejleményeit, a gazdálkodásról, a vásárokról, az ipari és a kézműves teljesítményről szóló beszámolókat, a katonai erőfeszítéseket, és az összes elérhető, megfelelő kritikával kezelt adatot, és egyből gazdagabbá válik a mi történelmünk is.

Van aztán még nálunk egy további óriási előny a nyugati világhoz képest, amiről történetírásunk nem hajlandó tudomást venni, hogy itt az eurázsiai földrész minden hatalmi tapasztalatát összegző és így igen erős katonaság tevékenykedett a hun, avar és magyar nevezetű seregek idején – különösen ha ugyanarról a hatalomról van szó. Ezt e hatalmi tényezők fölénye és kiemelkedő sikerei eléggé bizonyítják, mialatt az államszerkezet vagy szervezet nyugat-európai mintaként szerepeletetett alakzatai ezt meg se közelítették. Mindennek eltűntetését azzal a bűvész trükkel végzi a nyugatias történettudomány nálunk is, hogy az elvont állameszményhez közelinek mutatja a nyugatot és távolinak a keletet vagy minket. Ennek megfelelően Györffy például egyetértett Szűcs Jenővel a keleti társadalomfejlődés állami jellegzetességeivel kapcsolatosan abban, hogy „a steppén megjelenő 'újbarbárok' – köztük a magyarok – azt a szervezeti szintet képviselték, mint a népvándorlás kor germán barbárai (Gentilizmus; Történelmi Szemle 14 [1971]. 201). Nem volt lényeges különbség a germánokat hódoltató hunok és a magyarokra uralmukat kiterjesztő türkök szintje között sem, noha a türk

[467] E részletes kritikát lásd Darai Lajos: A magyar állam jelleme: képviselet, nemzet. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 31. évf. 5. sz. 2016. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_5_0320-0426.pdf.

[468] Julius Caesar Gallia Belgica néven csatolta az 'első Belgiumot', a mai országnál sokkal nagyobb területet Galliához, majd a frankok országához tartozott a 'második Belgium', akik felosztották a területet. Belgium aztán csak 1830-ban lett független állam. Fernand Vercauteren: *Étude sur les Civitates de la Belgique seconde. Contribution à l'histoire urbaine du Nord de la France, de la fin du IIIe siècle à la fin du XIe siècle.* Tome XXXIII des Mémoires de l'Académie royale de Belgique. Marcel Hayez, Bruxelles, 1934.

[469] F. Jarry: „Fernand Vercauteren. Étude sur les civitates de la Belgique seconde. Contribution à l'histoire urbaine du Nord de la France, de la fin du IIIe siècle à la fin du XIe siècle." *Revue d'histoire de l'Église de France,* Année 1935. Vol. 21. Nr. 91. https://www.persee.fr/doc/rhef_0300-9505_1935_num_21_91_2741_t1_0236_0000_1.

[470] Heribert Illig: *A kitalált középkor. A történelem legnagyobb időhamisítása.* Allprint Kiadó, 2002. a 'normann inváziót' is meg nem történtnek tekinti.

[471] Jarry 1935, 236-238.

kazárok államszervezete Khorezm, Perzsia és Bizánc határán idővel jelentős fejlődésen ment át."[472]

De ez nincs így, hiszen elődeink – mint már sokszor bizonyítottuk – sosem éltek a szteppén. És ezt az összemosási gyakorlatot germánok és hunok, germánok és türkök közt szintén ki kell dobni. A győztes hun szervezetet nem lehet a legyőzött germánnal azonosnak venni. Ennél sokkal árnyaltabb képünk van Európa későókoráról, kora középkoráról. Ebben sem a kurganizálást végzőket, sem a nordikus hitvilág felsőbbrendűségére építő hódítókat, majd a legkésőbben északról indult germán hatalmi csoportokat nem lehet egy napon említeni a szarmaták óta a párthus– perzsa tapasztalatokat is érvényesítő hun/magyar harcmodorral, amely nem a kegyetlen hódítást, hanem a letelepedettekkel szövetséges katonai védelmi műveleteket jelentette. A gótok végigpusztították Dél- és Nyugat-Európát, mialatt a Hun Birodalom annál is nagyobb területen tudta egyesíteni a harcias törzseket és a letelepült földműveseket, kézműveseket. A Kárpát-medencében a hun hatalmat követő avar pedig már államszervezeti szinten máig folytonos intézményeket vezetett be. Az árpádi magyarok – ismeretesen – folytatták az avar államépítés és védművi tevékenység eredményeit, sőt az avar világ vallási téren a keresztény előzményt jelentette, valamint a magyar hatalom fegyveres ereje hozzájárult a nyugat-európai terület és hatalom meghódításához, megszilárdításához, mégha azt a hálátlan nyugat a mi rabló hadjáratainknak tünteti is fel.

Ugyancsak hiányos ténykészletet tapasztalunk a középkori keleti társadalmi és tulajdonviszonyok bemutatásánál, ha abból hiányzik az állatvagyon tulajdona. Pedig ennek mozgékonysága sokkal rugalmasabb társadalomszerkezeti változásokat, alkalmazkodást tesz lehetővé, mint az ingatlan föld és építmény. A nagyszámú nagyállattal való – harci – közlekedés előnyeit most nem is taglalva. Ugyanakkor ez a mozgékonyság és erő, hatalmi tényezőként, a letelepült földműves-állattenyésztő-kézműves lakossággal szövetkezve még remekebb lehetőségekkel bír. Györffy azonban a nyugat-európai földbirtok kétféle tulajdonának fogalmait taglalva, ismételten ennek a keleti tulajdonláshoz mért előnyei szószólójaként nyilvánult meg, egyenesen „nomád szervezetű társadalomnak" nevezte a X. századi Magyarországot. A hamis, lejáratő megbélyegzést aztán fogalmilag próbálta alátámasztani, de sikertelenül, mert egyrészt szó sem volt nomád társadalomról itt akkor, másrészt az előnyös tapasztalatok beépülve az államszervezetbe, sokszorta sikeresebbek voltunk ekkor, mint a nyugat-európaiak. Pedig Györffy jól tudta, mert idézi, hogy „a régi magyar nyelvben a jó ~ jav jelentette az ingó javakat, mint arról a XI. századi javszedő (joccedech) tanúskodik, és a jószág (1372) a vagyon összességét, ami lehetett állat- és földbirtok egyaránt. (A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I-III. Szerk. BENKŐ L.-KISS L.-PAPP L. Bp. 1967-76.)" És még azt is tudta, hogy a jószág szó "nem vett fel hűbérbirtok jelentést."[473]

Ennek ellenére ragaszkodott hozzá, hogy „a X. és XI. századi magyar fejlődésben az úr 'herceg' élvezte uruszág ország 'dukátus' tekinthető hűbéri jellegű tartományuraságnak. Ez ui. olyan territórium volt, amelynek jogait és hasznát nem az uralkodó, hanem a herceg, olykor pedig egy német 'dux' (Hont, Pázmány, Orci) élvezte dukátusa idejére... Az államszervezés idején feltűnő tartományuraságok, amik élén egy-egy 'dux' állt (pl. Gyula-Zoltán, Ajtony-Csanád, Győr stb), kezdetben hasonló jogokat biztosítottak uruknak, mint a dukátus, s meglehet, hogy István korában a bajor-sváb udvari főemberek a hűbérbeadás formaságait is 'importálták' a koronázás és a kardszentelés rítusaihoz hasonlóan."[474]

Igen értékes adat ez a tartományuraság. De ennyire kiemelni a német és bajor-sváb hatást a magyar királyi udvarra akkoriban nem helyes. Nézzük meg, mi is a hűbéresség a Györffy nyújtotta fogalmi áttekintés szerint nyugaton, s aztán majd ezzel vessük össze a mi viszonyainkat, amit ő is megtesz: „A kora középkori Európában a földbirtok kétféle tulajdonban

[472] Györffy 1977, 588.
[473] Györffy 1977, 591.
[474] Györffy 1977, 591-592.

jelenik meg, mint örökös jogú birtok, és mint hűbérbirtok."[475] Előbbi germán neve az allodium, utóbbié a feudum. S imént láttuk, nálunk az ingó (jó, jav) és ingatlan (jószág) birtok volt megnevezve, utóbbi lehetett föld- és állatvagyon. Ráadásul „a hűbériség klasszikus nyugat-európai formáját azáltal nyerte el, hogy a hűbérbirtok összekapcsolódott az úr és hűbérese közti jogviszonnyal. Jogilag nem szabályozott alárendeltségi viszony a legkülönfélébb társadalmakban kialakult, Róma is ismerte az uralkodó és kísérője (comese), valamint a patronus és cliense intézményét, a nyugat-európai társadalmi fejlődésbe új színt azonban a germán katonai kíséret (trustis) beépülése hozott az antrustiónak vagy gasindusnak nevezett kísérő vitézzel, ami elvezetett egyrészről a hűbérúr (dominus, senior), másrészről a hűbéres fegyveres (miles, vassus, ill. vasallus) intézményes kapcsolatához."[476] A szolgálót jelentő vasallus a VIII. századtól 'függő szabad ember' értelmet kap, és a IX. századtól válik általánossá „a hűbérbirtokot élvező, s ennek fejében hűséggel és katonai szolgálattal tartozó 'vazallus' megnevezésére, aki maga is urává válhat kisebb vazallusoknak. A nyugat-európai feudalizmus klasszikus megjelenési formájában a két tárgyalt jelenség kapcsolódik össze: egyrészről a hűbérbirtok, másrészről a vazallusi függőség a maga emeletes, piramisszerű kapcsolataival és rituális formáival."[477]

De a római jogi szabályozás közismerten aprólékos és társadalmilag ellenőrzött, ezért inkább azt tarthatjuk különbségnek, kifejezetten visszalépésnek a nyugati hűbériségben, hogy a közviszonyok helyett olyan személyi függőség jelenhetett meg, ami az egyes embert – az alárendelteket – inkább kiszolgáltatta a helyzetnek. A fölérendeltek pedig olyan bebetonozott előnyökhöz jutottak, ami könnyen kárára mehetett a teljesítményüknek az egész társadalom szempontjából. A kiskirálykodás és a vérre menő torzsalkodás nem véletlen akkoriban ott, amibe a behívott magyar csapatok beavatkozása magyar diplomáciai érdekeket is szolgált. Ez utóbbi állítás persze még nem elfogadott hazai történész körökben, és Györffy fél tucatnál többször használta e könyvében a 'kalandozások' mára elavult kifejezését.[478]

Felmerül még az isteni rend kérdése, hogy mennyire összevethető, nem a középkori nyugat-európai, de a mai igazságosság fogalmunkkal. Azaz jogilag szabályozottnak mondani a hűbériséget erős túlzás, ha a jogot nem a hatalomra jutottak erőszakos uralkodási és hatalommegtartó gyakorlata eszmei eszközének tartjuk.

Nézzük hát az üdítő, ma is vállalható magyar gyakorlatot! Előtte azonban el kell hárítanunk Györffy kísérletét, hogy összemosson bennünket a mongolokkal és ázsiai türkökkel. Egyáltalán a nomádokkal. Nomadizmus ugyanis Európában nincs is, mert a nomadizmus meghatározatlan végcélú és kimenetelű legelőkeresést jelent, míg Kelet-Európa szteppei és legeltethető területein legelőváltó pásztorkodás folyt. A sztyeppén innen, azaz a Dnyepertől nyugatra földművelés folyt, azt kiegészítő szilaj és istállózó állattartással. Györffy azért idézi fel Ázsiát, hogy majd Árpádot és vezéreit hasonló helyzetben tudja bemutatni a Kárpát-medencében: „Türk feliratok és a mongol kori feljegyzések szerint a steppén megvolt a földtulajdon sajátos formája, a körülhatárolt legelőterület, a rajta levő szállás, ember és állat tulajdona. E tulajdon… társadalmilag a nemzetségfők és a kíséret tagjai rétegének földtulajdonát jelentette... Adományba kapott birtok esetén egyéni tulajdonról beszélhetünk, mert a tulajdonos adományt tehetett belőle, …az öröklés szeniorátusi rendje szerint háramlott tovább, ami azt jelentette, hogy nem volt elidegeníthető az igényjogosultak beleegyezése nélkül. Az adománybirtok és a korlátozott jogú örökbirtok mellett volt haszonélvezetre bírt terület is."[479]

[475] Györffy 1977, 589
[476] Uo.
[477] Györffy 1977, 589-590
[478] Például Györffy 1977, 623.
[479] Györffy 1977, 590.

A már sokat emlegetett magyar mellérendeléses viszonyok, mellérendelő gondolkodás ugyanúgy jellemezte a magyar államiságot, közéletet, mint a mindennapi életet. Mérvadóként elfogadva az Encyclopedia Hungarica szócikkét a hűbériség fogalmával kapcsolatban (de csak azzal, mert a törzsek akkori létével kapcsolatban mást gondolunk): A hűbériség olyan (nyugat-európai) „polgári intézmény, országos rendszer, mely szerint az ingatlanok valódi főtulajdonosa a fejedelem és a földbirtokkal rendelkező hűbéresek annak csak haszonélvezői voltak. Európában ennek kezdeti nyomai már nagy Károly császársága előtt jelentkeztek, de elterjedése csak a 10. század második felében vált általánossá. Magyarországban a hűbériség talajra nem talált, mert már a vezérek korában a birtoknak két fajtája létezett, a magán- és az állambirtok. A magánbirtokok a nemességi és ebből gyökerező családi birtokok voltak, de nem kizárólagos joggal, mert a főtulajdon jogával a törzs rendelkezett. Állambirtokot alkottak a várak, a végek és az ehhez tartozó javak. A törzsek felsőbbségi joga I. István király idejében szűnt meg. Ez időtől ugyan voltak Magyarországon is hűbéri birtokok a külföldről bevándorolt lovagok számára, ez azonban inkább kivételnek számított."[480]

A lényeg tehát, hogy nálunk „a hűbériség talajra nem talált", de annyival azért módosítanunk kell a mondottakat, hogy szerintünk abban a korban már nem voltak törzsek Magyarországon. Valószínűsíthető, hogy a törzseket csak utólagosan látták bele a nemzetségi alapon szerveződött, s több helyről szövetkezett 'honfoglalónak' mondott nép különböző szerepet ellátó tagolásába. Ilyen nagy társadalom irányításával viszont csak megfelelően felkészült és erőteljes, határozott vezető, ill. vezetőség volt képes megbirkózni, mégpedig nagy kísérettel és jól felfegyverzett katonai, rendvédelmi csoportok által segítve.[481]

És mivel az 1992-es lexikon szövegének megadott forrása a 19. század végi első magyar nagylexikon, mondhatjuk, látható, hogy addig élt a köztudatban mindaz a különbség, ami a magyar középkort a nyugatitól alapvetően megkülönböztette az államberendezkedést tekintve. Tudták, hogy „ebből a középkori szóból feodom s utóbb feudum, amely ős-germán eredetre vall, keletkezett a feudalitás, a hűbériség," ami Taksony és Géza fejedelem idején vált "európai középkori társadalmi rendszerré," és „hogy azzá válhatott, annak okát a germán népfaj jellemében, felfogásában találjuk meg. A germán felfogás szerint ugyanis a szabad férfinak tekintélyét emelte az, ha valamely kiváló vitéz egyénnek személyes szolgálatában állott, ennek érdekében harcolt, ahhoz mentül nagyobb hűséggel ragaszkodott. A harcokhoz a társaknak szükséges volta egyrészt, a társaknak személyes hűsége és önfeláldozása másrészt, alkotta két fő tényező elemét a feudalitásnak, amihez szükségessé vált a két elemnek egymáshoz jogi összeköttetésbe hozása, ami kétoldalú szerződési viszonyt szült. A hatalmas úr a kalandjaihoz, harcaihoz keresett segítő társaknak szerződésileg ígérte s esküvel is erősíté, hogy fenntartásukról gondoskodni fog, s részelteti őket szerzett vagy elfoglalandó birtokaiban. A társak viszont esküvel kötelezték magukat, hogy a harcokban a főurat hűségesen kísérik, s érdekében harcolnak."[482]

De ha ilyen magánérdekek mentén szerveződtek, akkor igen messze voltak az állam valódi közhatalmi értelmétől, illetve gyakorlatától! Amit például a görög polisz, úgy tudjuk, sokkal korábban megvalósított. Azaz hódításra összeesküdött (későbbi szépítő szóval: szövetkezett) germán rabló (későbbi szépítő szóval: harci), hódító csapatról van szó, amely aztán hatalmi szervezetként is megtartotta a szoros személyi függést, aminek kölcsönösségi jellegét 'jogi összeköttetésként' és 'kétoldalú szerződésként' értelmezik utólag, amitől igen távol álltak ezek a rablócsapatok! Hozzájuk képest Árpád és vezérei a Vérszerződéssel

[480] Hűbér címszó, Encyclopedia Hungarica A-H. Főszerkesztő Bagossy László. Hungarian Ethnic Lexikon Foundation. Magyarságtudat Lexicon Alapítvány, Calgary. 1992, 777-778.
[481] V. ö. Csámpai Ottó, Cser Ferenc, Darai Lajos: A magyar műveltségi és társadalmi egyedülállósága. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 23. évf. 2. sz. 2008. http://epa.oszk.hu/01400/01445/00001/pdf/039-049.pdf.
[482] Hűbér címszó. *A Pallas Nagylexikona* (1893-1900) IX. kötet. http://www.mek.iif.hu/porta/szint/egyeb/lexikon/pallas/html/049/pc004985.ht ml#9.

testvérükké fogadták az összes Kárpát-medencei népet. Ehhez képest Nyugat-Európában egy-egy hűbérszerződés egyáltalán nem a felek valamiféle a jogügylete volt, hanem olyan testvérré fogadás, ahol felek egyenlőtlen jogállással bírtak. És Árpádék (de már a hunok és avarok is, avagy egyetlen esemény ez, mint Fábián mondja) felszabadították az országot a 'frank' – Anonymusnál római! – és a bolgár megszállás alól, valamint igazi szerződéses viszonyban berendezték az egyes közeli és távoli övezetek – tartományok – hatalmi életét. Meghagyva a régi magántulajdonosokat birtokukon, csak az ország közepét maguknak elfoglalva, a többi területet pedig a hadsereg tekintélyével és erejével nemcsak az országon belül, de távoli területeken is harcot vállalva tették biztonságossá. Nyugat-Európában viszont egészen más cél lebegett a harcias réteg szeme előtt, a terület meghódítása, alávetése, vagy más szerzeménnyel való gyarapítása. A meghódított terület a vezéré lett, aki osztott a zsákmányból az alvezéreknek is, akik még tovább, az ő alantas vezéreiknek.

Ha jól olvassuk Anonymust, mindezt nála is megtaláljuk: az Árpád vezette nemzetegyesítő bejövetel, beköltözés harcai, győztes csatái után Árpád és katonái bevonultak a fővárosba: „És amikor látták, hogy biztonságban vannak minden tekintetben, senki se képes szembeszállni velük, átkeltek a Dunán. És a révet, ahol az átkelést végezték, Moger-révnek nevezték, ama hét miatt. A fejedelmi személyek, kiket hetumogernek hívtak, itt hajóztak át a Dunán. Átkelvén a Dunán, tábort ütöttek a Duna mellett fel a felső hévvizekig. Ennek hírére a Pannónia földjét lakó összes római rohanvást mentette életét. A rákövetkező napon pedig Árpád vezér meg minden főembere, az összes magyarországi katonával együtt bevonulva megszállta Atila király városát. És láttak az egész királyi palotaváros-négyszög építményei közül néhányat lebontva az alapzatig, másokat épségben, és ugyancsak megbámulták mindegyik kőépületet. És hogy így alakultak a dolgok, elmondhatatlan jó kedvük támadt, megértve, hogy addig a pontig azért nyerték harc nélkül el Atila városát, mert Árpád fejedelem Atila nemzetségéből származott. És minden nap Atila király palotájában étkeztek nagy megelégedéssel barátságos légkörben ülésezve. És minden zene nekik szólt, éspedig hegedűk és sípok kellemes hangja az összes énekmondóval együtt. Az ételt, italt a vezérnek meg a nemeseknek arany-, a közrendűeknek meg parasztoknak ezüstedényekben szolgálták fel. Mert hiszen Isten a kezükre adta a többi környező ország minden gazdagságát. És minden hozzájuk érkezett vendéggel hosszas és élénk eszmecserét folytattak. És Árpád fejedelem a vele időző vendégeket földekkel és nagy vagyonnal kegyeltette, és ennek hírére sok vendég özönlött hozzá, és örvendve időztek vele. Árpád vezér és övéi akkor húsz napig szíves-örömest Atila király városában maradt. És majdnem minden nap Magyarország összes katonája a vezér színe előtt, harci lovukon ülve, kerek ércpajzsokkal és lándzsákkal nagy tornát tettek. És a többi ifjú pogány módra játszott íjjal és nyíllal. Ez Árpád vezért nagyon jó kedvre derítette. És minden katonájának különféle ajándékot adott, úgy aranyból, mint ezüstből lévőket, és egyéb vagyont. És azon a helyen földet adott Kündünek, Kurzán atyjának Atila király városától el Százhalomig és Diósdig, és fiának egy várat a népe védelmére. Akkor Kurzán saját neve alatt neveztette. Amely név mind a mai napig nem merült feledésbe."[483]

Egyértelmű tehát számunkra, hogy itt Árpád fejedelem beiktatási ünnepségéről van szó. Ennek nyitójelenetét örökíthette meg a Képes Krónika, amikor Árpád vezér hálaadó áldozatot mutat be Istennek serleget felmutatva, amikor Atila városát oly könnyen birtokba vehette, de nem csupán ezért, hanem annak a nagy eseménynek az alkalmából, hogy az országot addig sikeresen egyesítette, és fejedelmi címe megerősítéséért is bizonnyal. Korabeli Te Deum az mindenképpen (*7. ábra*). Utalunk itt még a Dümmert Dezső által idézett és elemzett, I. István királyunkat avató szertartásnak az érsek által a jövendő királynak feltett egyik kérdésére: „Akarod-e az országot a te atyáidnak Istentől rendelt igazsága szerint kormányozni és

[483] http://la.wikisource.org/wiki/Gesta_Hungarorum#De_portu_Moger. Saját fordítás. V. ö. https://www.scribd.com/document/431495688/Anonymus-Gesta-Hungarorum-EREDETI.

megvédeni?”[484] Ez a királyavató szertartási rész ugyanis szintén arra mutat, – bár így sosem értelmezték, – hogy Szent István felmenői keresztények voltak: ha kell Árpádig, ha kell Atiláig. Így viszont már vitatkoznunk kell Dümmert ama megállapításával, hogy csak képletesen lenne értendő, hogy „atyáinak Istentől rendelt igazságát” fogja követni a király,[485] mert a nyugati szertartásrendre áttérés nem azonos a kereszténnyé levéssel, amit a magyaroknál elődeikig visszakövethettünk.[486] (Zachar, 2006.)

7. ábra. Árpád felemeli a míves ivókürtöt (kelyhet), körülötte mindenki énekel.

Pár értelmezést azért fűzzünk Anonymus szövegéhez. A nála szerepeltetett névadó király, Magóg okán jelenhet itt meg a Moger, éppen mint a magyar nyelvben kivételes vegyes hangrendű szó, ami az *-er* utótaggal népnévvé lett. Hogy miért nem Magor – vagy akkor már Mager – lett a szó alakja, nem tudjuk. Talán előbbi a Hunor–Magor tulajdonnév kettős miatt foglalt volt. Utóbbit pedig a fordított út magyarázhatja, amin végigmenve Anonymusnak a hagyományt (Magor) és az egyházi törekvést (Magóg) egyesítő tudós ténykedése következtében keletkezett. A *g* mássalhangzó *gy*-vé válása, a *Megyer–magyar* értelmi elkülönülés pedig a magyar nyelvi életben kialakult megoldás lehet. A görög forrásban[487] szereplő Megeré (Μεγέρη) alakhoz a Megyer név áll közel, bár Moravcsik Gyula úgy fordítja, hogy Megyerié – mármint a harmadik törzs.[488] De Moravcsik hozzáteszi, hogy „a görög szöveg azt a benyomást kelti, hogy a közölt nevek, amelyeket genitivusi esetben (l. τοῦ Νέκη, τοῦ Μεγέρη, stb.) jegyzett fel a szerző, személynevek (ὁ Νέκης, ὁ Μεγέρης, stb.), noha kétségtelen, hogy azok honfoglalás korabeli magyar törzsek neve. A genitivusos szerkezetek használata olyan magyar kifejezésekből magyarázható, mint ’Buda vára’, ’Nyék törzse’ stb.”[489]

Ezt a Megeré személynevet vagy tulajdonnevet tehát törzsnévnek tekinti Moravcsik és történetíróink zöme, de elfelejtette bizonyítani, hogy abban a korban egyáltalán voltak-e még törzsek, mert egyébként nem voltak, mint láttuk. Konsztantinosz a genea (γενεά) szót használja, amit Moravcsik megszokásból fordít törzsnek, de van más jelentése is: születés, generáció, ami utóbbit talán nemzedéknek, nemzetségnek, vagy rokonságnak, régiesen akár törzsöknek is lehetne fordítani, de semmiképpen nem törzsnek. A törzs a koiné görögben amúgy is: fülé –

[484] Dümmert Dezső: *Az Árpádok nyomában.* Harmadik, javított kiadás. Panoráma, Budapest. 1977, 170.
[485] Dümmert 1977, 171.
[486] Lásd Zachar József: *Egy az Isten, egy a Nemzet. Írások Jézus-hitű magyar eleinkről*. Heraldika Kiadó, Budapest, 2006.
[487] Konsztantinosz Porfürogennétosz: *De administrando imperio* (A birodalom kormányzásáról).
[488] Moravcsik 1984, 46.
[489] Moravcsik 1984, 47.

φυλή.[490] Az egész egyesült népre értett magyar alak lehetett az egyetemesebb, a görög alak a különleges kivétel.

Továbbá ha Anonymus az összes magyarországi katonát emlegeti, akkor nemcsak a bejött Árpád-katonaság vett részt a hadműveletekben és az ünnepségen. Azaz az őslakos népet nem kellett leigázniuk.

Anonymus a *palatium* szót használva utal régi Óbuda négyszögletű alakjára: „A Forum Romanum mellett emelkedik a város bölcsője a Palatinus, amelyen a hagyomány szerint Romulus szántotta körül az első város, a 'Roma Quadrata' területét, és itt építette fel házát is. Egyre többen építkeztek itt, a köztársasági kor vége felé már csaknem kizárólag a gazdagabb családok lakták. A Palatinus szóból származik az Európában mindenfelé elterjedt palota szó is."[491] Azaz „a palatinusi várost szokták volt négyszögű alakjáról Roma quadrata névvel jelölni".[492]

Nem az étkezésen, a mulatozáson, hanem az ülésezésen volt tehát a hangsúly. Magyarán Árpád és vezérei országgyűlést tartottak, ahová meghívták az addigi országurakat. Ezt aztán Anonymus megismételteti velük Szeren is, ami utólagos betoldás lehet. Ezzel szemben viszont Zolnay László – amint a hazai tudomány szinte egésze – a XX. század utolsó előtti évtizedének kezdetén is még ugyanúgy értelmezi Anonymust, mint száz évvel korábban Stephan Schönwiesner, amikor tivornyázásnak állítja be Árpád budai országgyűlését. Még „az ebek is bort vedeltek", írja, de ilyen nem található Anonymus szövegében.[493]

Ott viszont a Kárpát-medencei lakosságot már az avar-korban is szórakoztató hősmondák előadásáról lehet szó, amiről a VII. század első felében élt görög történetíró, Theophylactos emlékezik meg az avar történeti irodalom legjelentősebb forrásművének tekinthető *Historia Oikumenike* című munkájában.[494] A birodalmi főváros birtokába jutván az egész magyar hatalom minden ereje által szerzett gazdagság jelképeivel éltek. Árpádot tájékoztatták az ország állapotáról, a jövő lehetőségeiről. Az egész terület népességének képviselői megjelentek és nemzetté, állammá szerveződtek, és Árpád a honvédő hadsereget is megszervezte.

Mindennek jóságát és szépségét Anonymus is megőrizte: „Magyarország tehát boldog, jutott neki adomány sok; hisz örülhet minden órán, deákjának ajándékán, mivel megvan íme neki királyai és nemesei származásának a kezdete". E kezdet tehát Álmos, és „ezekért a királyokért pedig legyen dicséret meg tisztelet az Örökkévaló Királynak és Anyjának, Szent Máriának, s az ő kegyelméből Magyarország királyai és nemesei bírják az országot boldog véggel, most és mindörökké. Ámen."[495] Anonymus áhítatát ma önérzetességnek mondanánk, de az ő érzése ennél sokkal több, mert elfogadta, hogy „haladjunk a történelem útján, s úgy, amint a Szentlélek sugallja".[496] Álmos királyt pedig így jellemezte: „Álmos egyszersmind kegyes, jóakaratú, bőkezű, bölcs, derék katona volt; vidám adakozó mindazok részére, akik Szcítia országában abban az időben katonák voltak. Midőn pedig Álmos az érett kort elérte, mintegy a Szentlélek ajándéka jutott neki, s így pogány létére mégis hatalmasabb volt és

---

[490] https://hu.wiktionary.org/wiki/%CF%86%CF%85%CE%BB%CE%AE.

491 Atom: A Palatinus domb Rómában. Róma Direct Connection honlap. 2013. http://roma-nevezetessegei.blogspot.hu/2011/11/palatinus-domb-romaban.html. Pecz [1902- 1904] Vilmos: Róma címszó. Ókori Lexikon. Franklin Társulat, Budapest. Elektronikus kiadás: Arcanum Adatbázis Kft., 2002. http://mek.oszk.hu/03400/03410/html/7238.html.

[492] Pecz [1902- 1904] Vilmos: Róma címszó. Ókori Lexikon. Franklin Társulat, Budapest. Elektronikus kiadás: Arcanum Adatbázis Kft., 2002. http://mek.oszk.hu/03400/03410/html/7238.html.

[493] Zolnay László: *Az elátkozott Buda – Buda aranykora.* Magvető, Budapest, 1982, 83-84.

[494] Fehér Mátyás Jenő: *A „Waltharius manu fortis" hősköltemény avar vonatkozásai*. 2012, 1. http://www.szilajcsiko.hu/magyar-ostortenet#!__magyar-ostortenet/fmj-avarvonatkozas.

[495] Kezdődik az előbeszéd a magyarok cselekedeteihez c. fejezet. Anonymus: *Gesta Hungarorum.* Fordította: Pais Dezső. 2014. http://mek.oszk.hu/02200/02245/02245.pdf.

[496] Anonymus 2014, Miért mondják azt, hogy hungárusok? c. fejezet.

bölcsebb Szcítia összes vezéreinél. És az országnak minden dolgát abban az időben az ő tanácsai szerint vagy az ő segítségével intézték."[497]

Az itt szereplő „pogány létére" kitétel – a fentebb mondottak szerint – hamisítás lehet, amit Álmos nem római kereszténysége indokolhatott. De ha valakit ez nem győzött meg, vegye figyelembe Álmos nevének eredetét. Ezt itt még a hagyományos fordítás szerint elemezzük: „isteni, csodás eset következtében nevezték el Álmosnak, mert teherben levő anyjának álmában isteni látomás jelent meg turulmadár képében, és mintegy reá szállva teherbe ejtette őt. Egyszersmind úgy tetszett neki, hogy méhéből forrás fakad, és ágyékából dicső királyok származnak, ámde nem a saját földjükön sokasodnak el. Mivel tehát az alvás közben feltűnő képet magyar nyelven álomnak mondják, és az ő születését álom jelezte előre, azért hívták őt szintén Álmosnak. Vagy azért hívták Álmosnak, – ami latinul annyi, mint szent, – mivel az ő ivadékából szent királyok és vezérek voltak születendők."[498]

Így tehát Álmost nem kereszténynek, hanem szentnek nevezi Anonymus. Mivel Szent Pál a leveleiben a szent szót keresztény értelemben használja és ezt Anonymus is jól tudta, attól, hogy Álmost Anonymus szentnek nevezi, nem kell őt az Egyház által szentnek nyilvánítottnak tartanunk, elég, ha Anonymus e helyének szent szavát egyszerűen kereszténynek értelmezzük. Viszont az Álmos név kapcsán Anonymus egyértelműen a Szentlélek sugalmazásának látja ezt az álmot, mert éppen előtte vetette el, hogy ennél alantasabb álmot elfogadjon: „Ha az oly igen nemes magyar nemzet az ő származásának kezdetét és az ő egyes hősi cselekedeteit a parasztok hamis meséiből vagy a regösök csacsogó énekéből mintegy álomban hallaná, nagyon is nem szép és elég illetlen dolog volna."[499]

S mivel az áldott állapotban lévő asszonyt nem kellett még egyszer teherbe ejteni, ezért hogy Anonymust felmentsük a hamis vád alól, hogy nem tudja, mit beszél, nézzük meg ennek a résznek is a pontos fordítását. Mert ez az Anonymus-féle krónikaszöveg egyúttal bizonyítja szent királyaink előtti fejedelmeink szentségét. Emese álmáról van szó, amelyben Álmos anyjának, a már áldott állapotban lévő Emesének álmában isteni látomás adta tudtára, kerecsen – mennyből az angyal – képében hozzá érkezve, hogy olyan küldetés adatik neki, olyan szent terhet is kap mintegy a várandó gyermekével együtt, ami által nemzetsége – ugyan nem a jelen lakóhelyen – megszaporodván királyi dicsőséggel ruháztatik fel. Mert a latin szöveg pontosabb fordítása így szól: „De Álmosnak isteni végzésből lett nevezve, mivel várandós anyjának álmában isteni jelenés tűnt fel kerecsen alakban, hogy akinek érkezte mintegy méltóvá tegye őt. És tudassa vele, hogy méhéből olyan folyam(at) jövend elő, (hogy) ágyékából dicsőséges királyok szaporandjanak, de nem az ő földjén sokasodnak majd el. Minthogy tehát az álomlátást magyarul álomnak nevezik, és leszármazása álommal volt jelezve, ő maga is Álmosnak hívatott. Avagy azért hívták Álmosnak, vagyis szentnek, mivel ivadékaiból szent királyok és hercegek voltak születendők."[500] Hogy ez a helyesebb fordítás, hogy ez tehát egyfajta „Angyali üdvözlet", azt megerősít Álmos szentnek mondott neve, és a kerecsen–karácsony áthallás, az isteni jövendölés általi szentség elnyerése Álmos felé.

---

[497] Anonymus 2014, Álmos az első vezér c. fejezet.
[498] Anonymus 2014, Álmos vezér c. fejezet.
[499] Anonymus 2014: Kezdődik az előbeszéd a magyarok cselekedeteihez c. fejezet.
[500] „Sed ab euentu diuino est nominatus almus, quia matri eius pregnanti per sompnium apparuit diuina uisio in forma asturis, que quasi ueniens eam grauidauit. Et innotuit ei quod de utero eius egrederetur torrens, et de lumbis eius reges gloriosi propagarentur, sed non in sua multiplicarentur terra. Quia ergo sompnium in lingua hungarica dicitur almu, et illius ortus per sompnium fuit pronosticatum, ideo ipse uocatus est almus. Vel ideo uocatus est almus id est sanctus, quia ex progenio eius sancti reges et duces erant nascituri." https://la.wikisource.org/wiki/Gesta_Hungarorum#De_almo_primo_duce. V. ö. Anonymus 2004, Álmos az első fejedelem c. fejezet.

A különböző történeti műtárgyakon található jelképi ábrázolások közeli hasonlóságait feltáró Váralljai Csocsán Jenő a Nagyszentmiklósi kincsről szóló munkájából[501] egyértelműen kiderül, amit eddig csupán érintettünk, hogy itt, Emese álmában négy kultúrtörténeti, illetve vallástörténeti szál fut össze valójában:

1. a legmélyebb hun, avar, magyar, de türknek nevezett regei hagyomány jelképezése, ami Nimródig, sőt sumérnak nevezettekig megy vissza;

2. a pogánynak nevezett, de valójában gnosztikus vagy manicheus és ariánus, kereszténya alap, amelynek aztán leágazása lett az iszlám felé;

3. a bizánci, keleti vagy ortodox kereszténység, amelynek képrombolása, képrombolók üldözése és cezaropapizmusa is megmutatkozik;

4. a nyugati kereszténység, amelynek pápistaságát nem engedte cezaropapizmussá válni a protestantizmus felkarolásával a germán fejedelmek.

A Nagyszentmiklósi kincs 7. kancsójának ikonográfiai elemzése megmutatja a tárgy megrendelőjének saját hagyománykövető igényeit a díszítő alakzatokkal kapcsolatban, amiből következtethetünk azok történeti előzményeire, térbeli szélességben és időbeli mélységben:

Már a keskenyebb fogantyús oldalon[502] táltosküzdelmet látunk négylábú lény, táltosló és lovasa, a pőre[503] táltosjelölt között, akinek csíkos sastollas fejdísze a szibériai sámánokéhoz hasonló. Az elülső rövidebb oldal felső részén ugyanez a jelenet, alatta pedig sárkányszerű az állat, azaz legyőzője szakállas garabonciás. Egyúttal darvak nevelte garabonciás párduc.[504] Ez máris bevisz a mondakörbe, de a szélesebb oldalának köralakú felültén található a kancsó fő ábrázolása, ami majdnem azonos mindkét oldalon (*8. ábra*). Emese neve az emse magyar szó változata, nőstény (sertés) jelentéssel.[505] Így a kancsót magyarok készítették, nem türk nyelvű avarok, az ábrázolás mondanivalója csak magyarul érthető meg. Megítélésének kulcsa az anatómia, mert a ritkán előforduló hat kebel Emesén azt jelenti, hogy nagy táltosasszony volt, nyakában táltos-csengőkkel, mint a kancsó többi táltos-alakján.

Emese madara turulmadár, lényegében sasmadár, amit ember méretet meghaladó nagysága bizonyít[506] és igazolja a címertan[507] s az éremtan[508] sok adattal, valamint a táltos vallás alapvető hagyománya. Így turáni sas a turulmadár, a kancsón a sas bagolyfüle táltosságát jelzi. Kézai Simon szerint Attila király címerállata is a turul nevű fekete sas volt, és Árpád és Géza fejedelem, és a Képes Krónika szerint az Abák is a Turul nemzetségből származtak.

Minezért e táltossas és a nagy táltosasszony, Emese nászából igen nagy táltos kellett hogy szülessen, azaz Álmos, a magyarok kendéje vagyis kündűje. Ő e tisztsége szerint, Kün-nek a Nap-Asszonynak főtáltosa. Ahogy Japánban a Nap-Asszonynak, a Mennyet beragyogó Nagy Kaminak[509] a tenno, a japán császár a főpapja. A kami szó a török nyelvekben használt kam szóra üt, és Etele felesége, Réka apja Es-kam (barát-táltos) volt, családtagja Ata-kam (atya táltos). Tehát Nap-Asszony nagy táltos ide kapcsolja a turáni népek hagyományát. De még a kancsó Turulja sumér madárra is emlékeztet füle és mérete miatt, Imdugud szobrán, s ő a felhők, viharfelhők és villámlás szelleme és esőt-vizet eredményez, amiben egyezik a turullal, mert

---

[501] Váralljai Csocsán Jenő: A nagyszentmiklósi kincs eredete. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 31. évf. 5. sz. 2016. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_5_1191-1270.pdf. (És „Lehel kürtjéről" hasonlóan ír: 'Lehel kürtje' jelentősége. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 31. évf. 5. sz. 2016. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_5_1271-1348.pdf.

[502] A Nagyszentmiklósi kincs Hampel József féle részletes tartalmi rajzát lásd itt: https://hu.wikipedia.org/wiki/Nagyszentmikl%C3%B3si_kincs#.

[503] Ennek párhuzama nagysárréti és burját adat és csíkrákosi templomtorony ábrázolása. (Adat idézett műben.)

[504] Darvakat a udvarházakban, várakban is tartottak őrnek, riasztónak.

[505] V. ö finn ema=nőstény, anya, anyaméh; észt ema=anya, anyaméh és csuvasban ama=állatok nősténye.

[506] Szirti sas szárnyfesztávolság: 190-220, réti sas: 193-244, *szürke* kerecsensólyom: 102–126 cm (félembernyi).

[507] A Képes Krónika címereinek *fekete* sas képei, az Aba nemzetség címerei, az erdélyi 3 nemzet jelképei.

[508] Az Árpádok dénárjain, II. Bélától kezdve III. Endréig az összes király pénzén sas madarat ábrázoltak, de már Etele király pénzén is.

[509] Amaterasu-no mikami.

nyomában, mint Anonymus mondja, Emese ágyékából folyók támadtak, mint korábban Etele, akinek a neve éppen folyó. A többi ábrázolás és felirat megfejtésével nyilvánvalóvá válik még, hogy a keresztény erdélyi gyulák kincséről van szó, feltűnik rajtuk Attila, Géza fejedelem felesége, Sarolt[510] és az ő testvére, Gyula vezér.

8. ábra. Emese álma, a kancsó egyik szélesebb oldalának ábrázolása.[511]

4.2. A magyar Megszentelt Korona és Tana

A magyar államiság jelképének latin neve Sacra Regni Hungarici Corona. És ez a korona nem királyi korona, hanem az ország koronája. Nem csupán egyházi szent tárgy, hanem egy keresztény ország történelme által megszentelt és személynek felfogott eszmeiség. Ez a hűbéri rendbe úgy illesztette a korabeli Magyarország területét, hogy a terület birtokosának nem élő személyt határozott meg, hanem egy megszentelt tárgyat. Ezért ebben a jogviszonyban ember nem lehetett ember birtoklója, és ezt biztosította az ország nem egynyelvű lakosságának, azaz a területen élő valamennyi embernek. A Megszentelt Korona-tanra alapozott alkotmány nem ösztönözte az államot hódításra, és amíg maradéktalanul érvényben volt, a Habsburg királyokat megelőző időkig, addig a magyar haderő, még legerősebbként is Európában, nem folytatott hódító hadjáratot, csakis az ország területét és ezzel a keresztény Európát védte.[512] Már I. (Könyves) Kálmán korától fűződnek hozzá törvényben lefektetett alkotmányos jogok, szerepkörök: a Megszentelt Korona minden javak és jogok gyökere.[513] Ezen eszme egyik lényege, hogy a Korona az ország tulajdonosa. Nem tárgy, hanem egyfajta élőlény, aki magában egyesíti a hozzá tartozó területen élő uralkodó és nem uralkodó embereket. Olyan lény, akivel

[510] S ezáltal a kalocsai királyfejet Szent Istvánnal.
[511] https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2e/Nagyszentmiklos_7c_korso_-_Hampel_1894.jpg.
[512] V. ö. Csihák György: A magyar nemzet múltja. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* XVIII. évfolyam 1. szám, 2008. 55-66. http://mek.oszk.hu/05900/05939/05939.pdf .
[513] Sacra Corona Radix omnium Bonitum et Jurium.

a királyt beavatják, akire a király is felesküszik, akinek felelősséggel tartozik. Ebbe a felelősségébe belefoglaltatik a Magyar Megszentelt Országkorona területén élő minden ember nyelvre, vallásra, népi-hovatartozásra és gazdagságra való tekintet nélkül. A király, a nemesség és az egyszerű nép a várjobbágytól a pusztai állattenyésztőig, a cigány, a zsidó, a tót, a román, a keresztény, egyaránt része a Megszentelt Koronának. A magyar népek földjén ő tehát a tulajdonos, és embert ember nem birtokol, s ez a helyzet egészen Mária Terézia koráig terjedt.

Ugyanezt Molnár Kálmán közjogász 1927-es tudós összefoglalójában így részletezi: „A magyar közjog terminológiája, már a Werbőczyt megelőző három évszázadon át a magyar államot a Megszentelt Koronával jelképezte, a Magyar Állam és a Megszentelt Korona kifejezéseket egyértelműeknek tekintette.[514] E terminológia szerint az állami főhatalom a Megszentelt Korona hatalma,[515] a felségjogok a Megszentelt Korona jogai,[516] az állami javak és jövedelmek a Megszentelt Korona javai és jövedelmei,[517] minden birtokjognak gyökere a Megszentelt Koronában van,[518] a törvényes birtokos magva szakadtával minden nemesi birtok örököse a Megszentelt Korona,[519] az államterület a Megszentelt Korona területe, a szövetségek és szerződések a Megszentelt Korona nevében köttetnek. Aki és ami ebben az országban közjogi jelentőséggel bír, ezt a jelentőségét a Megszentelt Koronával való kapcsolatából meríti. A Megszentelt Korona fogja össze az állam alkotó elemeit és atomjait szerves egészbe, s a minden tényezőt összefoglaló Megszentelt Koronában jut kifejezésre az állam legmagasabb hatalma, szuverenitása. A királyt a nemesek választják, a nemességet a király adományozza, így fonódik össze minden alkotmányjogi tényező a Megszentelt Koronában, amelynek feje a király,[520] tagjai a nemesek,[521] a Megszentelt Korona egész teste[522] pedig a Magyar Állam Törvényhozó Szervében áll előttünk, ahol a törvényt előkészítő népképviselet és a szentesítő király közös akaratával kimunkált legmagasabb, korlátlan és felelőtlen államakarat jut kifejezésre. Nemzetet és királyt egymással szembeállítani a magyar közjog értelmében nem lehet.[523] A magyar nemzet a magyar nép az ő közhatalmi szervezetében, s ennek a szervezetnek a csúcspontján áll a legelső magyar ember, a legfőbb nemzetszerv: a király. Király nélkül csonka az állami szervezet, csonka a Megszentelt Korona teste, csonka a nemzet is. A Megszentelt Korona-tanának az a lényege, hogy az állami főhatalom megnyilvánulása, az állami akarat szuverén kijelentése sem egyedül a király által, sem egyedül a népképviseleti szerv által nem történhetik, hanem csupán a kettőnek egyformán nélkülözhetetlen közreműködésével juthat kifejezésre, amint azt csaknem három évszázaddal Werbőczy után az 1791: XII. t.-c. így fejezi ki: 'A törvények alkotásának, eltörlésének és magyarázásának joga Magyarországon a törvényesen megkoronázott királyt és az országgyűlésre törvényesen összesereglett karokat és rendeket közösen illeti meg, s másképp nem gyakorolható'."[524]

---

[514] Megállapítja ezt már Deák Ferenc Lustkandl-lal való vitájában: „Itt (vagyis az 1723:11. t.-c. 5. §-ban) a Corona szó alatt nem a királyi hatalom jelvénye, maga a korona, hanem az állam, vagyis Magyarország, mint állam értendő, s a corona szónak ezen értelme gyakran fordul elő törvényeinkben." (Adalék a magyar közjoghoz. Pest, 1865 82-83. 1.)

[515] Jurisdictio vei ditio Sacrae Regni Coronae.

[516] Jura Sacrae Regni Coronae.

[517] Peculia, bona, proventus Sacrae Regni Coronae.

[518] Sacra Regni Corona radix omnium possessionum.

[519] V. ö. Hármaskönyv. I. R. 10. c. 1. §.

[520] Caput Sacrae Regni Coronae.

[521] A H. K. I. R. IV. címében: membra Sacrae Regni Coronae. Róbert Károly 1318.-ki országgyűlési meghívólevelében: membra regni nostri. Fejér. Cod. Dipl. VIII. 2. 164. l.

[522] Totum corpus Sacrae Regni Coronae, vagy mint az 1435. (II.) decretum bevezetésének 3. §-a mondja: Totum corpus ejusdem regni.

[523] Ez a szembeállítás ugyancsak szokássá vált a publicistikában, de a magyar közjogban nincs alapja.

[524] Molnár Kálmán dr. egyetemi tanár: *A Szent Korona-tan kifejlődése és mai jelentősége*. A Magyar Nők Szent Korona Szövetségében 1927. február 2-án tartott előadás. Dunántúl Egyetemi Nyomdája Pécsett, 1927. 7-9. http://mtdaportal.extra.hu/books/molnar_kalman_a_szent_koronatan_kifejlod ese.pdf.

Eredetileg azonban ezt a hatalmi misztériumot Szent István a maga teljes püspöki, illetve inkább pátriárkai hatalmával úgy egészítette ki, hogy a Szent Koronából származtatta a közjogot, valamint megalapította a Szent Korona Misztikus Testét. Mert amint minden az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevére vagy nevében megkeresztelt ember Jézus Titokzatos Testének tagja, úgy Szent István országának minden lakója a Szent Korona Misztikus Testének a tagja. Az Imre fiához írt Intelmek – mint alkotmány – értelmében a Megszentelt Koronához tehát nemcsak Könyves Kálmán óta, hanem azóta fűződnek alkotmányos jogok, amióta II. Szilveszter a levelét és a bulláját megírta, a Koronát felszentelte, és amióta Szent István a Szilveszter-féle jogokat kiegészítette. Vagyis a Megszentelt Korona már Szent István óta minden jogok gyökere. Ezért tehát már Werbőczy és így Molnár Kálmán is tévedett abban, hogy nem lehet „felelőtlen államakarat", hiszen a király és a nemzet is felelős Istennek. Így kapcsolódik össze a magyarság vallása az államhatalommal, annak eszmei feletteseként.

Az egy másik kérdés, hogy a Megszentelt Korona elfogadja-e az olyan törvényeket, amelyek nem felelnek meg az Ő alkotmányának, vagyis az Intelmeknek? Nem fogadja el, és az ilyen törvényeket a földi viszonyok között (de facto) alkalmazhatják ugyan, de a Megszentelt Korona és az égi törvények szerint (de jure) érvénytelenek. A Megszentel Korona-tan, mint eszme és alkotmányjog, közjog az isteni parancsolatok mellett az ősi szabadságvágyra – mert a mellérendelés lényege a szabadság – is épült, és az Intelmekben már írásban is előttünk áll. Más kérdés, hogy ebből a magyar törvényhozók mikor mennyit ismertek fel és alkalmaztak, a korszakoknak és a környezetnek megfelelően, hiszen az Intelmek az ideális, ha tetszik, prófétikus alkotmány.

A Megszentelt Korona-tan szellemét tehát nem a késői Habsburg uralom idején kiterjesztett uralmi rendben kell keresnünk, hanem a Kárpát-medence ősi mellérendelő műveltségi felfogásában. Az újkőkorszaktól kezdődően a Kárpát-medence folyamatosan lakott volt, azon belül több magas szintű – nem városias jellegű – műveltség élt, köztük a Keleti-Kárpátok, Erdély körzetében olyanok is, amelyek több évezredig virágoztak. Ez utóbbiak a Kárpát-medencén belül és ama keleti löszös területekre kinyúlóan, földművelő, fémfeldolgozó és egyenrangúságra épülő társadalomban éltek, nem szteppei műveltséggel rendelkeztek egészen a római korig. A népi műveltség alapvetően az ősi emberi szemléleti módot őrzi még mai megnyilvánulásaiban is, ez pedig a mellérendelés. Minden adat szerint a letelepedett, földművelő őslakók voltak akkoriban többségben, így ezek nyelvének illett ebben a térségben fennmaradnia. Márpedig a Kárpát-medence lakói döntő tömegükben magyarul beszélnek, azaz ezt a nyelvet és az ehhez kapcsolódó műveltséget kell az őslakók nyelvének és műveltségének nyilvánítanunk. Így nincs okunk honfoglalóknak nevezni a Pannóniát elfoglaló harcosokat, akik elől Anonymus szerint a római katonák elfutottak.

Mert egyrészt a lakosság felszabadítónak tekintette és örömmel fogadta őket, másrészt, mint láttuk, „Árpád vezér meg minden főembere, az összes magyarországi katonával együtt bevonulva megszállta Atila király városát". Azaz nemcsak a bejött Árpád-katonaság vett részt a hadműveletekben és az azt követő ünnepségen. Hanem még kik? Bátonyi Pál szerint az itt élő és az ország keleti felét már maguk felszabadító vengerek, akiknek korábban Báton nevű vezérük ismert.[525] A venger pedig a lengyelben a magyart jelentette. És ott voltak még az Anonymus emlegette kunok, az avarok vagyis hunok, azonban a többi krónika értelmében talán még valószínűbb, hogy a székelyek. Árpád katonái meg a katonáihoz intézett beszédében megszólított szittyák.[526]

Nem lehet minderre a kettős műveltség gondolatát alkalmazni, amit a mai régészet szinte már egész Eurázsiára nézve általános társadalmi gyakorlatnak tekint, hiszen amikor a magyar nyelvet és műveltséget a Kárpát-medence őslakóinak tulajdonítjuk, nem lehet az imént taglalt okból ún. honfoglalókat az őslakók fölé települt katonai elitként értelmezni, akik aztán a magyar

[525] Bátonyi (2009).
[526] Anonymus (1977), 39. fejezet.

elnevezést adták a népre vonatkozóan, amint a bolgárok esetében is történt. Ehelyett Bátonyi szerint a következők történtek, amiket semmiképpen nem lehet hódító honfoglalásnak tekinteni. Nagy jelentősége volt, hogy a Kárpát-medence közepét felszabadító vengerek „a morvák további előnyomulását a Bánhida melletti nagy jelentőségű csatában megállították”.[527] Ezt azzal látja bizonyítottnak, hogy „Kézai Simon: Gesta Hungarorum című történeti művében Szvatopluk fejedelem legyőzéséről ír, aki azonban a honfoglaláskor már nem él. A morvák sok kegyetlenkedése utáni sikeres megállításának és Nyugat-Dunántúlról való kiűzésük emlékezete a vengerek bánhidai győzelmének emlékeként maradhatott fenn”.[528] És „a jelentős győzelem után a Nyugat-Dunántúlt gyepűként alkalmazták, ezért új települések nem jöttek létre ezen a területen. A vengerek csoportjai azonban … keletre is megtartották területeiket, ahol szövetséget kötöttek Álmos … népével és feltehetően a házassági kapcsolatot is tartalmazó szerződés eredményeképpen született Szabolcs. A magyarok 862-től tehát szabadon mehettek át a szövetségesük által ellenőrzött Kárpát-medencén.[529] A későbbiekben a vengerek a 2. vérszerződéssel felvették a magyar nevet és fejedelemül kapták a főfejedelem Álmos kende fiát, Árpádot.”[530]

A Kárpát-medence műveltségi egységesülését számos adat mellett még a honfoglalók emlékezetében is fennmaradt Vérszerződés, majd a Megszentelt Korona-tan és az arra támaszkodó Aranybulla is megerősíti. A magyar nyelv még több mint ezer évig nem képezte az államnyelvet, merthogy az a latin volt. Az uralkodó nemesség nyelve is, a közigazgatás, a bíróságok, az oktatás, az egyházi szertartás nyelve is latin volt, ezért a magyar nyelv fennmaradása és egységesülése semmiképp sem tulajdonítható az akkori felső osztálybeliek erényének. Ezért minden olyan feltételezés, hogy a magyar nyelvet nem magyar anyanyelvű alacsonyabb osztálybeliekre rákényszerítették – magyarosítottak volna – elvetendő. Nincs meg rá sem a közeg, sem az igény, sem a lehetőség.

A magyar műveltség kiemelten tiszteli a nőt. A házasságba egyenértékű felek lépnek, és ettől kezdve a család, mint egység két egyenértékű részből tevődik össze, és jelentőségét tekintve mindkét egyedet meghaladja. Ebbe a családba integrálódnak aztán az utódok. A család – ide értve a háromnemzedékes nagycsaládot is – a magyar műveltségnek évszázadokig visszakövethető fontos eleme. Itt nem az ősök kiléte, hanem a család egységessége a fontos elem. A mellérendelő szemléletet és erre alapuló életformát tükrözi, hogy még a török időszak végén is a magyar falvak közel egyharmada faluközösségben élt. Ez az arány a korábbi időben csak nagyobb lehetett. A faluközösségben nincs földtulajdon, a földön közösen gazdálkodnak. A közös földön a föld kimerülésének elkerülése végett a termékeket célszerűen váltogatják, egyes termékekre specializálódnak, ami a termelékenységet növeli. A nagy sűrűségben letelepedett társadalom faluközössége hatékonyan valósította meg a társadalmi oktatást, bíráskodást, szociális ellátást és egészségszolgáltatást. A magyar faluközösségben ismert táltos a közösség tudósa, gyógyítója. A magyar népmesék táltosai, ha átváltoznak valamivé, akkor leginkább lélekjelképnek felelnek meg. A favakban élő táltosok pedig a műveltséget fenntartó, az egész területen egységesítő és továbbfejlesztő tanítók, papok, orvosok, bírák lehettek. Semmi közük nincs a szibériai sámánokhoz, és a Kárpát-medencében nagyon kevés nyom utal a sámánhitre, azok is a szteppei népek által megszállt és használt szteppei jellegű területekről származnak, azaz nem a Kárpát-medence földművelő őslakói hitét tükrözik.

A táltos rendszer,[531] a Kárpát-medencében az újkőkorszakot megelőzően ismert magyar (rovás-) írással egyetemben, megmagyarázza mind a nyelvi egységességet és fejlettséget, mind

[527] Bátonyi (2010), p. 28.
[528] Bátonyi (2010), p. 28. 27. lábjegyzet.
[529] Közismert, hogy Árpád ebben az évben Ravennáig halad.
[530] Bátonyi (2010), p. 28. 385
[531] A táltos, tátos tudós bölcset jelent (https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-szotara-czuczorfogarasi-55BEC/t-6E0A8/tatos-6E673/).

pedig az alapvető ábrázoló művészeti jelleget. A magyar népi műveltség mellérendelő jellege pontosan megfelel a Megszentelt Korona-tan mellérendelő felfogásának. Hiszen a Megszentelt Korona az országnak mintegy hűbérura, tulajdonosa és a hozzá kapcsolódó alkotmány szerint az ország valamennyi polgára – beleértve a királyt is – annak tagja. A király a Megszentelt Korona-tan szerint nem birtokolja az országot, csupán annak a feje, merthogy a népesség a teste. Mellérendelő szellem ez a javából! Az európai földrész legrégebbi írott alkotmányáról van szó, amely a még korábbi ilyen jellegű megállapodáson, az ún. Vérszerződésen alapszik.

Ez tehát szittya[532] jellegű szerződés a jövendő állam működtetésére vonatkozóan. A magyar államnak ez a létalapja, ami tehát nem I. István királlyal, hanem közel másfél évszázaddal korábban született, ha Atila államát nem számoljuk ide. És a Sacra Regni Hungarici Corona jelképi szerepe, eszméje és tana meghatározó volt mind a magyar állam megszervezésében, mind ezeréves fennmaradásában. A kereszténység legfőbb védelmezője szerepének vállalását is jelentette, s ha a Megszentelt Korona az ország birtokosa vagy tulajdonosa és alá tartozik valamennyi magyarországi ember, beleértve az egyszerű parasztot és a királyt is, akkor a király nem birtokolhatja az országot, mint ahogy az szabályszerű volt akkoriban az egész hűbéri Európában, ahol már a Kr. előtti 6. évezredtől elkezdve az alárendelő szemlélet volt uralkodó. Aminek megnyilvánulásai az istenek és földi helytartóik, a királyok, az uralkodó nemesség, az uralom alá vetett szolgák és maga a rabszolgaság.

Nálunk a király a kormányzásra, az uralkodásra a Megszentelt Koronától kap jogosítványt. A Megszentelt Korona-tan mellérendelő szemléletét ugyan később Werbőczi megroppantotta, kiemelve a nemességet a jobbágyokkal szemben, akik addig nem voltak szolgák, mint a többi európai hasonló társadalmi helyzetű ember. A Megszentelt Korona-tannak az alkotmányos hatalommegosztása a király és a nemesség hosszantartó küzdelmének eredménye. A király a végrehajtó hatalom legfőbb birtokosa, az országgyűlés pedig a törvényhozó hatalomé. Az államhatalom legfőbb alanya, s a két hatalmi ág egyesítője azonban maga a Megszentelt Korona.

Az ősi szabadságvágy is kifejeződik a Megszentelt Korona-tanban a keresztény feudális rendiséggel szemben. A szabadságvágy kielégítője a királyi tanácsadó testület az uralkodó állandó ellenőrzésére, ami igazán demokratikus és alkotmányfejlesztő intézmény, s akkoriban NyugatEurópában nem létezett. Ugyanakkor nem lenne helyes csak Werbőczyn elverni a port. Valójában a Szentkorona-tan érvényesülésének megroppantása nem az ő tette, ő csak törvénybe akarta iktatni az 1440-es dekrétumban foglaltakat. Ebben ugyanis a nemesség az istenfelség elve helyére a népfelség, azaz náluk nemességfelség elvét tette, amikor azt állította, hogy a Megszentelt Korona ereje és jogforrás jellege nem Istentől, hanem a nemességtől származik. Ezt folytatta Werbőczy. És ez tette lehetővé, hogy ezután a nemesség, illetve a magyar országgyűlések sorozatosan fogadhattak el olyan törvényeket, amelyek már nem feleltek meg a Megszentelt Korona alkotmányának, az Intelmeknek.

Persze az 1440-es dekrétumnak is volt előzménye, az 1439-es 3. törvénycikk, amiben a köznemesség erősen csökkentette a saját honvédelmi kötelezettségét, de itt még nem tulajdonította magának azt a jogot, ami Istené. Ugyanis a Megszentelt Korona az erejét, jogforrás mivoltát és kizárólagos hatalomközvetítő jogát eredetileg nem a Szent István-kori magyar nemesség akaratából, hanem Istentől, II. Szilveszter és Szent István akaratából kapta! A dolog a magyar tudományosságban azért nem szerepel, azért csúszott félre, mert XVIII. századtól sem történészeink, sem jogászaink nem foglalkoztak a Szilveszter-levéllel, az elveszett Szilveszter-bullával és az Intelmekkel, mint alkotmánnyal.

Szent István, a Sacra Regni Hungarici Corona – azaz az ország – Szűz Máriának való felajánlásával őt örök időkre az ország, a király, a királyi tanács, az országgyűlés, a vitézek, a nemesség, a papság, az Egyház, az ítélkezés és a törvénykezés fölé rendelte. Így a Megszentelt

[532] Talán használhatjuk ezt a nevünket scita értelemben, de elkülönítve a sztyeppei szkítáknak nevezettektől.

Korona nélkülözhetetlenségét az Ég szentesítette az államhatalom legfőbb jogalanyaként. A törvénybe iktatott Megszentelt Korona-tan – a korábbi időszakra vonatkozó kifejezéssel élve a Megszentelt Korona-eszme – Magyarország és a hozzá tartozó népek, nemzetek alkotmánya volt egészen az I. világháború végéig, és aztán pedig már csak a Csonka-Magyarországé a II. világháború befejezését követő időig.[533] Érvénye akkor sem szűnt meg, csak a körülmények megváltozása miatt – a Kárpát-medence egységes országa elveszítette önállóságát, területeit és ezért képtelen alkotmánya szerint sorsáról és alkotmányáról is dönteni – működése felfüggesztődött.

Azóta a térség népei is vergődnek, nem nyerték vissza a régi kapcsolatrendszer és közösség előnyeit, a béke, a megértés és a barátság áldásait. Amint erről Molnár Kálmán 1930-ban fogalmaz, „tisztában kell lennünk azzal, hogy a népfelség elvének s a népszuverenitás tanának nincs gyökere a magyar alkotmányjogban. Hogy a magyar állam szuverenitásának hordozója nem a nép, nem a tömeg, hanem az állami létre szervezett nép, vagyis a nép a maga közhatalmi szervezetében. Egyszóval: a nemzet. A szuverenitás nem a népé, hanem a nemzeté. Azé a nemzeté, amelyet a Megszentelt Korona jelképez és képvisel: amely a Megszentelt Koronában az államélet két fő tényezőjének: a királynak és az államtagoknak közjogai olvadnak össze felbonthatatlan egységgé. Át kell éreznünk azt, hogy a szuverén jogkört a két fő tényező közül egyik se ragadhatja magához ősi alkotmányos jogrendünk szellemének megtagadása nélkül. És ha évszázadoknak szenvedésekben gazdag felemelő küzdelmei meg tudták akadályozni azt, hogy a Megszentelt Koronában megtestesült nemzetszuverenitás ne alakuljon át a Megszentelt Korona tagjainak jogát kijátszó fejedelmi szuverenitássá, akkor meg kell találnunk a módját annak is, hogy a Megszentelt Korona szuverenitását ne engedjük a Megszentelt Korona fejének törvényes jogát kijátszó népszuverenitássá átvedleni. A múlttal való kapcsolatot csak úgy állíthatjuk vissza, a jogfolytonosság elszakított fonalát csak úgy kapcsolhatjuk össze, ha távol tartjuk magunktól a magyar államfelfogástól merőben idegen népszuverenitásnak forradalmi eszmekörben született és forradalmi mentalitásból táplálkozó elméletét, s újra felemelkedünk a Megszentelt Korona tanának, vagyis a nemzetszuverenitásnak arra a magyar horizontjára, amelyről őseink ezer éven át az állami szervezet alapvető kérdéseit áttekintették és megítélték, s amelynek alapján hazánk ezeréves fennállását annyi balszerencse között s oly sok viszály dacára biztosították.”[534]

Ám Molnár Kálmán kissé összekeverte a dolgot. Hiszen a nemesség mint nemzet vagy képviselet csupán jobbágya volt, a királlyal együtt a Nagy Egésznek, mint majd a következő alfejezetben látjuk, csakhogy ezt az egészet nem a népnek, hanem Istennek tekintették. A Megszentelt Korona-tan ezért nem a király és a nemesség alkujának végeredménye, hanem a Jézus Krisztus tanítását és üdvösségét közvetítő pápa és Szent István találmánya, de olyan találmány, ami teljesen megfelelt a magyarság természetes, ősi, nemzeti és szerves életvitelének. És ha a Megszentelt Koronában elhelyezett hatalom megosztása a király és a nemzet között oszlik meg és van egyensúlyban, és csak a nemzet feje koronáztatik meg, ami azt jelenti, hogy a hatalom természetfeletti része a koronázással és a felkenéssel a királyhoz, mint főhöz kerül, akkor a király nélkülözhetetlen a teljes értékű hatalomgyakorláshoz. A kormányzói hatalom kevesebb, sokkal kisebb értékű, mint a királyi hatalom.

A koronázáskor a királyt felkenik és ezzel része lesz a papi rendnek, ami által maga is kegyelemközvetítővé válik. A Megszentelt Korona pedig Isten erejével működik, Isten hatalmából ad át a koronázandó személynek egy részt. A kormányzó ebben a plusz kegyelmekben és hatalomban nem részesedik. A kormányzó sem misztikusan, sem földi jogilag nem feje a nemzetnek, csupán olyan személy, akinek a többi vele egyenlőnél egy kicsit több

[533] A magyar bíróságok ítéletüket a Megszentelt Korona nevében hozták az 1946. évi I. törvény életbeléptetéséig (kivéve a népbíróságokat, de azok egyébként is alkotmányellenesen működtek).
[534] Molnár Kálmán: A jogfolytonosság helyreállításának jogelvi szükségessége és lehetősége. Pécs, 1930. 41-42. *Regnum!* portál. Királyságban gondolkodunk. 2008 márc. 4. http://regnumportal.hu/regnum2/node/175.

ügyviteli joga van, természetfeletti erőt pedig egyáltalán nem kap. Ezért a kormányzói tisztség a magyarságnál csak rendkívüli szükséghelyzetekben tölthető be, amikor a király akadályoztatva van a hatalom gyakorlásában, vagy interregnum van és nincs mód koronázni.

Az első eset kétszer állt fenn Magyarországon, hunyadi János esetében, amikor a kiskorú király külföldön volt, és Horthy alatt, amikor a király kényszerhelyzete miatt nem uralkodhatott. Most divatos arról beszélni, hogy a Szent Korona gyakorolhatja a főhatalmat király nélkül is, de felkent, megkoronázott, vagyis a szükséges kegyelmekkel ellátott és felelősségre vonható egyszemélyi vezető nélkül a Szent Korona rendje, vagyis Isten rendje nem valósítható meg. A divatos ún. nemzet koronázás nem több mint a proletárdiktatúra, a népi demokrácia a polgári demokrácia, stb. blöffje. A Megszentelt Korona-tanon alapuló magyar történelmi alkotmány nem alkalmazható köztársasági államformára, hiszen a Megszentelt Korona nemcsak minden jav és jog forrása, de szükséges működéséhez feltétlenül a vele felszentelt király. A Megszentelt Korona az egész Kárpát-medencei történelmi Magyarország országkoronája, az ezen a területen lévő utódországok az emberi egyéni és társas élet – legfontosabb – személyeket és közösségeket, valamint az egyes egész nemzeteket érintő alapelveinek, követelményeinek teljesítéséhez az összes törvényi szabályozás egybevetendő a történelmi alkotmány követelte elvi állapotokkal és szabályozással. Ezzel olyan elvi többletre juthatunk, amit minden lehetséges fórumon népszerűsíteni kell Európában és a világban.

Eszerint minden állam polgára egyenlő jogokkal bír, és e közös jogelveink hozzájárulnak a jobb együttéléshez, együttműködéshez. A Megszentelt Korona alulról építi fel a békét és népei, nemzetei életét, barátságát. A teremtő munka, a kimondott szó és az igazság becsületével, a cselekvő helyi közösségekkel, a népképviselet múltra épülésével, a nemzetek tagjainak valós érdekei megjelenítésével és érvényesítésével – mint jelenbeli eszközzel – képes az alkotó, jószándékú erőket, ideológiai előfeltevések nélkül, a lehető leghatékonyabban megszervezni a gondok-bajok, problémák orvoslására, megoldására. Segítségével gondolkodásunk az alapokhoz fordul: a teremtés életet szolgáló működéséhez, midőn minden embernek alapvető joga, lehetősége a teljes emberi élet megélése, a testi-lelki-szellemi szinten egyaránt való gyarapodás. Hogy a nemzetek szövetsége a jövőre irányuló emberi sorsközösséget jelentse, ahol minden nemzetnek joga van saját nemzeti létéhez, és a sok-sok nemzedékén át összegyűjtött és felhalmozott tudás folytatásához, megőrzéséhez, gyarapításához, létfeltételei hosszú távú biztosításához, de ennek közös irányíttatása előnyei élvezetéhez is.

A múlt tapasztalataiból tanulva, azokat a jelenben és a jövőben okosan alkalmazva megkerülhetetlen az évezredes tapasztalatokon alapuló Megszentelt Korona eszme és az arra épülő korszerűsített történelmi alkotmány felhasználása a nemzetek alapvetését megvalósító új helyi, regionális és közép-európai közös alkotmány megalkotása és elfogadása során. A Megszentelt Korona nemzetei történetileg folytonosak, tagjuk minden elől, minden eljövendő utód és a világ bármely pontján élő leszármazott. A Megszentelt Korona mint jelkép a világon egyedülálló módon fejezi ki az Európa középső része népei, nemzetei életének fenntarthatóságát és egységét. A Megszentelt Korona tagjai számára a szabadságjogokat, a méltányosságot, a jogbiztonságot jelentheti, lehetővé téve a nemzetiségek békés egymás mellett élését.

A Megszentelt Korona-tan a legmodernebb demokrácia-felfogást adja a kormányzás számára: a korlátozott, osztott és ellenőrzött hatalomgyakorlást; állami és a nemzeti függetlenséget; a Megszentelt Korona tagság mellérendeltségét; a kölcsönös segítségvállalást és -nyújtást; a nemzetek tagjainak testvéri közösségét; egyenlő alkotmányos szabadságot; népcsoportok egyenjogúságát; önkormányzatiság elvét; helyben döntést a helyi kérdésekben; a népönrendelkezést magába olvasztó nemzeti (azaz képviseleti) függetlenséget; önkényuralmi hatalomgyakorlás tilalmát; az alkotmányellenes hatalomnak való ellenállás jogát; szerves jogfejlődést; kipróbáltan működőképes jogintézmények továbbfejlesztését.

4.3. A mellérendelést őrző keresztény magyar másféle jobbágyság

Kezdjük I. István király mondásával: „Minthogy pedig Istenhez méltó, s az embereknek igen jó, ha minden egyes ember szabadságban éli le életét, királyi rendelettel végzésbe ment, hogy az ispánok vagy vitézek közül ezentúl senki se merészeljen szabad embert szolgaságra vetni."[535] Ezt a magyar jogtörténet így fogalmazza meg: „Élesen elkülönültek a közszabadoktól a szolgák (servus). A magyar középkor a klasszikus rabszolgaságot nem ismerte. Szolga kétféleképpen lehetett valakiből: ha hadifogságba esett, vagy ha életfogytig tartó és utódaira átörökíthető kényszermunkára ítélték. A szolga sok szempontból vagyontárgynak, dolognak számított. Szent István törvénybe iktatta, hogy ne tegyenek többé senkit rabszolgává, így ez a réteg a magyar állam fennállásának kezdetén kiöregedett és meghalt, illetve átadta helyét az elszegényedő libereknek, akik a 13-14. századra kialakították a jobbágyságot."[536]

De a Megszentelt Korona eszme miatt az ilyenfajta jobbágyságot nem tarthatjuk akkor létezőnek, és Györffy György se tartja.[537] Az eddigieken kívül ezt az is alátámasztja, hogy „Szent István új életforma-ideált és új becsület-fogalmat vezetett be, tanítván: miképpen élhet népe tisztességes életet. Az új ideál pedig: a vita honesta (becsületes), prolixa (boldog), tranquilla (nyugodt) et inoffensa (háboríthatatlan) élet – ez a szentistváni ideál, a 'homo honestus'."[538] És „ez az Isten előtti keresztény egyenlőség elve, s ez lőn az ember és ember közötti viszony normája. S ez nem csak írott tan, hanem a társadalmi berendezkedésben, a gazdasági javak elosztásában irányadó szempont is."[539] Ami a nyugathoz és kelethez képest a kettős kultúra hiányát jelenti nálunk, azaz a műveltségi és jogi egyenlőséget – az egyéni és közbiztonság, valamint a lelki egészség tekintetében – a nép, valamint állami és egyházi vezetői között. A latin nyelv használata az állami és egyházi életben egyetemesítő szempontokat teljesített, jelenített meg, a sok belföldi etnikum és a nemzetköziség tekintetében. És az egységet a nemzet, a nemzeti kultúra testesítette meg. A kettős kultúra lehetősége ugyan időről-időre – a szkíta eredetű katonaeszménnyel – megjelent itt is a hun korszak óta, de mindig kiegyenlítődött, egységessé vált a társadalom, ellentétben Eurázsia többi részével.

És míg az egység egyik ága a hun/magyar – mellérendelő – harcmodorra vezethető vissza, addig a nemzetet alkotó magyar nyelvű lakosság döntő többségét Kárpát-medencei eszmeiségűnek találtuk. A hunokkal, avarokkal, árpádi magyarokkal az uralmi rétegek cserélődtek egymás után, amit az őslakosság emelt saját feje fölé, mert a magyar uralja királyát, azaz királynak elfogadja. E két összetevő elem vagy alkotórész tehát szerepe, hivatása miatt meghatározó a magyarság keletkezésében, azaz a magyar nemzet és állama létrejöttében. Ehhez ugyan hozzájárult a sok betelepülő vendég is valamennyire, de inkább az ők idealkalmazkodása volt meghatározó – hiszen ezért jöttek ide.

A Kárpát-medencében létezik az ősemberi időtől való emberi folytonosság, ami az egyik magyarázata lehet a későbbi magas színvonalú európai szellemi és technológiai eredményeknek. Így az őslakosság esetében az azonosítási lehetőség sokkal hosszabb időre terjed ki és több régészeti, műveltségi és embertani – beleértve a vércsoportokat és a genetikát is – jellegzetességre tagozódik, mint az igen kis létszámú katonai-hatalmi elem esetében, amely itt korában megjelent, de sosem tudott túlsúlyba kerülni. És előbbi esetében sokkal hosszabb műveltségi előidőre kell tekintettel lenni és sokkal bonyolultabb mellérendeléses műveltségi

---

[535] Szent István Decr. 1, 22. (Szent István törvényei első könyvének XXII. pontja). (Bartoniek Emma [ford.]: *Szent István törvényeinek XII. századi kézirata az Admonti kódexben.* Helikon Kiadó, Budapest, 1988. Idézve: *Geodézia és Kartográfia* 2005, 57. évf., 9. szám. 12.

[536] Somogyi Viktória: Magyar jogtörténet. *Jegyzet portál*. 2003. 43. www.jegyzetportal.hu/download/magyar_allam_es_jogtortenet/magyar1a.doc.

[537] Györffy 1977, 598.

[538] Dr. Tóth Tibor: Történelmi zászlóink – mai szemmel." *Kossuth tér 2006.* I. évf. 9. szám, 2007. aug. 30. 2. http://www.harcter.hu/dok/kter_2006_09.pdf.

[539] Uo.

vívmányok kialakulására, mint az alárendelő katonai hódító hatalom esetében. Utóbbi alapszerkezete, felsőbbrendűségi eszmei alapja – máshol – alig változott létrejötte óta, de amióta államszervező szerepkörben jelent meg itt nálunk, a romboló, beavatkozó szerepének egyre inkább csökkenését, végül a Kárpát-medenceiek szolgálatára rendelt működését figyelhetjük meg, a végén már akár királyi szenteket adva. Mindenesetre Árpádék maguknál legalább tízszer több őslakost szerveztek itt meg,[540] akik uralták őket, azaz elfogadták maguk fölé hatalomnak. Sclavi (szolgák) volt a latin neve az uralom alá vetteknek, – vetteknek, nem uralom alá vetetteknek! – tehát ezek nem a későbbi szlávokat jelentik, hanem az akkori magyarelőd őslakosokat.

Azért kell hangsúlyoznunk nemzetalkotó lényegünket, – azaz hogy a magyar nyelvű műveltség Európa ősműveltsége és forrása a Kárpát-medence – mert az itteni számottevő földműves, fémfeldolgozó népesség mellérendelő szemlélete kizárja, hogy a szteppe lovas pásztorainak kifejezetten elit műveltsége érvényesülhessen itt. Árpád katonasága az itteni földműves műveltséggel szövetségben hozta létre a Magyar Államot. Így a magyar nyelvű népesség és műveltség forrása a Kárpát-medence, amely hely hatása, jelentősége a későbbiekben is megmaradt, sőt fokozódott. A szomszédból érkezett katonaság (és nem katonai elit!) egyáltalán nem a rég letűnt nordikus műveltségű (szkíta) szerveződés, hanem a párthus eredetű hun vezérkar, a későbbi türkökkel érintkezve. A szteppe még az ókorhoz tartozó alapnépessége és ennek hatalmi teremtménye, a kurgán műveltségre alapozódó nordikus szkíták jellegzetességei a magyar műveltségben nem tükröződnek. És sorozatosan költöztek vissza – bejövő a katonákkal vagy egymagukban – az innét több ezer éve a Kárpátokon túlra a Dnyeperig kivándorolt, vagy épp a keresztény térítés elől[541] belül keletre ment földműveseink. Így Magyarország vezető nemességét a katonai szerepkörű rész, lakossága túlnyomó többségét a Kárpát-medence őslakói alkotják. Műveltségük pedig az őslakók mellérendelését folytatja, s nem a nyugaton is uralkodóvá váló harciaspásztor műveltséget.

Ezért a korai államunkat is ilyen – semmi másra nem hasonlító – ötvöződöttnek kell tartanunk, amilyennek egyébként történetíróink látják is, csupán részleteiben egy-egy elemét hasonlíthatónak tartva a keleti és nyugati előzményekkel és párhuzamokkal. Mert amikor valamilyen részletről beszélünk, a teljes képet – népünk Kárpát-medencei eredetét, folytonosságát és a magyar hatalom természetét – kell szem előtt tartanunk, hogy a magyarság jellemző jegyeinek és az itteni nagyszámú, gazdag és magas szellemiségű népnek minden vonatkozására és minden szempontból magyarázatot adjunk.

Nyelvünk és műveltségünk tehát megőrizte az ősi, emberi szemléletet, a mellérendelést és ezt tükrözi államunk története is, valamint a Megszentelt Koronánk és annak eszmeisége. Így „a régi korokban azért volt sok a törvénytisztelő ember, mert a Megszentelt Korona-tan nem az alattvalói tudatot, hanem a Megszentelt Korona-tagság közjogi fogalma meghatározta felelősségérzetet, valamint az egyenrangúság és a méltóságteljes magatartás kultuszát erősítette; mert az ország lakosi magatartásban a mellérendelés, és nem az alárendelés elvének az érvényesülését segítette elő.”[542] Nem véletlen, hogy történelmünk írói – nem megalkotói, résztvevői, hanem kiagyalói – utólag már jobbára csak a királyi udvart és környezetét ábrázolták, mert itt tudták úgy-ahogy a saját felfogásuk szerinti államszervezetet és társadalom szerkezetet teljesen meghamisítva ismereteinkre erőltetni.

Mert egyébként Magyarországon a Tripartitumot, a katonai-nemesi és papi osztály jobbágyokat rabszolgaként való birtoklását nem tudták bevezetni egészen a török kiűzése utáni időkig. Még akkor is nagy volt azonban az ellenállás vele szemben, és kivándorlással kitértek előle, különösen a székelyek. A falusi élet még a XVIII. században is az ország tekintélyes

[540] V. ö. Kováts Zoltán: A népességfejlődés vázlata a honfoglalástól 1920-ig. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* XVIII. évfolyam 1. szám. 2002. 403-416. http://mek.oszk.hu/05900/05939/05939.pdf.
[541] Például az avar hatalom összeomlása után és a magyar megszületése előtt. (Bátonyi 2009, 26.)
[542] Kocsis István: *A Szent korona tana. Múltja, jelene, jövője.* Püski, Budapest, 1996. 288.

területén (kb. 30%-án) faluközösségekben zajlott. Nem jellemezte a közösségeket a föld magántulajdona, azon a faluközösség együttesen gazdálkodott, ami igen hatékony mértékben mellérendelő szemléletet tükröz. Innét eredhet a magyarokat olyannyira jellemző elvakult szabadságszeretet népi hagyománya. Mert addig a magyarok faluközösségekben közösen birtokolták a földet, és egymást egyenértékűnek tartották. Az őket ért sérelmet bármi áron megtorolták. A Megszentelt Korona-tan és -tagság szintén az egyenrangúság mellérendelő tudatát erősítette. A társadalmi egyenértékűséget mutatja a kiemelkedő elsőszülött jog hiánya. Az emberek nem voltak egymásnak alárendelve és egymásnak kiszolgáltatva. Ez üdvös elv csak II. József korában szűnt meg, amikorra a maradék faluközösségeket is sikerült a Habsburg uralomnak fölszámolnia, és létrehoznia a föld magántulajdonának a teljességét.[543]

Tették ezt velünk akkor, amikor a francia viszonyokat visszatükrözve Ernest Renan azt írhatta, hogy a nemzet nem az egyéni akarati elhatározások összessége, „ugyanis, amikor az egyes ember tudatosan nemzethez tartozónak vallja magát, akkor azt is tudja, nem ő alakítja nemzetét, csak szüntelenül új életerőt visz bele, amire annak múlhatatlanul szüksége van. Az ember nem rabszolgája sem fajának, sem nyelvének, sem vallásának, sem a folyók folyásának vagy a hegyláncok vonulásának. Az emberek azon nagy közössége, amely nemzetnek neveztetik, a szellem egészsége, a szív melege és az erkölcsi öntudat által teremtődik. A nemzet oly nagy közösség, amely az áldozat (hozatal ön) tudatán alapszik, s azt azért hozta meg és kész meghozni, hogy létrejöjjön az a közmegegyezés, amelyre a közös élet épülhet, amelyen az folytatódhat. Hősies múlt, nagy emberek és dicsőség alkotják az alapot, amelyen egy nemzeti eszme nyugszik."[544] Ehhez Rászlay Tibor hozzáteszi, hogy ez a „nemzetfogalom, a 'grande nation' hol hódítón, hol tanítón, de hatott. Ám a megalázott (kis) népek visszamenekültek a romlatlanság, az ártatlanság irodalmi és tudományos népiségmozgalmi köreibe – amelyek hatalmas erejű politikai mozgalmakká váltak. Erre Herder eszmélt rá először. Érdekes lelki folyamat váltotta ki ezt az elgondolást belőle. Rigában, Lettország fővárosában, az akkori Oroszország Lívland tartománya székhelyén szerezte az első benyomásokat. A lett nép azidőtájt már két évszázada élt a keresztes háborúk során bevándorolt német földbirtokosok – a balti bárók – elnyomása alatt. Herder az uralkodó fensőbbséges német kultúra alatt felismerte az elmaradott, de kezdetlegességében is oly rendkívül értékes lett népi műveltség értékeit. Szembe állította az állam mesterséges szerkezetével a nemzetet, mint természetes szerkezetet. A nép nem egyéb, mint az élet folytonosságának, a nemzedékek természetes összefüggésének a megtestesítője. A vérközösség szellemi kifejezői a nyelv és az életszokások, amelyek azonos világképhez vezetnek. Vagyis az igazi államnak, a természetes, életképes politikai szerkezetnek sem lehet más alapja, mint a népi egység. Nemzetben gondolkodni az egymáshoz tartozás belülről fölvállalt és az egymásra utaltság természetes közösségének kifejeződése."[545]

Mintha csak rólunk írták volna ezeket. Ezért fontos látnunk, hogy mit tettek tönkre, ami nálunk a helyzet korábban: a mellérendelő szemléletet fejezik ki a műveltségi jellemzők is (lélekhit, ragadozó állatábrázolások hiánya), de ezt fejezi ki a magyarság találmánya, a Megszentelt Korona-tan is. „Magyarországon a 13. századig a koronaeszme jegyében a király és korona értelmezése nem vált külön, a vegyes-házi királyok idején is kezdte egyre inkább az országot jelképezni. A magánjogi uralomból közjogiba forduló királyi pozíció lehetővé tette a korona állami főhatalmat szimbolizáló szerepének felerősödését."[546] A király a kormányzásra, az uralkodásra a Megszentelt Koronától kapott jogosítványt.

---

[543] Tagányi Károly: A faluközösségek története Magyarországon" *A magyar néprajz klasszikusai. Az ősi társadalom magyar kutatói (1878).* Gondolat, Budapest, 1977. 347-351.
[544] Rászlay Tibor: A nemzet fogalma. *Kossuth tér 2006. I.* évfolyam, 9. sz. 2007. aug. 30. 2. http://www.harcter.hu/dok/kter_2006_09.pdf.
[545] Uo.
[546] Somogyi 2003, 9.

Fontos adalék közvetlenül a mohácsi vész előtt, hogy bár a II. Ulászló király által Werbőczy István országbírói ítélőmestertől megrendelt jogszabályok rendszerezését az országgyűlés ugyan – miután tíz jogtudóssal átvizsgáltatta – az 1514. évi LXIII. törvénycikkel helyeselte, és a király is megerősítette, annak kihirdetésére sosem került sor, mert a Dózsa György-féle parasztfelkelés miatt a király nem tette rá a jóváhagyását tartalmazó okmányra a pecsétjét és így az nem emelkedett törvényerőre. Mégis – Nándorfehérvár eleste előtt 4 évvel – „miután a király a hiány pótlása nélkül 1516-ban meghalt, Werbőczy a munkát 1517-ben Bécsben saját költségén, Johann Singriener nyomdájában kinyomatta. A pecsét hiánya ellenére a Hármas könyvet más jogszabálygyűjtemény hiányában" – bizonyára császári sugallatra és jóváhagyással – „alkalmazni kezdték a bíróságokon, és a későbbiekben mint szokásjog érvényesült. Erdélyben a Tripartitumot több fejedelem is a beiktatási eskütétel során megerősítette: Báthory András 1599-ben, Rákóczi Zsigmond 1607-ben, Báthory Gábor 1608-ban, Barcsay Ákos 1658-ban, Kemény János és I. Apafi Mihály 1661-ben. A Diploma Leopoldinum 3. pontja Erdély törvényei közé sorolta."[547] Így jelent meg nálunk a lopakodó feudalizmus, a Mária Terézia-féle második jobbágyság tehát lényegében az első volt. A Tripartitumot országgyűlési határozattal szüntették meg 1848-ban.

Az Európa többi részén dívó feudalizmust tehát nálunk csak igen későn vezették be, akkor, amikor a nemzet amúgy is végveszélybe került, illetve nagymértékű meggyengülése tette csak lehetővé. Ezért fontos Györffy észrevétele, hogy „mivel jobbágy szavunk 'harcos kísérettag', 'úrtól függő szabad', és 'előkelő' mellett hűbéres viszonyban levő embert is jelentett (p. 1384: iobagio seu vasallus Zsigmond-kori Okmánytár II/1. 165), s középkori társadalmunk különböző rétegeibe tartozókat – főurakat, vitézeket és telkes parasztokat – egyaránt jelöltek vele (noha nem egyazon időben), ezért a feudalizmus történetileg kialakult magyar nevét a jobbágyság kifejezésben kerestem (Györffy György: Tanulmányok a magyar állam eredetéről. Budapest, 1959. 29)."[548]

Ahol igen nagy ellentmondást jelentene, ha főurakat a késői feudális értelmű jobbágy fogalommal hoznánk összefüggésbe. Önmaga jobbágya? Értelmetlen! Amire Györffy a hűbérességet itt alapozza, igen kétséges, mert a *iobages seu vasallus* kifejezésben a *seu* vagy *sive* nemcsak kizáró, hanem felsorolást összekapcsoló értelmű is lehet, és itt meg inkább az *akár ha* jelentést javasolhatjuk, azaz a vazallus mint közelítő értelmű szó, valamennyire magyarázatot ad a latin szövegben idegen jobbágy szóra. Azaz nem kell belemagyarázni sajátos magyar viszonyainkba a külföldit. A továbbiakban Györffy elmondja még azt is, hogy mivel „ez a terminológiatörténeti egybevetés a feudalizmusnak csak a szorosabban vett hűbéri viszonylatával, közelebbről a vazallitással számolt, ezért Pach Zsigmond Pál bírálatában hiányolta a termelési viszonyok és az osztályellentétek szempontjának figyelembe nem vételét (Századok 98 [1964]. 1015)."[549]

Magyarán a vazallitás, a személyi elem mellett hiányzott a beneficium, a dologi elem, hiszen a hűbériség e két intézményi elem összekapcsolódásával jött létre. És Györffy nem kezdi el bizonygatni, igazolván magát, hogy de igenis, ő a termelési viszonyok osztályérdekű befolyásolását látta e jobbágyi viszonyban. Nem, hanem csak annyit tesz hozzá, hogy „terminológiai vizsgálódásomhoz kiegészítőleg megjegyzem, hogy a jobbágyság szó a jobbágyi állapot mellett az úr–jobbágy viszonynak is kifejezője, s így közvetve a termelési viszonyokat is jellemzi."[550]

Hát, persze! Hiszen nemrég írta,[551] hogy az úr – mint herceg – egész külön ország tartományura, és akkor még főuraknak – mint jobbágyoknak – is parancsol. Neki pedig, mint

[547] http://hu.wikipedia.org/wiki/Tripartitum.
[548] Györffy, 1977, 598.
[549] Uo.
[550] Uo.
[551] Györffy 1977, 591.

jobbágynak, a király parancsol. A király pedig Isten jobbágya. Csakhogy ez nálunk nem volt hűbériség, mert az úr nem tulajdonba kapta a területet, – az ország pedig a Megszentelt Koronáé volt, – hanem feladatot hajtott rajta végre, katonailag megvédte, igazgatta, stb. Ez pedig költségekkel járt, amint az egyházi szolgálat is, amit a nép fizetett, de nem közvetlenül a hercegnek, hanem a főuraknak. Ennyiben és csakis ennyiben határozta meg ez a kapcsolat a termelési viszonyokat, amit egy az egyben a görög demokrácia alapjának tekint a mai nyugati történetfilozófia. Így Györffy a továbbiakban inkább a hűbériség jellemvonásaitól távolító megállapításokat tár fel középkorász történészeinktől, és ezzel a sejtelmes – és a maga nemében páratlanul jelentős – mondattal zárja mondanivalóját: „Ma úgy vélem, hogy ha a jövő évezred távlatából fogják szemlélni a magyar történelem 1000-től 1848-ig terjedő korszakát, ennek közérthető magyar megnevezésére a 'jobbágyság kora' kifejezésnél aligha fognak kifejezőbbet találni."[552]

A mai jogtörténet a rendi kor dologi jogaként tömören a következőképpen foglalja össze a vizsgált időszakot nálunk: „A birtokhoz való jog a rendi társadalomban betöltött birtokosi szerepkörben gyökerezett. Tulajdon csak ingón állhatott fenn, de kötöttsége is nagyobb volt. Még a pénzgazdálkodás is átszövődött kötöttségekkel, elsősorban az egyházi normák révén, amelyek a zálogházak, bankházak és zsidók kivételével tiltották a kamatra történő hitelnyújtást. A tulajdon kötöttségéből keletkezett a haszonjogok elkülönülése, a főhatalom határozta meg a regáliajogok közül, melyiket tartja vissza vagy kapcsolja donációhoz. A dologi magánjog különállása csak a jogvédelem terén érvényesült: a birtokon belüli védekezés lehetősége, a birtokfoglalás tilalma, a gyökeres birtokkal kapcsolatos perek központi illetékessége is ezt hangsúlyozta. Maga a juttatás is egylépcsős volt, ellentétben a nyugati hűbérlánccal… Ismertek: ingó és ingatlan dolgokat, fődolgot és járulékot (principale, accessorium), utóbbi lehetett gyümölcs (fructus), osztható és oszthatatlan, helyettesíthető és helyettesíthetetlen, forgalomképes és forgalomképtelen (szentelt és közhasznú dolgok). A nemesi birtok lehetett: szállásbirtok és adománybirtok. A vagyon jellege szerint: ősi és szerzeményi jószág. Forgalomképes szabad birtoknak tekintették a kincstári vagyon forgó részét, az egyházi és a nemesi vagyont; a kincstári vagyon állaga megőrzendő, az egyházi vagyon egyházon belül marad, a nemesi vagyon a koronára visszaszállásakor újra kiadandó adományként... A tulajdon fogalmát a rendi jog elméletben nem ismerte. Összetevői a birtoklás, használat, hasznosítás, forgalmazás, és visszaszerzés együttes joga. A tulajdon és a birtok mindig egységes, csak a használat osztható meg. A közös birtoklás módja a közbirtokosság. A királyi udvar költségeinek fedezésére szolgáltak a koronajavak (bona coronalia), amelyek nem voltak eladhatók, sem el nem zálogosíthatók, és csak az ország lakosainak voltak bérbe adhatók. Az ingatlan tulajdona a koronáé, azon másnak csak birtoka állhatott fenn… Szerzésmódok jogos birtokra és tulajdonra: Eredeti szerzésmód a foglalás (res nullius nem szabadon foglalható), a dologegyesítés, a termelés és tenyésztés, a növekmény, a feldolgozás."[553]

Joó István hívja fel a figyelmet arra, hogy „a magyar államalapítás folyamatának kiemelkedően fontos része volt István király uralkodásának időszaka. Ekkor ment végbe nem csupán a kereszténység felvétele, minek során valójában a római katolikus, illetve latin nyelvű szertartásrendű kereszténységre való áttérésről van szó, hanem a társadalmi és gazdasági élet szabályozása és annak írásos rögzítése is (törvényekkel)." Ugyanakkor „István király korában a törvénykezés jelentősen különbözött a maitól. Akkor nem törvények (jogszabályok) voltak használatban, hanem a több nemzedék élete során kialakult szokásjog."[554]

Amikor viszont már mindent törvényileg pontosan szabályoztak, nemcsak igen elavult volt a XVI. században a szokásjogra hivatkozni, hanem ellentmondásos is, sőt egyenesen

[552] Györffy 1977, 598.
[553] Somogyi 2003, 46.
[554] Joó István: Szent István törvényei (az Admonti kódex felhasználásával). *Geodézia és Kartográfia* 57. évf., 9. szám. 2005.

törvénytelen, hiszen bár nem volt törvény, de mintegy akként kezelték Werbőczi Hármas könyvét azok, akik ebből a közellenes magánhasznot húzták. A sokat emlegetett külföldi minták követése aztán erőteljesen süllyesztette a magyarságot és az országot. Volt honnan süllyedni! – mondhatjuk keserű fájdalommal. Nézzük, honnan is?

Legfeltűnőbb magyar vonás a középkorban a sokféleség, mindenben, ami emberi, majdnem a mai sokaságú állapotokat idézve. Ennek meglátásához azonban már eleve el kell fogadnunk, hogy a békés türelem, ami az együttélést jellemezte itt, szerződéses és testvéri alapon nyugodott már az Árpáddal uralkodni jött és a bennlakó őslakosok között. Ugyanez jellemezte a későbbi beköltözőkhöz való viszonyt akár keletről, akár nyugatról érkeztek – igen nagy számban. Egy fegyelmezetlen osztrák herceg kellett például a tatárjárás kezdetén, hogy felbőszítve a népet a kunok ellen támadjanak, nagy károkat okozva vele a védekezésünknek. Mert valójában elfogadták az akkoriak a besenyők, a kunok és a német, az olasz és a francia telepesek életmódját, itteni létét, mégha az távol is állt az itteniekétől.

Ezért lehet többféle állami és társadalmi szerkezeti elemet felismerni itt. Így amikor Bartha Antal és Szűcs Jenő megállapítja, hogy nálunk nem volt nomád feudalizmus, Györffy finomabb megközelítéssel a félnomád földtulajdont elemzi, észrevéve, hogy a főemberek folyómenti téli és nyári szállásváltása tovább él a téli és nyári udvarhelyekben, amely szálláspárokat az államszervezéskor beköltözött német lovagok is átvettek, – pedig őket semmiképp nem tekinthetjük nomádnak vagy félnomádnak, tehetjük hozzá. Amint a mieinket se, mint láttuk, mégis Györffy a továbbiakban – ellentmondva iménti önmagának – kijelenti, hogy „a magyarországi feudalizmus szervesen nőtt ki a korábbi nomád feudális intézményekből”.[555] E nomád feudalizmusnak gondolja „azokat a legelő- és szállástulajdonon alapuló termelési viszonyokat, amelyekben a legelőket és szállásokat birtokló uralkodó osztály, a ’bőség’, katonai kíséretével, a ’jobbágysággal’, a függésben lévő félszabadokat és a szolgáló ’ínséget’ rendszeres terményadózásra és természetbeni szolgálatra kényszeríti. (Archeológiai Értesítő 97 [1970]. 238.)”[556]

Ez utóbbi idézet hét évvel korábban jelent meg, mint ahol Györffy idézi önmagát, és talán csak „a rend kedvéért” tette most a szövegbe, megfelelvén a szakmai elvárásoknak. Hiszen tudta azt ő is nagyon jól, hogy ahol már 8000 éve 100 nm-es házakban laktak az emberek, ott nemcsak az „uralkodó osztálynak” van szállása. Azt is, hogy nemcsak legelőket használtak, hanem közös birtoklású földet műveltek, stb. Inkább, mint nemrég mondtuk, a sokféleséget kell látnunk ezekben a legeltető állattenyésztőkben. És minket már nem téveszt meg, ha a főembereknek palotája van a fővárosban, – ahogy majd a XVIII. századtól Bécsben, – mert ez a rendszeresség is a magyar jobbágyi állam jelentős részét képezte. Györffy vitatkozik Erdélyi Istvánnal, aki szerint azért nincsen nomád feudalizmus a nomád és a barbár társadalmakban, legfeljebb „hűbéri színezetű jelenségek”, mert ott nincs egyéni föld-, legelő és szállástulajdon, hanem azok közös családi tulajdonban vannak, így Tőkei Ferencre hivatkozva lovasnomád ázsiai termelési módról beszél. De Györffy szerint ez csak az öröklött ingó és ingatlan családi jószágra vonatkozik, az adománybirtokkal szabadon rendelkeztek, amint a kora középkori Európában. Innét kezdve azonban megbicsaklik Györffy érvelése, mert hoz ugyan példát erre a szabadon rendelkezésre, de az nem hűbéri függést eredményező. Így aztán „elfelejti” bizonyítani, hogy lehetséges volt, illetve lett volna nálunk „nomád feudalizmus”, helyette áttér a nomád nagycsalád s a keresztény páros család különbségének ecsetelésére, és a nagycsalád felbomlasztását tekinti megtelepültség előfeltételének a pusztai életmódhoz képest.[557] Csakhogy ez öngól, hiszen a páros család a magyarokra ősi idők óta jellemző, elég ez egyaránt

[555] Györffy 1977, 598.
[556] Uo.
[557] Györffy 1977, 598-599

felet, félt jelentő feleség és férj szóra utalni, míg például az angoloknál a férj a feleség gazdája: husband. És a kereszténységet mi – igen régóta[558] – nem ilyen felszínesen gyakoroltuk.

Másik jellegzetesség a germán személyi függőségű állam, amelynél fejlettebb az intézményes területi állam. A nem a területhez, hanem a személyhez kötődő, azaz a néphez fűződő kapcsolat tekintélyelvű, alá- és fölérendelt, szövevényesen sokféle jogi kapcsolat alakul a király és a nép, valamint a király és a nemesség között, gyenge intézményekkel. Ezt Székely György észrevételezte nálunk, mondván, hogy a magyar királyok címe a népre utal, nem az országra. Szűcs Jenő pedig ezt a személyi függésű államot nálunk, a IX-X. században, úgymond, barbárabbnak találta, mint a germánoknál a népvándorlás korában. Ennek Györffy se mond ellent, de ő Szent István államának intézményei felől vizsgálódott, és István előttre keleties személyi függést tett: „A 'területiség' fogalmát nem kapcsolom össze az intézményes állammal, egyrészt, mert a keleti társadalmi szervezeteket a területiség hiánya nem jellemzi, csak az uralmi terület változékonysága, másrészt mert az uralkodói címben nem tükröződik egyértelműen a személyi függésű és intézményes állam eltérése, hiszen Konsztantinosz Porphürogennétosz magát a 'rómaiak' császárának nevezte, de a magyarok fejedelmét 'Turkia' (nagy) archónjának írta, s István magát is hol az 'ungrok' vagy a 'pannonok', hol 'egész Hunnia' királyának címezte. István államát az 'intézményes állam' kategóriájába sorolva a megelőző magyar fejedelemségre a 'személyi függésű állam' megjelölés talál, s ebbe a típusba sorolhatók más kelet-európai 'félnomád' államok is."[559]

Így aztán, bár minden adottságot feltártak hozzá, történészeink máig nem tudtak kilépni azokból a hamisításokból, mélyutakból, melyek által irányítva a korai magyar állam európai elmaradott besorolása meg lett határozva. Szerepel náluk barbár, félnomád, nomád, nomád feudális, félfeudális és feudális jelzőnk egyaránt, csak az igazság nem, hogy a maga nemében a legjobb. Pedig ebből az irányból nézve minden összeáll, helyére kerül az összes adat, és saját eredeti néven, önmagát minősítve, mai példázatként is megállva, kér megérdemelt figyelmet. A királyi udvar ismert tényked̄ését, működését a kormányzati folyamattól a napi ellátási, közigazgatási rutinig, ki kell terjeszteni az egész országra, a teljes királyságot érintő, az egész ország érdekében folytatott tevékenységként szemlélni, és nem mint Nyugat-Európában megszokott volt, hogy csupán a király szolgálatára állt minden. Mintha ezen túl önálló élete nem is lett volna az országunknak, pedig volt, sokkal-sokkal nagyobb és több, mint amiről tudunk.

Ha csak a lelki élet, az egyházi intézményrendszer összefüggő számadatait tekintjük, láthatjuk ezt a sokkal nagyobb gazdagságot, mert Dávid Katalin sokévi kutatással felmérte a régi Csanád megyét, ahol nyolcszor több templom létéről talált nyomokat, mint amennyit a történeti irodalom említ.[560] Sok meglepetésben lesz tehát része levéltáraink ezirányú búvárainak és feltárulhat az egész országban történteknek az emléke, és végre kiteljesedhet a középkori Magyarországról szóló történeti beszámoló. Ezzel összefüggésbe hozható dr. Nagy Sándor megjegyzése, hogy történészeink úgy írtak nekünk történelmet, hogy okleveleinket alig olvasták, tanulmányozták, amiben ő egyébként az eredetünkkel kapcsolatos hamis elmélet elfogadásának okát látja. S ami lényeges, ő nem a kéziratos vagy lappangó oklevelekről beszél, hanem a már kinyomtatottakról: „Sem történetíróink, sem nyelvészeink nem tanulmányozták át az Árpád-kori kódexanyagunkat, vagyis a nyomtatásban is megjelent történeti és jogi okleveleinket. Egyetlen történetírónk sem hivatkozik ezekre, hanem a már mások által megírt,

[558] V. ö. Darai (a) Lajos: Kereszténységünk a hunoktól a magyarokig. Zachar József (1943-2009) szellemi végrendeletéből. *Szilaj Csikó. A társadalmi önszerveződés lapja*. 2012. http://szilajcsiko.wix.com/csiko/magyarostortenet#!__magyar-ostortenet/keresztenysegunkt-a-hunoktol.

[559] Györffy 1977, 599-600.

[560] Lásd Dávid Katalin: *Az Árpád-kori Csanád Vármegye Művészeti Topográfiája.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974. Dávid Katalin: A magyar ikonográfiai kutatás problémái. *Ipolyi Emlékkönyv.* Budapest, 1989. Dávid Katalin: A kereszt mint jel és ereklye az Árpád-kori Magyarországon. *Vigília Online* 2003. http://www.communio.hu/vigilia/2003/8/david.htm.

kész könyvekre. Így a régi tévedések tovább élnek. Pedig az Árpád-kori kódexanyagunk 63 vaskos, darabonként átlag 800 oldalas kötetet tesz ki,[561] amelyekből a kutató történetíró pontosan meg tudja állapítani az Árpád-kori magyar nép társadalmi, gazdasági és jogi berendezkedését és ezek fejlettségét."[562]

4.4. A véres 13. század és a következők

Nyilvánvaló, hogy az előző három alfejezet ideális képet mutat, mert csak a hagyományos felszínesség bírálatával próbál igazabb képet adni a szokásosnál. Ha mélyebbre nézünk, azaz a megszépítésektől mentes valóságra tekintünk, a viharos történelmünkből ismert szomorú és gyászos ügyeknél sokkal kegyetlenebbekkel találkozunk, ami ellenére él ország e hazán. Még egyszer vegyük eszünkbe, amit Fábián Sándornál láttunk, hogy ugyanarról a népről van szó, ahol a hunok és a magyarok az avar-kori események megháromszorozásából jöhetnek, és nem Ázsiából, hanem innen a Kárpát-medencén belülről. Az említetten kívül Fábián másik példája erre a hunok egyistenhitű vallása, ami miatt az eredeti hunokat kitörölték a történelemből és kunnak kezdték nevezni, teljesen lejáratva őket is, borzalmas tetteket kötve a nevükhöz. Ennek forrását szintén a korai latin nyelvű könyvek adják.

A példa Szent Erzsébet volt, aki nagy szolgálatot tett az egyháznak, és amikor ugyanabból a királyi családból IV. Bélának lánya született, már „a születendő gyermek az Istennek szolgálatára lett felajánlva, hogy sértetlenül el tudjanak menni Magyarországról a barbár istentelen nemzet elől. Meghallgatásra találtak a jámbor király imái... Eltávozásuk után a királynő megszülte a lánygyereket, kit Margitnak neveztek és a szokásnak megfelelően a királyi udvarban tápláltak. De amikor betöltötte a harmadik évét, megfelelőnek látták, hogy inkább isten szolgálatára szánják, mint a világi örömök gyakorlására... Betöltvén ötödik évét, a tanítónője jónak látta feladni rá a flagellációs övet (cinctorium cilicinum), amitől ő nem ijedt meg, hanem ahogy megérintette a fiatal ágyékát, azonnal a meztelen testére övezte."[563] Ám a róla ma ezt olvashatjuk: A Túróc várában született „Árpádházi Szent Margitot a tatárok elől menekülő szülei még születése előtt fölajánlották Istennek az ország megmeneküléséért."[564] Margit pedig „nem szerette a sok beszédet, dicséretesen különösen szerette a hallgatást, néha persze mosolygott, de sosem fakadt hangos nevetésre, tizennyolc éves koráig tartózkodott a mosdástól."[565] De „kiskorú gyereket zárdába kényszeríteni ilyen körülmények közé barbárság, nemcsak mai szemmel nézve, de példátlan a történelemben is. Nem csoda, hogy fiatalon meghal. Ezt a barbárságot persze csakis a magyarok nyakába varrják, ami miatt önérzetes írók kényszerűen nem riadnak vissza a hazugságtól sem... Ha a dolgok mögé nézünk, rájövünk, hogy ennek semmi köze a magyarsághoz. Ugyanilyen körülmények között hal meg fiatalon Erzsébet, Margit nagynénje Németföldön. Umbertus, a sziget főapátja, akire Margitot bízták, nem volt magyar, ahogy Konrádus sem az, Erzsébet 'mentora', de a legtöbb pap, meg apáca, mind magyaridegenek voltak."[566]

Ám fel kell figyelnünk rá, hogy a Ranzanus-idézet nem Magyarország megmentéséről szól, hanem csak az uralkodópár testi épsége megmentéséről, és az sem világos, melyik Istentelen nemzetről van szó. Esetleg a király a saját népe elől menekül, amint az osztrák

---

[561] 50000 oldal, és persze latinul. Egyébként ma már sokan éppen ezért választják a történész, levéltárosi pályát, hogy ebben a munkában részt vehessenek.

[562] Nagy Sándor: *A Magyar Nép Kialakulásának története.* Hídfő Baráti körének Kiadása, Garfield, 1987. 7. http://www.magtudin.org/NAGY_Sandor_A_magyar_nep_kialakulasanak_tortenete.pdf.

[563] Pietro Ranzano: *Epitome rerum Hungaricarum velut per indices descripta.* Veronicae Nottensteinin, Budae, 1746. 147. https://books.google.hu/books?id=YGG-_nV3LrIC&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

[564] http://lexikon.katolikus.hu/M/Margit.html.

[565] Ranzano 1746, 147.

[566] Fábián 2023, 957-958.

krónika is sugallja. Van egy másik beszámoló, amely a kunokról ugyanúgy beszél, mint Jornandes a hunokról, hogy nyersen eszik a hús és a lótejet vérrel keverve isszák, és hogy Béla király engedte be őket az országba. „Akik már bent voltak az országban, egyesültek az újonnan érkezőkkel és megszámlálhatatlan tömeggé lettek. Kiknek a királya, Gután, öngyilkos lett, miután megöli két királynéját és más ott tartózkodókat, félvén Ausztria hercegétől, ki a házat ostromolta. Magyarország királya pedig összegyűjtötte a sereget, ahogy mondják, százezer embert és Pest mellett a kunok elé állt. Amíg ők a táborban ettek (ittak), a kunok hajnalban váratlanul megrohanták őket, felgyújtották a tábort, megöltek minden püspököt, nemest, öreget, fiatalt, senki sem tudott ellenállni, így a nagy tömegből alig menekült meg néhány a királlyal. Ezek után a történtek után megjelent egy másik nemzet napkeletről, akiket Tatároknak hívtak."[567] Ebből látszik, Béla király nem a tatárok, hanem a kunok elől menekül. A kunok lázadását az válthatta ki, hogy Béla testvére, Kálmán püspök, rá akarta kényszeríteni a kunokat egy bogumilok elleni keresztes hadjáratra. És bár ez a forrás takargatja a történteket, van korábbi, ahonnan több derül ki: „IV. Béla, II András király fia idejében 500 000 szkita feldúlta egész Oroszországot és Podoliát (Lengyelország): Ezután benyomultak Magyarországba és megtámadták Pestet. Béla király úgy menekült el a táborból, hogy szolga ruhát öltött magára... három év eltelte után a dühös, veszett rablók a Meotiszon keresztül visszamentek a hazájukba, és ez után felvették a mohamedán szokásokat."[568] Ez tehát nem a Muhi csata, a király Pest mellett megy a „tatárok" elé, és három évig dühöng itt az ellenség, mire elvonul. És ha csak azután veszik fel az iszlámot, akkor addig keresztények voltak. Tehát a király nem is a tatárok elől menekült, de a fellázadt kunok elől.[569]

„A keresztény vallás bár a legnagyobb erénynek a szeretetet tartja, mégis azt vesszük észre, hogy néha ennél nagyobb erénynek számit a hűség. Az elég hosszú életű hűbéri társadalmi rendszer alapja, a hűség volt, ami felülírt minden más erényt. Ez is, mint minden társadalmi csoportosulás, mintegy önálló biológiai lényként, mindent elkövetett saját túlélése érdekében amódon, hogy a csoport tagjai föltétlen hűséget tanúsítottak a szervezet ura iránt, ahol például az igazságosság szóba sem jöhetett. Ennek a társadalmi rendszernek, ami a fegyveres hatalomból és uralkodásból született, békés előzménye az ősidők homályába vész, amire a régészet azzal utal, hogy nincs az akkori sírokban sem fegyver, sem rangjelzés. Ez lett volna a mellérendelő társadalom, melyet az alárendelő maga alá gyűrt. A mellérendelés egyfajta maradványelve a krisztusi tanítás, melynek alapja egy mondatban összegezhető: „Ne tégy olyat másnak, amit nem szeretnéd, hogy más neked tegyen!" Vagy fordítva: „Amit szeretnél, hogy más neked tegyen, azt tedd te másnak előbb!' Ebben megjelenik az egyenlő elbánás elve, vagyis az igazságosság. Ami ha szembemegy a különböző szervezetek csoportérdekével, választani kell az igazság és a csoport (szervezet, egyház, állam, stb.) érdeke, néha túlélése között, mert a szervezet felbomlana, ha túlnyomó többsége nem a hűséget, hanem az igazságosságot választaná. A valóságban a keveseket, akik az igazságosság elvét követik, kiközösítik, kizárják, vagy megfeszítik, mint Krisztust. Őrá tehát nem egyszer élt történelmi személyként, hanem az egész történelemben állandóan jelenlévőként, az abszolút hűséggel szemben az igazságosságot hirdetőként kell tekinteni. Azaz az igazi Krisztus-hívő nem egy vallási szervezetnek, hanem az egyetemes emberi közösségnek a tagja. Sőt az emberi mindenségnek, mert felelősen viselkedik a természettel is."[570]

---

[567] Hieronymus Pez: Scriptores rerum austriacarum veteres ac genuini, quotquot ex Austriae vicinarumque provinciarum bibliothecis et tabulariis, dedumano labore perlustratis, aut primum in lucem vindicari, aut ex Mss. codibus auctiores et emendatioes edi potuerunt. Sumptibus Gleditschii, 1721. 705. https://books.google.ro/books?id=-bVJAAAAcAAJ&dq=millibus+ungari&hl=hu&source=gbs_navlinks_s.

[568] Turma Nigra: *Respvblica et statvs regni Hvngariæ 1. kötet*. Elzeviriana, Leiden, 1634. 123. https://books.google.ro/books?id=00BlAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.

[569] Lásd Fábián 2023, 957.

[570] Fábián 2023, 903.

Fábián úgy látja, hogy az írás nagymértékű terjedésének feltételei a 13. századtól láthatók, amikor megjelentek a nagy vallási összecsapások is, mert az írás általi vallásterjesztés olcsóbb és meggyőzőbb volt. És így lett az alacsony néprétegeknek vallása, mert addig csak a gazdagoké volt a képi ábrázolás vagy szobrok imádata, tisztelete. Így az ábrázolás gyakorlást bálványimádással vádolták az írások hívei, akik viszont eretnekséggel őket. Ez volt a nagy kereszteshábórúk ideje, ami a korábban már érintett évszámhamisítás miatt az 1200-as évekre, meg a III. századra lett visszadatálva. „De nemcsak az évszámokat hamisították, hanem az eseményeket, a neveket, és mindent, ami a valós tényállást jelentette. Atrocitások mindkét részről történtek, de ezek mind kereszténygyűlöződésekként lettek megnevezve, és visszadatálva az úgynevezett ókorba."[571] Az írás kiteljesedésének kora pedig a 15. század, amikor a világi és a vallási történelmet írni kezdték. Az addig fennmaradt kevés kezdetleges írás, fennmaradt szöveg nem tartalmazott elegendő mértékben leírást a múltról. „Ezt a hiányt az írók a fantáziájukkal pótolták, az elég nagyszámban fennmaradt képek meg szobrok alapján. Így el lehet képzelni, hogy a képek meg szobrok néha egészen mást ábrázolnak, mint amit a történészek melléjük társítottak. ...abból indulunk ki, hogy ezer évet betoldottak a történelembe, és hogy a diocletianusi üldözések valójában III. Ince pápa alatt történtek, de aki a következő levezetés tanúsága szerint száz évvel később tevékenykedett, persze más név alatt (az évszámokat pár évvel ide-oda tologatták, ami a lényegen nem változtat, Ugyanígy a nevek sem lényegesek, hisz a pápák sosem használták az igazi nevüket): Diocletianus keresztény üldözései (284-305), ami valójában 'III. Ince' uralkodása alatt történt (298-316). Ez római számokkal CCXCVIII-CCCXVI. Az első C helyére beraktak egy M-t. Így III. Ince uralkodása átkerült az 1198-1216-os évekre (MCXCVIII-MCCXVI). Ezt a műveletet a könnyebbség kedvéért csinálták így, hogy ne kelljen nagyobb javításokat eszközölni a kéziratokban. Így azonban száz évvel hátrább tolódtak az események. Ez azt jelenti, hogy a 'valódi' III. Ince valamikor az ezerháromszázas évek alatt kellett tevékenykedjen. És meg is találhatjuk, éspedig XXII. János pápa személyében (1316-1334). Láthatjuk, hogy mindhárom despota uralkodási ideje majdnem ugyanaz: Diocletianus 21 év, III. Ince és XXII. János 18 év, és ugyanazokat a véres kereszténygyűlöződéseket követték el."[572]

És bár IV. Béla nyolc lánya közül négy kiérdemelte a boldog és a szent rangot és címet, Fábián talál olyan forrásokat, melyek szerint maga a király és fia István nem volt szentéletű, sőt annak ellenkezőjét képviselte. Ismeretes például, hogy Béla és István háborúzott egymás ellen, amikor az országnak lényegében két királya volt. „1259-ben István Magyarország fiatal királya karhatalommal benyomul Karintiába, tűzzel és vassal, rengeteg foglyot hurcolt el Magyarországra... 1263-ban nagy éhínség tombolt Ausztriában, Magyarországon, Csehországban és Morvaországban, ami egész aratásig tartott. … Ugyanebben az időben (1267) Béla király a fia, István király ellen vezette a seregét, melyet István gyorsan megvert, rengeteget levágtak és sok foglyot ejtettek az urak közül is. Ekkor Béla király az elszenvedett szégyen miatt haragra gerjedt és újból összegyűjtötte a sereget. Aki ellen bátran kiállt fia, István király (mert a bátrakat segíti a szerencse), és újra megfutamította apja seregét, egyeseket megöltek, másokat foglyul ejtették. Később ugyanebben az évben István még négy győzelmet aratott az apja fölött."[573]

A bécsi krónika szerint IV. Béla a kunok elől menekült, István viszont mindig a kun seregek segítségével harcolt. Ezért erős a gyanú, „hogy 1241-ben valójában egy polgárháború

[571] Fábián 2021, 186.
[572] Fábián 2021, 188.
[573] Tomas Malvenda: *Annalium sacri ordinis Praedicatorum centuria prima. Auctore A.R.P.F. Thoma Maluenda Setabitano, eiusdem instituti, sac. theologiae magistro, prouinciae Aragoniae. Iussu reuerendissimi P. fr. Seraphini Sicci magistri generalis in lucem edita...* Ex typographia Lazari Scorigij, Neapoli, 1627. 71. https://books.google.hu/books?id=a1UGsqu2VO0C&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r#v=onepage&q&f=false

zajlott, és csak ez után jöttek a tatárok, és azt is sejteni lehet, hogy kinek, vagy kiknek a hívására."[574] Béla ugyanis „II. Frigyes halála után sok éven keresztül rosszindulatúan bánt a kunokkal és más népekkel, ugyanis (kegyetlen lévén) saját kezűleg mind és oly sok gonoszságot véghezvitt Ausztriában, Stiriában és Morvaországban, hogy a krónikás keze is megremegett, ezeket leírván. Az említett országokban még keresztény király nem vitt véghez ilyen borzalmakat."[575]

Ahogy az előtte uralkodó császárok sem, II. Frigyes sem fogadta el a pápaság világuralmi törekvéseit. De a királyok egy része vakon követte a pápa utasításait eretnekek ellen viselt keresztes hadjáratokat illetően, és ilyen volt IV. Béla is. „A kunokkal az volt a baj, hogy mivel félnomád életet éltek, nehéz volt tőlük behajtani az egyházi tizedet és királynak járó adót."[576] A töréspontot az jelentette, hogy a kunok nem voltak hajlandóak részt venni a boszniai eretnekek elleni hadjáratban. Viszont „Csehország királya nagy sereget gyűjtött, maga mellé állítva Ausztriát és Stíriát, megtámadta Magyarországot... Ebben az évben olyan nagy pestis járvány tombolt Ausztriában és Magyarországon, hogy közös gödrökbe hányták a halottakat és úgy földelték el őket, mint az állatokat."[577]

Kétséges tehát IV. Bélát második honalapítónak tekinteni, és minden rosszat abból az évszázadból aztán Kun László nyakába varrni. „Magyarázatra szorul az a tény, hogy az írások szerint a mongol–tatár invázió alatt, ami majdnem három évig tartott, az ország teljesen elnéptelenedett és elszegényedett, és mégis IV. Béla visszajövetelekor volt elég pénz és paripa nemcsak a csehekkel hadakozni, hanem Béla és István, apa és fia egymással vívott belháborúira. Én ennek a magyarázatát abban látom, hogy IV. Béla vallási okok miatt összetűzött a kunokkal, akik fellázadtak ellene, és ezért kellett menekülnie az országból. Ezt olvashatjuk ki az osztrák krónikából. Majd amikor az egyház hívására bejöttek a mongoltatárok, és 'rendet csináltak' az országban, visszatért, és ezeket az idegen harcosokat kun név alatt alkalmazta a seregében. Valószínű, hogy István seregében az őshonos kunok harcoltak. Az, hogy a hároméves mongol-tatár megszállásról alig van magyar beszámoló, szerintem annak tulajdonítható, hogy úgy a világi, mint az egyházi hatalom képviselőinek volt egy 'kis' rejtegetni valója. Nagyobb hitelt tulajdonítok az osztrák krónikának, akik nem valami jó véleménnyel voltak a kunok iránt, de írásaikból ki lehet hámozni az igazságot."[578]

Ennek szellemében olvassuk tehát e beszámolót: „Amíg a magyarok a sátraikban pihentek, a kumánok hajnalban megrohanták a sátortábort, majdnem mindenkit levágtak, öreget, fiatalt, urat és közembert, köztük az összes papot, úgyhogy a nagy seregből csak kevesen tudtak elmenekülni a királlyal, aki a kiátkozott Frigyeshez menekült. Miután mindez lezajlott, jött egy másik nép napkelet felől, nevezetesen a tatárok, akik már sok országot feldúltak, köztük Oroszországot és Lengyelországot... Ezek maguk alá kényszeritették a kumánokat, akik mindenben engedelmeskedtek nekik... Mindennek a bajnak az oka az urak voltak, akik megölték a király anyját, és ezért a király megfosztotta őket a vagyonuktól... A tatárok és a kumánok semmi ellenállás nélkül végtelen sok zsákmánnyal, arannyal és ezüsttel, szép ruhákkal, állatokkal, rengeteg fogollyal mindkét nemből, a kereszténység szégyenére, kivonultak az országból."[579] Ám valószínű, hogy a tatárok és kumánok közül sokan, a jó harcosok, benn maradtak az országban, és egy részük a Béla, más részük az István seregében szolgált tovább, akiket aztán már mind kunoknak neveztek.

---

[574] Fábián 2023, 983.
[575] Hieronymus Pez: *Scriptores rerum austriacarum veteres ac genuini, quotquot ex Austriae vicinarumque provinciarum bibliothecis et tabulariis, dedumano labore perlustratis, aut primum in lucem vindicari, aut ex Mss. codibus auctiores et emendatioes edi potuerunt.* Sumptibus Gleditschii, 1721. 707. https://books.google.ro/books?id=-bVJAAAAcAAJ&dq=millibus+ungari&hl=hu&source=gbs_navlinks_s.
[576] Fábián 2023, 983.
[577] Pez 1721, 707.
[578] Fábián 2023, 984.
[579] Pez 1721, 816.

Szükséges még a pápa említett akkori, minket rosszul érintő törekvéséről adatokkal szolgálni. Egyrészt nem mehetünk el szó nélkül amellett, hogy a tatárok rögtön azután támadtak, amikor Juliánus barát visszatért a keleti útjáról és elküldte jelentését a pápának, másrészt hogy a rablásuk, pusztításuk csak Kelet-Európát és Magyarországot érte, a nyugatot megkímélték. Sőt, 1532-ben megjelent könyvben olvashatjuk, hogy a pápa a tatárok visszavonulása után követeket küld a tatár kánnak ajándékokkal, megköszönve, hogy megkímélték a római birodalmat."[580]

No, de ha büntető hadjárat volt, mi volt a bűn? Íme, ez: „Abban az évben a kumánok, a világ legmocskosabb népe, akik a húst majdnem nyersen ették, lótejet és vért ittak, ezek elküldték Gothán nevű királyukat a magyar királyhoz, letelepedést kérve, kereszténynek álcázva magukat. Aki a Prédikátor ajánlására, anélkül, hogy ezt megtárgyalta volna a főurakkal, beengedte őket (de jaj, neki), hogy együtt lakjanak. Ezek kis idő után nagyon megsokasodtak. Az említett átkozott nép 1239-ben bement Radna városába húsvét napján, és az ott lakó épp asztalhoz ült népet, kicsitől nagyig lemészárolta, nem kedvezve senkinek. Ezután sáskák módjára szétterjedtek a tartományban, vérbe áztatva a vidéket. Akik már előbb letelepedtek, ezekkel egyesültek egy megszámlálhatatlan hordába. A királyuk, Gothán[581] öngyilkos lett, de előbb megölte két királynéját, és akik a házába menekültek Ausztria hercege elől, aki a házat megrohamozta és elfoglalta. Ahogy mondják, a magyar király összegyűjtött egy százezer fős sereget és Pestnél elejükbe ment. Hajnalban, amíg ők a táborban pihentek, a kumánok megrohamozták őket, előbb felgyújtották a sátrakat, aztán mindenkit lemészároltak, püspököket, grófokat, öreget, fiatalt, csak kevesen tudtak elmenekülni a királlyal, akit II. Frigyes császár kiközösített. Miután ez lezajlott, egy másik nemzet érkezett napkelet felől, kiket tatároknak neveztek, akik sok várost és várat leromboltak és alávetettek, így Oroszországban és Lengyelországban is, és senki nem tudott nekik ellenállni. Ezekhez csatlakoztak az eretnekek és a hamis keresztények, így töltve ki a rosszindulatukat a keresztényekkel szemben... Mindezen rossznak a szerzői a Nagyurak voltak, akik megölték a király anyját, és akiket ezért a király kisemmizett a vagyonukból… A tatárok és a kumánok aztán semmi akadály nélkül elhagyták Magyarországot, végtelen sok zsákmánnyal megrakodva, arannyal, ezüsttel, ruhákkal, állatokkal, sok fogollyal mindkét nemből, a kereszténység nagy szégyenére... Ezután egy irtózatos éhínség tört az országra, ami miatt többen elvesztek, mint a pogányok öldöklése miatt. Kutyákat, macskákat ettek és piacokon nyilvánosan árulták az emberhúst. Krisztus születése óta nem volt ilyen nyomorúság a bűnök miatt."[582]

Bár itt szerepel a király anyja megölésének megbosszulása is, amit nem szokás emlegetni a tatárjárással kapcsolatban, de elég világos, hogy fordított volt a harc célja, kiirtani az eretnekeket. Hiszen az említett prédikátor szavára ugyan miért hallgatott a király, amikor tudjuk, egyik király se engedett püspökséget a királyi székhelyre. Pápai követekről viszont tudunk, s ez a lehetett az, vagy pápai prelátus a prédikátorok rendjéből. Gothán öngyilkossága is kérdés, ha egyszer oly sikeres volt ama bűnök elkövetésében. Hogyan került szembe Ausztria hercegével? „Valahogy úgy tűnik, hogy ez nem más volt, mint a pápa áldásával végrehajtott bosszú a királyné meggyilkolásáért. A népességcsere megtörtént. A magyarság nagy része kipusztult, de azok az őshonosok, akik hosszú évszázadok alatt megtanulták a túlélést, a legrosszabb körülmények között is, most ők kerültek helyzetbe. Ezek a hunok voltak, de ez az

[580] Grynaeus Falcon, Madrignani Huttich, Fracanzano da Montalboddo: *Novus orbis regionum ac insularum veteribus incognitarum...* Apud Galeotum à Prato, 1532. 424. https://books.google.ro/books?id=ulr_2N-Kq2oC&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
[581] Kuten, Kötöny.
[582] Pez 1721, 816.

igazság sehogy sem ment le a hamis történetírók torkán, így kunoknak hazudták őket, és azt próbálták bizonyítani, hogy csak IV. Béla alatt telepedtek le az országban."[583]

A továbbiakban hasonló kételyek szintén megfogalmazhatók Fábián szerint két nagy uralkodónkkal, Károly Róberttel és Zsigmond királlyal kapcsolatosan. „A Károly Róbert uralkodásával fémjelzett időszakot úgy említik a mai történelemkönyvekben, mint a magyar történelem egyik aranykorát. Valójában azonban a magyar történelemben minden a feje tetejére van állítva, tehát mindennek az ellenkezője igaz. És valóban, hogy lehet egy dicső korszak az, amikor Károly Róbert (Karoberto) lefejezi a magyar nemességet. Nem ez volt-e az a Nagy Károly, aki kiirtotta a hun nemességet, s nem pedig a sosem létezett másik? Minden országban a kultúra megteremtője és fenntartója a nemesség volt. Ha Károbertónak a magyar nemesek az útjában álltak (tudjuk, hogy másfél évtizedig tartott, amíg a magyar urak ellenállását megtörte), akkor vajon ő ápolta a magyar kultúrát, vagy azt is irtotta? Hogy került az úgynevezett Anjou legendárium a Vatikánba? Vajon ezzel együtt nem lettek-e oda víve olyan magyar írások is, aminek alapján Silvius Piccolomini, a későbbi II. Pius megírta a Gótok történetét, majd az eredeti írások meg lettek semmisítve? Ha összevetjük az Anjou Károly és a Nagy Károly családfáját, azonnal feltűnik a hasonlóság: Martell Károly—Kis Pipin—Nagy Károly (I. Frank császár) a VIII. századból, és I. Anjou Károly (Károly Robert [Caroberto])—Sánta Károly—Marcel Károly a XIII. századból."[584]

Fábián, miután bizonyítja, hogy a Károly Róbert koronázását ábrázoló XV. századi freskó másolaton az évszám ezer év betoldást tartalmaz, így összegzi meglátásait Caroberto idejéről: „A valódi történelmet ekkor kezdik írni karddal is, meg tollal is. Anjou Károly egy olyan inváziós hullámot lovagolt meg, amely invázió elárasztotta egész Európát. Az európai nép jóhiszeműsége, és a pápai hatalmi szomj oda vezetett, hogy primitív tömegek segítségével sikerült megsemmisíteni nemcsak az addigi európai kultúrát, de teljesen átformálták a vallást is, rászabva akár egy ruhát, a primitív gondolkodásmódra. Károlynak sokkal nagyobb hatalma volt, mint ahogy azt a mai történelem tanítja, és valószínű, hogy a Nagy Károly dicső tetteihez ő volt a mintakép. Arra nagyon ügyeltek a plagizálók, hogy ne sértsék meg a petaviusi elvet, így pontosan egy húsvét ciklussal, vagy is 532 évvel tolták vissza az eseményeket. Ha 1300-ból (amikor Károly megérkezik Magyarországra) kivonjuk az 532-öt, megkapjuk Nagy Károly királlyá koronázási évét, 768-at. A Nagy Károly világraszóló cselekedeteit csak később szőtték be a történelembe, itt ebben a könyvben még elég sovány a dicsőség. A 801-es év, amikor császárrá koronázzák, megegyezik az 1333-as évvel, amikor I. Károly kibékíti a cseheket a lengyelekkel, aminek alapján 1335-ben létrejön a visegrádi királyi találkozó, amin Károly elnököl. És Nagy Károly utóda, akár csak I. Károlyé, Lajos."[585]

Károly Róbert a magyar nemesek, a nem megbízható urak elleni fellépésre pedig, a Thuróczy-krónika szövegét figyelembe véve, a Basarab elleni hadjáratot használta fel: „Az erdélyi Tamás vajda és Dénes Miklós fia, meg Ancsa fiai biztatására, hogy ugyanis azt a földet tudatlan emberek lakják, és erről a földről Basarab vajdát is el kell űzni. Habár ez a herceg (vajda) a királynak járó adót mindig tisztességesen fizette, s habár a király már Szörényt bevette, így Dénes átadta neki méltósággal az egész Bánátot. Ezt látva, Basarab ezt üzente a királynak: Mivel te, uram és királyom oly sokat fáradoztál, hogy összegyűjtsd ezt a hadsereget, meg akarom jutalmazni a fáradozásodat hétezer ezüst márkával. Szörény és a hozzá tartozó részek már a birtokodban vannak, ezt békésen átadom. Ezenkívül, a koronádnak járó évi adót hűségesen fizetem. Nem kevésbé az egyik fiunkat az udvarodba küldöm, hogy ott szolgáljon a saját költségemen. Így kegyelmed forduljon vissza és vigyázzon a saját személye elleni veszélyekre. Ha még jön felséged a jövőben, legalább a veszélyeket kerülje. Ezt hallva, a király

[583] Fábián 2021, 111. Lásd még a III/9. fejezet *Hun járás vagy tatár járás* és *IV. Béla dicstelen szerepe?* c. alfejezetével.
[584] Fábián 2023, 92.
[585] Fábián 2023, 156-157.

dölyfösen ilyen szavakat vágott a követek szemébe: Ezt mondjátok Basarabnak: 'Ő az én juhaim pásztora és a szakállánál fogva fogom kirángatni a barlangjából.' Ezután egy, a királyhoz hű, Dancs nevű báró, Zolio és Lipton ura, így szólt a királyhoz: Uram, maga Basarab a legnagyobb alázattal és tisztelettel szólt felségedhez: a királyság körül csend, béke és áldás honol, ezt akarja felséged a szavaival tönkre tenni? Ekkor a király dölyfösen és fenyegetőleg megismételte a fenti mondatát, és elhagyta a gyűlést. Utána rögtön elindította a támadást."[586]

Fábián hozzáteszi, hogy „mivel a magyar csapatok egy szűk hágóba szorultak, a kétoldalról lezúdított kövek és a nyílzápor miatt rengeteg főúr lelte ott halálát." És arra következtet, hogy „amilyen sok hájjal meg volt kenve a szicíliai Caroberto, azt sem zárnám ki, ha összejátszott volna Basarabbal, de ha nem is, a fenti írásból látszik, hogy semmi oka nem volt Basarab ellen harcolni. Árulkodó tény az is, hogy tatárok is segédkeztek Basarab mellett. Ezek zsoldosok voltak, és általában nagy fizetség fejében végezték a piszkos munkát. Ezeket felbérelni inkább Carobertonak állt módjában, mint Basarabnak."[587]

Zsigmond király személye is sok kritikára ad okot Fábián kutatási szerint: „Luxemburgi Zsigmond is idegen volt, és mint ilyen nem szívesen látott személy volt a legtöbb magyar főúr számára. Ezekkel mindkét a legfondorlatosabb eszközöket felhasználva számolt le. Uralkodása valóban fényes volt, azonban, hogy az mennyire nem a magyar érdekeket szolgálta, csak később fog kiderülni, ha tisztázódni fog a történelem. Zsigmond mindjárt trónra kerülése után 32 főnemest végeztetett ki, ami után a királyné és a főurak összefogtak és börtönbe zárták, mint egy közönséges bűnözőt, majd onnan árulással szabadulva, nem csodálkozhatunk, ha a következőkben már nem a magyarság megvédése, hanem a megsemmisítése volt a tevékenységének a mozgatórúgója. Nikápolynál rengeteg magyar odavész, de ő megmenekül. Ugyanúgy 15 ezer magyar fullad a jeges vízbe, de ő megmenekül: 'Tizenötezer magyar veszett oda, amint Zsigmondot követték egy befagyott folyón átkelve, aminek a jege betört'[588]."[589]

Zsigmond a nikápolyi vesztes csatából elmenekül és azután sokáig eltűnt: „„Zsigmond császár Rhodio prefektusával és más öt nemes emberrel a Dunához menekült, ahol nagy szerencse folytán két cirkálót találtak, melyekkel átkeltek a Dunán, innen Konstantinápolyba mentek, ahonnan Rodosba, Dalmáciába, Horvátországba és 18 hónap után visszaért Magyarországra."[590] De ezek inkább csak találgatások, hogy mi történhetett. Más források szerint előre megbeszélten velencei kereskedők várták és vitték hajójukon Konstantinápolyba. És ha hatodmagával menekült, akkor valakitől csak-csak kitudódott volna az igazság. „A szultán viszont minden információ birtokában, a túlerő tudatában biztos volt a győzelemben, és a menekülő útvonalat is világosan előre látta. Sokkal valószínűbb, hogy Zsigmondot nem a velencei kalmárhajó, hanem török cirkáló vitte Konstantinápoly felé. A szultánnak nem állt érdekében megölni Zsigmondot, neki pont egy ilyen gyenge jellemű római császárra volt szüksége. Az a tény, hogy Zsigmond utána meg sem próbált revánsot venni a nikápolyi vereségért, hanem ehelyett nagy buzgalommal a vallás irányában kezdett tevékenykedni, azt bizonyítja, hogy a török szultán kezébe került. Nem lehet komolyan elhinni azt, hogy amikor Konstantinápoly teljesen körül van zárva, és a török hajók mindenütt nyüzsögnek, akkor Zsigmond szépen behajókázik észrevétlenül a városba. Ez a forrás világosan cirkálót ír s nem

---

[586] Ioannnis de Turocz: *Rerum Hungaricarum scriptores varii, historici, geographici: ex veteribus plerique, sediam fugientibus editionibus revocati.* Wechel, Francofvrti, 1600. 86-87. https://books.google.ro/books?id=xc1YAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.

[587] Fábián 2021, 159.

[588] Johannis Cluveri: *Historiarum totius mundi epitome, à prima rerum origine usque ad annum Christi MDCXXX ... Accessit per ipsum authorem continuatio historiæ ad annum MDCXXXIII. Editio quarta correctior, etc.* Apud J. Ravensteinium, Amstelardani, 1668. 545. https://books.google.ro/books?id=ZMVjAAAAcAAJ&hl=hu&source=gbs_navlinks_s.

[589] Fábián 2021, 214.

[590] Pontus Heuter 1584, 69.

kereskedelmi hajót. Ugyanakkor a legbizalmasabb embere, Intrepidus török fogságba esik, ahol a szultán az életéért cserébe megesketi, hogy soha fegyvert nem fog Törökország ellen. Ha Zsigmond vele esett fogságba, akkor ugyanezt tehette vele a szultán. Érthető okból, ezt már titkosították, ezért ennyire rejtélyes a 18 hónapi holtartózkodása. Ebben az időben a törököket keleten a mongolok háborgatták, ami miatt nem tudtak nyugat felé vonulni, kihasználva a nikápolyi győzelmet. Azonban a szultán azt is tudta, hogy amíg Zsigmond a császár (habár ekkor csak király volt és az sincs kizárva, hogy török pénzzel vásárolta meg a császári koronát 1410-ben), addig nyugatról nem kell támadástól félnie. A hadászati politika terén a nyugati ember mindig, de ma is sokkal naivabb volt a keletinél, vagy a délinél. A konstanzi zsinaton az egységre való törekvés leple alatt Zsigmond a legnagyobb széthúzást érte el. Lemondatta a törvényesen megválasztott és fungáló XXIII. János pápát (azt is el tudom képzelni, hogy a cél elérése érdekében a másik két ellenpápa is csak gyorstalpalással lett előállítva), majd gyanús körülmények között hatalomra juttatta a saját emberét, V. Márton néven. Provokatív módon, máglyán kivégeztetett két eretneket, ami után kitör egy vallásháború, ami évekig tart. Érdekes, hogy egész 1962-ig egy pápa se merte felvenni a János nevet, ugyanis ha felveszi, akkor két lehetőség előtt áll: vagy XXIV.-nek titulálja magát, és akkor elismeri, hogy XXIII. János lemondatása törvénytelen volt, vagy XXIII.-nak, és akkor meg kellene okolni, hogy mi volt XXIII. János bűne. Valószínű, hogy Husz János eretneksége abból állt, hogy nem fogadta el XXIII. János pápa leváltását. Egy eretneknek (akinek más a hite) nem lett volna mit keresnie a zsinaton.”[591]

[591] Fábián 2021, 218-219. Lásd még a *VIII/11. Konstanzi zsinat következményeiben élünk* című fejezetet. V. ö. Endter, Coloniae, 1700. 26.

5. Kárpát-medencei lélekvallás és sztyeppei felsőbbrendűség

Ma azt tapasztaljuk, hogy az alárendelő szemlélet az uralkodó az emberi kapcsolatokban. Fölmerül a kérdés: melyik az eredeti emberi szemléleti mód? Hol találkozunk az emberiség őstörténetében az alá- és a mellérendeléssel a legkorábban? Például a mellérendelő értelmű magyar népmesét alapvetőnek láthatjuk a mítoszokhoz képest. De akár még a jégkorszakok végéig is visszanyúlnunk, hogy az emberi műveltségek felfogását vizsgálhassuk. Ekkoriban ugyanis már megjelennek azok a tárgyak, sírmellékletek, szobrok, emberi ábrázolási módok, sziklarajzok, vésetek, amiknek alapján szemléleti módra, esetleg hitvilágra következtethetünk.

A hideg időszakban az eredetileg meleg övi ember is kényszerű módon a hideg övben élt, és például éppen a Kárpát-medencében tért át a hagyományos mamutvadászatról a szarvaséra, mert addigi fő tápláléka ekkor kipusztult. Bármely nagyállat volt a kor emberének tápláléka, annak elejtése nem egyéni teljesítmény, ahhoz közös tevékenységre volt szükség. Ez pedig igényli a szoros emberi együttműködést, ezzel együtt a mellérendelő szemléletet. Ebben az életformában nem jelenik meg élelmiszer többlet sem, az embereket az életkörülmények, az időjárás szigora egymás mellé rendeli. Ez látszik a kor emberének az alkotásaiban. Nem találkozunk ebből a korból származó istenséggel, a korabeli embert ábrázoló szobrocskákon (pl. a Willendorfi és Dolni Vestonice-i Vénusz) a termékenység tisztelete látszik, nem pedig valamiféle megszemélyesített fogalom. A szobrocskákra a nőiesség eltúlzott ábrázolásán túl az arc teljes hiánya jellemző.

9. ábra. Balról jobbra: Balra a Hohle Fels-i, a Willendorfi és a Dolni Vestonice-i Venus.[592]

A sírok egyenértékűek, semmi nyoma sincs alárendeltségnek, származás beli emberi megkülönböztetésnek. Viszont találkozunk annak a jelével, hogy ennek az embernek erkölcse volt. Bizonyíték a Shanidar barlangi lelet,[593] ahol neandervölgyi ősember csontvázán láthatóan, jobb karjának a születéskori sérülését amputálással gyógyították meg, majd egy újabb baleset miatti mozgásképtelenség következett be, amit követően a férfi még több évet megélt, mígnem egy szikla agyonütötte. A társadalmi segítséget, amivel ez az ember túlélte a nyomorékságát, kiegészítik egy másik ember sírjában talált temetési szertartás jelei (frissen szedett virágok pollenjei a sírjában).[594] A pollen csoportok és a virágok általában a későbbi társadalmak által is ismert és használt gyógynövényekből valók voltak. Köztük az Ephedra, aminek kivonata amphetamin típusú kábítószerként ismert (ephedrin). A neandervölgyi ember kultikus

[592] https://smedia-cache-ak0.pinimg.com/736x/f2/1b/37/f21b378aa3f6df6ec72fc2b49666efea.jpg.
[593] R. S. Solecki: *Shanidar: The First Flower People*. Alfred Knopf, New York.1971, 195-196. G. Roux: *Ancient Iraq.* Pinguin, London. 1992, 38. Rudgley 1999, 216-217.
[594] Rudgley 1999, 219.

temetkezéséről több más adat is van, pl. az üzbegisztáni Teshik-Tas barlang,[595] de eltemetett neandervölgyi emberekről tudósít Gáboriné[596] is a Subalyuk műveltség területéről, a würm első lehűlési időszakából. Ugyancsak a neandervölgyi ember társadalmi életére hivatkozik Gábori is, ismertetve egy gyermek sírját a benne talált kőszáli kecske szarvakkal és megjegyzi, hogy etikája volt![597] A korabeli sírmellékletekből határozottan látszik, hogy a kor embere hitt a lélek halhatatlanságában, hiszen az eltemetett ember mellé valamiféle halál utáni, azaz túlvilági életre utaló tárgyakat helyezett. A mellérendelő szemléleti módot ezért nem csak logikailag következtethetjük ki ókorszaki őseinknél, hanem a tárgyi leletek is meglehetősen egyértelműen erre utalnak. Ez az ősi emberi szemléleti mód.

A mellérendelő szemléletű ember hitvilágának alapja a lélek-hit. A lélek adja az ember életének sarkalatos lényegét. A magyar nyelv még a mellérendelő felfogást tükrözve nevezi meg a lélekkel kapcsolatos fogalmakat. A lélek az emberben lakozik, azzal alkot egységet. Sem az ember nincs a lelkének alárendelve, sem a lelke az embernek. Egyenértékű a kapcsolat. A környező népek és műveltségek azonban már másként tekintenek a lélekre. Náluk a lélek már elszakadt az embertől és személyes alakban az ember fölé kerekedett, az embert isteni alakban maga alá rendelte.

Mi a természet elemeit lélekelemekként fogjuk fel, ezek a következők: A tűz a fény, a szellemi erő, az apa, jelképe és sok esetben forrása a Nap. A föld a termékenység, az anya, jelképe változatos, de leginkább a növény, annak is a magva. A víz a megtermékenyítő erő, a fiú, elképe ugyancsak nagyon változatos, mint pl. hal, kígyó, béka, vagy egy hullámvonal. A levegő az éltető erő, a lélek, legismertebb jelképe a madár. A magyar népi ábrázolásban ezek az elemek nem alakulnak „családdá", nem kapnak személyes jelleget. A melléjük illesztett személyi fogalommal csupán utalni kívánunk arra a szerepre, amit a lélekelemeket megszemélyesítő műveltségeknél ezek az elemek betöltenek.

A legtisztábban ezt a szerepkört az ősi egyiptomi hitvilágból ismerhetjük meg. Később a fogalomrendszer Platón, majd a gnosztikusok hitvilágában jelenik meg. A keresztény hitvilágban az anya szerepköre kizáródik, a lélek is csupán jelképesen marad meg, úgy, mint a Szentháromság egyik alárendelt szerepköre, a Szentlélek. A jelképeket azonban bőven megtaláljuk a mai magyar népművészet képi ábrázolásában, de népmeséinkben, legendáinkban és népdalainkban egyaránt. Példaként tekintsünk egy dunántúli tükrösre. A kör alak és annak arany alapszíne a Napot idézi, a sellő a vizet, a sellő kezéből kisarjadó növény a földet és annak tetején álló madár a levegőt. Hogy ne is legyen kétségünk ez utóbbi iránt, csőréből további növényt 'lehel' ki, azaz életet teremt. Ugyancsak a mellérendelés jelenik meg a keleti vallások ősi alakjaiban. A lélek a meghatározó ezekben a vallásokban és ez a lélek örökéletű, halhatatlan. A lélek az egyénhez tartozik és az egyén lelke a változások során több alakban is megjelenhet és a létének célja a világlélekhez való visszatérés. Ebben a felfogásban az egyén szerepe az, hogy a lelkét felkészítse a visszatérésre, az egyesülésre – hitfelfogástól függően esetleg az örök körforgás befejezésére.

[595] Rudgley 1999, 214-215.
[596] Gáboriné 1980, 114-115.
[597] Gábori 1974, 39. Lásd még Rudgley 1999, 214-215.

10, ábra. Dunántúli tükrös.

A lélek és az élet szorosan egymáshoz kötődik, aminek az ábrázolását a legősibb társadalmaknál is megtalálhatjuk. Az életet magát a legrégebbi alakjában az élet fája jelképezte és ez a jel megtalálható mind a kínai, mind pedig a japán jelek között, mint az élet jele. A fa tetején virág és madár is lehet. A lélek és az élet fája egymáshoz rendelt, egyik sincs a másiknak alárendelve. Az bronzkorszak eleji Öreg Európa vonaldíszes kerámia műveltségei, a magyar népi hagyományok és nyelv, valamint a mai keleti műveltségekben több közös vonás található. Ezek lényegileg mind a mellérendelő szemlélet megnyilvánulásai.

A közös vonásokban első a lélekhit. Az embert a vele együtt létező lélek határozza meg, az emberi lényeget valójában a lelke jelenti. Az emberi élet sem rendelkezik határozott céllal, csupán azzal, hogy a lelke ettől a világtól majd megszabaduljon. A magyar műveltségben ez nem emelkedik bölcseleti szintre, megmaradt a kereszténység árnyékában a jóra törekvés mozgató erejeként.

Közös a teremtéslegendák hiánya. Ez a mellérendelő szemlélet logikus következménye. Néprajzosok keserves próbálkozásai sem vezettek eredményre abban, hogy magyar teremtéslegendát fölfedezzenek. Az Árpád-család legendái sem valódi teremtéslegendák. Azokon a későbbi biblikus felfogás süt át, hiszen azokat már a keresztény papság fogalmazta meg, rögzítette írásban. A keleti filozófia sem él a teremtés gondolatával, a lélek ugyanis örök, nem pedig teremtett.

Közös még a néven nevezett istenek hiánya. Ugyan a mai keleti hitvilágban (hinduizmus, dzsainizmus, buddhizmus, sintoizms) az alárendelés jelképei és így megszemélyesítettek is jelen vannak, mégis ezek alapvetően ma is a lélekhitet jelentik. Néven nevezett istenek hiánya egyben a személyek megnevezésének a hiányát is jelenti. Ezért a mesében csak királylány, csak kondásfiú szerepel, akiknek nincs nevük. A néven nevezett istenségek egyenesen vezetnek az alárendelő szemléletben oda, hogy az egyén magát az istenségétől eredezteti, ezért annak nevét is a nevében viseli.

Közös a ragadozó állatok hiánya a népi művészetben. Mind a magyar, mind a keleti népi művészet elsősorban növényi motívumokat ábrázol, vagy csendes tájképet, ahol a madár, a lélek jelképe az állati szereplő. Ragadozó állatok vallási megjelenítése későbbi, immár határozottan alárendelő hatások eredménye. Ez a keleti vallásokban kimutatható, de megjelenésük az eredeti hitvilágra való rárakódásként értelmezhető, későbbi folyamat. A magyar műveltségbe csak nyomokban kerültek be e jelképek. Például igen sok virágmintás, 'palmettás' tarsolylemezt találtak nálunk (banai, bárándi, besenyőtelki, bodrogvécsi, budapest-farkasréti, dunavecse-fehéregyházi, eperjeskei, galgóczi, karosi, kenézlői, kiskunfélegyházai, rakamazi, szolnok-strázsahalmi, szolyvai, tarcali, tiszabezdédi, túrkevei, tuzséri, újfehértói, stb.) és nincs rajtuk ragadozó állat, míg cseremisz tarsolylemezből csak egyetlen van, rajta két azonos ragadozó állattal.

Közös az állatövi kozmikus elemek hiánya. Mind a magyar, mind a távolkeleti műveltségek az északi félteke magasabb szélességi körén helyezkednek el, ezért az éves

időjárási és fényváltozások meghatározók. A kozmikus szemléletben ezért nem az Állatöv a jelentős, hanem a napfény változásai. Az állatövi elemek bölcseleti hiánya az égi parancs hiányát jelenti. A távol-keleti műveltségek bölcseletében manapság már megtalálható néhány ragadozó állat is, de a Jupiter ciklus (12 év) értelmezésében nem a ragadozó állatok a meghatározók. Mindezek a magyar csillagszemléletből hiányoznak, és hiányoznak az ausztrál bennszülöttek szemléletéből is.

Közös a növénytermelő gazdaság. A magyar és a keleti műveltségek alapvetően letelepedettek, növénytermelők voltak. A magyar gazdaság a gabonára, a keleti a rizsre telepedett. A letelepedett gazdaságok éves ciklusok alapján élnek, a növényi táplálék megteremtése és annak feldolgozása közösségi felfogásra ösztönöz.

Közös a főző konyha. A növénytermelés és fogyasztás alapvetően főző, és nem sütő konyhát igényel. Mind a magyar, mind a keleti konyhák alapvetően főző konyhák. A magyar konyhában a leves meghatározó jelentőségű.

Ezzel szemben az alárendelő szemléleti mód legkorábbi megjelenése a Fekete-tenger medencéjének mai vízszintre való feltöltődését követő időszakra tehető. A Kr. e. 6. évezred közepén a Volga-menti szteppei állattenyésztő műveltség egyik sírjában a feltáró régészek egy gyerek csontjai mellett emberölésre alkalmas kőkést találtak, mindamellett a gyereket feltűnő pompával temették el. Ezt nem érdemelhette ki a saját tettei alapján, ebből a sírból már a származás megkülönböztető tisztelete köszön vissza. Az alábbi ábra a würm jégkorszak végén és azt követően Európában kimutatható műveltségeket foglalja össze. E korszak a Kr. e. 5500 év környékét jelenti. Ekkor a második dryast követő felmelegedéskor a kanadai jégtömb megroppant és a világóceánokba hatalmas mennyiségű víz áramlott be, azok szintjét mintegy 5 méterrel megemelve. A sekélytengerek partján ez a víz özönvize

Az utolsó (würm) jégkorszak végén, a Fekete-tenger medencéjének feltöltődését követően Európában alapvetően kétféle emberi társadalmat találunk. Az egyik letelepedett, élelmiszertermelő volt, ahol a fő táplálék a már nemesített gabona. Ezt a társadalmat azokon a helyeken találjuk, ahol az évi csapadék meghaladta a 200 mm-t. Itt volt ugyanis lehetséges a növénytermesztés. A hozamok alapján a társadalomban élelmiszer többlet jött létre, ez viszont lehetővé tette, hogy a növénytermesztő társadalomra majd az élelmiszer fölösleget elvonva egy másik embercsoport rátelepedjen.

A másik terület az, ahol az évi csapadék kevesebb volt, mint 200 mm. Ezek a szteppei területek, ahol állattenyésztést találunk. Kezdetben elsősorban birkatenyésztés folyt, majd a szteppei ló vadászatának felfüggesztése és a ló lovaglása utáni időben ló- és marhatenyésztés, az ún. nagyállat tenyésztés alakult ki. Ez a műveltség azonban nem rendelkezett biztonságos élelmiszer felesleggel, sőt, a bizonytalan csapadékviszonyok következtében, gyakori lehetett a kifejezett élelmiszerhiány is, ami a területvédelem megszervezéséhez, következésképen az erő(szak) kifejlesztéséhez vezetett.

A védelem fogalma itt nem csak a szó szoros értelmében értendő, egyben támadást és hódítást is jelent. Erre utal az emberölésre alkalmas fegyver megjelenése és vele párhuzamosan a született előjogok kialakulása is. A sírokból immár a fegyver isteni tisztelete olvasható ki, majd a kocsi és a ló birtokában megindult ez a társadalom, hogy a környező növénytermesztő társadalmakat meghódítsa. Az alárendelő szemléletet tehát a Fekete-tenger feltöltődését követő időtől tudjuk biztonsággal azonosítani, jóllehet, ekkor még nem volt általános. Általánossá és meghatározó mértékűvé csupán néhány évezred múlva, a kurgán műveltség megmozdulását és hódításait követően vált. Mégis találhatunk Európa térképén olyan területeket, ahol még átmenetileg sem jelent meg az alárendelés, ahol a sírok egészen a Kr. e. 7-8. századig nem mutatnak társadalmi rangbeli különbségeket. Ez, pedig a Kárpát-medence északi és keleti területe, azaz a hajdani bükki és annak utód műveltségeinek a területe.

A mai társadalomszemlélet eszmei alapja a népfölség elve. Görög szóval kifejezve a demokrácia. Az elmúlt évezredek történelme azonban azt mutatja, hogy ez az elv általánosan

érvényes társadalomszervező elvként csak bizonyos helyeken és ott is csak időszakosan vált uralkodóvá, mert különben a társadalom két alapvető rétegre bomlott: az uralkodó előkelőkre és az azt kiszolgáló népre. Az uralkodó előkelőségek feje pedig a király. Királlyá általában csak születni lehetett. Amikor elfogyott a király örököse, akkor keletkeztek a gondok, hogy ki is az a legközelebbi, aki a születés jogán királlyá koronázható. A királysághoz pedig hozzátartozik a szent rend,144 a törvény, az uralkodás. A rend a görög bölcseletben akkora jelentőségű volt, hogy a görög Kozmosz (κοσμος) szó önmagában rendet jelent, és a legenda szerinti első sumér város, Kis első uralkodója isteni ajándékként kapja a rendet, a törvényt.[598]

A föntebb taglalt szemléleti módok alapján bizton állíthatjuk, hogy a királyok az alárendelő szemléleti mód jellegzetes és logikusan következő megnyilvánulásai. Próbáljuk meg most kideríteni, honnan ered a királyság gondolata, mi tulajdonképpen a királyság lényege? Királyok ugyanis nem öröktől fogva léteznek.

Amikor az alárendelés először és nyilvánvalóan megjelent a Fekete-tengert övező műveltségekben a jelen előtti 8. évezredben, akkor az embert formáló edények (kerámia) megjelenése jelezte az ébredését. Az azt megelőző korszakokban az emberek temetkezése is kifejezetten egyenrangúságot tükrözött. A sírmellékletekből nem látszott, hogy az eltemetett ember főnök szolga, szegény, vagy gazdag volt-e. A sírmellékletek pedig nem formáztak embert. A legkorábbi, társadalmi egyenlőtlenséget tükröző sírt szteppe északi pereménél, a Volga mentén tárták fel tehát, benne öt év körüli gyermeket Kr. e. 5500-5300 körül a környezetéhez képest nagyobb pompával eltemetve, amiben származási megkülönböztetést kell látnunk. Ugyanebben a korszakban, és ugyanitt látható az is, hogy a temetkezési tárgyakon a későbbi istenség jelképei is megjelentek. Pl. a gyermek sírjában és majd a terület későbbi sírmellékletein, mint istenséget jelképező, emberölésre alkalmas kőkés, másutt pedig az embert formáló kerámia. Ez a műveltség a szteppei kurgán műveltség előfutára volt és a kurgán műveltségnél pedig majd az emberölő kés, azaz a harci tőr, később a harci balta isteni megtiszteltetéssel jelent meg a műveltség ábrázoló művészetében.[599]

Az az ember tehát magát egy nálánál felsőbb hatalomnak alárendelve, másokat is önmaga alá rendelt, azaz létrehozta az alárendelő szemléleti módból táplálkozó életformát, műveltséget, létrehozta a hatalomra épülő társadalmi szerkezetet. Később, ugyanezen a területen hatalmas földdombokat – kurgánokat – emeltek az előkelők sírjai fölé és ezek a kurgánok királyi pompáról tanúskodnak. A sírmellékletekhez tartozott lovak tetemeinek, és azokat kiszolgáló emberek, harcosok tetemeinek a tömege, valamint több asszonyi tetem is. A király halála emberek tömegének rítusos halálát is jelentette, temetését emberáldozat kísérte. Alig két évezreddel korábban (10 évezreddel a jelen előtt), az Eufrátesz felső folyásánál, a Shanidár barlang melletti sírokban találkozhattunk az emberáldozat legkorábbi biztos jeleivel.[600] Az ott feltárt huszonhat sírból nyolcban női csontváz volt és mellettük, velük együtt eltemetve, mintegy négyéves korú gyerekek csontvázát is megtalálták. Az, hogy egy asszony és ugyanakkor éppen négyéves gyermeke természetes körülmények között, egy időben pusztuljon el, meglehetősen ritka, s itt pedig mindjárt a sírok egyharmadában ezt láthatjuk. A változás akkor igazán megrázó, hogy ugyanerről a területről figyeltük meg a neandervölgyi ember sírjait (D-réteg, 49-50 évezreddel a jelen előtt), ahol nem emberáldozattal, hanem gyógyításnak, nyomorék ember megoperálásának, azaz életben tartásának, gyógynövények használatának a biztos jeleivel találkoztunk.[601]

A würm utáni utolsó étmeneti lehűlés felmelegedése előtt a Zagrosz-hegység és a Levantin műveltségei a Fekete-tenger édesvizű tóvá alakult medencéjébe húzódhattak a kiszáradó időjárással járó, hosszan tartó aszály miatt. Ott még volt az északi területekről eredő

[598] Lásd Rákos 1974, 77.
[599] Lásd Gimbutas 1991, 354-355.
[600] Roux 1992, 40.
[601] Roux 1992, 36-37,

olvadékvíz, vagy a déli hegyi folyókból jövő víz, és ott termesztődhetett ki a nagyobb hozamú búza és árpa, ott dolgozhatták ki az ekés földművelést és fejleszthették tovább az öntözéses gazdálkodást.[602] Az utóbbi sikeressége együtt járhatott a fizikai és szellemi munka művelőinek szétválásával, elkülönülésével. A beömlő vizek mentén a Jerikóból már ismert módszerrel a csapadékhiány pótolhatóvá vált, öntözéses gabonatermelésre volt lehetőség. Alacsony lejtésű területen – mint amilyen a Fekete-tenger akkori száraz part menti területe volt – az öntözéses gazdálkodás kialakítása és fönntartása nagyszámú ember együttműködését igényli, mert ha nagyobb területen kívánjuk eloszlatni a folyóvizet, akkor csatornákat kell ásatni, amihez sok ember együttes tevékenységére van szükség. Az ún. szervezett társadalom képes csak erre. A szervezett társadalom ebben az időszakban alárendeltséggel volt működtethető. Az eredmény azonban igazolja a befektetést, mert öntözés által sokkal több élelmiszer terem, ami lehetővé is teszi, hogy a társadalom egy része ne közvetlenül az élelemteremtéssel foglalkozzon, hanem annak megszervezésével, a környezeti hatások megfigyelésével és azok szellemi feldolgozásával. Az eredmény megteremti a társadalomnak a fizikai és szellemi foglalkozásúakra való kettéválását, megteremti azt a lehetőséget, hogy az egyik ember a másik fölé telepedjen, annak termékéből éljen anélkül, hogy ebbe a másik belepusztulna. S ez, ugyanakkor az ottani föltételezhetően nagyobb települési sűrűséggel karöltve, a társadalom szellemi életét is alakítva megteremtette az isteni gondolatot, létrehozta a későbbi megszemélyesített lélekszimbolikát.

A Boszporusz átszakadásakor a Fekete-tenger partvidékének lakossága minden valószínűség szerint részben elpusztult, részben pedig a környezetében szétszóródott.[603] A szétszóródó rész azonban vihette magával azt a hitét, ami már az istenségnek bemutatott áldozat képét sugallja. Föltehetően vitte magával a csillagmítoszokban felismerhető immár nem egyenértékű hitvilágát is. Vitte a saját maga kiválasztottságába vetett hitét, ami a későbbi emberölő fegyver imádatát eredményezte. Ez a hit látszik a Volga menti gyereksír mellékleteiből.

A továbbiakat pedig már láttuk e tanulmány korábbi, *3.2. A harciasság és a fémművesség megjelenése* és a *3.3. A sztyeppei „szkíta" idők fejleményei* c. alfejezetében.

[602] Az öntözés legrégebbi nyomait a mai Jerikó mellett találták meg, a jelen előtt tíz évezredre keltezhető időből, lásd: Mellaart 1981, 66.
[603] Ryan 1999, 193-201.

6. Szerves társadalmak és szervetlen gyarmatosítás

Szemléletváltásra van szükség belátni, hogy a korai európai birodalmak – alexandroszi, római, bizánci, frank és német-római – az emberi civilizáció veszélyeztetői, és nem elterjesztői voltak. Hiszen az emberi civilizáció létrejötte egyszeri (és megismételhetetlen) alkalom volt a földön Eurázsia nyugati végén a Kárpát-medencében és környezetében.[604] Ennek áldásai közismertek, de nem köztudott, hogy terméktöbbletére, hatékonyságára rávetették magukat katonai alapon birodalomépítő hatalmak (mintegy áteredő bűnként folytatva ezt a gyakorlatot). A történelmet győztesek írják, írták eddig legalábbis, így a hódítás és a hódítók kerültek előtérbe, nem a meghódítottak, leigázottak, akik mindennek az alapját szolgáltatták, s életben maradásuk érdekében kiváló eszközökkel, eljárásokkal – és fegyverekkel – szolgálták ki a hatalmat, amely fényűzése, dicsősége kissé vonzóvá is válhatott közöttük.

Előtte a kurgán (jamna és késő jamna) műveltség inváziói (JE 6500, JE 5500 és JE 5000) említettük, amelyek során, majd a lovaglás és később a (harci) kocsi birtokában a sztyeppe harcias műveltsége Európa meghódításába kezdett, és aztán Ázsia felé fordult (JE 3900-3500). Új társadalmi szervezettség, a rabszolga társadalom jött létre, illetve Ázsia bizonyos részein is kettős társadalom. Ez a kurgánosítás Európában nyelvi indogermánosítással járt együtt. A kivételt a Kárpát-medence jelentette.

A kurgán rátelepedett a földművelőkre, és átalakította Európa nagy részének társadalomképét: tripartitum jelent meg, de a magyaroknál nem, mert a Kárpát medence hegyvidéki keleti, északi és déli részén a kettős társadalom egészen a hunokig nem jelenik meg. A csillagmítoszokat felhasználó társadalom a sztyeppei kurgánhoz kapcsolódik, magyar népi emlékezet erről nem tud. A sztyeppén kialakult kurgán műveltség pásztor társadalma az emberölő fegyvert istenítette kb. JE 7500-tól, s a lovaglást és a nordikus hitvilág magasabbrendűségi tudatát használva, a társadalmat három részre osztja: katonák, papok, szolgák.

Kettős társadalom alakult ki: a letelepedett földműveseké, akik a kultúra és a nyelv hordozói, valamint a rátelepedett előkelők, katona törzseké, akik a terület nevét adták. De a történelem a rátelepedőkről szól, viszont nyelvüket hamar elveszítik. A kettős társadalom példái: nyugat- és közép-európai kurgán, egyiptomi, asszír, szkíta, kelta, görög, latin, hindu, stb. Így tehát egy sajátos kultúra ötvöződést látunk. Európa letelepedett társadalmait a kurgán tehát kezdetben fölégeti, és második hulláma rájuk telepszik, kettős műveltséggé ötvöződik velük.

Szvidéri kultúra – **szlávság.**	Germán alföld – **kelta.**
Közép-Kelet-Európa – **szkíta.**	Nyugat-Európa – **harangedényes** műveltség, majd kelta.
Dél-Európa – **görög, etruszk** (pelagéz).	
Közép-Európa – fegyverkovács (**a *mi népünk***): önállóan megmarad.	

11. ábra. Hódítóikkal ötvöződött európai kultúrák, – és van egy, amely nem: a magyar.

Az európai népek műveltsége, nyelve átfedéses kereszteződéssel, nyelvkiegyenlítődéssel alakult ki. Ennek során nyomon követhető a nyugatra vándorló–menekülő vonalkerámia népe és az őt üldöző–követő kurgán népe ötvöződése. Ez azonban a bükki–kukutyini műveltségben nem látszik, ott a magyar – az alapnyelv – megmaradt. Az eredeti bükki műveltség alatt itt

[604] Stuart Piggott: *Az európai civilizáció kezdetei. Az őskori Európa az első földművelőktől a klasszikus ókorig.* Gondolat Kiadó, Budapest, 1987. Piggott persze Nyugat-Ázsiát mond, de a Kárpát-medencéről ír.

általában a Szeletát kell érteni, amely később északra átnyúlt Moráviába és délen Erdélybe, s ez volt a kottafejes kerámia műveltsége, illetve népe is. A nyelvkiegyenlítődés oka, ami a Kárpátoktól északra és nyugatra föllépett, hogy a hódítók lényegében megváltoztatták a társadalmi rendet. Ezért nem csak egyszerűen hódítókként léptek fel, akik aztán nyelvileg beolvadtak az alattuk lévőkbe, mint később az 1% elit, hanem itt a létszám arány is nagyobb volt. Fokozatosan haladtak nyugatra, s alakították át a társadalmat. Ezért akik a legtávolabbra 'menekültek', alakultak át legkevésbé és őriztek meg legtöbbet az alapnyelvből, műveltségből, s ők az írek. A kurgán emberei a sztyeppe állattenyésztői, majd lovasai voltak. Egy részük ment át a Kárpát-medencén. Előbb a Duna-menti, majd a Tisza-vidéki műveltséget is fölégette. De itt csak a sztyeppei jellegű területeken vonultak, a domb- és hegyvidékre nem hatoltak be. Vitték a kifejezett istenhitet és templomkultúrát. A kurgán II. vándorlás volt a jellemzőjük és a Duna II. műveltséget alakították át, ötvöződtek vele. A kor megfelel az indoeurópai nyelvek kiszakadásának, de nem elágazó önálló csoportokkal, hanem rátelepülő, az őslakosokkal ötvöződő, nyelvkiegyenlítődő megoldással.

Ám a hódításra válaszként lettek túlélési eszközök is. A letelepedett társadalmak egyik válasza, hogy elmenekülni próbáltak a hódítók elöl, másik, hogy népességük lecsökkent és az új társadalom harmadik, alantas rétegévé váltak. De a Kárpát-medence s környéke löszös, földművelésre alkalmas, dombos területei nem estek a hódítások áldozatául, sokáig megőrizték mellérendelő műveltségüket. Föltehetően azért, mert fémeket tudtak előállítani, megmunkálni, már pedig a kurgán embere a későbbi harcias „szkítákhoz" hasonlóan, isteni tiszteletben részesítette a kardkovácsot! A hunok, avarok, magyarok (ha különálltak egyáltalán), békén hagyták, illetve megvédték a velök rokon lakosságát, majd a magyar hatalom egyesítette államszervező erőit.

A mellérendelés és alárendelés kettőssége azt jelenti, hogy a mellérendelő szemlélet miatt Öreg-Európában sincs még társadalmi tagozódás, a letelepedett, növénytermelő műveltség északon megőrizte a lélekelemeket, míg a déli területeken megszemélyesítette őket. Így tehát európai birodalmakról legfőképpen azért kell beszélnünk, mert a civilizáció bölcsője Európában volt, és itteniek a birodalomnak nevezett hatalmi csoportosulások is. Itt történtek a támadások, ezekről szólnak a legendák, a mai ázsiai és afrikai földrész eseményeit csak utólag tárták fel.

A történetírás mai időszámításunkig eposzokra, mitológiákra alapozott, ami lehetővé tette az uralkodó réteg dicső múltjának felnagyítását a történetírói jelent megelőző időkre. Így a mai történetírás által elismerten például Róma alapításától az augustusi korig minden csak legenda. Ezek a visszavetítések a későbbi korok színvonalát idézően történtek, sok érthetetlen jelenséget szülve, amiket szó nélkül, megszokásból elfogadunk.

Az uralkodó réteg érdekében végzett történetírás miatt viszont világos számunkra, hogy a hódítás már a Kurgán inváziók óta leginkább rombolt, mint épített, és a történelem kizárólag a hódítókról szól, azok sikerét a végletekig eltúlozva, azok nevét fenntartva, míg a meghódítottakról semmit nem tudunk, se azt, hogy miért volt érdemes őket meghódítani, se a nevüket. A hódító hadseregek hatékonysága mellé sosem tették oda a hátország teljesítményét, és hogy azt nem a katonáknak, hanem a hátteret biztosító földműves-kézműves rétegnek kell köszönni.

A legendásságra utaló jelzések, megfontolások, példák közül az első, igen feltűnő jelenség Nagy Sándor világbirodalma. Ennek a birodalomnak a kiterjedése Babilon fővárostól nyugatra 4800, keletre 3800 km volt a történettudomány mai állása szerint. De hogy ez akkoriban a katonai logisztika milyen teljesítményeit követelte meg, arról általában nem beszélnek. Hogy abban az időben miként volt lehetséges akkora távolságra akkora csapatméret mozgatása, irányítása, mint amiről a híradások szólnak, ráadásul igen rövid idő alatt. Így az alexandroszi birodalom léte olyan bizonyosság számunkra, amiről nem tudjuk, valójában kinek az érdeméből állott fenn, elegendőnek tartották eddig a vezér szervező zsenijét emlegetni, aki

maga is elhitte isteni mivoltát, és egyáltalán az irányító réteg felsőbbrendűségét népszerűsíti minden írás attól a kortól máig.

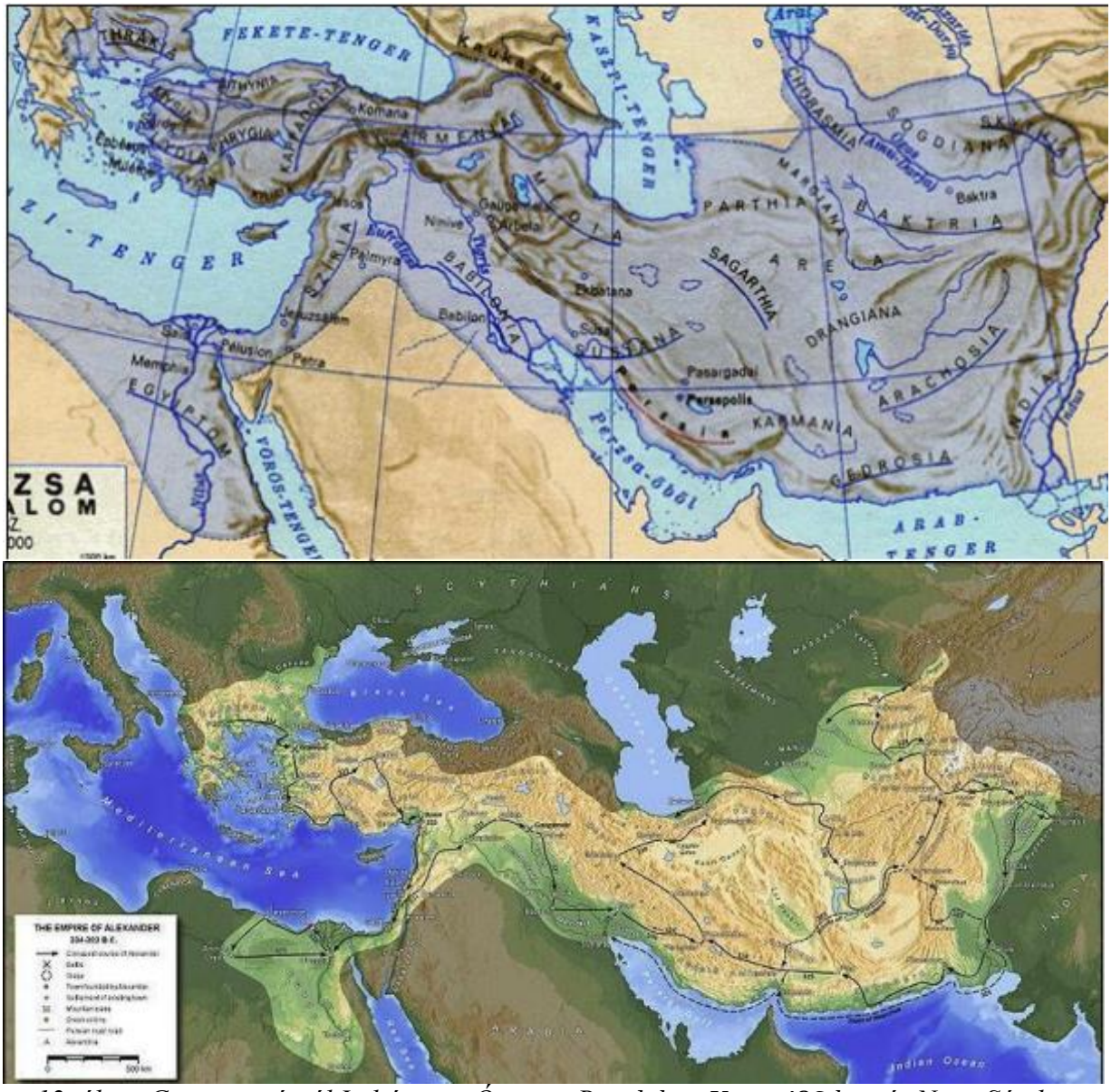

12. ábra. Görögországtól Indiáig: az Óperzsa Birodalom Kr. e. 486-ban és Nagy Sándor birodalma Kr. e. 326-ban.

És Nagy Sándor birodalmának már mintegy előképe az Óperzsa Birodalom, nehogy egyedülinek, elképzelhetetlennek véljük Nagy Sándor teljesítményét: azt már megelőzte a homályba vesző időkben a perzsa terjeszkedés, ahol még a legfőbb vezető kimondottan istenkirály volt.

A világhódítás és az igen nagy kiterjedésű birodalom, mint a nagyság mintaképe fennmaradt a későbbiek során is, alig változott annak képe, legfeljebb kicsit nyugatabbra csúszott a Római Birodalom esetén. De kiterjedésének növekedésével egyúttal megmutatta az előrelépését a korábbi birodalomhoz képest, azaz vezető rétegének fejlődését, még magasabb színvonalra emelkedését. A történetírás aztán össze is hasonlította a korábbi és későbbi birodalmi vezéreket, a nagy hadvezér és hódító Julius Caesar pedig a későbbi császárság névadója lett a legújabb időkig. Sőt még a török császár is példaképének tartotta Nagy Sándort.

Mahmud Terdzsüman történeti művében[605] Iszkender története Vass Előd szerint[606] a török népi regényekre (hősi eposzokra) hasonlít, és azért hozza ide írásában Nagy Sándort a bajorból lett török író, hogy Szulejmán szultán nagymértékben túlszárnyalhassa Nagy Sándort azzal, hogy legyőzi a magyarokat.

Majd pedig a római birodalom óta birodalom birodalomnak hátán látható a modern térképeken. És a szerkezet alig változik, csak a határok módosulnak néha kissé, kifejezve az újonnan támadt birodalmi érdeket. Annak ellenére, mint Csihák György felvetette, hogy „amit mi határnak ismerünk, senki ne keresse Európában egy-két ezer évvel ezelőtt. Mária Terézia (1717-1780) idején jött divatba – de akkor inkább azt jelezte, hogy az egy-egy területen élő emberek kinek fizessenek adót. Volt valami határféle korábban is, de innentől kezdve a dolog egyre szigorodott – egészen a vasfüggönyig, amit azóta lebontottak és más rendszerek helyettesítenek."[607] A térképeken viszont szinte a vasfüggöny szigorát mutató országhatárokat látunk. És a német 'harmadik birodalom" is igyekezett felmelegíteni és hivatkozási alapnak tekinteni a birodalomépítés évezredekre visszamenő gyakorlatát, utóbb a közismert gyászos fejleményeket okozva.

Tehát ez a régi eredetű és majdnem általánosan elfogadott birodalmi szemlélet alakítja a történelmi határokat és határozza meg az ott lakó különböző népek sorsát. A nagy méretekre való törekvés az ázsiai birodalomképzés hagyományát követve nyert teret Európában a római birodalom alakjában, de később Ázsiában is folytatódott ez a hagyomány, hogy csak a kínai vagy a mongol birodalomra utaljunk. És mindebben egyre jobban elszigetelődött a magyar hatalom, amelyre egyre többen törtek rá, hogy ne kerülhesse el ez az ősi mellérendelést mindvégig hűen őrző terület és népe se az alávetés sorsát, ne tarthassa meg üdvös függetlenségét, birodalmon kívüliségét. A folyamat igen sokáig tartott, mígnem az első világháború végzete kellett betetőzéséhez és országunk véglegesnek szánt szétdarabolásához.

Mert mindeközben Kárpát-medencei népünk évezredek óta másféle főszerepben volt: földműves, állattenyésztő, kézműves, fémműves szolgáló népként szenvedte a hódítókat és kiszolgálta igényüket. Majd magyar hatalmat és államot szervezett, amely a kereszténység támasza volt és védőbástyája lett. Miközben saját lényegétől fokozatosan elidegenítve idegen hatalom írta a történelmét is, a legújabban elszenvedett két világháború már a magyar állam eredeti jellemét is megtörni látszik.

A 17. század világháborújának is emlegetett harmincéves igen pusztító háborút – amelyben az akkori Európa minden hatalma résztvett és a háború áldozatait 8-11 millió emberre becsülik – lezáró békéről van szó. Ez nem oldotta fel a háború kiváltó okait, az abszolutizmusra törekvő Habsburg-dinasztia és a rendek, a német Protestáns Unió és a Katolikus Liga ellentétét, a dán, svéd és a német, a francia és a német, valamint a spanyol és az osztrák, francia érdekellentéteket. A békével elért eredmények, meghatározott állapotok már akkortól fogva változtatásra vártak, arra ösztönöztek. Mintha csak az első világháborút lezáró békéket látnánk, amik megelőlegezték a következő világháború kirobbantását. A harmincéves háború Hahner Péter szerint az első általános európai konfliktus volt: csaknem minden állam bekapcsolódott. Ez az utolsó nagy – egyenrangúsító – vallásháború katolikusok és protestánsok közt, a hatalmi érdekpolitika – egyensúlykereső – dinasztikus küzdelme. A svéd király 1645 márciusában Prága mellett legyőzte III. Ferdinánd császár csapatait és aztán a dánokat is, ezért minden fejedelem, a protestánsok is részt vettek a békekötésben. „Münsterben a katolikus államok (Spanyolország, Franciaország stb.) követei tárgyaltak, Osnabrückben pedig Svédországé, Hollandiáé és protestáns szövetségeseiké. Bár 194 európai uralkodó vett részt az egyezkedésben (többségük természetesen aprócska német fejedelemség felett uralkodott), saját követet csak

[605] Mahmud Terdzsüman: *Tarih-i Üngürüsz.* Magvető, Budapest, 1982.
[606] Előszó, Terdzsüman 1982, 9-10.
[607] Csihák György: Burgenland – körül-belül. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 30. évf. 1. sz. 12. http://epa.oszk.hu/01400/01445/00012/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2015_1_062-106.pdf.

109 tudott küldeni." És „a tárgyalások hosszan elnyúltak, hiszen Párizsba és Bécsbe tíz-tizenkét, Madridba több mint húsz nap alatt jutott el egy-egy levél. A harcok pedig folytatódtak, s az uralkodókat a hadiszerencse fordulatai is befolyásolták." Így „a főbb döntéseket 1645 novembere és 1647 júniusa között hozták. Franciaország megpróbálta késleltetni a tárgyalások befejezését, hogy a császár mellett a spanyol királyt is térdre kényszeríthesse, 1648. október 24-én azonban aláírták a 128 cikkelyből álló végső szerződést."[608]

A győztesek és vesztesek előnyei és sérelmei újabb háborúk magvait vetették el. A béke véglegesítette a vallási megosztottságot és a német széttagolódást. Külpolitikailag független csaknem 300 önálló állam maradt. A császárság független államok szövetségi rendszere lett. A császár elvesztette Lausitzot és az elzászi városokat, és ezután csak a fejedelmek és a birodalmi városok beleegyezésével adhatott ki birodalmi törvényt, vethetett ki adót, üzenhetett hadat és köthetett szerződést. Elismerték, hogy Hollandia, Svájc nem a Német-római Császárság része. Francia- és Svédország kezessége a birodalmi alkotmányért lehetőséget adott beavatkozniuk a meggyengült császárság ügyeibe. Spanyolország egyszerre harcolt Hollandia és Franciaország ellen Dél-Németalföldön, ÉszakItáliában és Brazíliában, és a portugál, katalán, nápolyi és szicíliai lázadó alattvalókkal, s a hollandok és franciák győztek, s utóbbiak területeket nyerve megtörték a spanyol nagyhatalmat, egy időre a hollandok nagyhatalomként szerepeltek. A fő nyertes Svédország lett elnyerve Nyugat-Pomerániát, s Wismar, Neukloster, Wildeshausen várost, a brémai érsekség és verdeni püspökség területeit, s ezzel a legnagyobb német folyók (Odera, Elba és Weser) torkolatait, kikötőit, valamint a svéd király képviselője beült a birodalmi gyűlésben, és 5 millió tallér jóvátételt kapott. Lengyelország két sziléziai hercegséget kapott, és a lengyel–svéd háborúba bekapcsolódott Ausztria, Oroszország, Dánia és Erdély is. A svéd birodalom nőtt, de a svéd nagyhatalmi szerep csak a környezete gyengeségének volt köszönhető még 50 évig. Erdély több nagy sikert ért el a harmincéves háborúban, pedig nem voltak erőforrásai a tartósabb háborúzásra: Bethlen Gábor fejedelem Ausztria elleni hadjáratai (1619-21, 1623, 1626) eredményeként a nikolsburgi (1621), bécsi (1624) és pozsonyi (1626) béke megnövelte Erdély területét és újra biztosította a magyarországi rendek szabadságjogait. I. Rákóczi György 1643- ban csatlakozott a svéd–francia szövetséghez, s a linzi békében (1645) rákényszerítette III. Ferdinándot a magyar protestánsok szabad vallásgyakorlatának elismerésére, és Erdély bekerült az 1648-as békeokmányokba. A béke következményeként harcokban edződött és tapasztalt császári tábornokokat küldtek ettől kezdve a török elleni küzdelembe, akik győzelmei lehetővé tették később Magyarország felszabadítását a török uralom alól.

A Kárpát-medencét átalakító karlócai békeszerződés az 1683–97-es, a törököt a Magyar Királyság területéről kiűző háborút zárta 1699-ben. Köttetett az Oszmán Birodalom és a Szent Liga – a Habsburg Monarchia, a lengyel–litván állam, Velencei Köztársaság és Oroszország – nevében. Az oszmánok átengedték a magyar király német-római császárnak a Kárpát-medence középső részét a Temes-köz kivételével, Szlavóniát és Erdélyt. Podólia (ma Ukrajna) Lengyelországé, Dalmácia nagy része és Morea (Peloponnészosz-félsziget) a Velencei Köztársaságé lett, a Don-parti Azov erődje az orosz cáré. S mintegy Trianon előképeként a béketárgyaláson nem vehettek részt a magyarok.[609] A magyar állam nem nyerte vissza teljes önrendelkezését. Az erdélyi fejedelemség nem lett önálló állam, hanem Habsburg-birtok lett. Újra kibontakozhatott a nyugat-európai hatalmi harc, míg majd a magyar helyzetet a Rákóczi-szabadságharc és 1848-49-es forradalom és szabadságharc határozta meg birodalmi szempontból, azaz hogy nem tudtunk kiszabadulni a Habsburg Birodalomból.[610]

---

[608] Hahner Péter: „A vesztfáliai béke." RUBICONLINE. Történelmi Magazin. 1997/2. Online 2015. http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_vesztfaliai_beke/.

[609] Németh Máté: Karlóca: a török világ vége Magyarországon. *Múlt-Kor* 2015. 01. 26. http://mult-kor.hu/karloca-a-torok-vilag-vege-magyarorszagon-20150126?pIdx=3.

[610] Előbbit a szatmári béke, utóbbit a kiegyezés zárta le.

A kettős társadalom történelmi szerepben áll előttünk. A mellérendelő emberi hatékonyság több földrésznyire kiterjedt, erre települt rá mindenütt az alárendelő hierarchikus társadalom. A kurgán „műveltség" európai inváziói után a kurgán utód késő Jamna harcias lovas műveltség ázsiai hódításai következtek a Turáni-alföldön, az Iráni-fennsíkon, Mezopotámiában, majd Indiában, s később effajta hatalmi szervezet (hükszoszok) Egyiptomban is megjelent. Ugyancsak ennek terjesztését szolgálta az ázsiai nagy birodalmak érintkezése Európa déli részeivel. Mindez katonai hódítások, összecsapások árán történt, valamint eszmei ráhatások, vallások és ideológiák terjesztése révén. A legfőbb ideológiai befolyás a kinyilatkoztatott vallások terjedése által valósult meg. A hellenista és a római birodalom máig érezteti európai hatását. Ennek a folyamatnak része a sorozatban támadó harcias műveltség, az egymás utáni hatalmi elitek felbukkanása Kelet-Európában és szűrtebben a Kárpát-medencében, és aztán az európai hatalmi-ideológiai terjeszkedés a keresztes háborúktól a földrajzi felfedezésekig és az egész világ gyarmatosításáig.

Mindennek máig ható következményei vannak. Ma globális emberi hatékonyság és etikai megosztottság jellemzi az európaiakat és az emberiséget: az alárendelő, hierarchikus hatalmi örökség főként a nyugati hatalmi elit és annak érdekköre öröksége, ami a mai társadalmakat is sajátos helyzetben tartja, az emberek meghatározott tudatában nyilvánul meg, még mindig működik az intrikák, háborúk, hódítások, sőt a gyarmatosítás gyakorlata. Létezik azonban a mellérendelő, egyenrangú testvériség eszméje, és gyakorlatának történelmi emlékezete, létezik még az egyenrangú mellérendeléses felfogást és nyelvet őrző magyarság, a magyar Megszentelt Korona és Koronaeszme, a Szent királyok emléke, a Mária Országa hit, és a trianoni végzet megállításának szándéka. Reményt ad a pontos ismeret, hogy az elnyomó gyakorlat az eltorzult műveltségből ered és nem az emberi természetből fakad. A hierarchikus társadalom, az elnyomás, az emberölés és a háború az I. kurgán invázió előtti félmillió emberévben ismeretlen volt, és a nehéz körülményekre adott elégtelen műveltségi válaszként tekinthető. A letelepedett alkotó jellegű emberi társadalmi gyakorlat mintául szolgálhat a jövő számára, összeütközve vele befolyásolja a támadó, romboló jellegű és eredményű vezérség, harcias műveltség és hódító civilizáció európai és világegésznyi érvényesülését, egymásra hatva alakul tovább Európa és a világ sorsa.

7. Tanulság: a történelem jó és dicsőséges oldala nem azonos

A manapság keletkező, kibékíthetetlennek látszó ellentét-keletkezést – türelmetlenséget – el kell elkerülnünk, vagy derűlátóan fogalmazva kiegyezésnek kell történnie. Ebben az 5–8%-os[611] múltat, a keletről, az európai és ázsiai sztyeppéről érkezetteket elődjüknek, illetve az egész magyar népnek tekintőket kellene megbékéltetni, a „maradék" 92–95%-ot kitevő Kárpát-medencei leszármazást elfogadókkal.[612] Amidőn előbbiek (1) támogatottsága – érthetően – nagy a mai magyarság körében és óriási a kormányzat oldaláról (2), viszont utóbbiak (3) kevesen vannak, mert inkább a látókörüket szélesítő érdeklődők szereztek ismereteket erről. Mindháromra van magyarázat:

(1) A finnugor eredet egyoldalúságát régóta támadja a *turanizmus*, s bár utóbbinak a modern világ berendezkedéséhez történő kötése, azaz hamisságának leleplezése, mint fentebb beszámoltunk róla, megtörtént, ez még nem irányadó, hanem a *hősi múlt* kívánalmának eleget tevő honfoglalás eszméjét őrző, bár hamis elvi alapon nyugvó szemlélet erősödött meg, felhasználva a felszínen látszó *műveltségi azonosságok*at és a mélyben csak látszatra meglévő *genetikai kapcsolat*ot.[613]

(2) A kormányzat számára a *keleti nyitás* folyamatába jól beleillik a sztyeppei népekkel való bármiféle rokonság ápolása, ami a túloldalról is erőteljes érzelem és igény, ám erre éppen elegendő lehet a műveltségi kapcsolatok területe.

3. Bár voltak jelentős kutatók, akik a Kárpát-medencei magyar eredet és folytonosság elméletét eléggé jól alátámasztották, a múltbeli tudománypolitika és annak tehetetlenségi nyomatéka, azaz máig való folytatólagossága miatt kevés nyilvánosságot kaptak.[614]

Ráadásul a mi mostani, magyar, itthoni kiegyezésünknek kihatással kell lennie a Kárpát-medence többi népére és szomszédságára is. De a magyarság eredetének igazabb felmutatása, az eddigi „elnyomatás" alóli felszabadulása nem fog változtatni azon az „ezeréves" állapoton, amikor az összes szomszédunk szerint a magyarság elnyomta a többi itteni népet, amiért ők „jogos revánsot" vesznek rajtunk 100 év óta, és még a 21. században is, holott egyértelmű bizonyosság, hogy a latin hivatalos nyelvű magyar állam a többi népet is felnevelte itt a magyar nyelvűn kívül, ha nem tesszük közkinccsé és terjesztjük el szomszédainknál is az újabb kutatási eredményeket. Ezek tehát Kárpát-medencén belüliként tárgyalják a középkortól visszamenőleg leírt történelmi eseményeket, a legtöbb katonai hadmozdulatot is.[615] És ezért az itteni társadalmi szerkezetet legalább a szóbanforgó történelmi korszak európai színvonalán állónak, ahol nincs

---

[611] Anyai oldalon 3% alatti. Lásd Neparáczki et al.: Mitogenomic data indicate admixture components of Central-Inner Asian and Srubnaya origin in the conquering Hungarians. PLOS ONE **13** (10): e0205920. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0205920. V. ö. Tibor Török et al.: A new linear combination method of haplogroup distribution central vectors to model population admixtures. *Molecular Genetics and Genomics* 297, 889–901. 2022. április 11. https://doi.org/10.1007/s00438-022-01888-0. Maroti et al.: The genetic origin of Huns, Avars, and conquering Hungarians. *Current Biology* **32**, 2858–2870. 2022. július 11. https://doi.org/10.1016/j.cub.2022.04.093.

[612] A 2000. novemberi Science- és Nature Genetics-beli közléseket (Semino et al, Underhill et al.) az Y kromoszómáról összegeztük és feleltettük meg a régészeti műveltségeknek. Lásd Cser Ferenc, Darai Lajos: *Magyar folytonosság a Kárpát-medencében, avagy kőkori eredetünk és a sejti tulajdonság-örökítő jutatás.* Fríg Kiadó, 2006. http://www.leventevezer.extra.hu/folytonos.pdf.

[613] Choongwon Jeong és kutatócsoportja cáfoló eredményein túl megemlítendő, hogy újabban, a „teljes genom" vizsgálat egyéni polimorfizmusokat keres és hasonlít össze, amelyekből 800 millió ismert, azaz nem csoportmutációt. De azzal, hogy lemond a csoportmutációs területről, kidobja az ablakon a régészetet. A csoportos mutáció ugyanis csak elkülönült csoportban terjedhet el, és sok tízezer évig kell elkülönülten élnie egy csoportnak ahhoz, hogy ott a mutáció megmaradjon benne elterjedve, azaz csoportossá váljon, amivel aztán kezdeni tud valamit a régészeti genetika. A csoportok tagjaiban előforduló egyéni polimorfizmussal viszont nem sokat, amit befolyásolja a kiegyensúlyozó szelekció is, hacsak nem manipulációs céllal.

[614] Például Cser 2000, aki ezzel a könyvével közös kutatásunkat is elindította, vagy újabban Fábián 2021, 2023.

[615] Lásd Fábián 2021.

helye külön a magyarság ellen a modern kor értékítéletével vagdalkozni, ha egyszer egyetemes állapotról van szó. Nem mellékesen, hogy az újkorig állam- és néphatárok sincsenek, hanem örökös családi birtokok a legkisebb méretűtől a dinasztiák nagyobb területeiig. A helyi földrajzi adottságok régen sokkal meghatározóbbak voltak, nem véletlen, hogy a folyók vízgyűjtő terei mutattak népességi hasonlóságokat is (*8. ábra*).

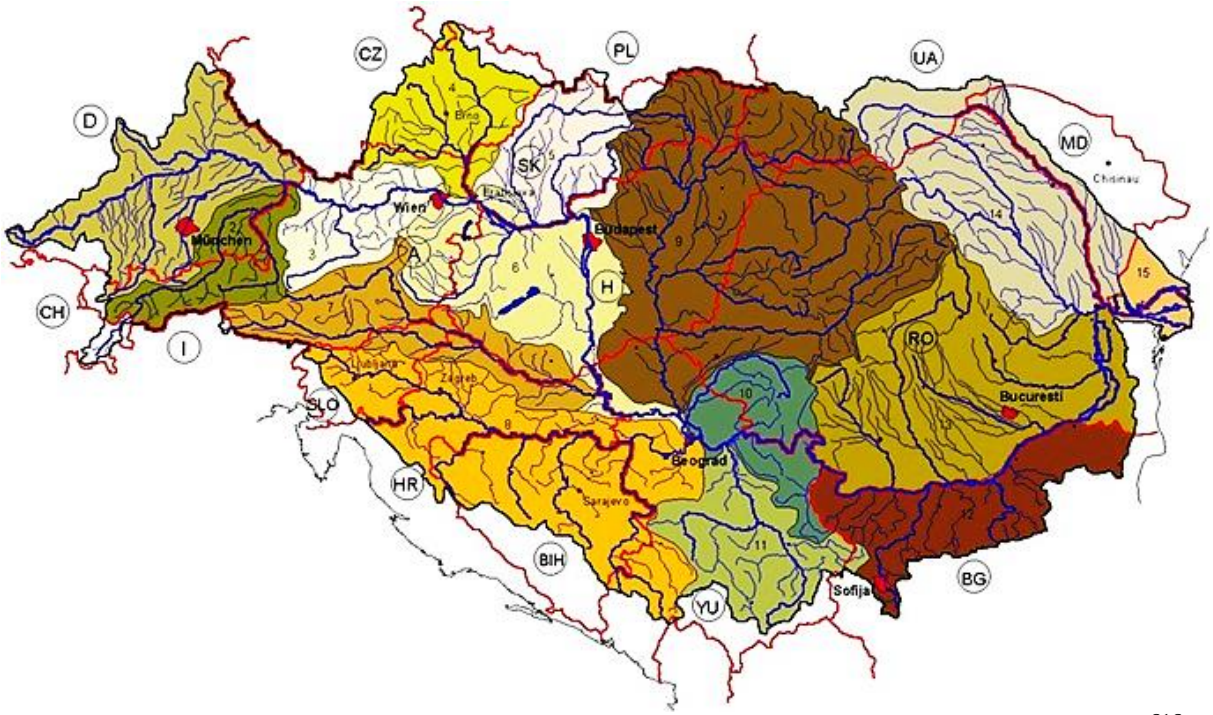

8. ábra. Duna-vízgyűjtő és nagyobb részvízgyűjtői: máig külön országok, országrészek.[616]

Az új adatok nem különleges, netán látványos (bár azzá tehető) szabatos adatok, leletek felbukkanása miatt adódnak, hanem a következetes gondolkodás okán. Ilyen például a Kárpát-medence eredeti földrajzi neveinek kiderítése, vagy ha összeszámoljuk a „magyar honfoglalásnak" nevezett és például Anonymus krónikájában leírt hadmozdulatok összes megtett – lehetetlenül nagy számot mutató – kilométerét, a csapatok által megtett távolságot, és rögtön látjuk a leírás hamisságát (*9.* és *10. ábra*).

Bánlaky József hadtörténész írja: „Mialatt Árpád a Tisza mentén ily gyönyörűen operált, a keleti határhegységen át Erdélybe beszorult törzsek szintén nagyobb nehézség nélkül nyomultak a Maros mentén előre. Hogy a Felső-Maros és a Felső-Szamos völgye mentén lakó székelyek és hogy az Erdély területén lakó többi népek, az ottani avarok, szlávok, vlachok, bolgárok, minő magatartást tanúsítottak a benyomult magyar hadakkal szemben, arról adataink nincsenek, miután a XI. századbeli *Gesta*, amely teljesen biztos támpontokat nyújt a két irányban a Tisza mentén és Erdélyen át történt benyomulásra nézve, az erdélyi műveletekről csak szűkszavúan emlékezik meg. Valószínű, hogy az Erdélyen át benyomult törzsek élén *Bulcs* törzse haladt. Ezt követte a *Botond*-törzs s legutolsónak a *Gyula*-törzs zárkózott fel. A határhegységen való átvergődés és az ezt követő rendezkedés után úgy látszik mindhárman a Maros völgye felé gravitáltak. Hogy valamelyiknek sikerült-e a Meszes kapun át Erdélybe benyomult Töhötömmel az érintkezést felvenni, erről sem tudunk semmi biztosat. Az azonban elvitázhatatlan, hogy az élen haladó Bulcs-törzs emberei a Maros és Körös között a főhaderőtől oda kikülönített osztagokkal, ha másutt nem, a Körtvély-tó mentén érintkezésbe jutottak s így az erdélyi és a tiszai csoport között, ha előbb nem, ekkor helyreállt az összeköttetés. Lehet,

[616] Gergely Erzsébet: A folyó, ami összeköt. https://slideplayer.hu/slide/1928441/.

hogy ez csak akkor történt meg, amidőn Árpád hada az alpári nagy csata utána a Gyümölcsény-erdő mögött a már említett hosszú pihenőt tartotta."[617]

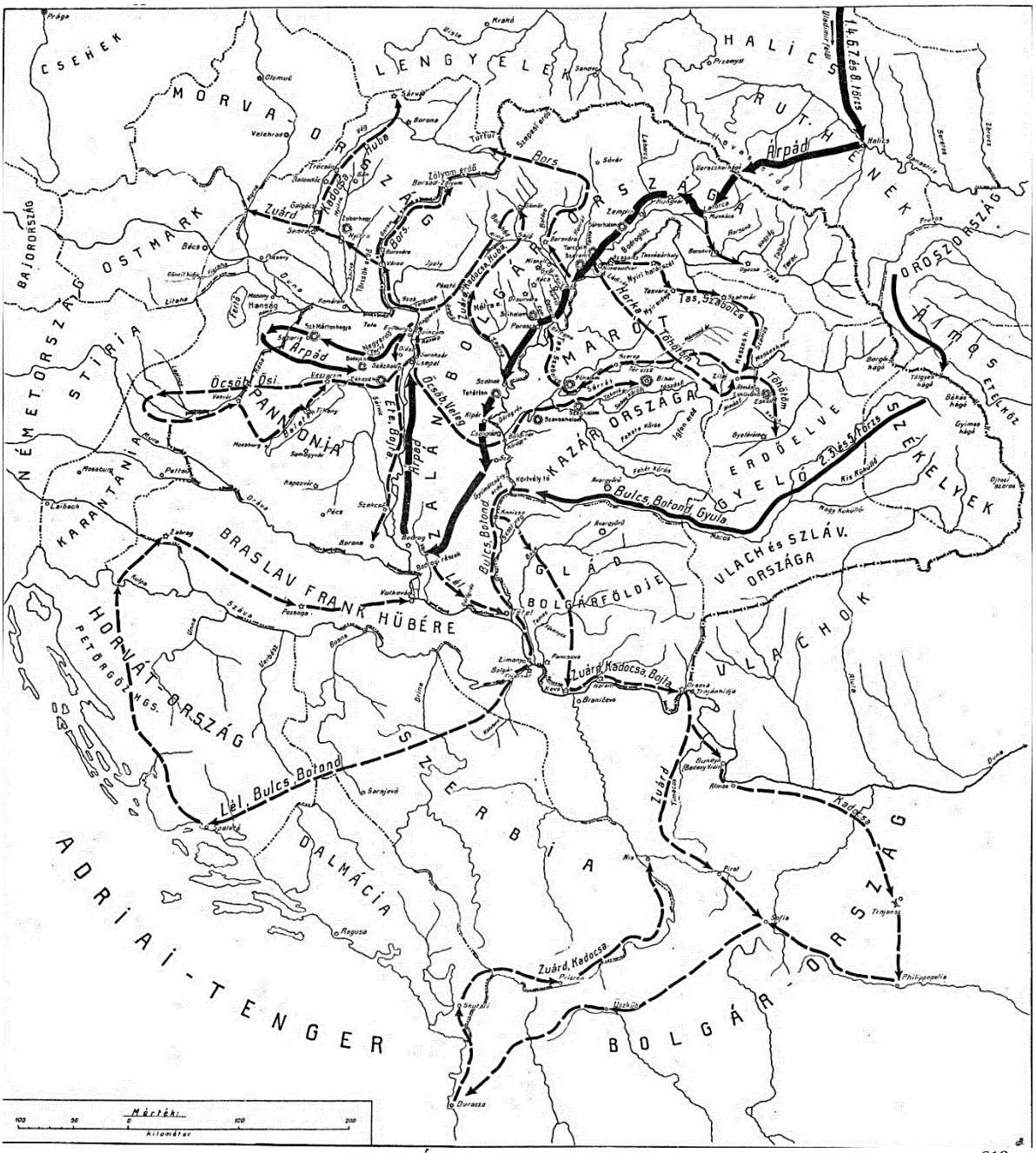

9. ábra. Bánlaki József térképe az Árpád vezér vezette honfoglalás hadmozdulatairól.[618]

[617] Bánlaky József: *A magyar nemzet hadtörténete.* 1. A honfoglalás. III. Az új hon elfoglalása. 11. Az Erdélyen át benyomult oszlop műveletei. Arcanum Adatbázis, 2001. https://mek.oszk.hu/09400/09477/html/0001/27.html.

[618] Bánlaky József: *A magyar nemzet hadtörténete.* 2. Külföldi kalandozások a vezérek korában (898-970-ig). c) Külföldi kalandozások Taksony alatt. 36. Az országhatárok meghatározása és védelme. Megjegyzések. Elmélkedések. 2. sz. melléklet. https://mek.oszk.hu/09400/09477/html/images/banlaky-big_hadtortpic_0102.jpg

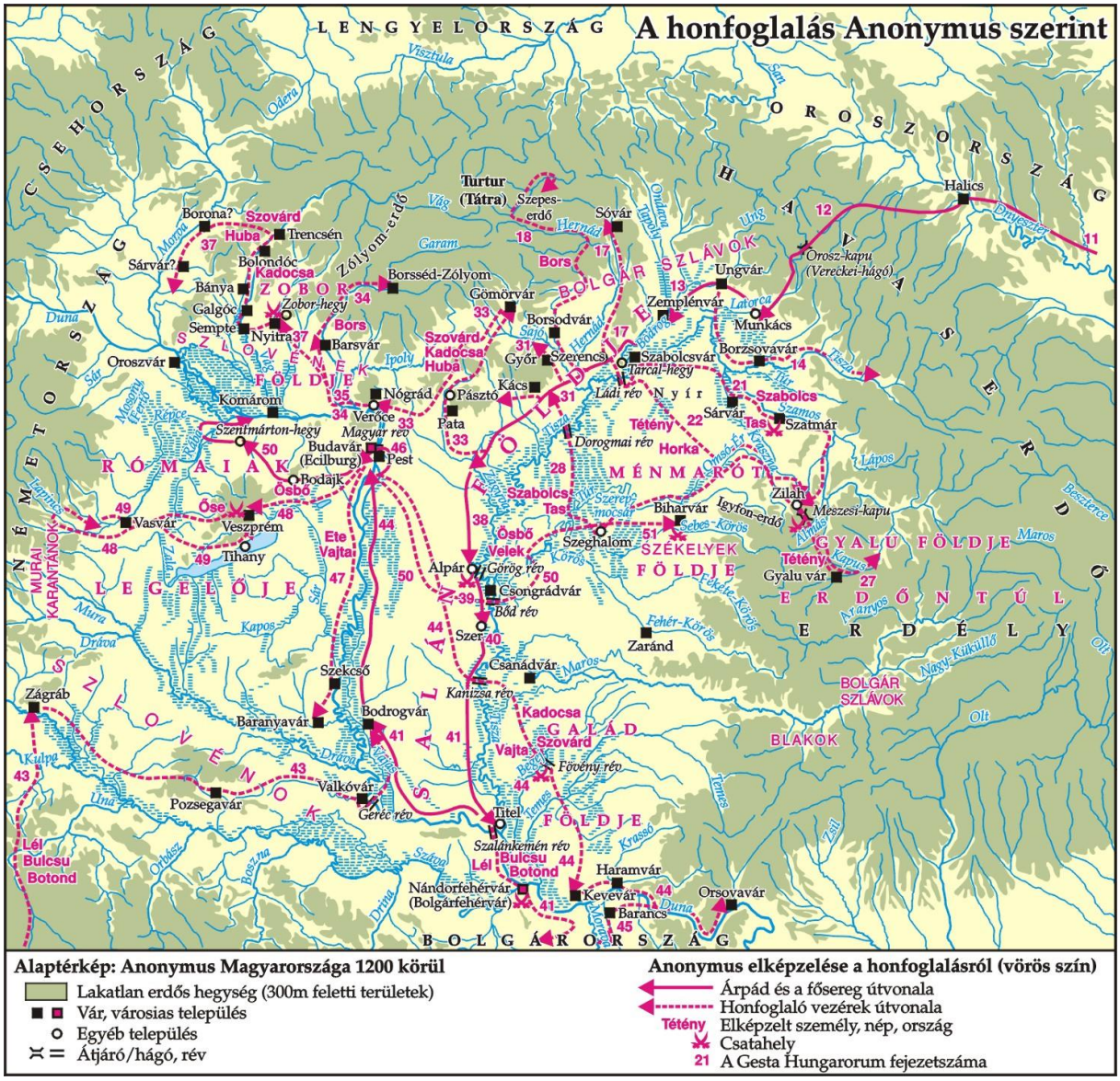
A honfoglalás Anonymus szerint
LENGYELORSZÁG
CSEHORSZÁG
OROSZORSZÁG
HAVASALFÖLD
SZERÉT
MOLDVA
Visztula
Odera
Vág
Garam
Duna
Ipoly
Sajó
Hernád
Bodrog
Tarcal-hegy
Ung
Latorca
Tisza
Szamos
Lápos
Beszterce
Maros
Körös
Fekete-Körös
Fehér-Körös
Nyír
Ládi rév
Dorogmai rév
Görög rév
Bőd rév
Kanizsa rév
Fövény rév
Szalánkemén rév
Temes
Olt
Nagy-Kükülő
Krassó
Zsil
Orsova
Turtur (Tátra) Szepes-erdő
Halics
Dnyeszter
Orosz-kapu (Vereckei-hágó)
Munkács
Borsodvár
Zemplénvár
Ungvár
Borsosvavár
Szabolcsvár
Sóvár
Győr
Szerencs
Kács
Nógrád
Pásztó
Pata
Sárvár
Szatmár
Szabolcs
Tas
Tétény
Horka
Biharvár
Igyfon-erdő
Meszesi-kapu
Zilah
Gyalu vár
Szeghalom
Csongrádvár
Alpár
Szer
Zaránd
Csanádvár
Bodrogvár
Baranyavár
Székcső
Zágráb
Valkóvár
Pozsegavár
Gerec rév
Titel
Haramvár
Kevevár
Baranes
Nándorfehérvár (Bolgárfehérvár)
Borona?
Szovárd
Huba
Trencsén
Sárvár?
Bolondóc
Kadocsa
Bánya
Zobor-hegy
Galgóc
Sempte
Nyitra
Barsvár
Borsséd-Zólyom
Zólyom-erdő
Oroszvár
Komárom
Szentmárton-hegy
Budavár (Ecilburg)
Pest
Podajk
Ősbő
Ősse
Vasvár
Veszprém
Tihany
Ete
Vajta
Veröce
Magyar rév
Bors
Szovárd
Kadocsa
Huba
Ősbő
Velek
Szabolcs
Tas
Tétény
Gyalu vár
Almás
Meszesi-kapu
Szamos
Lápos
Maros
Körös
Fekete-Körös
Fehér-Körös
Nyárpos
Kapus
Sebes-Körös
Kadocsa
Szovárd
Vajta
Bulcsu
Botond
Lél
Kulpa
Una
Orbász
Boszna
Szava
Drina
Duna
Tisza
Sajó
Hernád
Bodrog
Ung
Latorca
Tarcal-hegy
Szamos
Lápos
Maros
Körös
Fekete-Körös
Fehér-Körös
Nyárpos
Kapus
Sebes-Körös
Almás
Beszterce
Nagy-Kükülő
Olt
Temes
Krassó
Zsil
Orsova
Duna
Drina
Szava
Boszna
Orbász
Una
Kulpa
Dráva
Mura
Sár
Leitha
Marcha
Morava
Vág
Garam
Ipoly

Munkács–Ungvár 41 km

Ezek összesen: 3685 km

2. Az Árpád által kiküldött csapatok mozgása, hadmozdulatai:

Ungvár–Sátoraljaújhely–Tarcal 2x120=240 km (Ond, Ketel és Tarcal vezette csapat, és Tarcal visszatér Ungvárra.)

Tarcal–Tiszaalpár 2x243 + 2x120=706 km („Ond és Ketel pedig továbbindultak Tarcal hegyéről, és gyors lovaglással harmadnap megtalálták Salán vezért várában, a Tisza mellett.")

Szerencs–Sóvár 2x98=196 km (A terület meghódítása.)

Szerencs–Borsod vára (Edelény)–Tátra 2x231=462 km (Bors küldetése.)

Szerencs–Bihar vára 2x170=340 km (Ösbő meg Velek követsége Mén-Maróthoz.)

Szerencs–Tiszaladány 46 km (Tas, Szabolcs és Tétény hadjárata kezdete), Szabolcsvár–Szatmár–Meszesi kapuk (Zilah)–Szeghalom–Tiszadorogma–Szerencs 181+93+189+96 +77=636+46=682 km (A Szabolcs és Tas vezette hadjárat-folytatás), Szabolcsvár–Zilah–Gyalu–Esküllő–Szerencs 202+83+98+224=617+46=663 km (Tétény és fia, Horka vezette hadjárat-folytatás), Zilah–Szerencs 2x256=512 km (Tétény követe Árpádhoz.

Hejőcsaba–Tiszaalpár 2x196=392 km (Et és Vajta követsége.)

Szolnok–Pásztó–Sajógömör–Nógrád–Verőce–Zólyom–Nyitra–Sempte–Galgóc–Trencsén–Bánov–Trencsén–Boronás–Szolnok 216+167+20+185+107+97+32+90+72+64 +446=1496 km (Szovárd, Kadocsa és Huba hadjárata.)

Bodrog (Bátmonostor)–Bolgárfehérvár–Vaszil kapu (Traján-szoros)–Krusevác– Spalato (Split)–Zágráb–Pozsega–Valkótard–Bodrog (Bátmonostor) 231+236+237+606+413 +174+149+135=2181 km (Lél, Bulcsú és Botond hadjárata.) Krusevác–Konstantinápoly (Isztanbul) 2x787=1574 km (Botond mondai szereplése). A „bizánci" kiruccanással együtt 2185+1574=3759 km

Ráckeve–Törökkanizsa–Kevevára 208+227 km (Szovárd, Kadocsa és Vajta hadjárata), Kevevára–Ráckeve 435+435=870 km (Vajta visszatérése), Kevevára–Orsova+ Branićevo (Barancsság)–Szófia–Athén („Fülöp király várát bevették")–Alexandria („Kleopátra városáig az egész földet meghódították")–Athén–Durazzo– Krusevác–Ráckeve 189+141 +386+3881+3881+735+508+ 585=10325 km (Szovárd és Kadocsa hadjáratának folytatása).

Százhalom (Százhalombatta)–Baranyavár– Ecilburg (Óbuda, Aquincum) 200+231=431 km (Et meg Vajta hadjárata.)

Százhalom (Százhalombatta)–Veszprém–Lapincs-folyó–Vasvár–Tihany–Veszprém 110+147+54+107+34=452 km (Ősbő meg Őse hadjárata.)

Pannonhalma–Murau–Pannonhalma 2x377=754 km (Hadjárat a karantánok ellen.)

Ráckeve–Bódi-rév (Zsurmó tanya)–Kórógy-ér–Szarvas, Balczó-halom (Szarvas-halom)–Bihar–Ráckeve 143+19+49+137+288=636 km (Ösbő meg Velek hadjárata.) Bihar–Ráckeve–Bihar 2x288=576 km (Ösbő meg Velek követei Árpádhoz.)

Ezek összesen: 23256 km

3. Árpád vezetésével folytatott előrehaladás, hadmozdulatok:

Ungvár–Szerencs 121 km

Szerencs–Hejőcsaba 38 km

Hejőcsaba–Szihalom 48 km

Szihalom–Szolnok 100 km

Szolnok–Köröstetétlen–Tiszaalpár 63 km

Tiszaalpár–Pusztaszer 43 km

Pusztaszer–Titel 206 km

Titel–Szalánkemén–Bodrog (Bátmonostor) 220 km

Bátmonostor (Bodrog vára)–Ráckeve (Csepel-sziget) 156 km

Ráckeve–Budapest Vizafogó (Rákos-patak) 60 km
Vizafogó–Megyer–Ecilburg (Óbuda, Aquincum) 20 km
Ecilburg (Óbuda, Aquincum)–Százhalom (Százhalombatta) 38 km
Százhalom (Százhalombatta–Biatorbágy (Torbágy-erdő)–Ecilburg (Óbuda, Aquincum) 61 km
Ecilburg (Óbuda, Aquincum)–Sóskút–Bodajk–Pannonhalma–Komárom–Visegrád–Ecilburg (Óbuda, Aquincum)–Ráckeve 35+57+56+54+77+39+61=379 km
Ezek összesen: 1553 km

4. Salán vezér mozgása

Tiszaalpár–Bolgárfehérvár (Belgrád) 287 km

Mindösszesen: 3685 + 23256 + 1553 = 28494 km (Salán mozgása nincs benne.)

Összehasonlításként: „Bukephalos Nagy Sándort állítólag 18.000 km-en át vitte a hátán… A Magyar Távlovagló Bajnokság egynapos versenyein 100-160 km-t kell teljesíteni, kétnapos verseny esetén pedig minimum 80 km a napi táv.”[621]

Ha napi 80 km-t vennénk (de nem két napig tartott egy-egy küldetés), akkor 28494:80=351 nap kellett a „honfoglaláshoz”, és ebben alig van 1-2 párhuzamos út, mindig megvárták, hogy a kiküldöttek visszajöjjenek és beszámoljanak az eredményről. Ugyanakkor nem távlovas versenyről van szó, hanem hadseregek vonulásáról, nem kijelölt pályán, hanem akkori – úttalan – utakon! És Anonymus leírásában ennél sokkal rövidebb időt érzékelünk, és tél sincs benne.

Fábián szerint tehát „a szkitákhoz és magyarokhoz köthető történések helyszínét – ha helyesen értelmezzük az ókori írókat – mind be lehet azonosítani a Kárpát-medence és közvetlen szomszédságában található területekkel... Minden névből, legyen az földrajzi, ország- vagy népnév, kettő van. Van egy európai és egy ázsiai. A népek és országok legtöbbje Európában most is létezik, ellentétben ázsiai duplikátjaikkal, amik csak a történelmi könyvekben léteznek. Aztán jött a népvándorlási rögeszme. Erre persze szükség volt ahhoz, hogy az ázsiai duplikátoknak érvényt szerezzenek. Egyesek úgy vélik, hogy a szkiták voltak az özönvíz utáni első nép. A Biblia azonban sehol sem említi a szkitákat.[622] Csak későbbi történészek állítják, hogy Nimród lenne a szkiták ősapja. Itt szerintem összemosni próbáltak két nagyméretű katasztrófát. Egyik a vízözön, a másik pedig az 535-ben (?) bekövetkezett mini jégkorszak.[623] A vízözön jóval régebbi, de nem terjedhetett ki az egész földre. Az utóbbi nagyobb kiterjedésű volt, s ha nem is az egész földet, de legalább az Északi Féltekét érintette. A régi kultúra képviselői a Kárpátok védőkoszorújába húzódtak és egy ideig védték magukat az indoeurópai áradattal szemben. Ők írták az első történelemi írásokat. Ezek az írások csakis a Kárpát-medencén belüli, vagy szomszédságában lefolyt eseményeket tárgyalták. A szkiták művelt, békés népek voltak, ezért estek áldozatul a vad indoeurópai népeknek. Ezek miután legyőzték a szkitákat, nemcsak javaikat, hanem kultúrájukat is kisajátították. Azt a történelmi múltat, amit a szkiták följegyeztek, és ami a Kárpát-medence körül zajlott, a győztesek átírták és csináltak belőle egy nagy világtörténelmet. Az indoeurópaiak írásaiból kiderül, hogy a legrégibb és legműveltebb nép a szkita volt… Ezért próbálta mindegyik tőlük származtatni magát (kivétel a zsidó). Ezért tűnik úgy, hogy mindenfelé szkiták éltek. A szkitákról fel van jegyezve, hogy békés igazságos nép volt. Így nem lehetett hódító. A hódító népek a leigázott rabszolgáikkal számtalan építményt hoztak létre. Ha a szkitáknak olyan nagy birodalmuk lett volna, ami igazolná, hogy örmények, oroszok, olaszok, gótok stb., mind tőlük származnak,

---

[621] http://www.lovasok.hu/index-archive.php?i=2006.

[622] Homérosz sem. Lásd Franz August Brandstäter: *Scythica: Dissertatio auctoritate ampl. phil. ord. in acad. Albert. pro venia legendi.* Fratres Bornträger, Regiomonti, 1837. 4. https://books.google.ro/books?id=fJxOAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.

[623] Lásd fentebb.

ahogy egyesek állítják, akkor valami nagy építményeket is a számlájukra írnának, de ilyen nincs. Ami kevés műalkotás fennmaradt tőlük, és ami bizonyítaná, hogy a szkiták a Kárpát-medence őslakói és a magyarság ősei, azt a hódító népek megsemmisítik vagy elrejtik."[624]

Tehát mintha egy új bajkeveréssel állnak szemben az ázsiai és a kínai kapcsolat erőltetése céljából. Nem számít, hogy régészetileg és egyéb tekintetekben is lehetetlenség, hiszen a xiongnuk sem hunok, mint fentebb láttuk és a mi „hunjaink" sosem jártak a mai Ázsiában, mégis hivatkoznak rá. Fábián Sándor alapos kutatásai szerint a hunok nevét az alföldi kunok – azaz magyarok – nevéből alakították ki a király mellett elkötelezett keresztény papok, amikor a távoli, különösen az alföldi, máig kunnak nevezett részeken élők nem akarták felvenni, a római vallást, ragaszkodván régi, igazi (ortodox) hitükhöz. És aztán elődjeik nevét már hunnak mondva, minden erőszakos hódítást, gyilkosságot (11 000 kölni szűz leölése stb) azoknak a nyakába varrtak.[625]

Újabban látjuk, hogy a finnugrizmust a sztyeppére akarják átmenteni, a turanizmus felújításával. A lakatlan erdős-mocsaras területről származást feladva, kínálnak helyette egy dicsőségesebbnek látszót, ahogy tette ezt annakidején a Pray által elindított turáni eredetelmélet. Nyilvánvalóan azt remélik, hogy a sztyeppei eredethez szövetségesekre lelhetnek a turanizmuson kívül a szkíta azonosság és a türk rokonság, a kínai, a mongol, az iráni és még a sumér származtatás híveiben is. Teszik ezt annak ellenére, hogy a magyarság sztyeppei eredetét semmi sem támasztja alá, hiszen onnan éppen örök ellenségeink, a magukat indoeurópainak nevezők származnak. Aztán az uráli és kaukázusi, leginkább múzeumi raktárakban történt kutatás lényegében megmentette a finnugor eredetelméletet, csak valamivel délebbre vagy keletebbre tolta a származási helyet. Ez az őstörténetünk nyakába zúdított újabb valótlanság veszélyesebb, mint a korábbi, mert a helytelen finnugor elmélet ellen már sikeresen felvette nemzeti tudományunk a harcot, míg a hamis sztyeppei eredet most új frontot akar nyitni. Pedig a mi műveltségi és népi eredetünk sem nem nomád, sem nem sztyeppei, hanem a földműves állattenyésztő réteget jelenti, és a Kárpát-medencéből, valamint annak keleti szomszédságából való, ahol a hatalmi ág többnyire hozzáidomult e műveltség jellegének mellérendelő követelményeihez.

E fejezet, illetve a kiállítás címével a *Nem mind arany, ami fénylik* mondás előremutató értelmére kellene jutnunk. Azaz a szembenállás helyett a szerves egységre kellene összpontosítani. A hatalmi érdekkör és a paraszti élettér együttlátására, békés együttélésére, nem hatalmi szférának mondva előbbit és elmaradott alantasságnak tartva utóbbit. Kizárva a kettősséget, a folytonosságot és egységet hangsúlyozva. A kő, a fa, a kerámia és a fém szerepét bemutatni a kőkortól a „szarmata" korig, ahol aztán az aranynak persze különleges szerep jutott.

Vezérgondolatunk lehetne két helytálló kritika, amely ugyanakkor kibékíthetetlen szembenállást jelentetett eddig:

1. Napjaink „genetikai őrülete" közepette igen időszerű lett, hogy ugyan a szkiták, szarmaták állítólag belakták szinte egész Eurázsiát, a hunok úgyszintén, a magyarok szintúgy, a kunok is a Kárpát-medencétől az Urálig uralkodtak, és ők állítólag mind mi voltunk, mind magyarok voltak, és „Merjünk nagyok lenni!" – mondják, mikor még a Kárpát-medencét sem tudtuk igazából soha belakni.

2. A világbirodalmi uralmat máig szolgáló történelemhamisítás kedvezményezett népei a szomszédságunkban még mindig úgy tekintenek Magyarországra, mint amelynek népe másoktól rabolta el mai hazáját, továbbá a „sztyeppei népek" önképét kétségbe vonják, mintha azok nem volnának illetékesek saját múltjuk tekintetében. A „sztyeppei stílusban" készült ékszerek régészeti feltárása kapcsán a gazdag szíták, szarmaták, hunok, stb. rablott kincseiről fantáziálnak. De csak képzeljük el, amint a zsákmánynépek eleve sztyeppei stílusban készítenek ékszereket, hogy legyen mit a szkitáknak, hunoknak stb. rablásra felajánlaniuk. Vagy másként

[624] Fábián 2021. pp. 35-37.
[625] Fábián 2023. 957, 974-984.

történt? Szkita stílusban idegen ékszerész-rabszolgákat dolgoztattak a barbárok? Az, hogy ezek a hatalmak a nagyállattartó életmódjuk miatt voltak gazdagok, eszükbe se jut. Hogy téli szálláshelyeik és temetkezési helyeik védhető hegyekben voltak, ahol az aranymosás, aranybányászat történt, az eszükbe se jut. Vagy, hogy a földműveseket megvédve szervezték, szolgálták őket, akik cserébe a saját terményükkel, termékükkel adóztak nekik. Számoljunk: egy tömény 10 000 lovaskatonából állt és minden család egy katonát adott a töménybe. Egy családot kb. tíz ember alkotott. Egy tömény kiállítója tehát százezer ember. Egy lovaskatona legalább három hátaslóval és hat-hét málhással ment hadba. Vagyis egy tömény kb. 100 000 lóval állt hadba. Ez pedig sokszázezres ménest feltételez. Ha lóból sok százezret tartott egyetlen ilyen szervezeti egység (a törzs fogalmát késői időkre is alkalmazzák, amikor már nem léteztek törzsek), marhából annak legalább a háromszorosát, millió feletti marhaállományról beszélünk. A marha és a vagyon (arany) a magyar nyelvben régen azonos értelemmel bírt. Ahány marhád van, annyi aranyad. Sok marha, sok arany. Ilyen egyszerű. A rablónépek elmélete elvetendő fajgyűlölő agyrém. S ha az öröklődéstan (genetika) a „sztyeppei népek" között képes pontos összefüggéshálózatot megmutatni, legyen az bármilyen vékony szál is, foglalkozni kell vele, mert a műveltség terjesztésnek ők lehettek az irányítói, azaz kevesen, így áthidalva az eltelt igen nagy időt, valamint az irdatlan távolságokat.

Harmadik vezérgondolatnak pedig jöjjön ez az őstörténeti levezetés:

3. A korábban kialakult és virágzott kettős társadalom mint olyan a népet az elit kiszolgálójaként használva évezredeken át, eszmei eszközként teljes jelképrendszerrel alapozta meg és tartotta fenn katonai hatalmát. Azt a rendet képezve és képviselve, amely birtokolja ég–föld–alvilág üzenetét, értelmét és befolyását, – amennyiben élet és halál uraként tőle függ a közösség sorsa, élete, s hivatása irányítást gyakorolni, törvényekkel megszabni e berendezkedést, harcban fegyverrel kivédeni a támadást, szükséges új területet hódítani, felsőbbségi elvet szentként betartatni. Eszköznek mindehhez a vagyon is szolgált, földterület, állatállomány és az arany, amellyel a hősi vezérség rendelkezett, átszállt nemzedékről nemzedékre, mint a tudás is. S mindez szerves folytatása volt korábbi idők alacsonyabb fokozaton élő világának, ahol ugyan már megvolt minden ismeret, de egyenrangúak együttműködése folyt, hatalmat egyedül a természet mutatott, hozzá alkalmazkodásban versenyeztek, az eredményeset örökítették át, fényűző életmódra nem volt igényük. Amikor megbomlott éghajlat áldása s csak emberfeletti erőfeszítéssel tudtak fennmaradni, olyan lépést tettek akkori emberek, aminek máig látjuk a következményeit. Vizsgálták az eget, szabályosságait a földre vetítve, és óriási földmunkákat elvégezve öntözött növények magva adott étket. Feltárult és működött ez a világrend, de elsodorta semmisítő erő, fokozatos éghajlatváltozást váltott hirtelen haragú tengerárrombolás. A maradék menekült, mentette, ami menthető, de csak a fejében vihette magával szellemi téren nyert és működő tapasztalatát, a szent rend ígéretét, hogy azt fel lehet építeni újonnan, új körülmények között is. De szigorúbb szabályozással, mert rosszabb feltételek között kellett élni, másokra támadva esetenként, ha más választás nem maradt, ezért a harciasság váltotta fel a korábbi békés egyetemességet, csak a széleken megbújva őrződött a régi. A békés szellemi réteg jelképein, melyeket tárgyainkon látunk, küzdelmet segítő, erőt és fegyvert istenítő ábrázolások kerekedtek felül, hármas tagolású világot mutatva, a csillagos ég olyan nagy befolyását, ami részletesen irányítja sorsunk, ezért lépten-nyomon kedvében kell járni. A halál utánra pedig gondoskodni kellett folytatáshoz szükséges örök javakról, melyeket a sírok ma feltánk nekünk, híradással ama egykori világnézetről. Ezt az uralmat és szolgaságot gyártó, alá- és fölé rendelést működtető, kiszolgáltatottságot természetesnek vevő, a tömegembert háttérbe nyomó berendezkedést kívánta meg javítani a kereszténység. Megújítani elvi és gyakorlati alapon, testvériség és istengyermekség eszméjével, egység teremtés céljával a boldogulásért, megtartva a hatalmat is, de a békét előtérbe hozva, szabályokat lelki erővel betartatva, mialatt tudást és törvényt a természet és minden ember fölött álló istenségtől származtatva, a hagyományt célszerűen

betagolva, szent rendet teremtve kezdett kormányozni. Ha pedig ez is megváltozott, elromlott, mielőtt ténylegesen egyetemessé válhatott volna, jobb, ha kiderítjük, kiken és miken múltak a dolgok, mert lassan oda jutunk, hogy nem mehet tovább a kinyilatkoztatott vallások eszmei torzulásait megszenvedő emberiség alárendelő módon történő irányítása. Különösen akkor ígéretes ez próbálkozásunk a magunk megmentésére, ha bizonyos jelekből, emlékekből tudjuk, hogy az eszme és gyakorlat egyoldalú kisajátítása előtt igen jól működött a mellérendelő társadalom és hitrendszer.

Már-már drámai az a tobzódás, ahogy a genetikusok és nyomukban mások a magyarságról annak 3% körüli keleti összetevői alapján beszélnek. A Kárpát-medencét védő katonáinkat nem tekinti Kárpát-medenceieknek, még ha nagy számban az itteni nép közül kerültek is ki. Mert a népről egyáltalán nem beszélnek, vele öröklődéstanilag alig foglalkoznak. A keleti vagy ázsiai eredet vezérgondolata mindent háttérbe szorít. És mivel van a keletiekkel kulturális rokonság, nemcsak a hatalmi jelvények tekintetében, hanem alapvető jelképekében is, amelyeket vissza tudunk vezetni nagy területeken a kőkorig, jogosnak vélik az ázsiai hunokat és ottani elődeiket a magyarok elődeinek tekinteni – teljes egészében. De ebben nagy felelősségük van, ha nem öntenek tiszta vizet a pohárba, például a nyelvet illetően, homályban tartva, hogy a nép zöme és nyelve teljesen, jellemzői alapján, csakis itteni lehet.[626] Pedig nyelvünk ténylegesen itt létezőként mutatkozik az őskortól a középkorig, különösen a Kárpát-medence északkeleti régióiban megőrzöttként, miután aztán az újkorban mindenütt találkozunk vele.

És miközben kevés, nem teljesen megalapozott kiinduló adatból messzemenő állításokat tesznek, a velük ellenkezőt nem cáfolják, így pedig azok miatt előbb-utóbb összedől az elméletük. Például hogy az egész csak egy kis társadalmi részt érint, vagy a kétes III. Béla csontokból való kiindulás, a karosi sír magyar vezér sírjaként azonosítása, stb. Inkább hit vezérelte és vágy beteljesítő az érvelés, hogy az a magyar eredet, a dicsőség kora és kara. Minden hatalom szakrális, minden ázsiai hatalom szép, stb.

Az sem teljesen megálló érvelés, hogyha ezek az „aranyosak" a mi felmenőink voltak, akkor az remek dolog, ők biztos nem rabolták az aranyat, mert a Kárpát-medencében sok volt az arany. Örüljünk, hogy olyan gazdagok voltak, annyi szép aranytárgy vette őket körül. Ez mély félreértést takar, a hatalom fogalmának elégtelen értését. Azaz hogy több minden biztosította a hatalom kikezdhetetlenségét, nemcsak a fegyveresei, hanem az egyszerű ember számára mérhetetlen, felfoghatatlan gazdagsága. Elég csak meséinkben a király kincstárára gondolnunk.

Divat lett a kard, de különösen a visszacsapó íj istenítése, a ló ajnározása, de hogy valójában mi az eredeti magyar népi műveltség, arról semmit vagy keveset hallunk.[627] És mintha mindenki olyan gazdag lett volna, mit az irányító elit. És hogy mi volt annak a gazdagságnak az ára, arról sincs megint tisztázva csak igen kevés.

Viszont a kettős társadalom elmélete megoldás lehet mindezen nagy ellentmondásokra, azaz hogy az aranytárgyak az uralkodó réteget jellemzik, a régészet egyéb leletei pedig a népet. László Gyula a szegények sírjait is ásta. A faluközösségek Mária Terézia koráig megmaradtak az ország egyharmadában, stb. Úgyhogy a „Szarmata Kiállítás" címébe talán be kellene venni a kettős társadalmat, pl. így „*Arany és kerámia társadalmi kettőssége a szarmata korban*".

Az uralkodó réteg szerepében tetszelgők egyoldalú öntömjénezés helyett hangsúlyozandó, hogy az alapnépesség, a nagy embertömeg tartotta el azokat, tette lehetővé kincsek felhalmozását. És ez nem elitelmélet, vagy túlzó kritika, hanem a valóság. Az az idő pedig, amikor a katonai elit már felnőtt a honvédő feladathoz, az már a keresztény kor, amiért még

---

[626] Lásd egyéb Cser Ferenccel közös műveink mellett az e kötetben található „'Genetikai nyelvészet'? Török Tibor legújabb közleményének határozott kritikája" című kis írásunkat.

[627] Egy rövid vázlatot mi is adtunk róla: Cser Ferenc, Darai Lajos: A magyar nemzeti kincs világörökség. Tanuljuk együtt, milyenek vagyunk! *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 35. évf. 1. sz. (2020.) https://epa.oszk.hu/01400/01445/00060/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2020_01_118-168.pdf

mindig küzdenünk kell, hogy elismertessük, ez igazából a Kárpát-medencei hun, avar és magyar kor.

A nyugati és szibériai sztyeppe leletei mellett a kazahsztáni aranyakat és a Kárpát-medenceieket tudjuk párhuzamba állítva bemutatni. E földrajzi területek közötti nagy térbeli távolság miatt páthuzamaik magyarázatára mélyebb, időben távolibb egyezési lehetőségeket kell találnunk. Ehhez jó módszernek látszik figyelembe venni a Kárpát-medencei arany és a korábbi egyéb, nem arany leletek közötti nagy időbeli távolságot. S mivel a korábbiak az eredeti műveltség termékei, változásaikhoz kapcsolható külső hatások máshol is érvényesülek, magyarázattal szolgálhatnak hasonlóságokra. Ugyancsak érdemes az időjárási viszonyokból következtetni a hatásirányokra, a különböző földrajzi területeket, a köztük lévő kapcsolatot illetően. Bemutathatók e régi tárgyakon azok az ősi alakzatok, amelyek már jelképekként is felfoghatók, és jópár évezreddel megelőzik a későbbi aranytárgyakon előfordulókat. Kimutatandó, mióta és honnan van az ilyen kerámia tárgyak között alaki és jelképi egyezés. Eme kerámia tárgyak készítése viszont átvezet a fémtárgyak előállításához. Ezek időrendjét valamennyire ismerjük, így a rézkori, bronzkori világ újfajta társadalmi alakulatot eredményezve a fegyverek használatáig és terjedéséig, szintén adhat támpontot az aranyakat illetően. Akár gyártás, akár jelképezés tekintetében. Fémművességben, fegyvergyártásban élen járt a Kárpát-medence iparossága. Ennek folyamatát, időbeliségét össze lehet vetni kaukázusi és uráli hasonló folyamatokkal. Ezen felül azonban az itteni hatásforrás eredetiségét mutatja aranytárgyainkon a késő középkorig meglévő jelképi folytonosság a hatalmi szférában,[628] ami nem mondható el arról a területről, ahol az aranytárgyakat már jó kétezer éve földbe tették.

Ez a felfogásmód vagy irányvonal nem csökkenti például a kazah aranyak jelentőségét, hiszen egyetemes összefüggésbe helyezi, de ugyanakkor egy igazabb látásmódot is elősegít a Kárpát-medence jelentőségét illetően. Ám hogy mindez mögött még milyen alapvető meghatározó tényezők vannak, azaz a több tízezer éves emberi és az időjárással, a földrajzi térségi helyzettel összefüggő természeti összefüggések és a hozzájuk alkalmazkodó itteni emberi teljesítmények, azt fentebb láttuk. Azok a hátterét adják a kiállítás itteni tárgyait illetően.

Mindenesetre azért reménykedjünk, hogy sem az ukrán, sem az orosz területekről előkerült aranytárgyaknak legalább jelzésszerű bemutatásáról nem kell lemondanunk. (Éppen ma hirdettek karácsonyi tűzszünetet, igaz, egyoldalúan, de a támadó oldaláról. Mire a tárgyak elkéréséről szó lehet a helyzet annyira javulhat, hogy újraindulhatnak a múzeumok közötti tudományos kapcsolatok.)

Kirajzolódik tehát, hogy egy ilyen kiállítás a tárgy érdekessége mellet rávilágíthat a Kárpát-medencei eredetiségre, folytonosságra és az „elsőbbrendűség” valóságközeli megítélését is jobban megközelítheti, a Fekete-tavi fejleményekhez vezető utat és onnan származó hatást illetően.

A nagy térbeli távolságon kívül, ami két földrajzi terület között van, figyelembe kell vennünk a nagy időbeli távolságot is, például a Kárpát-medencei arany és egyéb leletek között. Így viszont adódik, hogy a mi területünk leletei lesznek a sokkal korábbiak, azaz az itteni műveltség az eredetibb. Ha mai tevékenységünk csak ezt az egyszerű üzenetet közvetíteni tudja, már sikeres. Ismerjük azokat az ősi jelképi alakzatokat, amelyek jó pár évezreddel megelőzik a későbbi arany tárgyakon előfordulókat. Kő, csont vagy kerámia tárgyakon láthatók. Utóbbi készítése viszont átvezet a fémtárgyak előállításához, ami szintén itt a legkorábbi.

A rézkori, bronzkori világ viszont újfajta, kettős (vagy később hierarchikus, rangsoron alapuló) társadalmi alakulatot eredményezett a fegyverek használatával és terjedésével. Viszont még a fegyvergyártásban is élen járt a Kárpát-medence iparossága. Ennek folyamatát is jól

[628] Lásd Váralljai Csocsán Jenő: A nagyszentmiklósi kincs eredete. és ugyanő: ’Lehel kürtje’ jelentősége. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 31. évf. 5. sz. (2016.) https://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_5_1191-1270.pdf és https://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_5_1271-1348.pdf.

feltárták már. Nálunk tehát jelképi folytonosság van a hatalmi szférában, ami később átszivárog a nép közé, míg ahol földbe téve várta a késői véletlen előkerülést, ami sírrablást elkerülte, az odakerülés esetlegességére is utal. Nálunk viszont a jelképek késői használata a hatalom megszelídítését jelentette. Így a sztyeppei aranyak és ábrázolások jelentőségét önmagában ez a megállapítás nem csökkenti, viszont egyetemes összefüggésbe helyezi. Ahol a forrás lehet akár igen korai, ezért közös, még a megsemmisült Fekete-tavi is. De ugyanakkor elősegít ez az igazabb látásmódot a Kárpát-medence embereinek a jelentőségét illetően. S hogy mindez mögött még milyen alapvető meghatározó tényezők vannak, azaz a több tízezer éves emberi és az időjárással, a földrajzi térségi helyzettel kapcsolatos természeti összefüggések, arra csak az időrétegeknek megfelelő eszközrendszer használatával és a már felhalmozott ismeretanyag kritikai elemzésével szabad tovább foglalkozni.

Cser Ferenccel minderre a „szarmata fejleményre" azt a magyarázatot adtunk, hogy a jazig földművesek szarmata uralom alatt voltak, azaz magyar elődök voltak. És ezeknek a földműveseknek a folytonosságát mutattuk ki itt, azaz nem kellett nekik sehonnan se ide „sodródniuk". Arra is adtunk magyarázatot, hogyan került 13 ezer éve a felmelegedés miatt északra vonuló rénszarvassal magyar nyelvi és kulturális hatás a rénszarvasvadászok által a finnekhez és lappokhoz, majd pedig 7-8000 éve a földművesek (vonaldíszes kerámiájú népünk) által a Dnyeperig, akik aztán még a harciasok elől tovább menekültek északkeletre, az Urálig.

Akik „fordítva ülnek a lovon", azok a finnugor és a turáni elmélet egyesítésén dolgoznak.[629] Keverik az elit és a nép fogalmát, valamint a genetikát keverik a kultúrával és az írott forrásokkal. Őshazát mondanak az Urálhoz, és Joseph Deguignes-t hun-modelljét, – amit Pray György és Szekér Aloysius is átvett, és csak nálunk tőlük ismert – kritikátlanul elfogadják.[630] De ott van a viszont a krétai írás, amelynek a magyar rovásírással való megfeleltetése éppen napjainkban történt meg,[631] és ami szerint magyar nyelvünk 5000 éve itt van a Kárpát-medencében. Ha valaki mindezt a finnugor nyelvi ismeretekkel is egyeztetni akarja, csak azon az úton lehet, amit az előzőekben itt felvázoltam.

A genetikai eszközfejlesztés azt hozta magával, hogy már az egész genomot vizsgálják, nemcsak a mutációs szakaszt, és a genetikai eltérések, azaz polimorfizmusok segítségével – 800 millió van belőlük – úgy azonosítják a csontleleteket, mint mi az autókat országjelzés alapján, hogy hova valósiak. Csakhogy azok a csontok nem autók és nem érvényes rájuk az országjelzés. Azokat időben és viszonyokban nem szabadna a mai állapotok szerint értékelni, hanem a régészeti és földtörténeti, sőt egyéb embertani és paleontológiai, műveltségi, stb. tényezőt is figyelembe kellene venni az értékelésben. Ahogy mi annakidején Cser Ferenccel ezt a munkát már elvégeztük a génmutációk alapján. Ahol különösen az Y-kromoszóma helyre nem álló hosszabb szakaszának mutációit vetettük össze az egyéb adatokkal, és a fontosabb mutációs szintekhez földrészeke tudtunk kötni az elmúlt félmillió évből. A rövidebb mtDNS helyre nem álló szakasz sokkal kevesebb megállapítást enged egyébként. Manapság viszont a puszta genetikai kapcsolatokból építik fel az eredményt, mégpedig mivel nem nagyon ismerik a történelem(hamisítás) bugyrait, többnyire a bevett elméletet megerősítőt olvasnak ki belőle.

Mindenesetre biztató, hogy az ázsiai eredetük bizonyításán gőzerővel dolgozó Magyarságkutató Intézet vezetője ugyanakkor a Kárpát-medenceiségünkről nyilatkozik: szerintük a magyar nép már legalább a rézkortól a Kárpát-medencében él, s akik bejöttek, azok legfeljebb hazatérők és az itten lakosok génállományát nem nagyon befolyásolták és a műveltségét sem, azaz a nyelv is itt volt, nem azok hozták be: őslakosok vagyunk. Ez

[629] Lásd a Kossuth Rádió „Regényes Történelem" című műsorának 2022. augusztus 2-i adását: https://www.youtube.com/watch?v=uSxVRwZ5Aqo
[630] Deguignes kritikájára lásd: Darai 2018.
[631] Darai 2021.

egyértelmű és örömteli fejlemény tehát.[632] 23 éve mondjuk ezt Cser Ferenccel és írtuk meg több könyvben, több tucat tanulmányban, rengeteg előadásban előadtam igaz mi a kezdetektől itt lévőnek és folytonosnak gondoljuk földműves, kézműves, fémműves és állattenyésztő elődeinket. László Gyula javaslatára négy tudományág – a régészet, az embertan (ennek része a genetika), a nyelvészet és a néprajz – alapján igyekeztünk összesítve úgy következtetni, hogy önellentmondástól mentes származási modellt alakítsunk ki. Ezt a követelményt ma a legtöbb magyar őstörténetről szóló elméletben nem látjuk teljesülni.

Egyébként a javasolt összegző kiállítás a keleti közvetlen (harcias) kapcsolatok feltáratlansága miatt csak az arany és egyéb, a régészet által feltárt tárgyak kapcsolatát mutathatná be. A sztyeppeieket és a Kárpát-medenceieket amennyire lehet párhuzamba állítva, de az önálló létükre, fejlődésükre, kifutásukra is hangsúlyt fektetve. Mivel az időrend nem tisztázott, inkább logikai, azaz tartalmi rendet kellene keresni, és a legrégebbi gyökerekre is utalni, valamint a magyar királyságig felhozni a tárgyakat. Ezt a munkát már elkezdte Váralljai Csocsán Jenő tanulmánya,[633] mert ő mutatja az alapvető párhuzamokat a Nagyszentmiklósi kincsen és a Lehel kürtjén, minden irányban. De ilyen igényű például Valerij Cagarajev tanulmánya is.[634] A kurgánokban talált sztyeppei aranyszavasok is ide tartoznak. De még a Nagy Károly-kincsek közül is lehetne válogatni. Bár az aranyak anyagvizsgálata kétséges a bevatkozások, beolvasztások miatt, amelyek a tárgyakat érték.

Gondoljuk végig a mellérendelő műveltségünk fogalmát, hogy miért fontos vállalnunk és fenntartanunk: azért, mert az alárendelő hierarchia felsőbbrendűsége a mostani gondolkodást uralva a világban, a bolsevik stílusú lázadást segíti, mint ellentétet, így a mellérendelésünk védelmet jelent ellene. Bár még a vallás is ellenzi (különösen Nyugaton) a mellérendelést (ott nem is érti), és a hierarchia fontosságáról prédikál. De a (ál-) kuruckodóink ellenzik leginkább. Pedig ez a parázs, ami a magyar műveltség legfőbb jellemzője volt, nagyon fontos, hogy izzó maradjon. Csakhogy, miként lehetne erről az elvakult hierarchiában hívőket meggyőzni, hogy a mellérendelés nem anarchia?! Hanem az ellenkezője annak, ami most Amerikában már polgárháborús jelleget ölt, sőt ezt a társadalmi megosztottságot igyekeznek az egész világra kiterjeszteni.

Magunkra tekintő tudományos módszert követve azonosítsuk a tárgyat, a magyar népet és magyar műveltséget, s elsősorban a magyarság érdekeit vegyük figyelembe. Magyar népen magyar emberek közösségét értve, magyar műveltségen magyar néphagyományokat elsősorban. E néphagyományok a mindennapi magyar élettevékenységet teljességgel felölelik, ezen kívül tartalmazzák a világmegértés, világábrázolás, gondolat kifejezés és közlés formáit. Azaz a magyar lélek formáit, ahogy Lükő Gábor fogalmazott.[635] A magyar nyelvet tartva a magyar műveltség alapjának, a magyar gondolkodás és érzés részének tekintsük a magyar népmeséket és népdalokat. A magyar emlékezet részének a magyar népmondákat, regéket,[636] és a már az államalapítást lehetővé tevő védők emlékezetét részben idéző, majd az akkori jelent

---

[632] Ágoston Balázs: Voltunk, vagyunk, leszünk. *Demokrata* 2022. 06. 24. https://demokrata.hu/magyarorszag/voltunk-vagyunk-leszunk-544628/

[633] Váralljai Csocsán 2016.

[634] Valerij Cagarajev: A nartok aranyalmafája. (Fejezetek *A nartok aranyalmafája*. Vlagyikavkáz, 2000. című könyvből.) http://jaszlajosmizse.hu/dokumentumok/nartok_arany.pdf

[635] Lásd Lükő Gábor: *A magyar lélek formái*. Exodus, Budapest, 1942.

[636] Ilyen értelemben érdemes fellapozni Péterfai János István műveit: Tejút Palota Bevezetés a magyar mitológiába, Néhány Szó (Egynyelvű szótár), Hunok a Tejúton és Magyar mennyei arcképcsarnok. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 37. évf. 1. sz. 2022 és 38. évf. 127. sz. 2023.. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00065/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2022_1_445-610.pdf és https://epa.oszk.hu/01400/01445/00066/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2023_1_0730-0791.pdf, https://epa.oszk.hu/01400/01445/00068/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2023_3_0065-0228.pdf és https://epa.oszk.hu/01400/01445/00068/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2023_3_0760-0827.pdf.

bemutató krónikákat. A magyar életmódhoz kellene kötnünk az eszközök, viselet és tánc magyar jelképeit,[637] a szokásokat. Elősegíteni a magyar jellem, erkölcs érvényesülését. Megkövetelni magyar embertársaink szeretetét és segítését. Magyarságunkat tekinteni célnak, a túlvilágról is segítendőnek. Kutatva nyelvünk és szokásaink ősiségét és mélyrétegeit. A magyar műveltség legrégebbi állapotait tekintve a legfontosabbnak. Örvendve, üdvözölve élő néphagyományokat, népművészetet. Elismerve a népművészet legkiválóbb hatását a kultúrára. Felismerni és terjeszteni a múltbeli események mai tanulságait, megfogadandó, jó tanácsait. A hatékony magyar szerves műveltséget építeni és szervezni. A magunkra tekintő tudományos módszer számára e szerves magyar műveltség az egyetemes emberi: a magyar népet természeti valóságnak tekinti.

[637] V. ö. Cser Ferenc: Életszimbólumok és A magyar népművészet történeti vonatkozásai. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 16. évf. 1. sz. 2001. 33-39. https://mek.oszk.hu/06700/06790/06790.pdf.